This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

LANE MEDICAL LIBRARY STANFORD

LANE

MEDICAL LIBRARY

Seidel Collection

HISTORY OF MEDICINE
AND NATURAL SCIENCES

AMERICAN BANK NOTE CO. LITHO.

HANDLEIDING

TOT DE KENNIS DER

MALEISCHE TAAL.

La langue Malaye est pratiquée depuis le Cap de Bonne Espérance jusques et compris la Nouvelle-Guinée, dans un espace de plus de 110 degrés en longitude ; et seule elle suffit pour se faire parfaitement entendre et établir toutes les relations désirables avec les habitants des îles Indiennes : Timor, Ombay, Solor, Floris, Java, Sumatra, Bornéo, les Moluques, Banda, Amboine, les Célèbes, etc.

DE FREYCINET.

HANDLEIDING

TOT DE KENNIS DER

MALEISCHE TAAL,

DOOR

Dr. J. J. DE HOLLANDER,

Hoogleeraar aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda.

Negende, vermeerderde en verbeterde druk.

UTRECHT,
J. G. BROESE.
1882.

75

Snelpersdruk van H. C. A. Thieme, te Nijmegen.

A219H
M2H7
1882

VOORBERICHT.

Door de uitgave van dit werkje meenen wij eenigszins te helpen voorzien in de behoefte aan eene geschikte handleiding voor hen, die, naar onze overzeesche bezittingen vertrekkende, zich vooraf, of op reis derwaarts, met de beginselen der taal van het land hunner bestemming wenschen bekend te maken. Het noodzakelijke van die kennis zal wel niet behoeven betoogd te worden, en evenmin het ongerief dat uit het gemis daarvan voor den Europeaan, in de eerste maanden van zijn verblijf in Indië, ontstaat. Aan geschikte en voldoende hulpmiddelen daartoe was, tijdens de eerste uitgave van dit boekje, bepaald gebrek; en hoewel er thans verschillende werkjes van dezen aard bestaan, schijnt een nieuwe druk toch nog niet overbodig.

Wij hebben deze Handleiding verdeeld in vijf Afdeelingen. De eerste Afdeeling bevat een beknopt overzicht van de Spraakkunst, zooveel mogelijk ingericht naar de vatbaarheid van het ongeletterd publiek, en daarom ook op de leest der Westersche talen geschoeid, hoewel eene wetenschappelijke *beoefening van het Maleisch eene*

79988

andere wijze van behandeling zoude vereischen [1]). *De tweede Afdeeling bevat een Leesboek ter vertaling in het Nederlandsch, waarbij de moeielijke plaatsen of uitdrukkingen en woordvoegingen, die in de eerste Afdeeling overeenkomstig het plan van dit werkje niet konden behandeld worden, aan den voet der bladzijden zijn verklaard. Omtrent de plaatsing der stukjes hebben wij deze volgorde in acht genomen, dat de eerste in het minder zuiver of zoogenaamd Laag-Maleisch geschreven, en dus in taal en stijl hoogst eenvoudig zijn; en daarop dezulke volgen, die kenmerken van eenige meerdere beschaving dragen; terwijl de laatste geheel in het zuiver Maleisch zijn opgesteld. De hier voorkomende Brieven zijn niet als modellen voor de taal, maar alleen als voorbeelden van den briefstijl aan te merken. De derde Afdeeling behelst eenige opstellen ter vertaling in het Maleisch; de eerste zijn ingericht naar de bepaalde regelen der Spraakkunst, die daarbij zijn aangewezen; in de latere komen alle regels door elkander voor. Mocht men, behalve de aan den voet der stukjes opgegevene woorden nog een Woordenboek behoeven, dan zal men zich met genoegzame vrucht van de aan het eind van dit werkje voorkomende* Woordenlijst *kunnen bedienen.*

---

1) *Wie zich nader met de taal en letterkunde der Maleiers wil bekend maken, kan daartoe raadplegen onze* Handleiding bij de beoefening der Maleische taal en letterkunde, 5de *uitgave,* 1882; *waarin men eene uitgebreide bloemlezing uit de beste Maleische geschriften aantreft.*

De vierde Afdeeling bevat eene verzameling van gesprekken over verschillende onderwerpen; de vijfde eindelijk eene uitvoerige Woordenlijst, die reeds bij eene vroegere uitgave, op verlangen van Z. Exc. den toenmaligen Minister van koloniën, wien het gunstig behaagd heeft deze Handleiding *aan de koloniale troepen ten gebruike aan te bevelen, systematisch is ingericht. Er zijn echter Zelfstandige naamwoorden, en vooral vele Bijvoeglijke naamwoorden en Werkwoorden, die onmogelijk onder bepaalde rubrieken zijn te rangschikken; deze hebben wij dus in alphabetische orde achteraan gevoegd. Mocht men een enkel woord niet kunnen vinden, dan zoeke men bij een ander van gelijke beteekenis; b. v.* toom, *bij* teugel, verduren *bij* verdragen, uitkloppen *bij* uitslaan, aangenaam *bij* genoeglijk, *enz.*

Bij dezen herdruk is het geheele werkje met zorg herzien en van enkele misstellingen gezuiverd, en wordt alzoo op nieuw aan het publiek aangeboden door

BREDA, April, 1882. DEN SCHRIJVER.

EERSTE AFDEELING.

SPRAAKKUNST.

EERSTE HOOFDSTUK.

UITSPRAAK.

---

§ 1. KLINKERS EN TWEEKLANKEN.

De *a* wordt, wanneer zij niet door een medeklinker in dezelfde lettergreep gevolgd wordt, scherp en helder uitgesproken; dus heeft zij b. v. in het woord *bâtoe*, *steen*, denzelfden klank als in het Nederlandsche woord *zagen*. Zij klinkt iets doffer, wanneer de volgende lettergreep met een der samengestelde medeklinkers *ts*, *dj*, *tj*, *ch*, *dz*, *sj*, *dl*, *tl*, *ng* of *nj*, aanvangt; b. v. in *padà-nja*, *voor hem*, komt de uitspraak van de tweede *a* overeen met die letter in het woord *vangen;* als zij, zooals in dit voorbeeld, in de voorlaatste lettergreep staat, moet zij daarom niet kort worden uitgesproken; daar de heerschende neiging der Maleiers is om den klemtoon op de tweede lettergreep van achteren af te laten vallen, waarvan slechts in sommige bijzondere gevallen wordt afgeweken. Kort en dof is de *a*, wanneer zij in dezelfde lettergreep door een medeklinker gevolgd wordt, zooals in *berat*, *zwaar*; *lantas*, *vervolgens;* zij klinkt dan eveneens als de Nederlandsche *a* in *pad*, *zak*, enz.

De *e* is meestal kort en dof, zooals in ons begin,

geval, enz.; zoo worden uitgesproken *dengan*, *met*; *dengar*, *hooren*; *benar*, *waar*, *oprecht*; *betoel*, *juist*, en dergelijke; de klemtoon valt dan op de volgende lettergreep. Somtijds is zij ook scherp-lang, zooals in het Nederlandsche woord *tering*; dit geval zal in dit werkje door een scherp toonteeken (*accent aigu*) boven de letter onderscheiden worden; b. v. *bèkin*, *doen*, *maken*: *béjar*, *opdat*, *laat*; enz.; zelden is zij scherp-kort, zooals in het Nederlandsche *den*, *pen*, enz.; op deze wijze wordt zij uitgesproken in *bènting*, *schans*, *fort*.

De *i* komt in eene lettergreep, die niet door een medeklinker gesloten is, overeen met onzen tweeklank *ie*, waarmede zij ook in Nederlandsch schrift wel, schoon ten onrechte, verwisseld wordt; dien klank heeft zij b. v. in *beri* of *berie*, *geven*; *bîni*, *vrouw*, *echtgenoot*; enz. In eene geslotene lettergreep heeft zij een klank, die in het midden staat tusschen dien van *zien* en *zin*, iets korter dan het eerste en iets scherp-langer dan het laatste; zoo wordt zij uitgesproken in *râdjin*, *vlijtig*; *âs'ng*, *afgelegen*, *vreemd*.

De *o* in eene niet-geslotene lettergreep is gelijk aan de Nederlandsche *o* of *oo* in *zoon*, *zonen*; dus luidt zij in *ôrang*, *mensch*; *bôdo*, *dom*; enz. In eene geslotene lettergreep is zij somtijds scherp-kort, zooals in *bord*, *zot*; dien klank heeft zij in *peloq*, *omhelzen*, en in de laatste lettergreep van *pondoq*, *hut*, *loods*, terwijl zij in de eerste lettergreep van dit woord dof-kort is, zooals in het Nederlandsche woord *zon*.

De *u* bestaat in het Maleisch niet; somtijds vindt men haar geschreven, maar dan moet zij uitgesproken worden òf als *oe*, b. v. in *pâtut* (*pâtoet*), *betamen*, òf als eene doffe *e*, b. v. in *sumbah* (*sembah*), *eene plichtpleging*.

De *y* bestaat in het Maleisch niet; de *ij* moet altijd als *i-j* worden uitgesproken.

De tweeklank *ei* is zachter dan in het Nederlandsch, en wordt misschien beter uitgedrukt door *ej*; b. v. *sampei* of *sampej*, *aankomen, tot aan*; *eikoer* of *éjkoer*, *staart*, enz.

De tweeklank *ie* bestaat in het Maleisch niet. (Zie bl. 2.)

De tweeklank *oe* in *doedoeq*, *zitten*; *boedaq*, *slaaf*, *kind*, komt volmaakt overeen met de Nederlandsche *oe* in *roem*, *doen*, enz.

De tweeklank *au* bestaat in het Maleisch niet; waar men dien geschreven vindt, moet hij worden uitgesproken òf als eene lange *o*, b. v. *pîsau* of *pîso*, *een mes*; *harimau* of *harimo*, *een tijger*; òf als *aw*, b. v. *angkau* (*angkaw*), *gij*; of als *aoe*, b. v. *mau* (*maoe*), *willen*.

§ 2. MEDEKLINKERS.

De *b*, *d*, *j*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *w* en *z* zijn gelijk aan die letters in het Nederlandsch.

De *f* bestaat in het Maleisch niet. In de Arabische woorden, waarin zij voorkomt, wordt zij uitgesproken als *p*; b. v. *fikir* (*pikir*), *denken*.

De *g* is iets zachter en meer naar de *k* zweemend dan in onze taal; zij komt volmaakt overeen met de Fransche *g* in de woorden *guerre*, *oorlog*, *guérir*, *genezen*; doch, terwijl zij in het Fransch alleen zoo wordt uitgesproken wanneer zij voor de letters *a*, *o*, *u* geplaatst wordt, is zulks in het Maleisch voor alle klinkers het geval.

De *h* aan het begin van een woord wordt in vele woorden in de uitspraak niet gehoord; men spreke dus *hampir*, *nabij*, *bijna*; *hâtap*, *dak*, *dekriet*, uit, alsof er stond *ampir*, *âtap*; zoo-als dan ook inderdaad dikwijls geschreven wordt. In het midden van een woord wordt de *h* hoorbaar uitgesproken,

doch niet zoo hard als in het Nederlandsch, en schikt zich eenigszins naar den voorafgaanden klinker. Aan het einde der woorden is zij insgelijks zeer zacht.

De *hh* wordt uitgesproken als eene harde Nederlandsche *h*. Men kan ook volstaan met daarvoor eene enkele *h* te schrijven, mits men die dan wel onderscheide van de zachte *h*, waarvan hierboven gesproken is.

De *k* is aan het begin en in het midden van een woord gelijk aan de Nederlandsche *k*, doch moet aan het einde der woorden nauwelijks hoorbaar worden uitgesproken.

De *q* is zachter dan de *k*, en wordt ook aan het einde der woorden bijna niet hoorbaar uitgesproken.

De *ts* (*Tsa*) is gelijk aan dien klank in het Nederlandsch. De Maleiers spreken echter die letter veelal als eene enkele of dubbele *s* uit, b. v. *tsalâtsa* of *selassa*, *dinsdag*.

De *dj* is eene zachte *d* onmiddellijk gevolgd door eene *j*, zooals in het thans niet meer gebruikelijke Hollandsche woord *bagaadje;* b. v. *djâdi*, *worden; djâlan*, *weg*.

De *tj* komt overeen met onze *tj* in *kanwertje*, *strootje;* b. v. *tjahâri*, *zoeken*.

De *ch* is gelijk aan onze *ch* in *Christen;* en gelijk wij veelal *kristen* zeggen, geven de Maleiers daaraan ook gewoonlijk den klank van *k;* zij zeggen dus *chabar* of *kabar*, *tijding*, *nieuws; cheimah* of *keimah, hut*, *tent*, enz.

De *dz* is eene wijziging van de *d*, gelijk de *ts* van de *t;* zij wordt ook wel eens als eene enkele *z* uitgesproken; b. v. *dzîb* of *zîb, een wolf*.

De *sj* heeft in het Maleisch denzelfden klank als in het Nederlandsche *sjouwen;* de Maleiers verwarren die letter dikwijls met de *s* en zeggen dus *sjiksa* of *siksa*, *straf; sjaksi* of *saksi*, *getuige;* enz.

De *ç* of *ts* (*Çad*, *Tsad*) wordt uitgesproken als eene

scherpe *s*; b. v. *tsabar*, *çabar* of *sabar*, *geduld*; *çohhbat* of *sohhbat*, *vriend*; *tsoldâdoe* of *soldâdoe*, *soldaat*.

De *dl* wordt ook wel eens als *dz*, *z* of *d* uitgesproken; de uitspraak van *dl* is de meest algemeene; b. v. *dlaîf*, *zwak*.

De *th* is een weinig harder dan de *t*.

De *tl* wordt in de uitspraak veelal verzacht tot *z*; dus *tlâlim* of *zâlim*, *een tiran*, *onderdrukker*.

De *gh* is eene *g*, die geheel achter in de keel met een eenigszins gorgelend geluid wordt uitgesproken.

De *ng* komt volmaakt overeen met de gewone en natuurlijke uitspraak dier letters in *tang*, *zang*, enz.; men zorge dus daarin de *g* niet afzonderlijk te doen hooren.

De *nj* heeft in de uitspraak geene moeielijkheid.

Aanm. De samengestelde medeklinkers mogen niet van elkander gescheiden worden; men zegge of schrijve dus nimmer *tsalât-sa*, *dinsdag*; *tâd-jam*, *scherp*; *bit-jâra*, *raad*, *gesprek*; *den-gan*, *met*, enz.; maar *tsalâ-tsa*, *tâ-djam*, *bi-tjâra*, *de-ngan*, enz.

Er is in het Maleisch nog eene letter *ain* genaamd, waarvoor in onze taal geen teeken bestaat; zij is noch klinker noch medeklinker, maar dient om den volgenden klinker achter in de keel te doen uitspreken; zij wordt gewoonlijk voorgesteld door een zwaar toonteeken (*accent grave*) boven dien klinker te plaatsen; b. v. *oèmoer*, *leeftijd*; *ilmoe*, *wetenschap*, *kennis*. Deze letter, die gelijk het geheele alphabet van Arabischen oorsprong is, komt alleen voor in Arabische, nooit in zuiver Maleische woorden. Hetzelfde is het geval met de *ts*, *hh*, *ch*, *dz*, *ç*, *dl*, *th*, *tl*, *gh*, en *f*; welke laatste letter de Maleiers bezwaarlijk kunnen uitspreken, waarom zij die door de *p* vervangen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

WOORDSOORTEN.

Het onderscheid tusschen de verschillende Woordsoorten bestaat eigenlijk in het Maleisch niet zooals in het Nederlandsch. Wij zullen hier echter die Woordsoorten, zooals zij in onze taal voorkomen, afzonderlijk behandelen; omdat de aard van dit werkje niet gedoogt het Maleische taaleigen in dit opzicht behoorlijk te verklaren.

§ 1. LIDWOORDEN.

A. Bepalend lidwoord.
B. Niet-bepalend lidwoord.

A. Een eigenlijk Bepalend lidwoord bestaat in het Maleisch niet; men gebruikt daarvoor somtijds het Aanwijzend voornaamwoord *îtoe;* b. v. *îtoe ôrang brandal dâtang, de muitelingen komen.* (Vergelijk bl. 21).

Voor eigennamen van personen plaatst men somtijds het woordje *si;* doch meestal slechts dan, wanneer men met verachting of afschuw van iemand spreekt; b. v. *si Dipo Negoro,* die (gehate) Dipo Negoro. Dit woordje wordt ook wel voor titels of eigenschappen van personen geplaatst, wanneer die gebezigd worden om een bepaalden persoon aan te duiden; b. v. *si pentjoeri, de* (bekende) *dief. Si* kan alleen gebruikt worden wanneer de persoon, van wien gesproken wordt, minder in rang is dan de spreker.

Bij namen of titels van Godheden of van de oude vorsten van Java gebruikt men wel eens *sang;* b. v. *Sang Batâra Wisnoe, de godheid Wisnoe.*

B. Het Niet-bepalend lidwoord *een, een zeker,* wordt

uitgedrukt door *sa-ôrang*, als men van *menschen*, en door *soewâtoe*, als men van *zaken* spreekt; b. v. *âda sa-ôrang râdja, er was een koning; âda soewâtoe negerî Medînah namânja, er is eene stad Medina genaamd.* (Zie verder bij de Telwoorden, bl. 17).

§ 2. ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

De Zelfstandige naamwoorden zijn:

A. Oorspronkelijke.

B. Afgeleide.

A. Oorspronkelijke Zelfstandige naamwoorden zijn die, welke niet van andere woorden gevormd zijn; zij komen meestal overeen met diegene, welke ook in het Nederlandsch oorspronkelijke woorden zijn; b.v. *goenoeng, berg; boekit, heuvel; koeda, paard; roemah, huis; ôrang, mensch; ânaq, kind.*

B. Afgeleide Zelfstandige naamwoorden worden gevormd van alle woordsoorten, met uitzondering van Voorzetsels, Voegwoorden en Tusschenwerpsels:

1°. Door vóór het grondwoord het voorvoegsel *ka* te voegen; b. v. van *handaq, willen*, komt *kahandaq, wil.*

2°. Door achter het grondwoord het aanhechtsel *an* te voegen; b. v. *mâkan, eten*, vormt *mkaânan, spijs; bahâgi, verdeelen, bahagî-an, gedeelte; oetoes, zenden, oetoezan, gezant; mînoem, drinken, minoeman, drank.*

Bij deze wijze van afleiding wordt somtijds het grondwoord verdubbeld, hetgeen eene soort van Meervoud te kennen geeft; b. v. *belî, koopen*, vormt *belî-belî-an, koopwaren; boenji, geluid, boenji-boenji-an, speeltuigen muziek; mînoem-minoeman, allerlei drank.*

3°. Door *ka* vóór, en *an* achter het grondwoord te voegen; b. v. *besar, groot, kabesâran, grootheid; pânas, heet, kapanâsan, hitte; soeka, verheugd, kasoekâ-an, vreugde.*

De op deze drie wijzen afgeleide woorden hebben onderscheidene soorten van beteekenis, naar gelang van den aard van hun grondwoord.

4°. Door *per* of *pel* vóór het grondwoord te plaatsen; b. v. *âdjar*, *leeren*, *pelâdjar*, *leerling*; *tâpa*, *zich afzonderen*, *pertâpa*, *kluizenaar*.

Deze woorden worden meestal gevormd van Onbedrijvige of Toestandswoorden (zie § 6, bl. 22, waarbij dan het voorvoegsel *ber* in *per* verandert), en duiden den persoon aan, die in den toestand verkeert, welke door het grondwoord wordt aangeduid.

5°. Door *per* of *pel* vóór, en *an* achter het grondwoord te voegen; b. v. *mandi*, *baden*, *permandî-an*, *badplaats*; *âdoe*, *slapen*, *peradoe-an*, *slaapplaats*.

Deze woorden drukken de plaats uit, waar de in het grondwoord aangeduide handeling of toestand plaats heeft. Ook deze worden meestal van Onbedrijvige werkwoorden afgeleid. In het Laag Maleisch drukt men deze woorden veeltijds uit door het woord *tampat*, *plaats* vóór het grondwoord te voegen; b. v. *tampat tîdor*, *slaapplaats*; *tampat mandi*, *badplaats*.

Aanm. *Per* wordt geplaatst voor alle woorden, behalve die met eene *p* aanvangen; *pel* (dat zelden voorkomt) voor eenige weinige, die met eene *a* beginnen, en voor het woord *bâgej*, *soort*.

6°. Door *pe* vóór het grondwoord te plaatsen (dit voorvoegsel wordt, wanneer het grondwoord een Werkwoord is, veranderd in *pen*, *penj*, *pem* of *peng*, naar gelang van de beginletter van dat grondwoord, die somtijds ook eenige verandering ondergaat; zie de aanm. op bl. 9 en 10); b. v. *boewat*, *doen*, *maken*, *pemboewat*, *dader*, *maker*; *mâling*, *stelen*, *pemâling*, *dief*; *târi*, *dansen*, *penâri*, *danser*.

Deze woorden duiden den persoon, het werktuig of vermogen aan, waardoor de handeling, die in het grondwoord ligt opgesloten, wordt uitgeoefend.

7°. Door *pe* (*pen*, *penj*, *pem* of *peng*) vóór, en *an* achter het grondwoord te plaatsen; b. v. *lîhat*, *zien*, *penglihâtan*, *gezicht*, *hetgeen gezien wordt*; *hârap*, *hopen*, *pengharâpan*, *hoop*, *hetgeen gehoopt wordt*; *lâboeh*, (het anker) *laten vallen*, *pelaboehan*, *ankerplaats*; *belî*, *koopen*, *pembelî-an*, *koopplaats*, *markt*; *koeda*, *paard*, *pekoedâ-an*, *paardenstal*.

Van deze woorden duiden sommige de plaats aan, waar iets is of geschiedt; terwijl andere eene lijdende beteekenis hebben.

Aanm. Het voorvoegsel *pe* wordt geplaatst voor de woorden, die aanvangen met de letters *j*, *m*, *ts*, *r*, *z*, *s*, *sj*, *l*, *n*, *nj* en *w*, van welke de *s* en *sj* dan in *nj* veranderen; men vindt echter *pesoeroeh* (nevens *penjoeroeh*), *afgezant*, van *soeroeh*, *zenden*; doch daarvoor is eene bijzondere reden, die hier niet nader kan ontwikkeld worden.

Als het grondwoord een Zelfstandig naamwoord is, blijft *pe* altijd onveranderd, zooals in *pekoedâ-an*.

Pen komt voor de woorden, die aanvangen met de letters *t*, *dj*, *tj*, *d*, *dz*, *ts*, *dl*, *th* en *tl*. Is de beginletter van het grondwoord eene *t*, dan vervalt deze; men zegt echter *petâroeh*, *pand* (onderscheiden van *penâroeh*, *pandbewaarder*), van *târoeh*, *toevertrouwen*, *zetten*; doch ook dit heeft zijne goede reden. Van het woord *dengar*, *hooren*, wordt tegen den regel somtijds de *d* weggelaten; men zegt *pendengar* en *penengar*, *toehoorder*.

Pem komt voor de woorden, die beginnen met eene van de drie letters, *b*, *f* en *p*, welke laatste dan wegvalt; zoo komt van *pâdam*, *dooven*, *pemâdam*, *domper*, *doofpot*; van *beri*, *geven*, *pemberîan*, *gift*.

Peng komt voor alle woorden, die met eenen klinker of eene van de letters *hh*, *ch*, *gh*, *h*, *q*, *k*, of *g* aanvangen; is de beginletter van het woord eene *k*, dan vervalt deze. Bij uitzondering wordt *peng* ook geplaatst vóór *râsa*, *gevoel*, in het woord *pengrasâ-an*, *bedenking*, *verbeelding*; vóór *lîpar*, *troosten*, waarvan *penglîpar*, *trooster*, en vóór *lîhat*, *zien*, waarvan *penglîhat*, *gezicht*, *gezichtsorgaan* en *penglihâtan*, *gezicht*, *hetgeen gezien wordt*, komt.

Voorbeelden.

âdjar, leeren	vormt	*pengâdjar*, leeraar.
beri, geven	»	*pemberî-an*, gift.
dâpat, vinden	»	*pendâpat*, vinder, uitvinder.
dengar, hooren	»	*pendengar* of *penengar*, toehoorder.
gâroe, wrijven, krabben	»	*penggâroe*, kam, roskam.
hâdap, verschijnen voor	»	*penghadâpan*, voorhof.
îkoet, volgen	»	*pengîkoet*, volger.
kâsih, beminnen	»	*pengasîhan*, toegenegenheid.
lâjar, zeilen	»	*pelajâran*, zeevaart.
mînang, vrijen	»	*pemînang*, vrijer.
pâdam, uitdooven	»	*pemâdam*, domper, doofpot.
rantej, keten	»	*perantéjan*, ketening.
sâpoe, vegen	»	*penjâpoe*, veger, bezem.
tjâboet, uitrukken	»	*pentjaboetan*, uitroeiing.
toenggoe, bewaken	»	*penoenggoe*, bewaker.
warta, bericht	»	*pewarta*, bode.

Voor woorden, die met andere letters aanvangen, komt het voorvoegsel zelden voor.

8°. De verkleinwoorden, zooals *huisje*, *boompje* worden uitgedrukt door bijvoeging van het Bijvoeglijk naamwoord *ketjîl*, *klein*; dus *roemah ketjîl*, *pôhon ketjîl*, enz.

Geslacht.

Het geslacht wordt alleen onderscheiden bij *menschen*, *dieren* en *gewassen*, en heeft, evenals in het Engelsch, betrekking op de voorwerpen zelve, niet, zooals in onze taal, op de woorden waardoor zij worden aangeduid. Men heeft slechts het *mannelijk* en *vrouwelijk*.

Van menschen en gewassen sprekende voegt men achter het Zelfstandig naamwoord, ter aanduiding van het mannelijk geslacht het woord *lâki-lâki* of *lalâki*, *mannelijk;* en ter aanduiding van het vrouwelijk geslacht, *perampoewan*, *vrouwelijk;* b. v. *ôrang*, *mensch*, *ôrang lâki-lâki*, *man*, *ôrang perampoewan*, *vrouw;* *ânaq*, *kind*, *ânaq lâki-lâki* of *ânaq lalâki*, *zoon*, *ânaq perampoewan*, *dochter*.

Om het geslacht der dieren aan te duiden voegt men achter het Zelfstandig naamwoord voor het mannelijk geslacht *djantan*, en voor het vrouwelijk *betîna;* b. v. *koeda*, *paard*, *koeda djantan*, *hengst*, *koeda betîna merrie*.

Evenwel worden in slecht Maleisch ook wel de woorden *lâki-lâki* of *lalâki* en *perampoewan* van dieren gebruikt; zoo hoort men b. v. spreken van *koeda lalâki*, *koeda perampoewan*, enz.

De woorden *lâki-lâki*, *perampoewan*, *djantan* en *betîna* worden niet gebruikt, wanneer de mensch, de plant of het dier uit het voorgaande reeds bekend is, of als het uit den samenhang genoegzaam blijkt, welk geslacht bedoeld wordt. Er zijn ook eenige woorden, die op zichzelf een bepaald geslacht aanduiden; zoodanige zijn in het algemeen de benamingen van betrekkingen of bedrijven, die òf alleen door mannen, òf alleen door vrouwen kunnen worden waargenomen; b. v. *pengâsoh*, *eene min*, *voedster;* *hoeloebâlang*, *held*, *legerhoofd;* *toekang besi*, *smid*, en

dergelijke, waarbij het geslacht vanzelf in het oog valt; verder: *poetra*, *prins*; *poetri*, *prinses*; *soewâmi* en *lâki*, *echtgenoot* (m.); *isteri* en *bîni*, *echtgenoot* (v.); *bantèng*, *wilde stier*; *djâwi*, *wilde koe*; *pâman*, *oom* van vaders zijde; *âwah*, *moei* van vaders zijde; en weinige andere.

Getal.

De Zelfstandige naamwoorden hebben in het Maleisch eene onbepaalde beteekenis, en moeten, voor zooverre zij uit hunnen aard daarvoor vatbaar zijn, eer als meervoudig dan als enkelvoudig beschouwd worden; b. v. *goenoeng*, *gebergte*; *bintang*, *gesternte*; *pôhon*, *geboomte*; enz.

Wil men dus bepaaldelijk het Enkelvoud uitdrukken dan moet men vóór het Zelfstandig naamwoord het Telwoord *sâtoe* of *sa*, *één*, plaatsen; b. v. *sa-ôrang*, *één mensch*, *sâtoe pondoq ketjîl*, *ééne kleine hut*.

Wanneer men bepaaldelijk het Meervoud wil uitdrukken, geschiedt zulks door het Zelfstandig naamwoord te verdubbelen; b. v. *râdja-râdja*, *vorsten*; *roemah-roemah*, *huizen*. Deze verdubbeling heeft niet plaats als er een Telwoord voorafgaat, b. v. *tîga râdja*, *drie vorsten*; *anam roemah*, *zes huizen*; noch ook als er een van de Bijvoeglijke naamwoorden *bânjaq*, *veel*, *sedîkit*, *weinig*, *sekalîjan*, *alle*, *beberâpa*, *eenige*, voorafgaat; b. v. *sedîkit ôrang*, *weinig menschen*; *beberâpa poeloe*, *eenige eilanden*. Het Bijvoeglijk naamwoord *segalla*, *alle*, heeft somtijds de verdubbeling achter zich en somtijds niet; b. v. *segalla râdja* of *segalla râdja-râdja*, *alle vorsten*; *segalla binâtang*, *alle dieren*. Dit woord *segalla* heeft ook dikwijls geene andere beteekenis, dan dat het een Meervoud uitdrukt; doch dit Meervoud heeft dan in het Nederlandsch het Bepalend lidwoord *de*

voor zich; b. v. *segalla roemah*, *de huizen; segalla boedaq*, *de slaven; segalla râdja*, *de vorsten;* terwijl de eenvoudige verdubbeling van het woord een onbepaald meervoud aanduidt.

Naamvallen.

Daar de woorden in het Maleisch geheel onverbuigbaar zijn, spreekt het vanzelf dat er geene eigenlijk gezegde *Naamvallen* bestaan. Wij bedoelen dus hier met deze uitdrukking alleen die betrekkingen der Naamwoorden tot elkander of tot andere Woordsoorten, welke in de Westersche talen door de verschillende Naamv. worden aangeduid.

De betrekkingen, waarop men hier te letten heeft, zijn die, waarin het Naamwoord voorkomt, als:

1°. *Onderwerp*, (d. i. 1e Naamval of *Nominatief.*)

2°. *Voorwerp*, (d. i. 4e Naamval of *Accusatief.*)

3°. *Bezitter* of *Bepaling*, (d. i. 2e Naamval of *Genitief.*)

1°. Als onderwerp van eene rede staat het Zelfst. naamw. zonder eenig bijzonder kenmerk meestal vóór het Werkwoord; b. v. *matahâri terbit*, *de zon komt op; ôrang îtoe mâkan*, *die menschen eten; îja diboenoeh*, *hij wordt gedood.*

Het Onderwerp kan echter ook achter het Werkwoord geplaatst worden; namelijk dan, wanneer de nadruk meer op de beteekenis van het Werkwoord dan op het Onderwerp valt; b. v. *trâda* maoe *âkoe menoeroet katâmoe, ik* wil *uwe woorden* (*bevelen*) *niet opvolgen.*

Bij de Gebiedende wijze der Werkwoorden wordt het Onderwerp meestal daarachter geplaatst; b. v. *mâkanlah angkaw*, *eet gij; koembâlilah angkaw*, *keer gij terug.*

2°. Als Voorwerp van eene rede, waarop de handeling van het Werkwoord rechtstreeks overgaat, wordt het Naamwoord, veelal zonder eenig bijzonder kenmerk, achter

het Bedrijvig werkwoord geplaatst; b. v. *mâkan nassi, rijst eten; pâsang palîta, de lamp aansteken.*

Het voorwerp kan vóór het Bedrijvig werkwoord geplaatst worden, wanneer de nadruk sterk op dat Voorwerp valt; b. v. ôrang îtoe *kîta soedah memboenoeh*, dien man *heb ik gedood.* Men gebruikt dan echter liever den Passieven vorm; b. v. *ôrang îtoe soedah koeboenoeh, die man is door mij gedood.*

Somtijds wordt het Voorwerp aangewezen door het Voorzetsel *akan*, in slecht Maleisch *sâma*, dat eigenlijk *aangaande, aan, op, in, tot, naar*, beteekent, er vóór te plaatsen; b. v. *bâwa* sâma kîta *di roemah toewan Residèn, breng* mij *aan het huis van den Heer Resident.*

3°. Als bezitter van eenig voorwerp wordt het Zelfst. naamwoord (ook Eigennamen en persoonlijke voornaamwoorden) gekenmerkt door zijne plaatsing onmiddellijk achter het voorwerp der bezitting; b. v. *ânaq râdja, kind des konings; éjkoer koeda, staart van het paard; roemah kîta, huis van mij, mijn huis.* Deze bepaling (2e Naamval) mag nooit door een Voorzetsel worden uitgedrukt.

Somtijds neemt dan ook het voorwerp der bezitting het aanhechtsel *nja* achter zich, dat eigenlijk het Bezittelijk voornaamwoord van den 3den persoon is; b. v. *tângannja pentjoeri, de hand van den dief; kapalânja Sri Râma, het hoofd van Sri Rama.*

Alle andere betrekkingen, waarin Zelfst. naamwoorden tot elkander of tot andere woordsoorten kunnen staan, worden door Voorzetsels aangeduid; zooals *ôleh*, *door; dengan, met; deri* en *deri pada, van, wegens; sâma* en *pada, aan, voor, tot; tijâda dengan, zonder;* enz.

§ 3. BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

De Bijvoeglijke naamwoorden zijn meestal oorspronkelijke of niet-afgeleide woorden; b. v. *besar* (*besaar*), *groot*; *ketjîl*, *klein*; *hîtam*, *zwart*; *tinggi*, *hoog*; enz.

Eenige Bijvoeglijke naamwoorden worden gevormd van Werkwoorden, door voorvoeging van *ka* en achtervoeging van *an*; deze hebben eene lijdende beteekenis, en komen overeen met die in het Nederlandsch, van Werkwoorden afgeleid zijnde, op *baar* of *lijk* uitgaan; b. v. *kalihâtan*, *zichtbaar*, van *lîhat*, *zien*; *kadengâran*, *hoorbaar*, van *dengar*, *hooren*. Zij zijn eigenlijk Lijdende vormen van het Werkwoord.

De Bijvoeglijke naamwoorden worden achter de Zelfstandige geplaatst; b. v. *roemah besar*, *een groot huis*; *koeda poetih*, *een wit paard*. De woorden *segalla* en *sekalîjan*, *alle*; *beberâpa*, *eenige*; *banjâq*, *veel*; *sedîkit*, *weinig*; *seloeroeh*, *geheel*; *lajîn*, *ander*, *anders*, worden, bij uitzondering, veelal vóór de Zelfstandige naamwoorden geplaatst; behalve *segalla* en *seloeroeh*, kunnen zij evenwel ook achteraan geplaatst worden; b. v. *segalla boedaq*, *alle slaven*; *sedîkit mâtjan*, *weinig tijgers*; *bânjaq ôrang* of *ôrang bânjaq*, *vele menschen*.

Trappen van vergelijking.

De Vergelijkende trap wordt gevormd door vóór het Bijvoeglijk naamwoord het woord *lebih* of *terlebîh*, *meer*, te plaatsen; het woordje *dan*, dat gewoonlijk achter den Vergelijkenden trap volgt, wordt uitgedrukt door *deri* of *deri pada*; b. v. *roemah îni lebih bâgoes deri roemah îtoe*, *dit huis is fraaier dan dat huis* 1). Somtijds wordt ook

1) Men ziet uit dit voorbeeld tevens, dat het Nederlandsche Werkwoord *zijn* in het Maleisch niet vertaald wordt als er een Bijvoeglijk naamwoord, als gezegde, op volgt of bij behoort.

lebih weggelaten, en alleen *deri* of *deri pada* achter het Bijvoeglijk naamwoord gevoegd; b. v. *pôhon ini tinggi deri pôhon îtoe*, *deze boom is hooger dan die boom* 1). Somtijds ook wordt de Vergelijkende trap gevormd door *an* achter het Bijvoeglijk naamwoord te voegen; b. v. *besar*, *groot*, *besâran*, *grooter*; *ketjîl*, *klein*, *ketjîlan*, *kleiner*, enz.

De Overtreffende trap wordt gevormd door *ter* voor aan het woord te hechten; b. v. *terbâñiaq*, *zeer veel*; *terbâjik*, *zeer goed*. Hij wordt ook gevormd door de Bijwoorden *âmat*, *terâmat*, *terlâloe*, *sângat* of *sekâli*, *zeer*, *bij uitstek*, bij het Bijvoeglijk naamwoord te voegen; b. v. *sângat hhéjran*, *zeer verwonderd*; *terlâloe kâja*, *zeer rijk*. *Sekâli* staat altijd achter het Bijvoeglijk naamwoord; b. v. *dîngin sekâli*, *zeer koud*. De verdubbeling van het woord vormt ook den Overtreffenden trap; b. v. *èndah-èndah*, *zeer kostbaar*; *éjloq-éjloq*, *zeer schoon*.

§ 4. TELWOORDEN.

A. *Hoofdgetallen.*

sâtoe of *sa-*	een	*sa-blas*	elf
doewa	twee	*doewa-blas*	twaalf
tîga	drie	*tîga-blas*	dertien
ampat	vier	*doewa poeloeh*	twintig
lîma	vijf	*doewa poeloeh sâtoe* of *sa-lîkoer*	21
anam	zes	*doewa poeloeh doewa* of *doewa-lîkoer*	22
toedjoeh	zeven	*doewa poeloeh tîga* of *tîga-lîkoer*	23
delâpan	acht		
sembîlan	negen		
sa-poeloeh	tien		

1) Zie de noot op de vorige bladzijde.

tîga poeloeh	30	*doewa râtoes*	200
tîga poeloeh sâtoe	31	*tîga râtoes*	300
tîga poeloeh doewa	32	*sa-rîboe*	1000
ampat poeloeh	40	*sa-rîboe sa-râtoes*	1100
lîma poeloeh	50	*sa-rîboe doewa râtoes*	1200
anam poeloeh	60	*sa-rîboe delâpan râtoes*	
toedjoeh poeloeh	70	*anam poeloeh sembîlan*	1869
delâpan poeloeh	80	*sa-laqsa* of *sa-poeloeh rîboe*	10000
sembîlan poeloeh	90	*sa-keti* of *sa-poeloeh laqsa*	100000
sa-râtoes	100	*sa-djoeta* of *sa-râtoes laqsa*	1,000000
sa-râtoes sâtoe	101		
sa-râtoes sa-poeloeh	110		
sa-râtoes sa-blas	111		

Om $^1/_2$, 5, 50, 500, 5000, enz. uit te drukken, wordt het woord *tengah*, *midden*, *half*, op eene bijzondere wijze gebruikt. Men plaatst dit woord voor een getal dat eene eenheid, een tiental, een honderdtal of een duizendtal meer uitdrukt dan men bedoelt; b. v. *tengah anam*, $5^1/_2$ (eig. *halfzes*); *tengah lîma poeloeh*, 45 (eig. *half vijftig*); *tengah tîga râtoes*, 250 (eig. *half driehonderd*); enz.

Negen wordt ook wel bij omschrijving uitgedrukt door *tien min een*; b. v. *koerang sâtoe sa-poeloeh*, *min een*, *tien*; *koerang sâtoe sa-râtoes*, 99 (*min een*, *honderd*); enz.

Bij benamingen van stoffelijke voorwerpen voegt men gewoonlijk het Telwoord niet onmiddellijk bij dat voorwerp, maar bij een ander Naamwoord, dat dan Hulptelwoord wordt genoemd en het voorwerp eenigszins omschrijft, op soortgelijke wijze als wij het woord *stuks* gebruiken. Zoo voegt men bij *dieren* het woord *éjkoer*, *staart*; bij *menschen* het woord *ôrang*, *mensch*; bij groote voorwerpen, het woord *boewah*, *vrucht*; bij platte voorwerpen, *bîlah*, *spaander*, enz. B. v. *een koning*, *sa-ôrang râdja*; *drie kooplieden*,

soedâgar tîga ôrang (kooplieden, drie personen); *tien paarden*, *koeda sapoeloeh éjkoer* (paarden, tien staarten); *sa-éjkoer kâtaq*, *een kikvorsch; pedang toedjoeh bîlah*, *zeven sabels* (sabels, zeven spaanders); *sa-boewah negeri*, *eene stad; roemah sembîlan boewah*, *negen huizen;* enz. Men ziet uit deze voorbeelden tevens dat het Hulptelwoord met het Telwoord *sa*, *één*, gewoonlijk vóór, doch met andere Telwoorden achter het Zelfstandig naamwoord wordt geplaatst.

B. *Rangschikkende getallen.*

Deze worden, met uitzondering van *de eerste*, gevormd door *ka* vóór het hoofdgetal te plaatsen.

jang sâtoe of *jang pertâma*, *de eerste.*
ka-doewa, de tweede.
ka-tîga, *de derde.*
ka-sarâtoes, *de honderdste.*
ka-doewa râtoes, *de tweehonderdste.*
ka-tîga râtoes, *de driehonderdste.*
ka-sarîboe, *de duizendste:* enz.

C. *Breuken.*

Deze worden, met uitzondering van $^1/_2$, gevormd door *per* tusschen den Teller en den Noemer te plaatsen.

sa-tengah	$\frac{1}{2}$	*lîma per-anam*	$\frac{5}{6}$
sa-per-tîga	$\frac{1}{3}$	*tîga-poeloeh per sa-râtoes satoe.*	$\frac{30}{101}$
doewa-per-tîga,	$\frac{2}{3}$	*sa-râtoes delâpan per doewa râtoes toedjoeh,*	$\frac{108}{207}$
sa-per-ampat	$\frac{1}{4}$		
tîga-per-ampat	$\frac{3}{4}$		enz.

D. *Verzamelende getallen.*

Twee aan twee, *berdoewa-doewa*,	alle twee, *kadoewa*.
drie aan drie, *bertîga-tîga*,	alle drie, *katîga*.
vijf aan vijf, *berlîma-lîma*,	alle vijf, *kalîma*.
bij honderden, *berâtoes-râtoes*,	alle honderd, *kasarâtoes*.

E. *Vermenigvuldigende getallen.*

eenmaal, *sa-kâli*.	driedubbel, *tîga ganda*.
tweemaal, *doewa kâli*.	vierdubbel, *ampat ganda*.
driemaal, *tîga kâli*.	zesdubbel, *anam ganda*.
tienmaal, *sapoeloeh kâli*.	achtdubbel, *delâpan ganda*.

driedubbel, drievoudig, *tîga lâpis*.
vijfdubbel, vijfvoudig, *lîma lâpis*.

§ 5. VOORNAAMWOORDEN.

A. *Persoonlijke.*

1ste Pers. Enkelv. *Akoe* of (als Voorwerp) *dâkoe*, *ik*, wordt voornamelijk door vorsten en godheden gebruikt; ook door hoogeren in rang tegen hunne minderen, en wanneer men bij zichzelven spreekt. *Kîta* zegt een fatsoenlijk man wel tegen zijn's gelijke, hoewel dit eigenlijk Meervoud is. Tegen zijnen meerdere zegt men *pâtik*, *hamba* of *sâja*, welke woorden eigenlijk *dienaar* beteekenen. In het laag Maleisch is *goewa* zeer algemeen in gebruik; men zegt ook *sanda*; en in de Molukken *bejta*.

Aanm. In plaats van *kîta* gebruikt men als Onderwerp (1en nv.) ook wel *koe*, en plaatst dit dan vóór het Werkwoord, b. v. *koedengar*, *ik hoor*, in plaats van *kîta dengar*; doch dit beteekent eigenlijk *door mij wordt gehoord* (Zie bij het Lijd. Werkw). Als bepaling en bij een Voorzetsel gebruikt men ook *koe*; doch dan hecht men het achter aan het woord waarbij het behoort; b. v. *padâkoe*, *aan mij*, in plaats van *pada kîta*; *ânaqkoe*, *kind van mij*, *mijn kind*.

Meerv. Men gebruikt *kîta*, *wij*, als men den persoon, tot wien men spreekt, mede insluit; en *kâmi*, *wij*, als men hem uitsluit. In het dagelijksch leven zegt men *kîta ôrang*, *wij-lieden*. Voorts gebruikt men dezelfde woorden als in het Enkelvoud.

2de Pers. Enkelv. *Angkaw* of (als Voorwerp) *dikaw*, *gij*; tegen aanzienlijken *toewanhamba*, en tegen eenen vorst *toewankoe*, welke beide uitdrukkingen *mijnheer* beteekenen. In het spreken gebruikt men meestal tegen een heer *toewan* (mijnheer), tegen een dame *njônja* (mevrouw), *nonna* (juffrouw) of *njâhi* (*njaai*) (inlandsche juffrouw); tegen zijne bedienden zegt men *loe* of *kowé* (*kwé*), *jij*.

Aanm. In plaats van *angkaw* gebruikt men als Onderwerp (1sten naamval) ook wel *kaw*, en plaatst dit dan voor het Werkwoord; b. v. *kawlîhat*, *gij ziet* (eigenlijk: *door u wordt gezien*, zie bij het Lijd. werkw.) Als bepaling en bij een Voorzetsel gebruikt men *moe*, en voegt dit achter het woord, waarbij het behoort; b. v. *ânaqmoe*, *kind van u*, *uw kind*; *ôlehmoe*, *door u*.

Meerv. Gelijk in het Enkelvoud; en daarenboven *kâmoe*, en *kâmoe-ôrang* of *kâmôrang*, *gijlieden*; *loe ôrang* of *kwé ôrang* is *jijlui*.

3de Pers. Enkelv. *îja* of (als Voorwerp) *dîja*, *hij*, *zij*; men gebruikt ook *toewan îtoe*, *die heer*; *ôrang îtoe*, *die man*; enz.

Aanm. Behalve wanneer het als Onderwerp voorkomt zegt men in plaats van *îja* of *dîja*, ook *nja*, en hecht dit achter aan het woord, waarbij het behoort, vast; b. v. *âtasnja*, op hem, *ânaqnja*, *kind van hem* of *haar*, *zijn* of *haar kind*.

Meerv. Gelijk in het Enkelvoud; en daarenboven *marîka-îtoe*, *zijlieden*; en *dîja-ôrang*, of *dî-ôrang*, en *ôrang-ôrang îtoe*, *die menschen*.

In het algemeen gebruikt men, wanneer men van of tot hoogeren in rang spreekt, veelal hun titel of rang in plaats van het Persoonlijk voornaamwoord.

De naamvallen worden op dezelfde wijze als bij de Zelfstandige naamwoorden onderscheiden.

De woorden *koe*, *moe* en *nja* worden niet geplaatst achter Voorzetsels, die op eene *n* eindigen, of achter het Voorzetsel *deri*, *van* ; men zegt dus niet *dengannja*, *met hem*, maar *dengan dîja* ; niet *derikoe*, *van mij*, maar *deri dâkoe* of *deri hamba*.

B. *Bezittelijke.*

Deze zijn : voor den 1en pers. *koe*, *mijn*, *ons* ; b. v. *roemahkoe*, *mijn huis* ; voor den 2en pers. *moe*, *uw* ; b. v. *roemahmoe*, *uw huis* ; voor den 3en pers. *nja*, *zijn*, *haar*, *hun* ; b. v. *roemahnja*, *zijn huis*, *haar huis* of *hun huis*. Zij zijn voor het Enkel- en Meervoud hetzelfde.

Ook worden zij uitgedrukt door het Persoonlijk voornaamwoord als bezitter (in den 2den naamval) achter het voorwerp der bezitting te plaatsen ; b. v. *kapal kîta* of *kapalkoe*, *mijn schip* ; *bîni toewan* of *binîmoe*, *uwe vrouw* ; enz.

In het dagelijksch leven is het gebruikelijker achter het Persoonlijk voornaamwoord het woord *poenja* te plaatsen, vooral wanneer er van eene eigenlijk-gezegde *bezitting* gesproken wordt ; b. v. *goewa poenja karbaw*, *mijn buffel* ; *loe poenja nâma*, *jou naam* ; *dîja poenja sâwah*, *zijn rijstveld*.

De Zelfstandig-bezittelijke Voornaamwoorden worden bij omschrijving uitgedrukt ; b. v. *dit huis is het mijne*, *roemah îni roemah hamba* (*dit huis is mijn huis*).

C. *Wederkeerige.*

Deze worden uitgedrukt door het woord *sendîri* of *dîri*

achter de Persoonlijke voornaamwoorden te plaatsen; b. v. *kîta sendîri* of *goewa sendîri*, *ik zelf*; *toewan sendîri*, *gij zelf*; *kwé sendîri*, *jij zelf*; *îja sendîri*, *hij zelf*. Wanneer het Wederkeerig voornaamwoord niet als Onderwerp (d. i. in den 1en naamval) voorkomt, gebruikt men gewoonlijk *dîri*, en voegt daarachter het Bezittelijk voornaamwoord van dien persoon, welken de zin vereischt; b. v. *îja poekoel dirînja*, *hij slaat zichzelven*; *sâja boewangkan dirîkoe*, *ik verban mijzelven*; *ôleh dirîmoe*, *door uzelven*.

D. *Aanwijzende.*

Itoe, *die*, *dat*; *îni*, *deze*, *dit*; *negeri îtoe*, *die stad*; *âjer îni*, *dit water*; *îja djoega*, *dezelfde*; *îtoe djoega*, *hetzelfde*.

Aanm. In het Maleisch worden de Aanwijzende voornaamwoorden achter de Zelfstandige naamwoorden geplaatst; met de taal slecht bekende Europeanen plaatsen ze echter dikwijls er vóór.

E. *Betrekkelijke.*

Jang of *njang*, *welke*, *welk*, *hetwelk*; men gebruikt ook *mâna*.

Aanm. *Jang* neemt geene Voorzetsels voor zich; de verschillende naamvallen moeten dus bij omschrijving worden uitgedrukt; b. v. *aan wien*, *jang padânja* of *jang sâma dîja*; *door wien*, *jang ôleh dîja* of *jang ôlehnja*; *met wien*, *jang dengan dîja*, of *jang sâma dîja*, enz. *Mâna* neemt wel Voorzetsels voor zich; men kan dus zeggen: *pada mâna*, *aan wien*; enz.

F. *Vragende.*

Apa, *welk?* *wat?* *sijâpa* (*sâpa*), *wie?* Men gebruikt ook wel *mâna*, in de beteekenis van *wie* of *wat*.

§ 6. WERKWOORDEN.

Eene nauwkeurige behandeling van het Werkwoord laat

de aard en het bestek van dit werkje niet toe ; men vergenoege zich hier met het volgende.

Men kan de Werkwoorden verdeelen in :

A. *Onzijdige* of *Onbedrijvige werkwoorden* (beter *Toestandswoorden* genoemd), en

B. *Bedrijvige werkwoorden.*

A. *Onzijdige* of *Onbedrijvige werkwoorden.*

Hierdoor verstaat men dezulke, die niet eene *werking* of *daad*, maar het *zijn in eenigen toestand* te kennen geven ; b. v. *doedoeq, zitten ; gantoeng, hangen ; lâri, hard loopen ; bâring, liggen ;* enz.

Zij zijn in den uitwendigen vorm dikwijls niet van Naamwoorden onderscheiden ; zoo beteekent b. v. *djâlan, gaan, reizen,* en *weg ; kîlat, flikkeren, glinsteren,* en *glans, bliksem ; njâla, vlammen* en *vlam,* enz.

Veelal echter hebben zij vóór zich het voorvoegsel *ber* of (voor eenige woorden die met een klinker aanvangen) *bel.* In het gesprek laat men de *r* van dit voorvoegsel niet hooren. B. v. *berdîri* of *bedîri, staan ; berdjâlan* of *bedjâlan, gaan ; berkîlat* of *bekîlat, flikkeren ; bel-âdjar, leeren ;* enz.

Als het woord met eene *r* begint, of de eerste lettergreep op *r* of *l* eindigt, voegt men daarvóór nooit het voorvoegsel *ber,* maar *be ;* b. v. *terbang* of *beterbang* (nooit *berterbang*), *vliegen ; be-rîboe, bij duizenden,* van *rîboe, duizend ;* enz.

De Onbedrijvige werkwoorden zijn òf

a. *Oorspronkelijke,* óf

b. *Afgeleide.*

a. Door *Oorspronkelijke* verstaan wij hier dezulke, die uit zichzelf, hetzij zij het voorvoegsel voor zich hebben of niet, de beteekenis van een werkwoord hebben, zooals de

hierboven opgegeven woorden *doedoeq*, *gantoeng*, *lâri*, *bâring*, *terbang*, *âdjar*, en dergelijke.

b. *Afgeleide* noemen wij die, welker grondwoord niet de beteekenis van een Werkwoord, maar van een Zelfstandig of Bijvoeglijk naamwoord of andere woordsoort, heeft. Zij worden voornamelijk gevormd van Zelfstandige en van Bijvoeglijke naamwoorden, en beteekenen in het algemeen *het hebben van de zaak of hoedanigheid*, die door dat naamwoord wordt voorgesteld; zij komen dus overeen b. v. met de Nederlandsche woorden *gerokt zijn* d. i. *een rok aanhebben; gebloemd zijn* d. i. *met bloemen voorzien zijn*, en dergelijke; als: *berbîni*, *eene vrouw hebben*, *getrouwd zijn*, van *bîni*, *vrouw*, *echtgenoot*; *berbâdjoe*, *eene badjoe* (overkleed) *aanhebben*, van *bâdjoe*, zulk *een kleed*; *beroentoeng*, *geluk hebben*, *gelukkig zijn*, van *oentoeng*, *geluk*; *berbâpa*, *een vader hebben*, van *bâpa*, *vader*; *berilmoe*, *verstand hebben*, *verstandig zijn*, van *ilmoe*, *verstand*, *kunde*; *berbâgoes*, *schoon zijn*, van *bâgoes*, *schoon*, *fraai*; *berbânjaq*, *veel zijn*, van *bânjaq*, *veel*; *bersatîja*, *getrouw zijn*, van *satîja*, *getrouw*; enz.

B. *Bedrijvige werkwoorden.*

Hierdoor verstaat men in het algemeen dezulke, die een bedrijf of eene werking aanduiden, waarvan eenige persoon of zaak het voorwerp kan zijn; b. v. *belî*, *koopen*; *mâkan*, *eten*; *boenoeh*, *dooden*, en dergelijke.

Het eigendommelijk kenmerk van de Bedrijvige werkwoorden is het voorvoegsel *me*, dat ook veranderd wordt in *men*, *meni*, *mem* en *meng*, naar gelang van de beginletter van het woord waarvóór het geplaatst is, volmaakt op dezelfde wijze als ten opzichte van het voorvoegsel *pe* bij de Zelfstandige naamwoorden gezegd is (blz. 9 en 10).

Voorbeelden

âlir, vloeien	vormt	*mengâlir*, vloeien.
àdil, rechtvaardig	»	*mengàdilkan*, rechtvaardigen.
bâwa, brengen	»	*membâwa*, brengen.
chabar, tijding	»	*mengchabarkan*, berichten.
dâpat, vinden	»	*mendâpat*, vinden.
djâmoe, gast	»	*mendjâmoe*, onthalen.
dlaîf, zwak	»	*mendlaîfkan*, verzwakken.
fikir, denken	»	*memfikir*, denken.
gâli, delven	»	*menggâli*, delven.
ghâjib, verborgen	»	*mengghâjib*, verbergen.
hâbis, geëindigd, af	»	*menghâbiskan*, eindigen.
hhâçil, voortbrengsel	»	*menghhâçilkan*, voortbrengen.
jatîm, een wees	»	*mejatîmkan*, tot wees maken.
kepoeng, omsingeld	»	*mengepoeng*, omsingelen.
lâwan, wederstaan	»	*melâwan*, wederstaan.
mâti, dood	»	*mematîkan*, doen sterven.
nâwoeng, schaduw	»	*menawoengi*, beschaduwen.
njâta, openbaar	»	*menjatâkan*, openbaar maken
ngângoet, suffen, mijmeren	»	*mengângoet*, suffen, mijmeren.
pâdam, uitgedoofd	»	*memâdam*, uitdooven.
qoeboer, graf	»	*mengqoeboerkan*, begraven.
râsa, gevoel	»	*merâsa*, gevoelen.
sâpoe, vegen	»	*menjâpoe*, vegen.
sjâh, koning	»	*menjâh*, koning maken.
târi, dansen	»	*menâri*, dansen.
tjerej scheiden	»	*mentjerej*, scheiden.
thoewal, lang (van duur)	»	*menthoewalkan*, verlengen.
tlâhir, openbaar	»	*mentlâhirkan*, openbaren.
çalîb, kruis	»	*mençalîbkan*, kruisigen.
tsâbit, zeker	»	*menjâbitkan*, bevestigen.
warta, bericht	»	*mewartâkan*, berichten.

Woorden beginnende met *dz* of *z* hebben wij niet met het voorvoegsel aangetroffen. — De aanhechtsels *kan* en *i* doen in dit geval niets ter zake; zie over hunne beteekenis bl. 27—29.

Aanm. Deze voorvoegsels worden in slecht Maleisch dikwijls weggelaten, en de verandering der beginletter in de woorden, die met eene *t*, *ts*, *s*, *sj*, *p* of *k* aanvangen, heeft dan natuurlijk ook niet plaats.

De Bedrijvige werkwoorden kunnen onderscheiden worden in:

A. Eenvoudig-bedrijvige (*Actieve*).

B. Overgaande (*Transitieve*).

C. Veroorzakende (*Causatieve*).

A. Door *Eenvoudig-bedrijvige werkwoorden* verstaan wij dezulke, die eene eenvoudige handeling of bedrijf uitdrukken, waarvan eenige persoon of zaak het voorwerp kan zijn; zoo zijn b. v. de hierboven opgegevene woorden *beli*, *mâkan* en *boenoeh;* want men kan zeggen: *membeli tepoeng*, *meel koopen; mâkan dâging*, *vleesch eten; memboenoeh sa-ôrang*, *iemand dooden*. Deze werkwoorden hebben geen ander uitwendig kenmerk dan het voorvoegsel *me* (*men*, *mem*, *menj* of *meng*), dat zij met alle Bedrijvige werkwoorden gemeen hebben.

Deze soort van Werkwoorden kan zijn:

a. *Oorspronkelijk*, of

b. *Afgeleid.*

a. *Oorspronkelijk* noemen wij hier die, welke uit zichzelve, ook zonder het voorvoegsel, de beteekenis van een Werkwoord hebben; b. v. *bâwa*, *brengen; âdjar*, *leeren; boewat*, *maken*, *doen; seboet*, *vermelden;* enz.

b. *Afgeleide* zijn die, welke oorspronkelijk de beteekenis van een Naamwoord of andere woordsoort hebben, en dus

eigenlijk het voorvoegsel behoeven om tot Werkwoorden gemaakt te worden; zoodanig zijn b. v. *mengâtap*, *een huis dekken*, van *âtap*, *dekriet*, *dak*; *mendjâmoe*, *onthalen*, van *djâmoe*, *gast*; *mendjâla*, *met een net visschen*, van *djâla*, *vischnet*; enz.

B. De *Overgaande werkwoorden* zijn alle afgeleid. Zij worden van hunne grondwoorden gevormd door daarachter het aanhechtsel *i*, ook wel eens *în* uitgesproken, te voegen; terwijl zij ook, evenals de andere Bedrijvige werkwoorden, het voorvoegsel *me* (*men*, *mem*, *menj* of *meng*) aannemen; b. v. *mendjalâni* (*mendjalânîn*), *begaan*, *bewandelen*, van *djâlan*, *weg*; *menawoengi* (*menawoengîn*), *beschaduwen*, van *nâwoeng*, *schaduw*; enz.

Zij zijn van de Eenvoudig-bedrijvige werkwoorden hierdoor onderscheiden, dat, daar deze eene handeling aanduiden, waarvan eenige persoon of zaak het voorwerp *kan* zijn, de Overgaande eene handeling uitdrukken, die altijd op een voorwerp *moet* overgaan. Het aanhechtsel *i* doet dus aan het Werkwoord nagenoeg dezelfde verandering van beteekenis ondergaan, als die in het Nederlandsch veroorzaakt wordt door het voorvoegsel *be*, in de woorden *bestelen*, *beluisteren*, *bewandelen*; enz.

Zij kunnen ook nog eene andere beteekenis hebben, namelijk deze: *dat de handeling*, *die in het grondwoord wordt uitgedrukt*, *voor of ten behoeve van iemand geschiedt*; de persoon, voor wien die handeling verricht wordt, wordt dan als Voorwerp, zonder Voorzetsel, onmiddellijk achter het Werkwoord geplaatst; zoo komt van *tjeritera*, *verhaal*, *mentjeriterâ-i*, *aan iemand verhalen*; van *memboeka*, *openen*, *memboekâ-i*, *voor iemand openen*; b. v. *tjeriterâ-i hamba soewâtoe tjeritera*, *verhaal mij eenig verhaal*; *boekâ-i hamba pintoe*, *open mij de deur*.

Van Zelfst. naamw. afgeleid zijnde kunnen zij beteekenen: *iemand of iets voorzien met het voorwerp, dat door het grondwoord wordt beteekend;* zoo komt van *pâgar, eene heining, memagâri, met eene heining voorzien, omheinen;* van *kâfan, lijnwaad, mengafâni, in lijnwaad wikkelen, met lijnwaad bekleeden; nâma, naam, menamâ-i, een naam geven, noemen;* b. v. *memagâri kebon, een tuin omheinen; mengafâni bangkej ânaqnja, het lijk van zijn kind in lijnwaad wikkelen; menamâ-i ânaqnja Sidin, zijn zoon Sidin noemen.*

C. De *Veroorzakende werkwoorden* zijn insgelijks alle afgeleid, namelijk door achter het grondwoord het aanhechtsel *kan* te voegen, waarbij zij ook het voorvoegsel *me* (*men, mem, menj* of *meng*) aannemen.

De eerste beteekenis van deze Werkwoorden is, dat de in het grondwoord uitgedrukte handeling of toestand *veroorzaakt* wordt door het Onderwerp (den 1en naamval), terwijl het Voorwerp (de 4de naamval) daardoor iets lijdt of ondergaat. Men kan ze in dit geval in het Nederlandsch veelal vertalen door bijvoeging van de woorden *doen* of *laten* (*faire*); b. v. van *djâdi, worden,* komt *mendjadîkan, doen worden, veroorzaken, scheppen;* van *njâta, duidelijk, menjatâkan, duidelijk maken, verklaren;* van *binâsa, vergaan, bederven, membinasâkan, doen vergaan, laten bederven,* enz.

Van Werkwoorden afgeleid zijnde beteekenen zij ook soms *eenig voorwerp gebruiken of doen dienen om de handeling, die door het grondwoord wordt aangeduid, te verrichten;* b. v. *menetaqkan pedang, een zwaard gebruiken om te houwen, met een zwaard houwen,* van *tetaq, houwen, klieven; meloentarkan bâtoe, steenen gebruiken om te werpen, met steenen werpen,* van *loentar, werpen; memânahkan ânaq*

pânahnja, zijn pijl gebruiken om te schieten, met zijn pijl schieten, van *memânah, boogschieten;* enz.

In sommige woorden maakt het aanhechtsel *kan* geene verandering in de beteekenis, maar dient het alleen om de bijzondere betrekking, waarin het Werkwoord tot het Voorwerp staat, uit te drukken; b. v. *memeliharâkan, verzorgen; menjangkâkan, meenen; mengerdjâkan, maken, verrichten; mentjeriterâkan, verhalen;* enz.

Behalve de hierboven opgegevene soorten van Onbedrijvige en Bedrijvige werkwoorden, zijn er nog dezulke, die in het Nederlandsch niet dan door omschrijving kunnen worden uitgedrukt, en bedrijvig of onbedrijvig zijn, naar gelang van de woorden, waarvan zij zijn afgeleid. Zij zijn voornamelijk de volgende:

A. Werkwoorden, waardoor te kennen wordt gegeven, *dat de handeling,* die in het grondwoord ligt opgesloten, door twee of meer personen of partijen *wederkeerig* of *onderling* wordt verricht. Deze worden gevormd door het voorvoegsel *ber* vóór, en het aanhechtsel *an* achter het grondwoord te plaatsen; b. v. *berpoekoelan, elkander slaan,* van *poekoel, slaan; berkasîhan, elkander beminnen,* van *kâsih, beminnen; berpanâhan, over en weer schieten,* van *pânah* (*memânah*), *boogschieten;* enz.

B. Werkwoorden, waardoor te kennen wordt gegeven *dat de daarin aangeduide toestand of handeling dikwijls, bij herhaling, of bij voortduring plaats heeft.* Deze worden gevormd door het grondwoord te verdubbelen, en daarvóór het bij dat Werkwoord behoorend voorvoegsel te plaatsen, d. i. voor een Onbedrijvig werkwoord *ber* of *be*, en voor een Bedrijvig *me* (*men, menj, mem, meng*); b. v. *bermâjin-mâjin,*

gedurig spelen, *altijd spelen*, van *mâjin*, *spelen*; *bernjâla-njâla*, *aanhoudend flikkeren*, *sterk flikkeren*, van *njâla*, *flikkeren*; *mengâmat-amâti*, *iemand aanhoudend aanzien*, *aanstaren*, van *amâti*, *iemand aanzien*; *berpoekoel-poekoelan*, *elkander telkens* of *aanhoudend slaan*, van *berpoekoelan*, *elkander slaan*; *berpânah-panâhan*, *aanhoudend op elkander schieten*, van *berpanâhan*, *op elkander schieten*; enz.

Wanneer bij de verdubbeling van een Werkwoord het voorvoegsel voor het tweede lid geplaatst wordt, duidt dit eene wederzijdschheid der handeling aan; b. v. *toetoer-menoetoer*, *met elkander spreken*, van *toetoer*, *spreken*; *tângis-menângis*, *tegen elkander weenen*, van *tângis*, *weenen*; *poekoel-memoekoel*, *elkander slaan*, van *poekoel*, *slaan*.

C. Werkwoorden, waardoor wordt aangeduid, *dat een persoon of zaak erkend of gehouden wordt voor datgene, wat in het grondwoord is uitgedrukt.* Deze worden gevormd van Onbedrijvige werkwoorden, die door het voorvoegsel *ber* of *be* van Zelfstandige naamwoorden gevormd zijn (zie bl. 24 b.), door aan deze een lijdenden vorm te geven, d. i. door het voorvoegsel *di* er vóór te plaatsen, en *ber* in *per* te veranderen (zie bl. 34); zoo komt van *bertoewan*, *een heer hebben*, *dipertoewan*, *als heer erkend*, *voor heer gehouden worden*, *heer zijn*; van *berhamba*, *een dienaar hebben*, *diperhamba*, *als dienaar aangemerkt worden*, *dienaar zijn*; enz.

De uitdrukking *jang dipertoewan* wordt tegen vorsten gebruikt als Persoonlijk voornaamw. van den 2den pers., in de beteekenis van *uwe Majesteit*; en eveneens gebruikt men dan ook *jang diperhamba*, als Pers. voornw. van den 1sten pers. in de beteekenis van *uw dienaar*.

VERVOEGING DER WERKWOORDEN.

De vervoeging der Werkwoorden is zeer eenvoudig, daar het verschil van Tijden en Wijzen niet door veranderingen in den uitgang uitgedrukt, maar door afzonderlijke woorden, die bij het Werkwoord gevoegd worden, aangeduid wordt; terwijl ook de drie personen in het Enkel- en Meervoud aan elkander gelijk zijn.

HANDELENDE VORM.

AANTOONENDE WIJZE.

Tegenwoordige tijd. Het Werkwoord staat op zichzelf, zonder eenig bijvoegsel; b. v. *sâja memâloe, ik sla; îja berdjâlan, hij gaat.*

Onvolmaakt verleden of *Eerste betrekkelijk verleden tijd.* Deze is gelijk aan den *Tegenwoordigen;* somtijds neemt het Werkwoord het woordje *pôn* voor zich; b. v. *îja memâloe* of *îja pôn memâloe, hij sloeg.*

Volmaakt verleden tijd. Deze wordt uitgedrukt door een van de woorden *soedah, reeds, gedaan; telah, reeds;* of *hâbis* (*âbis*), *afgedaan,* vóór het Werkwoord te plaatsen; b. v. *toewan soedah memâloe, gij hebt geslagen.*

Meer dan volmaakt verleden of *Tweede betrekkelijk verleden tijd.* Deze is in het Maleisch gewoonlijk niet van den *Volmaakt verledenen* te onderscheiden; eene enkele maal drukt men dien uit door *telah soedah* vóór het Werkwoord te plaatsen; b. v. *kâmi soedah memâloe,* of *kâmi telah soedah memâloe, wij hadden geslagen.*

Toekomende tijd. Deze wordt uitgedrukt door een van de woorden *nanti, wachten, zullen; handaq, willen; akan, tot, om te,* vóór het Werkwoord te plaatsen; b. v. *nanti*

sâja memâloe of *sâja nanti memâloe*, *ik zal slaan; îja handaq memâloe*, *hij zal* (*wil*) *slaan*.

Tweede toekomende tijd. Ook deze komt in het Maleisch niet voor; men zou dien kunnen uitdrukken door *nanti soedah* of *nanti hâbis* vóór het Werkwoord te plaatsen, *kîta nanti hâbis memâloe*, *ik zal geslagen hebben*.

GEBIEDENDE WIJZE.

Deze is gelijk aan de *Aantoonende*, doch neemt veelal het aanhechtsel *lah* achter zich; terwijl de Werkwoorden dan nooit het voorvoegsel *me* (*mem*, *men*, *menj*, *meng*) voor zich hebben; b. v. *paloe-lah*, *sla; paloe-lah angkaw, sla gij*.

Eene andere beleefdere manier om de Gebiedende wijze uit te drukken is, wanneer men zulks doet bij omschrijving, door den Lijdenden vorm te bezigen, op deze wijze: *paloe-lah ôlehmoe*, *door u worde geslagen; boenoeh ôlehmoe*, *door u worde gedood*.

VERBIEDENDE WIJZE.

Deze wordt gevormd door vóór het Werkwoord het woord *djângan* of *djânganlah* te plaatsen; b. v. *djângan angkaw memâloe*, *sla niet; djângan îja memâloe*, *dat hij niet sla*.

AANVOEGENDE WIJZE.

Deze is gelijk aan de *Aantoonende*, doch heeft meestal een van de Voegwoorden *soepâja*, *opdat; sahingga* of *hingga*, *zoodat; béjar* of *béjarlah*, *opdat*, *laat*, voor zich: b. v. *soepâja îja memâloe*, *opdat hij sla; béjar îja memâloe*, *laat hij slaan*.

ONBEPAALDE WIJZE.

Deze is gelijk aan de *Aantoonende*; ook het verschil

tusschen de Tijden wordt op dezelfde manier te kennen gegeven; b. v. *memâloe, slaan; soedah memâloe, geslagen hebben; nanti memâloe, zullen slaan.*

DEELWOORDEN.

De vorm van het Werkwoord, welken wij onder die benaming verstaan, wordt in het Maleisch op de volgende wijze uitgedrukt.

In den *Tegenwoordigen tijd* òf zonder eenig bijvoegsel, òf door een van de woorden *sambil* of *serâja*, *tevens*, *lâgi*, *juist*, *nog* vóór het Werkwoord te plaatsen; b. v. *memâloe, sambil memâloe* of *lâgi memâloe, slaande.*

In den *Verleden tijd* door *telah* of *soedah* vóór het Werkwoord te plaatsen; b. v. *soedah memâloe, geslagen hebbende.*

In den *Toekomenden tijd*, door *nanti*, *handaq* of *akan* vóór het Werkwoord te voegen; als: *nanti memâloe, zullende slaan.*

LIJDENDE VORM.

Deze wordt van den Handelenden vorm gemaakt, door daarvóór het voorvoegsel *di* te plaatsen. Het voorvoegsel *me* (*men*, *mem*, *menj*, *meng*), dat aan den Handelenden vorm eigen is, vervalt natuurlijk in den Lijdenden. B. v. *dimâkan, gegeten worden; diberi, gegeven worden; ditoetoep, gesloten worden;* enz. Somtijds ook door het voorvoegsel *ka* met het aanhechtsel *an*, of door het voorvoegsel *ter*, welke beide vormen iets toevalligs uitdrukken; b. v. *pintoe tertoetoep, de deur raakte gesloten* of *sloeg dicht; oewang jang kadapâtan, het geld, dat* (toevallig) *gevonden is.* Wil men door den Lijdenden vorm tevens den persoon aanduiden, door wien de handeling wordt verricht, dan geschiedt zulks

door voor den 1en pers. *koe* vóór het Werkwoord te plaatsen; voor den 2en *kaw;* en voor den 3en *di* vóór en *nja* achter het Werkwoord te voegen; b. v. *koedengar, door mij gehoord worden, door mij wordt gehoord; kawdengar, door u gehoord worden, door u wordt gehoord; didengarnja, door hem (haar, hen) gehoord worden, door hem (haar, hen) wordt gehoord.* Is de persoon, door wien de handeling wordt verricht, niet een Persoonlijk Voornaamwoord van den 3en persoon, maar een andere persoon of zaak, dan plaatst men *di* vóór het Werkwoord en de benaming van dien persoon of zaak onmiddellijk er achter; b. v. *didengar râdja, door den koning gehoord worden, door den koning wordt gehoord; pintoe ditoetoep ângin, de deur wordt gesloten door den wind.*

Werkwoorden met het onbedrijvig voorvoegsel *ber, bel* of *be* samengesteld kunnen somtijds ook den Lijdenden vorm aannemen; dit voorvoegsel verandert dan in *per, pel* of *pe*; b. v. *diperboewat, gemaakt worden,* van *berboewat, maken.*

De onderscheidene Tijden en Wijzen worden eveneens uitgedrukt als in den Handelenden vorm.

VOORBEELDEN VAN DE VERVOEGING VAN EEN BEDRIJVIG WERKWOORD.

Mendengar of *menengar*, hooren.

HANDELENDE VORM.

ONBEPAALDE WIJZE.

hooren, *menengar.*
gehoord hebben, *soedah menengar* of *telah menengar.*
zullen hooren, *nanti menengar* of *akan menengar.*

DEELWOORDEN.

hoorende, *menengar, lâgi menengar*, of *sambil menengar.*
gehoord hebbende, *soedah menengar* of *telah menengar.*
zullende hooren, *nanti menengar* of *akan menengar.*

AANTOONENDE WIJZE.

Tegenwoordige tijd.

ik hoor, *hamba* (*âkoe, sâja*) *menengar.*
gij hoort, *toewan* (*njônja, loe, njaai*) *menengar.*
hij hoort, *îja menengar.*

Onvolm. verl. tijd.

ik hoorde, *hamba menengar* of *hamba pôn menengar.*

Volm. verl. tijd.

ik heb gehoord, *hamba soedah menengar* of *hamba telah menengar.*

Meer dan volm. verl. tijd.

ik had gehoord, *hamba soedah menengar* of *hamba telah soedah menengar.*

Toekomende tijd.

ik zal hooren, *hamba nanti menengar* of *hamba handaq menengar.*

Tweede toekomende tijd.

ik zal gehoord hebben, *hamba nanti soedah menengar.*

GEBIEDENDE WIJZE.

hoor, *dengarlah* of *dengar ôleh toewan.*

VERBIEDENDE WIJZE.

hoor niet, *djângan dengar* of *djânganlah dengar.*
dat hij niet hoore, *djânganlah îja menengar.*

AANVOEGENDE WIJZE.

opdat ik hoore, *soepâja hamba menengar.*

Memînoem, drinken.

ONBEPAALDE WIJZE.

drinken, *memînoem.*

gedronken hebben, *soedah memînoem* of *telah memînoem.*

zullen drinken, *akan memînoem* of *handaq memînoem.*

DEELWOORDEN.

drinkende, *lâgi memînoem* of *sambil memînoem.*

gedronken hebbende, *soedah memînoem* of *hâbis memînoem.*

zullende drinken, *akan memînoem* of *handaq memînoem.*

AANTOONENDE WIJZE.

Tegenwoordige tijd.

ik drink, *kîta* (*sâja, goewa*) *memînoem.*

gij drinkt, *toewan* (*angkaw, nonna, kwé*) *memînoem.*

hij drinkt, *îja* (*îtoe ôrang*) *memînoem.*

Onvolm. verl. tijd.

ik dronk, *kîta memînoem* of *kîta pôn memînoem.*

Volm. verl. tijd.

ik heb gedronken, *kîta soedah memînoem* of *kîta hâbis memînoem.*

Meer dan volm. verl. tijd.

ik had gedronken, *kîta hâbis memînoem* of *kîta soedah hâbis memînoem.*

Toekomende tijd.

ik zal drinken, *kîta akan memînoem* of *kîta handaq memînoem.*

Tweede toekomende tijd.

ik zal gedronken hebben, *kîta nanti hâbis memînoem.*

GEBIEDENDE WIJZE.

drink, *mînoemlah* of *mînoem ôlehmoe.*

VERBIEDENDE WIJZE.

drink niet, *djânganlah mînoem* of *djângan angkaw mînoem.*

AANVOEGENDE WIJZE.

laat ik drinken, *béjarlah kîta memînoem*.

§ 7. BIJWOORDEN.

De Bijwoorden vormen, voor zooverre zij uit den aard van hunne beteekenis daarvoor vatbaar zijn, de Trappen van vergelijking op dezelfde wijze als de Bijvoeglijke naamwoorden (Zie bl. 15 en 16).

Als Bijwoorden bij Bijvoeglijke naamwoorden geplaatst worden, staan zij meestal vóór deze: b. v. *âmat keras, zeer hevig;* alleen *sekâli* of *sakâli*, *zeer*, *ten eenen male*, staat altijd achter het Bijv. naamw.; b. v. *besar sekâli*, *zeer groot*.

Bij Werkwoorden geplaatst komen zij meestal daar achter; b. v. *pergi* (*pigi*) *djaoeh*, *ver gaan*. De vragende Bijwoorden komen nu eens vóór dan achter de Werkwoorden, naar gelang de nadruk zulks vereischt; b. v. *deri mâna toewan dâtang*, of *toewan dâtang deri mâna, van waar komt gij?* De ontkenningen en de Bijwoorden van tijd staan gewoonlijk vóór het Werkwoord; b. v. *hamba tijâda bôleh, ik kan niet; îja segerah dâtang, hij komt spoedig*.

§ 8. VOORZETSELS, VOEGWOORDEN EN TUSSCHENWERPSELS.

Deze ondergaan geene veranderingen, en worden geplaatst zooals het verband der rede zulks vereischt, evenals in andere talen. Sommige Voegwoorden worden op eene eigenaardige wijze gebezigd, die door het gebruik spoedig wordt geleerd. Hiervan komen onderscheidene voorbeelden voor in de *Tweede Afdeeling*, waar zij in de aanteekeningen aan den voet der bladzijden worden verklaard.

TWEEDE AFDEELING.

LEESBOEK.

Ontmoeting van een Maleier met een tijger.

Tjóba dengar, Toewan, bagimána sája ampir kena dimákan mâtjan 1). Kápan hári sája másoeq di hoetan; ábis másoeq di hoetan, dátang hoedjan besar (lebat) deri goenoeng. Mangka (maka) 2) sebab sája tráda lihat roemah órang, soedah djádi sája poenja kájin básah; ábis bagitoe sája lihat sátoe kandang boewat 3) tangkap mâtjan, mangka dija poenja pintoe (pintoenja) teboeka 4); lantas sája másoeq, béjar djángan lági sája kahoedjánan 5). Kamoedijan

---

1) Wanneer de persoon, door wien de handeling verricht wordt, achter het Lijdend werkwoord staat, wordt het Voorzetsel *deri*, door, dikwijls niet uitgedrukt. Vergelijk bl. 34.

2) Geen Voegwoord komt in de Maleische geschriften zoo dikwijls voor als *maka*, en wel in verschillende betrekenissen. Aan het begin van een volzin staat het soms gelijk met *hatara*, en wordt dan niet vertaald (zie aanm. 2, bl. 40). Soms heeft het dan ook (zoals hier) de beteekenis van ons Voegwoord *en* of *en*. In het midden van een volzin dient *maka* soms om den overgang van het eerste lid tot het tweede te vormen, en wordt dan niet vertaald; b. v. *apabila hári sijanglah*, maka *bagindo berjalan*, toen de dag aanbrak, ging de vorst op weg. Dikwijls heeft *maka* in het midden van een volzin de beteekenis van *en* of *dat*, of die van *zoo*, in dezen zin: het duurde niet lang *of* hij kreeg, *apabila berapa lamanja* maka *ia berlari*.

3) *Boewat* beteekent *dat*, *maka*, *dat*; wordt ook wel gebruikt in de beteekenis van *om*, *ten einde*.

4) *Ter* of *te* is mede een lijdende vorm van het Werkwoord, die dikwijls door het Verleden deelwoord kan worden vertaald. Zie bl. 33.

5) *Kahoedjánan*, *bezoeken*, *iemand*, *iemand door een tijger*.

(komedîjen) sâja doedoeq di dâlam kandang mâtjan, dan sâja poenja kîra 1) bagimâna sâja poenja hhal kâlau mâtjan maoe dâtang kamâri. Mangka baroesan sâja îngat bagîtoe, astâga perlah mâtjan dâtang; sâtoe mâtjan besar kaja (ky, seperti) karbo, lantas îja meloempat mâsoeq di kandang, dan dîja poenja kâki kena tâli pintoe, sampej 2) pintoe kandang tetoetoep. Sâja terlâloe kâgèt; tâpi (tetâpi) sâja bôleh djoega tjâboet sâja poenja keris di depan (hadâpan) îtoe mâtjan. Abis bagîtoe sâja serahkan sepoenja (sâja poenja) dîîwa sâma Toehan Allah; dan sâja goemetar ky ôrang jang kadingînan 3); serta sâja bâtja dòa. Mangka îtoe mâtjan boeka dîja poenja moeloet, dan îja menggonggong— *au, au!* dan dîja poenja mâta menjâla ky âpi. Mangka djâdi sâja poenja âjer kerîngat kloewar (kaloewar) sampej sâja djâdi bâsah ky ôrang jang âbis mandi; dan di dâlam îtoe 4) sâja ampir mâti deri sebab sâja poenja tâkoet terlâloe sângat.

Abis bagîtoe dâtang sepoenja (sâja poenja) soedâra sâma doewa ôrang kampong 5), lîhat pintoe kandang tetoetoep, dan mâtjan mâsoeq di kandang. Lâgi dîja lîhat sâja doedoeq berdjongkoq di depan îtoe mâtjan. Mangka dîja memboeka pintoe kandang, dan sâja merangkang kloewar. Ampir sâja mâti; dan mâtjan îtoe tinggal di dâlam kandang îtoe.

Abis bagîtoe sâja djâdi sâkit; dan kâlau sâja dengar

---

1) De Werkwoorden *zijn* en *worden* worden dikwijls in het Maleisch niet door een afzonderlijk woord uitgedrukt, maar zijn dan in het Naamwoord opgesloten: zoo ook hier: *sâja poenja kîra, mijne gedachte* was. (Verg. de Aanteek. bl. 15.)

2) *Sampej* beteekent *aankomen;* doch wordt ook gebruikt in den zin van *genoeg*, en *zoodat;* het laatste is hier het geval.

3) *Kadingînan, verkleumd zijn, de koude koorts hebben.*

4) *Di dâlam îtoe, intusschen, ondertusschen.*

5) *Orang kampong, buurman.*

âpa-âpa djâdi sâja kâgèt, sebagîtoe sampej sâja djâdi gîla. Mangka âbis beberâpa hâri sâja soedah gîla, lantas sâja djâdi baai (bâjik); mangka sakârang sâja trâda koerang sâtoe âpa; melâjinkan sâja koerang sjoekoer sâma Toehan Allah, jang soedah melepaskan sâja deri moeloet mâtjan. Lâgi sâja poenja keris sâja soedah djoewal mâhal hargânja, sebab ôrang kîra îtoe keris âda kasaqtî-an. 1)

Tâpi djângan Toewan ambil pergoesar, sebab sâja âda ôrang bôdo, mangka djâdi sâja poenja tjerîta trâda bagîtoe ènnaq didengar ôrang besar.

Trouw van een buffel.

Bahwa 2) adâlah sâtoe ôrang di tânah Prijângan (Prahijang) menggoembalâkan dîja poenja karbo di tânah roempoet; dan ôrang îtoe diserang [ôleh] sâtoe mâtjan dekat djâlan râja, mangka dîja poenja koekoe dilantaqkannja sâma pinggang ôrang îtoe, jang bâlik dirînja tijâda djâtoh; tâpi îja disambar [ôleh] mâtjan îtoe dengan dîja poenja koekoe jang lâjin di bâwah tengkoqnja, lantas dihampaskan katânah. Abis sebagîtoe ôrang tjelâka îtoe nanti akan dimâkan mâtjan, melinkan (melâjinkan) sâtoe deri dîja poenja karbo soedah melepaskan dîja. Tâpi binâtang îtoe, jang brâni sakâli, menjerang sâma mâtjan îtoe, jang tijâda maoe meninggalkan dîja poenja rampâsan, lantas îja mentjôba moendoer deri karbo îtoe dengan meloempat sîni sâna; tâpi mâtjan îtoe tijâda diberi 3) mâkan dîja poenja ram-

---

1) *Kasaqtî-an, bovennatuurlijke macht, met bovennatuurlijke macht begaafd, toovermiddel.*

2) Het Voegwoord *bahwa* wordt veel in den brief- en geschiedstijl gebruikt, en zonder beteekenis aan den aanvang van een brief, een verhaal of een hoofdstuk geplaatst. In het midden van een zin heeft *bahwa* gewoonlijk de beteekenis van *dat*.

3) *Diberi*, bet. hier: *toegestaan worden, gelegenheid gegeven worden.*

pâsan, sebab karbo îtoe senantijâsa menandoq sâma dîja. Mangka berâpa lamânja 1) bagîtoe lakoenja 2) karbo îtoe; mangka tengoh mâtjan dan menângis (héreq) ôrang îtoe didengar [ôleh] beberâpa ôrang jang segerah dâtang menoeloeng karbo jang satijâwan îtoe, dan melarîkan mâtjan îtoe. Tâpi mâtjan îtoe di blâkang îtoe soedah ditangkap dengan hîdoepnja, lantas dibâwa ka-negeri *Soemedang;* di mâna îja bertanding dengan sâtoe karbo soedah ditandoq sahingga mâti (mampoes).

Dan akan goembâla karbo îtoe, dîja poenja toeboeh soedah ditjârik mâtjan hingga (sahingga) dilihat (kalihâtan) dîja poenja dâging kantjing 3), tâpi segerah îja soedah djâdi baai (semboeh), sebab sâtoe doekoen kassi ôbat sâma dîja.

Moedig gedrag van een Inlandschen knaap.

Ini tjerîtera deri sâtoe mâtjan jang dilihat [ôleh] ôrang di tânah *Tji-poetri*, sâma tengah hâri. Mangka hhal îtoe didengar [ôleh] sâtoe boedjang, jang ampat belas tâhoen (taoen) òemoernja; lantas îja mengâdjaq dîja poenja teman ampat ôrang 4) akan pergi memboeroe mâtjan îtoe.

---

1) *Berâpa lamânja, eenigen tijd, een tijd lang.*

2) *Lakoenja. Nja, van hem, van haar, ervan*, wordt somtijds overtollig achter een Zelfstandig naamw. geplaatst, al volgt er (zoo-als hier) een als bepaling (in den 2den naamval.) Zie bl. 14.

3) *Dâging kantjing, spieren, peezen.*

4) De Telwoorden hebben behalve het Zelfstandig naamwoord, waarvan zij de hoeveelheid aanduiden, dikwijls nog een ander Zelfstandig naamwoord bij zich, dat eene eigenschap of omschrijving uitdrukt van, of eenige overeenkomst heeft met het Zelfstandig naamwoord, waarvan de hoeveelheid bepaald wordt; in dier voege, dat het te bepalen Zelfstandig naamwoord vooraf gaat, als het ware op zichzelf staande, en daarop het Telwoord met het omschrijvend Zelfstandig naamwoord volgt. Zoo hier: *teman ampat ôrang, kameraden, vier menschen*, d. i. *vier kameraden.* Deze woordvoeging heeft eenige overeenkomst met het gebruik van het Nederlandsche woord *stuks.* Zie bl. 17.

Mangka îja pergi membâwa dîja poenja keris dan gôloq kapada sâwah di mâna mâtjan îtoe âda indap, serta îja memôtong pâdi jang tinggi îtoe. Mangka mâtjan îtoe sekoenjoeng-koenjoeng meloempat kapada ôrang jang pergi dahoeloe (di haloewan), sambil tengoh; boedjang îtoe rebah, tâpi trâda îja tâkoet (kâgèt), mangka dengan dîja poenja gôloq îja menetaq kapâla mâtjan; trâda îja mampoes, karna gôloq îtoe koerang tâdjam.

Mangka dâlam hhâl îni jang soekar sekâli îja berseroe sâma dîja poenja teman, béjar îja melimpar sâtoe keris sâma dîja, akan memboenoeh mâtjan îtoe; tâpi ôrang îtoe soedah lâri karena sângat dîja poenja tâkoet, dan tîjâda toeroet seperti dîja poenja permintâ-an. Mangka pada tempo (mâsa) itoe dâtang beberâpa ôrang deri tânah *Tji-poetri*; lâgi îja membâwa snâpang jang ter-îsi. Tâpi mâtjan îtoe trâda melepaskan boedjang, jang goemoel dengan keras, béjar djângan îja diserret mâtjan. Dan ôrang îtoe timbaq (pâsang) sâma mâtjan îtoe; dan mâtjan îtoe kena loeka, dan deri sângat sâkitnja îja melepaskan dîja poenja rampâsan. Mangka poela dipâsang ôranglah, mangka mâtjan îtoe rebah, lantas diboenoeh.

Mangka boedjang îtoe sâkit sekali; tâpi dâlam doewa boelan îja djâdi baai, di dâlam hopital di negeri *Tji-andjoer*; dan Toewan Residen kassi (kâsih) sâma dîja pembalâsan sapoeloeh réjal, jang ditentoekan Goebernemen, dan lâgi sâtoe pemberî-an pekâjan salangkap djoega.

Geschiedenis van Koning Radrim.

Dahoeloe kâla âda seorang râdja di negeri *Poera Negâra* bernâma Râdja Rahrâim, dan nâma isterinja Retna Komâla, dan îja dikâsih [oleh] râdja lebih deri pada njawânja. Mangka pada soewâtoe hâri Retna Komâla tîdor dâlam

soewâtoe kebon, jang dekat dîja poenja mâligej; mangka sa-éjkoer oelar memâtoeq sâma dîja, sahingga segerah îja mâti. Dan râdja îtoe santijâsa terkenang akan dîja poenja isteri, lâgi îja sângat doekatjita (sâkit hâti) karna dîja poenja isteri jang soedah mâti, dan sebab tijâda îja berôleh ânaq, jang dâpat mengganti dîja dâlam dîja poenja karadjâ-an.

Mangka pada soewâtoe mâlam râdja îtoe tîdorlah, lâloe bermimpi; dan dâlam mimpinja dâtang sâtoe Déwa mengâdap dîja, jang berkâta sâma dîja: »Pergilah angkaw kadâ»lam hoetan, dan di sâna nanti angkaw dâpat sa-ôrang ânaq »lâki-lâki doedoeq di âtas sa-éjkoer singa; ânaq îtoe misti kaw»bâwa kadâlam mâligej, lâgi ambil dîja akan ânaq sendiri»moe." Mangka râdja djâga (bângoen) deri pada tîdornja, lantas îja mâsoeq hoetan handaq mentjâri (tjahâri) ânaq îtoe. Abis mâsoeq di hoetan râdja îtoe melihat sa-ôrang ânaq lâkilâki terlâloe bâgoes, doedoeq di âtas sa-éjkoer singa di pinggir soengej; lantas singa îtoe diboenoeh râdja dan ânaq îtoe dibawânja ka-mâligejnja; kamoedîjan ânaq îtoe besarlah 1), dan râdja soedah toewa. Abis bagîtoe râdja mâsoeq di hoetan, handaq doedoeq di sâna djaoeh deri ôrang bânjaq, dan ânaq îtoe djâdi râdja dâlam negeri *Poera Negâra* îtoe.

Fabelachtig verhaal van de eerste bevolking van Java.

Bahwa, îni tjeritera dahoeloe kâla; maka terseboetlah 2) mâsa îtoe jang tânah *Djâwa* lâgi soenji, dan jang belomlah manoesîja âda doedoeq di sâna; tetâpi isi 3) negerînja adâlah râjat raqsâsa dan sjéthan dan djin djoega.

---

1) Zie de aanm. 1, bl. 39.

2) Het aanhechtsel *lah* veroorzaakt geene verandering in de beteekenis van het woord, dan alleen dat het daaraan meer nadruk bijzet.

3) *Isi, het vulsel, de inhoud* van een land, d. i. de bevolking.

Maka terseboetlah sa-ôrang Soelthan deri negeri *Roem*; maka Soelthan itoe pôn menitahkan membâwa ôrang kapada segalla poeloe jang lâgi soenji itoe. Maka titah Soelthan itoe kapada Manterinja, sabdânja: »Hej Manterikoe, »sakârang ini 1) di manâtah 2) âda poeloe jang lâgi soenji »adânja? 3)" Maka sembah Manteri itoe serâja berkâta: »Jâ toewankoe, bahwa pâtek ini 1) belom periksa." Maka titah Soelthan *Roem* itoe: »pergilah angkaw segerah bertânja »deri pada segalla nachôda dan dâgang dan ôrang âsing »jang dâlam negeri ini." Maka sembah Manteri itoe, lâloe 4) kaloewarlah ija deri dâlam astâna. Maka ija menjoeroeh memanggil segalla nachôda dan dâgang dan ôrang âsing, jang dâlam negeri itoe. Maka ija pôn 5) dâtanglah, dan ôleh Manteri itoe pôn diperiksâ-i akan hhal (kalakoe-an) poeloe-poeloe itoe. Maka segalla nachôda dan dâgang dan ôrang âsing itoe pôn berkâta: »Jâ Manteri, bahwa kâmi »tâhoe akan sâtoe (saboewah) 6) poeloe, *Djâwa* namânja,

---

1) *Ini* wordt dikwijls ter nadere bepaling bij een Bijwoord, Voornaamwoord of andere woordsoort geplaatst: b. v. *sakârang*, *nu*, *sakârang ini*, *terstond*, *op dit oogenblik*; *kita* of *pâtek*, *ik*, *kita ini* of *pâtek ini*, *ikzelf*, *juist ik*; ens.

2) *Tah* is een versterkend aanhechtsel, dat veelal door *toch* kan vertaald worden; b. v. *di manâtah*, *waar toch?* *Kah* is een aanhechtsel, dat achter aan de woorden wordt gevoegd om daaraan eene vragende beteekenis te geven; wordt het achter woorden gevoegd, die uit zichzelf reeds eene vraag aanduiden, dan verandert het de beteekenis daarvan niet.

3) *Adâ'ia* wordt dikwijls aan het einde van een volzin geplaatst om dien te sluiten; dit geschiedt echter alleen als men dit woord zou kunnen vertalen door *nu aan*, *nu aanwezig*, *nu aanwezig* of iets dergelijks.

4) *Lâloe*, *vervolgens*, is eigenlijk een Werkwoord dat *vervolgen*, beteekent.

5) Over het gebruik van *pôn* zie Nota 5. Eigenlijk beteekent *pôn*, *ook*, *zelfs*.

6) *Saboewah* [illegible] Nota 17.

»jang lâgi soenji dan âmat besar, sahingga ampat poeloeh »hâri berhâdjat akan berlâjar koelîling poeloe itoe; de»mikîjan kabesârannja poeloe *Djâwa* itoe. Adapôn akan »goenoeng jang besar âtasnja sekîra-kîra ampat poeloeh »bânjaqnja, dan lâgi beberâpa lâjin jang ketjil adânja."

Setelah itoe maka 1) manteri pôn másoeqlah mengâdap baginda, lâloe sedjoed pada kâki baginda, sambil dipersembahkannja 2) segalla kâta ôrang itoe. Maka titah baginda: »Hej manteríkoe, handaqlah 3) angkaw dengan se»gerah melangkap doewa laqsa ôrang lâki-lâki dan doewa »laqsa ôrang perampoewan dengan kalangkâpan jang sem»poerna itoe." Dan tijâda berâpa lamânja maka 4) genaplah ampat laqsa ôrang jang dibimpoenkan manteri itoe. Maka titah baginda: »Handaqlah membâwa dîja kapoeloe 5) »*Djâwa*." Setelah itoe maka ôrang itoe dibawânja, lâloe 6) didoedoeqkannja di poeloe *Djâwa* itoe. Setelah doewa boelan lamânja maka ôrang ampat laqsa itoe bâbis dibinasâkan dikenâkan kedal, ôleh raqsâsa, sjéthan dan djin itoe, sahingga sekalijannja mâti dengan kasoekâran jang terlâloe âmat sângat; lânja doewa poeloeh ôrang lâki-lâki dan

---

1) *Setelah itoe* kan men vertalen door *vervolgens, daarna*. *Maka* wordt dan niet vertaald.

2) *Nja* achter aan een Lijdend Werkwoord gehecht moet altijd vertaald worden door *door hem, door haar, door hen* of *er door*. Het staat dan in plaats van *ôleh dîja*. Vergelijk bl. 34, en de aanm. I, bl. 38.

3) *Handaqlah*; dit woord komt volmaakt overeen met het Fransche *il faut, men moet, gij moet*; het Werkwoord *handaq* beteekent eigenlijk *willen, zullen*.

4) *Maka* beteekent hier *of*. Zie de aanm. 2, bl. 38.

5) *Ka* is hier een onafscheidelijk Voorzetsel, dat *naar* beteekent, en als zoodanig wel te onderscheiden van het voorvoegsel *ka*, dat dient tot vorming van Zelfstandige naamwoorden. Zie bl. 7.

6) Zie aanm. 4, bl. 44.

doewa poeloeh ôrang perampoewan jang ditinggalkannja sâdja. Maka marîka-îtoe pôn poelanglah ka-negeri *Roem*, lâloe dipersembahkannja kapada baginda, bahwa segalla ôrang jang lâjin îtoe sekalîjan dibinasâkan ôleh raqsâsa îtoe.

Setelah îtoe maka baginda pon menjoeroeh memanggil segalla pandîta. Setelah marîka-îtoe berhimpoen, maka baginda berkâta: »Hej kâmoe segalla pandîta, âpa bitjâra »toewan-hamba sekalîjan akan 1) poeloe *Djâwa* îtoe; karena »sesoenggoehnja âda raqsâsa di sâna, dan sjéthan, dan »djin; dan ampat laqsa ôrang îtoe hâbis dibinasâkannja, »melâjinkan ampat poeloeh ôrang jang lâgi tinggal îtoe." Maka sembah 2) segalla pandîta: »kâlau-kâlau bâjiklah »memâkej sastarâ, ijâ-îtoe sastarâ jang âmat saqti." Maka kâta baginda: »Bâjiklah kerdjâkan ôlehmoe 3) sastarâ »jang âmat saqti." Maka segalla pandîta îtoe mengerdjâkan sastarâ jang terlâloe saqti, lâloe memâkej dîja di poeloe *Djâwa* îtoe. Setelah îtoe maka boemi pôn goentjanglah, dan laoet îtoe pôn berâloenlah; dan goenoeng îtoe pôn seperti akan merontoh (roeboeh) roepânja. Dan akan 1) raqsâsa dan sjéthan dan djin îtoe, îja pôn hhejrân tertjenganglah, serâja menângis deri terlâloe sângat tâkoetnja, lâloe îja pôn berlâri-lâri; adâlah jang ka-goewah goenoeng, dan adâlah jang ka-dâlam laoet, dan] adâlah jang ka-âdara îtoe.

Setelah didengar ôleh soelthan *Roem* akan peri hhâlnja

---

1) *Akan*, hier *aangaande*, *wat betreft*.

2) *Sembah* heeft hier, en dikwijls elders, de beteekenis van *zeggen;* het beteekent eigenlijk *een sembah* (een zekere plichtpleging) maken.

3) *Kerdjâkan ôlehmoe* is de Gebied. wijs: *door u moeten vervaardigd worden.* Zie bl. 32.

îtoe, maka îja pôn bersabda 1): »Hej Manterî-koe, ambil »ôlehmoe 2) lâki-lâki doewa laqsa ôrang dan perampoe»wan doewa laqsa ôrang, dan pindahkanlah dija kapoeloe »*Djâwa* îtoe". Setelah genaplah ampat laqsa ôrang îtoe, maka ôleh Manteri îtoe dilangkâpi dengan sempoerna kalangkâpan, lâloe dibawânja kapoeloe *Djâwa*. Setelah îja sampej maka îja doedoeq di sâna mâsing-mâsing pada tampatnja djoewa.

Begrafenis-plechtigheden op Timor.

Bahwa apabîla sa-ôrang râdja soedah sâkit pâjah, maka dipoedja [ôleh] ôranglah, dan kâlau baginda mâti, segalla ôrang îsi negerînja ti-dâpat tijâda 3) menjoekoer ramboetnja. Maka isteri dan segalla goendiq râdja îtoe mentjâboet ramboetnja, dan memoekoel dadânja dan lâgi merâtap sambil berbelit-belit toeboehnja. Adapon demikîjan lakoenja sebab àdat lâma negeri îtoe, soepâja disangka ôranglah maka 4) râdja jang mâti îtoe râdja bangsâwan lâgi dermâwan dan jang dikâsih [ôleh] segalla îsi astanânja dan ôleh segalla hambânja; dan djekalaw râdja jang mâti îtoe ôrang jang kîkir dan jang tlâlim (zâlim) dan jang djâhat sekâli, demikîjan djoega lakoenja îtoe.

Maka lâloe di sembeléh ôranglah beberâpa karbaw dan bâbi; dan bangkej îtoe ditâroh di âtas sa-boewah (sâtoe) mejdjah di tengah mâligej, dengan pakéjan jang èndah-

---

1) *Sabda* en *titah* met de samenstellingen daarvan mogen alleen gebruikt worden, wanneer een hoogere in rang tegen een mindere spreekt; met *sembah* heeft het omgekeerde plaats.

2) *Ambil ôlehmoe*, is de Gebied. wijs. Verg. aanm. 3, bl. 46.

3) *Ti-dâpat tijâda, kunnen niet niet*, d. i. *moeten*.

4) *Maka* beteekent hier *dat*. Zie aanm. 2, bl. 38.

èndah; dan matânja dan telingânja, dan bîdoengnja, dan moeloetnja dipradâ-î amâs (prâda amâs ditâroh pada matânja d. j. l.); dan lâgi pada lejhernja dikenâkan rantej amâs dan mardjân. Maka doewa hâri lamânja demikîjan lakoenja, dengan senantijâsa menângis dan merâtap dan memâsang bedil.

Setelah soedah maka sa-boewah pôhon kâpok ditebang ôranglah. Setelah pôhon îtoe soedah dipâhat akan djâdi pangsa, sahingga bôleh moewat bangkej, maka bangkej îtoe ditâroh dâlamnja dengan segalla perhijâsannja, kamoedîjan kerenda îtoe ditoetoep, lâloe digetah-i dàn dibâwa kapada soewâtoe roemah jang lâjin. Dan qaoem koelawargânja dan râdja-râdja jang dekat negerînja ti-dâpat tijâda menjoeroeh beberâpa ôrang perampoewan, jang handaq menangîsi râdja îtoe. Dan doewa boelan lamânja demikîjan lakoenja îtoe. Adapôn apabîla bangkej îtoe ditânam (diqoeboerkan) maka râdja moeda ti-dâpat tijâda berdjâga-djâga dengan mâkan dan mînoem dan segalla boenji-boenjî-an; dan bârangkâli tîga tâhoen lamânja dahoeloe 'deri pada hhâdlir (didâpat) segalla perkâra jang berhhâdjat îtoe. Apabîla diqoeboerkan maka râdja-râdja jang dekat negerînja, dan ôrang kâja-kâja, dan ôrang berçohhbat dipanggil (disilâkan); dan mana-kâla bangkej îtoe nanti dibâwa kaloewar, maka isteri dan goendiq râdja jang mâti îtoe melâwan ôrang pembâwa îtoe; karna demikîjan àdat negerînja; tetâpi pada âchirnja ôrang îni menang dan membâwa dîja kapada qoeboernja. Adapôn bangkej îtoe ditâroh dâlam qoeboer dengan moekânja kaseblah tîmor; âtaw, kâlau râdja bangsâwan, îja ditânam dengan kerendânja berdîri dâlam soewâtoe garonggong jang sesaq dan jang dâlam îtoe, dan beberâpa boewah kalâpa dan nâsi *dan pînang* ditâroh pada qoeboer îtoe. Setelah demikîjan

maka 1) râdja moeda memoelâ-i pekerdjâ-an berdjâga-jâga; maka beberâpa karbaw, dan koeda, dan mendjâ-ngan, dan bâbi, dan andjing disembeléh ôranglah, lâloe lipoedja. Setelah îtoe maka segalla ôrang isi negeri menâkan nâsi, dan djâgoeng, dan dâging binâtang jang tersembeléh îtoe; karna soewâtoe pon tijâda dipâkej akan nemoedja (kapoedjâ-an) melâjinkan jang tijâda bôleh dimâkan ôranglah. Dan demikîjan djoega lakoenja pada hâri ang ka-tîga, dan jang ka-toedjoeh, dan jang ka-sembilan, lan jang ka-doewa-poeloeh îtoe. Maka di tjeriterâkan lâgi, nahwa dahoeloe kâla beberâpa boedaq dengan hidoepnja noedah ditânam dengan bangkej radjânja. Adapôn akan segalla perampoewan djanda îtoe, îja dipeliharâkan sekaliannja 2) ôleh râdja moeda îtoe.

Maka petanâman ôrang ketjil 3) îtoe tijâda dengan ôânjaq pekerdjâ-an; karna bangkejnja diboengkoes dâlam sapôtong kâjin kâsar sahâdja, lâloe ditânam bânjaq kâli tijâda dengan kerendânja; dan binâtang soewâtoe pôn tijâda disembeléh melâjinkan sa-ejkoer âjam 4) âtaw bâbi djoewa.

Zeldzame onbaatzuchtigheid.

Pada zamân râdja Noesjirwan âda sa-ôrang jang mendjoewal kampongnja kapada sa-ôrang jang lâjin; dan ôrang, jang membeli kampong îtoe, dâpat dâlam tânah di

---

1) *Setelah demikîjan, als dat zoo gedaan is;* d. i. *vervolgens;* na deze uitdrukking wordt *maka* niet vertaald.

2) *Sekalîjan, alle,* of *sekalijannja, die allen,* wordt dikwijls herhaald als *segalla* is voorafgegaan.

3) *Orang ketjil, geringe lieden.*

4) *Sa-ejkoer âjam;* gevogelte en alle andere gedierten worden bij de *staarten* geteld; dus *een staart, hoen,* d. i. *een hoen.* Zie bl. 17.

sîtoe beberâpa tapâjan dengan amâs, jang deri pada dahoeloe kâla ditânamkan ôrang di sâna; dan îja pergi kapada ôrang jang mendjoewal kampong îtoe, lâloe mentjeriterâkan chabar îtoe padânja. Maka ôrang jang mendjoewal berkâta: »amâs îtoe boekan hartâkoe, karna âkoe boekan »menânam (tânam) amâs îtoe, dan âkoe mendjoewal kam»pong kapadâmoe; bahwa îtoe oentoeng angkaw; dan »bârang jang âda dâlam kampong îtoe pon angkaw jang »ampoenja dîja djoega." Maka ôrang jang membeli kampong deri padânja berkâta: »âkoe membeli hânja kampong »sâdja, boekan amâs îtoe koe-beli 1); maka amâs îtoe »angkaw jang ampoenja dîja djoega." Maka kadoewânja tijâda maoe menarîma (tarîma) amâs îtoe; tetâpi îja pergi kapada râdja Noesjirwan, sambil mentjeriterâkan hhâl îtoe, dan îja mengatâkan: »amâs îni, jang boekan kâmi tânam »îtoe, harta râdja djoega; maka hâroes râdja tarîma amâs »îtoe, dan târoh dâlam perbandaharâ-annja." Maka râdja Noesjirwan lâgi tijâda menarîma amâs îtoe, lâloe bertânja deri pada kadoewa ôrang îtoe: »adâkah ânaq pada kadoewa »kâmoe?" Dan sembah kadoewa marîka-îtoe: »âda, toe»wankoe, ânaq pada kâmi, sa-ôrang lâki-lâki dan sa-ôrang »perampoewan." Maka râdja bersabda: »ânaqmoe peram»poewan îtoe berîlah ôlehmoe 2) pada ânaq lâki-lâki îtoe, »dan amâs jang kadapâtan 3) îtoe serahkan ôlehmoe (2) »kapada kadoewânja."

Salomo's eerste recht.

Ditjeriterâkan deri pada nabi Solejman, bahwa sa-hâr îja doedoeq di âtas tachta karadjâ-an, dan segalla manoesîja

1) Zie bl. 34.
2) Zie bl. 32.
3) *Kadapâtan, gevonden.* Zie bl. 33.

mengâdap dîja. Maka dâtang doewa ôrang perampoewan berdàwa karna sa-ôrang boedaq ketjîl, jang telah diboewangkan îtoe. Dan kadoewa perampoewan îtoe mengatâkan (katâkan): »boedaq îtoe ânaq hamba djoewa." Dan kadoewânja tijâda dâpat tsâbitkan dàwânja îtoe, maka djâdi lemah perkatâ-annja îtoe; sahingga maka nabi Solejman menjoeroeh (soeroeh) boedaq îtoe dipanggal doewa, dan diberi pada mâsing-mâsing perampoewan soewâtoe panggal. Maka apabîla ôrang, jang ditîtahkan akan memboenoeh boedaq îtoe, dâtang, mentjâboet pedang, maka sa-ôrang perampoewan deri pada doewa ôrang perampoewan îtoe menângis (tângis). dengan bertjinta sângat, dan berkâta: »jâ nabi »Solejman, djânganlah soeroeh boenoeh boedaq îni; tetâpi »berîkan dîja kapada perampoewan îtoe, dan hamba tijâda »nanti berdàwa lâgi;" sedang perampoewan jang lâjin îtoe tijâda menângis dan tijâda bertjinta sakâli deri pada kamatî-an boedaq îtoe. Maka nabi Solejman menjoeroeh berîkan boedaq îtoe pada perampoewan jang menângis îtoe; karna segalla kalakoe-an perampoewan îtoe sjaksi (saksi) djoewa padânja, bahwa boedaq îtoe ânaqnja, dan boekan ânaq perampoewan jang lâjin îtoe.

Oostersche gastvrijheid.

Sakâli peristiwa pada soewâtoe hâri kâmi singgah pada soewâtoe doesoen. Maka âda pada doesoen îtoe sa-ôrang perampoewan; dan lakînja tijâda di roemah. Maka âda sabantar hamba sampej maka lakînja pon dâtang. Maka kâta perampoewan îtoe kapada lakînja: »bahwa âda doewa »ôrang djâmoe dâtang kapada kîta." Setelah kâta binînja îtoe didengar ôleh lakînja, maka îja pon membâwa saéjkoer (sâtoe) oenta, lâloe disembeléhnja serta dimâsaq-

kannja. Setelah soedah mâsaq, maka kâmi pon mâkanlah satengah deri pada dâging oenta itoe. Dan éjsoeq hâri îja pon sembeléh poela, serta katânja: »mâkanlah ôleh toewan-ham»ba dâging oenta, jang hamba mâsaq ini." Maka sâhoet kâmi akan dîja: bahwa jang toewan sembeléh kalamâri itoe pon »belôm hâbis kâmi mâkan." Maka sâhoetnja: »bahwa se»soenggoehnja tîjâda pernah hamba memberi akan djâmoe »dâging, jang soedah bermâlam." Maka berhentilah kâmi doewa tîga hâri; karna pada katika itoe sângat hoedjan; dan adâlah îja mendjâmoe kâmi pada tîjap-tîjap hâri saéjkoer oenta. Maka tatkâla kâmi handaq koembâli, ôrang itoe tîjâda di roemah, maka kâmi membâwa di roemahnja sarâtoes dînar, serta kâta kâmi kapada bininja: »kâmi han»daq koembâli: minta angkaw màâf (ampoen) akan kâmi »kapada lakîmoe." Kamoedîjan kâmi berdjâlan deri sitoe. Maka tatkâla matahâri pon tengah nâjik, tîba-tîba kâmi dengar sa-ôrang lâki-lâki berseroe-seroe deri belâkang kâmi, demikîjan boenjinja: »Héj ôrang berkandâra, mengâpa »kâmoe beri pada kita harga perdjamoe-ankoe itoe?" Kalakîjan maka îja pon bertemoe dengan kâmi, serta katânja kapada kâmi: »soenggoehnja kâmoe ambil dînar ini koem»bâli; djekalau tîjâda kâmoe maoe mengambil dîja, nistjâja »koetikam 1) akan kâmoe dengan lembing ini." Maka kâmi ambil dînar itoe, lâloe îja koembalilah ka-roemahnja.

Wonderwerk van Mahomed.

Bermoela 2) sakâli peristiwa dâtang soewâtoe penjâkit akan segalla moerid nabi Mohammed; maka marika-itoe pon pergi mengâdoe (memberi tâhoe) akan hâl (kalakoe-an)

1) Zie bl. 34.

2) *Bermoela* aan het begin van een verhaal wordt in het Nederlandsch niet vertaald. Het beteekent eigenlijk [illegible]

jang demikîjan îtoe kapada nabi Allah. Setelah didengar 1) nabi Allah sembah marîka-îtoe jang demikîjan îtoe, maka dipinta 1) nabi Allah soewâtoe bâdjan, ter-îsi dengan âjer. Maka bâdjan îtoe dibâwa ôranglah; maka nabi Allah meloedah dâlam bâdjan îtoe, serta îja bâtja dôâ; kamoedîjan îja menîtahkan memertjikkan âjer îtoe kapada bârangsiâpa jang sâkit. Maka diperboewat 2) ôranglah seperti sabda nabi Allah; dan segalla ôrang jang dipertjikînja âjer îtoe sebenarnjâ-lah penjâkitnja îtoe pon hîlang.

Gestrafte trotschheid.

Dahoeloe kâla âda sa-ôrang râdja, Sjah-rîar namânja, dan ter-âmat besar koewasânja dan karadjâ-annja, dan pada zamân îtoe deri pada segalla râdja-râdja sa-ôrang pon tijâda âda samânja 3). Maka îja membesarkan dirînja deri karna kabesârannja îtoe pada segalla ôrang 4). Adapon pada soewâtoe hâri râdja îtoe handaq menoendjoeqkan kabesârannja pada segalla ôrang. Maka îja menjoeroeh berseroe-seroe dâlam segalla negeri: »Bahwa handaqlah (misti) segalla râ»dja-râdja dan segalla hoeloebâlang dan segalla rajat, pada »hâri âno, datang ka-tampat âno dengan perhijâsannja dan »sendjatânja dan pakéjan jang èndah-èndah; soepâja kâmi »bermâjin di sâna, dan lîhat akan segalla ôrang jang dâlam »hhoekoem kâmi 5)." Maka râdja Sjah-rîar, pada hâri jang îja soedah berdjandji, pon kaloewarlah deri dâlam kotânja

1) Zie bl. 34.
2) De Lijdende vorm van *berboewat, doen.* Het voorvoegsel *ber* of *bel* verandert in den Lijdenden vorm in *per* of *pel.* Zie bl. 34.
3) *Samânja* beteekent hier: *aan hem gelijk.*
4) *Membesarkan dirinja pada segalla ôrang, zich verheffen boven alle menschen.*
5) *Dâlam hhoekoem kâmi, onder mijn gebied.*

dengan segalla manterînja dan hoeloebâlangnja; dibawânja bâgej-bâgej perhijâsan deri pada amâs dan péjraq dan permâta dan pakéjan dan sendjâta, dan lâjin deri pada îtoe. Dan tatkâla îja sampejlah pada pâdang îtoe, îja melîhat ka-kîri dan ka-kânan dan ka-hadâpan dan ka-belâkang; maka pâdang îtoe pon penoeh dengan manoesîja, jang tijâda terbîlang samoewânja. Apabila dilîhat râdja îtoe demikîjan tantarânja dan hambânja, jang tijâda terbîlang bânjaqnja pada pâdang îtoe, maka pada katîka îtoe djoewa îja berkâta dâlam hatînja: »pada zamân îni, siâpa deri pada »segalla râdja-râdja jang terlebih koewasânja deri pada »âkoe, dan siâpa dâpat mengâlahkan karadjâ-ankoe îni? »Karna bahwa sesoenggoehnja dâpat (bôleh) âkoe dengan »sentawsa doedoeq di âtas tachta karadjâ-ankoe dengan »kasoekâ-an, lâjin 1) deri pada segalla katjintâ-an." Maka râdja îtoe dengan kîra-kîra îtoe pergilah ka-sebelah tampat îtoe, di mâna adâlah berhimpoen segalla ôrang îtoe. Dan tatkâla îja hampir di sâna, dan sekalîjan manoesîja menanti akan dîja dâtang, îja lihatlah deri pada hadâpannja sa-ôrang faqir dâtang; tebal îja dengan pakéjan jang boeroeq, dan kedji îja dengan roepa jang hina: dan sa-ôrang pon deri pada segalla hambânja, jang di hadâpannja, tijâda melârangkan faqir îtoe dâtang. Maka apabila faqir îtoe adâlah hampir pada râdja îtoe, îja pon memberi salâm 2) padânja; dan râdja îtoe, deri pada kabesârannja, tijâda membâlas salâmnja îtoe, dan tijâda maoe melihat padânja sedikit pon. Maka sedang îja handaq lâloe deri padârja, faqir îtoe memegang (pegang) kekang koedânja, dan tijâda memberi (bri idzin) îja berdjâlan. Maka râdja îtoe goesar padânja, katânja: »siâpa

---

1) [illegible]
2) [illegible]

»angkaw, jang tijâda mâloe? âpa kahandaqmoe? katâkanlah »padâkoe." Maka faqîr îtoe berkâta: »âda soewâtoe chabar »jang èndah, deri pada karadjâ-anmoe dan kabesâranmoe; »dan chabar îtoe tijâda koedâpat katâkan melâjinkan pada »telingâmoe." Maka râdja îtoe pon toendoeq dirînja menengar katânja îtoe; maka dâlam hhâl îtoe faqîr berkâta pada telînga râdja: »Akoelah mâlek el maut 1), dâtang »mengambil njawâmoe sakârang îni." Apabîla râdja menengar katânja îtoe, tâkoetlah îja sângat, maka peloh (krîngat) terbitlah deri pada segalla anggotânja seperti âjer deri pada pantjoeran, dan bergeraq segalla toeboehnja seperti pôhon kâjoe deri pada ângin; dan berkâta îja: »Héj mâ»lek el maut, dâpatkah angkaw nanti 2), sahingga âkoe »koembâli ka-roemahkoe, dan berpesan akan ânaq isterî»koe 3), dan menjoekâkan (soekâkan) hâti segalla ôrang »jang disâkitkan (doekâkan) ôleh kâmi?" Maka kâta mâlek el maut: »Hej ahhmaq, dâlam beberâpa tâhoen angkaw tijâda »îngat akan katîka îni? dan sakârang, jang sa-nafas ting»gal 4) deri pada kahidoepanmoe, angkaw handaq mem»bitjarâkan kasoedâhanmoe; tijâda dâpat lâgi angkaw poe»lang ka-roemahmoe dan melîhat akan ânaq isterîmoe." Maka mâlek el maut mengambil njawânja, dan râdja îtoe pon rebahlah deri âtas koedânja ka-tânah. Dan faqir îtoe pon lennjaplah deri pada mâta segalla ôrang jang bânjaq îtoe. Inîlah kasoedâhan kahidoepan dan perî kamatî-an ôrang jang masjghoel 5) dengan doenja dan alpa deri pada maut îtoe.

---

1) *Mâlek el maut, engel des doods.*
2) *Nanti, wachten.*
3) *Anaq isterîkoe, mijne vrouw en kinderen, mijn huisgezin.*
4) *Dan sakârang jang sa-nafas tinggal.* d. i. *en nu, daar er* (slechts) *één ademtocht overblijft.*
5) *Masjghoel, geheel ingenomen zijn met iets.*

Ontmoeting van den Kalif Omar.

Maka pada soewâtoe mâlam Amîro'l moeminîna 1) Omar pergi kaloewar deri negeri Medînah, maka îja melîhat soewâtoe âpi pada tampat jang djaoeh, lâloe îja pergi kasebelah âpi îtoe. Apabîla îja soedah sampej di sîtoe, maka îja dengar sa-ôrang perampoewan dengan tîga ânaqnja menângis; dan perampoewan îtoe berkâta: »Jâ Allah »tàâla! bâlaskan kirânja ôlehmoe 2) kasoekârankoe pada »Omar jang tîdor kênnjang, semantâra hamba dengan »ânaq-ânaq îni lâpar di sîni." Apabîla Amîro 'l moeminîna Omar menengar katânja îtoe, maka îja segerah pergi kapada perampoewan îtoe, sambil memberi salâm padânja, serta berkâta: »Dâpatkah âkoe dâtang hampirmoe?" Maka perampoewan îtoe berkâta: »Djèka kaw-dâtang dengan ka»bèdjîkan, marîlah djoega." Maka îja pon pergi dekatnja, dan bertânja padânja akan 3) hhâlnja. Maka perampoewan îtoe berkâta: »deri pada tampat jang djaoeh kâmi »dâtang ka-sîni; dan sedang hâri soedah mâlam tijâda koe»dâpat mâsoeq dâlam negeri; maka kâmi berhenti pada »tampat îni; dan deri pada lâparkoe dan lâpar segalla »ânaqkoe tijâda kâmi bôleh tîdor." Maka baginda Omar berkâta: »Apa dâlam perîjoeq îni?" Dan perampoewan îtoe berkâta: »Ajer sahâdja, jang koe-boeboeh dâlamnja, »soepâja boedaq-boedaq îni sangkâkan hamba menânaq »(tânaq) nâsi; moedah-moedâhan îja tîdor; dan djângan îja »menângis lâgi sângat." Adapon apabîla Omar menengar

1) *Amîro'l moeminîna*, *vorst der gelovigen*. Dat was de titel der Kalifen.

2) *Kirânja* dient hier om de Wenschende wijze te vormen: *bâlaskan kirânja ôlehmoe*, *door u moede toch gewroken of vergolden!*

3) *Akan* beteekent hier, *aangaande*, *naar*.

katânja îtoe, maka segerah îja pergi koembâli ka-negeri Medînah; dan setelah îja sampej di sîtoe pada soewâtoe kedej, di mâna ôrang mendjoewal tepoeng, îja membeli tepoeng, memboeboeh îtoe dâlam soewâtoe kâroeng; dan pada soewâtoe kedej jang lâjin, di mâna ôrang mendjoewal dâging, îja membeli dâging, memboeboeh îtoe lâgi dâlam kâroeng îtoe, jang di-angkatnja dan dimoewatnja âtas bahoenja, lâloe dibawânja ka-loewar deri negeri îtoe. Maka Omar berdjâlan djoega, sahingga îja sampejlah kapada perampoewan îtoe dengan segalla ânaqnja; maka tepoeng dan dâging îtoe diberîkannja padânja; lâloe mâkanlah marîkaîtoe kennjang. Dan setelah sedap hatînja, perampoewan îtoe berkâta: »Di bâlaskan Allah tàâla kirânja padâmoe »segalla kabedjîkan angkaw! Angkawlah lebih bâjik deri »pada Omar." Maka Omar berkâta: »Hej perampoewan, »djângan angkaw mintâkan dòâ jang djâhat 1) akan Omar îtoe, karna îja tijâda mengatahoe-i hhâl angkaw."

---

1) *Mintâkan dòâ jang djâhat, kwaad toewenschen.*

BRIEVEN.

1.

Pada ka-toedjoeh lîkoer hâri boelan Maart, tâoen (tâhoen) 1828.

Bahwa îni râpo 1) sahâja Demang *Sérang* sampej kahadâpan toewan Sekretaris jang doedoeq di *Sérang* adânja. Kamoedîjan deri pada îtoe sahâja kassi (kâsih) tâhoe, îni mâlam âda sâtoe ôrang Tjîna mâti, bernâma Asing, kampong *Sérang*, Mandoer Tongkoe poenja teman, Distrik *Sérang*. Tetâpi sahâja soedah periksa îni mâlam djoega dîja poenja bârang-bârang; tijâda sakâli dîja poenja bârang-bârang, djoewa adânja.

Mas Mâlam
Demang *Sérang*.

2.

Bahwa îni soerat beserta tâbej bânjaq-bânjaq, ijâ-îtoe dari (deri) pada sahâja Râtoe Bâgoes Angkoeh, Pakoesmester 2) *Pandeglang*, adânja, sampej mengâdap kahadâpan toewan Sekretaris di tânah *Bantam*, doedoeq di *Sérang*, adânja.

Kamoedîjan dari pada îtoe, djekalau toewan âda soeka, sahâja minta âraq boewat kâsih ransoen 3) sâma soldâdoe-soldâdoe (tsoldâdoe) di *Pandeglang*, boewat 4) ransoen îni boelan; djoewa adânja.

Pandeglang, pada ka-toedjoeh hâri boelan September tâhoen 1828.

Râtoe Bâgoes Angkoeh.

---

1) *Rápo*, d. i. *rapport*.
2) *Pakoesmester*, d. i. *pakhuismeester*.
3) *Ransoen*, *rantsoen*.
4) *Boewat* beteekent hier: *tot*, of *om te strekken tot*.

3.

Bantan, pada ka-sembîlan hâri boelan Augoes (Augustus), tâhoen 1828.

Bahwa îni soerat disertâkan dengan beberâpa tâbej bânjaq-bânjaq serta òermat (hhormat), ijâ-îtoe dari pada sahâja. Soelthân *Bantan*, apâlah kirânja bârang 1) disampejkan kapada kakanda 2) toewan Sekretaris *Bantan*, jang madjelis 3) di *Sérang*, adânja. Wabàda dari pada îtoe adâlah sahâja mintâkan kabar (chabar) dari hhâl perkâra kâpan hâri sahâja âda kîrim 4) soerat kapada kakanda, dari îtoe sahâja mînta kakanda poenja balâsan; djoewa adânja.

Soelthân *Bantan*.

4.

Bahwa îni soerat beserta dan tâbej bânjaq-bânjaq sahâja Râdèn Fiskal 5) bârang disampejkan kahadâpan padoeka toewan Sekretaris Residensi *Bantan*, djoewa adânja.

Kamoedîjan dari pada îtoe maka adâlah sâja Fiskal minta pramissie 6) îni mâlam 7) maoe songsong sâja poenja bîni, djekalaw toewan âda soeka dan tijâda pekerdjâ-an îni mâlam; pâgi-pâgi sâja poelang; djoewa adânja.

---

1) *Apâlah kirânja bârang.* Deze woorden, die elk op zichzelf de Wenschende wijze uitdrukken, hebben ook te zamen dezelfde beteekenis; men kan ze vertalen door *moge!* of *moge toch!*

2) *Kakanda, ouder broeder;* dit woord wordt hier alleen als eeretitel gebruikt.

3) *Jang madjelis* beteekent hier: *die resideert,* of *wiens residentie is.*

4) *Sahâja âda kîrim, ik was zendende,* d. i. *ik zond.*

5) *Fiskal, fiskaal.*

6) *Pramissie, permissie, vergunning.*

7) *Mâlam* beteekent dikwijls, en ook hier: *avond.*

5.

Tâbej sahâja Râdèn Adipâti sampej ka-hadâpan toewan Sekretharis residensie *Bantan* adânja.

Kamoedîjan dari pada îtoe âda sâja poenja ôrang bâwa sâtoe kambing; kâlau toewan soeka sahâja poenja kambing îni, boewat toewan poenja ânaq mâjin-mâjin dari îtoe, îni sâja kîrim dengan soeka hâti serta ridla jang sahâja kâsih, djoewa adânja.

Râdèn Adipâti.

6.

Ka-hadâpan madjelis toewan jang bangsâwan dan terhhormat.

Bahwa sesoenggoehnja hamba mâsi lâgi bimbang deri pada katentoe-an hâri mâna toewan handaq berangkat ka-kapal; adâkah djâdi pada hâri tsalâtsa (selassa) âtaw hâri arbo (rebo); dan djeka loeloes pada hâri jang terseboet îtoe, maka hamba hârap moedah-moedâhan dâpat mâloem, adânja.

Sjahdân lâgi dengan segalla hhormat hamba persalâmatkan toewan kadoewa, isteri dan ânaq-ânaq toewan, bârang disempoernâkan Allah soebhhânah watâàla 1) bagi pelajâran toewan, soepâja segerah sampej di negeri Holanda dengan sedjahterânja.

Soewâtoe pon tijâda jang djâdi tjandera mâta 2) hamba, hanjâlah tâbej jang diperbânjaq-bânjaq, dengan segalla hhormat dan kamoelijâ-an adânja.

Tersoerat di kampong *Kalôdran*, pada 8 hâri boelan Maart tâhoen 1835.

Râdèn Mohhamed Eedries.

1) *Allah soebhhânah watâàla.* God de roemrijkwaardige en allerhoogste.

2) *Tjandera mâta.* geschenk tot aandenken.

7.

Bahwa îni warqatoe'l ichlâts 1) jang dipesertâkan di dâlamnja dengan beberâpa tâbej dan hhormat, jang terbit deri pada hâti jang soetji; maka bârang disampejkan ôleh Toehan Allâh kapada hhâdlirat padoeka tsohhbat kîta N.N., jang âda berdoedoeq di dâlam negeri *Bantan* adânja.

Kamoedîjan deri pada îtoe maka adâlah kîta N. N., jang doedoeq di negeri *Sérang*, memberi tâhoe kapada tsohhbat kîta deri pada peri hhâl soerat tsohhbat kîta, serta kîta soedah màloem akan boenjînja sekalîjan; maka adâlah tsohhbat kîta minta pindjam sa-râtoes roepîjah, semantâra sâtoe tâhoen lamânja, dengan membâjar boenga 2) sembîlan roepîjah. Tetâpi kîta misti kassi (kâsih) îngat 3) pada tsohhbat kîta, maka sampej sakârang tsohhbat kîta belom hâbis bâjar harga pembelî-an koeda, jang kîta soedah djoewal pada tsohhbat kîta; sjahdân lâgi kîta soedah dengar chabar, maka tsohhbat kîta soedah djoewal koeda îtoe, serta soedah tarîma oewang harga pendjoewâlannja. Maka tsohhbat kîta djângan djâdi ketjîl hâti 4) sebab kîta hhéjran sakâli deri pada dîja poenja kalakoe-an jang bagîni; maka djadîlah kîta trâda bôleh toeroet permintâ-an tsohhbat kîta.

Tersoerat di negeri *Sérang;* pada 8 hâri boelan Djoeni pada tâhoen 1830.

8.

Bahwa inîlah warqatoe'l ichlâts, jang dipesertâkan dâ-

---

1) *Warqatoe'l ichlâts*, d. i. *vriendschappelijke brief.*
2) *Boenga* d. i. hier: *interest, rente.*
3) *Kâsih îngat, in bedenking geven, herinneren.*
4) *Djâdi ketjîl hâti*, d. i. hier: *kwalijk nemen.*

lamnja dengan beberâpa tâbej, ijâ-itoe deri pada kita toewan Soelthân Mohhamed Ali Tsafi Oeddin, jang di âtas tachta karadjâ-an, bârang disampejkan Allah kirânja kapada tsohhbat kita toewan Kapitan N. N., jang ârif bidjaqsâna serta boedimân dan bangsâwan: bârang dilandjoetkan Allah oesija oemoer zamânnja dâlam tséjhat dan âfiat. 1)

Adapon kamoedijan deri pada itoe, akan hhâl soerat balâsan tsohhbat kita, jang dibâwa ôleh si Agoet itoe, telah sampej kapada kita dengan salâmatnja; serta dengan beberâpa kita poenja tarima kâsih 2) kapada tsohhbat kita. Dan sa-perkâra lâgi, djekalau âda kirânja kâsih tsohhbat kita, seperti hhâl bitjâra ini, melâjinkan âraplah (hâraplah) kita akan penoeloeng tsohhbat kita, karna lebih mâloem tsohhbat deri hhâl kasoekâran kita ini: karna belom djoega djaoeh-djaoeh tsohhbat kita (demikijan parintah toewan Komasaris kapada kita ini), melâjinkan djekalau tsohhbat kita segerah sampej di *Batawija*, hâraplah kita kapada tsohhbat bitjâra bâjik-bâjik adânja; serta kita poenja tâbej bânjaq kapada toewan Koelner 3) dan toewan Mâjor, adânja. Tammat.

Dan lâgi kita kirim sâtoe toembaq, pakej-an ôrang Dâja 4) kapada toewan Kapitan.

9.

Bahwa adâlah kita padoeka Pangéran Nâta Agama dan padoeka Pangéran Pardâna Mantri menjatâkan deri pada

1) *Dalam tsejhkat dan âfiat*, in welvaart en gezondheid.
2) *Tarima kâsih*, dankbaarheid.
3) *Koelner*, d. i. *kolonel*.
4) *Orang Dâja*, d. i. *de Dajaks*, die in de binnenlanden van *Borneo* wonen.

perkâra bitjâra dàwa Bâlih âtas 1) Ngabéhi Loengoe. Sabermoela adâlah âtsal dàwa Bâlih îtoe derí pada harta poesâka bapânja ijâ-îtoe djoerâgan Gedoeng, âda kapada tângan Ngabéhi Loengoe, belom dibahâgi kapada wârits (wâris).

Adapon adâlah harta poesâka îtoe: pertâma-tâma réjal sa-rîboe, dan amâs berat sa-kati, dan boedaq sa-poeloeh ôrang, dan rantej mânikam sa-oetas, dan bâdoeng sâtoe, dan tampat intan sâtoe, dan kampong sâtoe, dan roemah sâtoe, dan bâli sâtoe, dan sâtoe kâjin teloeki dan pârang doewa bîlah 2).

Maka djawâb Ngabéhi Loengoe deri pada segalla harta jang didàwa ôleh Bâlih îtoe: »Samoewânja âda kapada »hamba; akan tetâpi 3) jang satengah 4) harta îtoe soe»dah diberîkan ôleh djoerâgan Gedoeng kapada hamba, »dan jang satengah 5) hamba soedah membeli di léjlang.'» Serta âda sjaksînja doewa ôrang hhakîm; dan sâtoe sjaksi îtoe namânja Bangka. Setelah îtoe maka kîta panggil îtoe sjaksi, kîta tânja, maka djawâb segalla sjaksi îtoe: »Be»toellah seperti mâna kâta Ngabéhi Loengoe; satengah »harta îtoe diberîkan ôleh djoerâgan Gedoeng kapadânja, »dan jang satengah soedah dibelînja di dâlam léjlang." Maka deri îtoe sjaksi Bâlih îtoe âda bimbang; maka îja menjembah mengâdoe hhâlnja kapada sri padoeka toewan Soelthân. Maka dipanggil segalla sjaksi îtoe, disoeroeh lâgi ditanjâ-i; serta âda hhâdlir doewa ôrang chatîb 6), dan Ki Mâs

---

1) *Atas* beteekent hier: *tegen.*
2) *Kapmessen, twee stuks.* Zie bl. 17.
3) *Akan tetâpi, maar.*
4) *Jang satengah, het ééne gedeelte.*
5) *Jang satengah, het andere gedeelte.*
6) *Chatîb, schrijver, secretaris.*

Toemenggoeng Karta Nagâra. Adapon pada katika itoe maka tiba-tiba ber-oebah perkatâ-an sjaksi itoe deri pada perkatâ-annja jang dahoeloe itoe. Maka peri jang demikijan itoe 1), pada parintah hhoekoem kita poenja âgama, tijadâlah bôleh dipâkej dija poenja perkatâ-an; maka pada parintah hhoekoem itoe tetaplah harta itoe harta poesâka djoerâgan Gedoeng, jang belom lâgi dibahâgi kapada wâritsnja.

Maka sakârang kita maoe poetoeskan hhoekoemnja 2) Ngabêhi Loengoe, jang tijâda maoe ikoet parintah kita poenja hhoekoem. Melâjinkan lebih mâloem kapada tsohhbat kita; karna tsohhbat kita lebih mengarti deri itoe djâlan parintah hhoekoem kita poenja âgama. Djoewa adânja.

Termaktoeb 3) di negeri *Batawiah*, pada 9 hâri boelan Djoeli tâhoen 1829.

---

1) *Peri jang demikijan itoe* beteekent hier: *dienovolgens, dien ten gevolge.*

2) *Poetoeskan hhoekoem, ons zaak afmaken, uitspraak doen in ons zaak.* Over het gebruik van het Bezittelijk voornaamwoord *nja* in denzen zin, zie men aanm. 2, bl. 41.

3) *Termaktoeb* is hetzelfde als *termaktoeb* en beteekent: *geschreven.*

DERDE AFDEELING.

STUKJES TER VERTALING IN HET MALEISCH.

1.

Een[1] nieuw huis[2]. Een groote boom. Het[1] witte paard. Eene hooge omheining[3] van[4] steen[5]. De wagen van[6] den Heer N. De olifant van den koning. Het nieuwe paleis van den Sultan[7]. De koffietuinen[8] van de Hollandsche[9] maatschappij[10]. De rijstvelden[11] der Javanen[12]. De bewoners[13] van het eiland Java. De groote oorlogschepen[14] der Europeanen[15]. De golven der onstuimige[16] zee. Aan[17] den oever[18] der rivier[19]. Een kostbaar[20] geschenk[21] aan den Grooten Heer.

[1]) Zie over de Lidwoorden bl. 6. [2]) Over de plaatsing der Bijvoeglijke naamwoorden zie men bl. 15. [3]) *Pâgar*. [4]) *Deri*. [5]) *Bâtoe*. [6]) Daar *van* hier eene bezitting aanduidt, moet men het vertalen volgens het gezegde op bladz. 21, dus: *toewan N. poenja karetta*. [7]) Voor titels (behalve dien van *râdja, koning*) plaatst men veelal het woord *toewan, Heer;* dus: *Toewan Soelthân*. [8]) *Kebon koppi*. Over het Getal zie men bl. 12. [9]) *Wolanda*. [10]) *Kompani*. [11]) *Sâwah*. [12]) *Orang Djâwa*. [13]) *Orang îsi*. [14]) *Kapal perang*. [15]) *Orang Peringgi*. [16]) *Jang berâloen*. [17]) *Di*. [18]) *Pinggir*. [19]) *Soengei*. [20]) *Endah-endah*. [21]) *Persembâhan*.

2.

Uw[1] zoon[2] is[3] grooter[4] dan[5] mijne[1] dochter[2]. De huizen die[6] van[7] bamboes[8] [zijn], zijn beter dan de huizen die[6] van steen [zijn]. Het eiland Sumatra is grooter dan het eiland Java. De paarden welke[6] komen[9] van[7]

Celébes[10] zijn zeer goed[4]. Mijne[1] merrie[2] is sterker[4] dan zijn hengst. Deze[11] koffie en die[12] suiker[13] moet[14] gezonden worden[15] naar[16] het land Holland. Dat[12] stoomschip[17] is gekomen[18] uit[7] het land Engeland[19]. Dit[11] schip moet lossen[20] zijne[21] ballast[22].

[1]) Zie bl. 21, B. [2]) Zie bl. 11. [3]) Het Nederlandsche Werkwoord *zijn* wordt, in gevallen zooals hier en later voorkomen, in het Maleisch niet afzonderlijk uitgedrukt; zie de Noot op bl. 16. [4]) Zie bladz. 15 en 16. [5]) *Deri.* [6]) *Jang.* [7]) *Deri.* [8]) *Bamboe.* De woorden, die tusschen [ ] staan, moeten in het Maleisch niet vertaald worden. [9]) *Dátang.* [10]) Vóór de eigennamen van steden, landen of eilanden, wordt gewoonlijk het woord *negeri*, *tánah* of *poeloe* geplaatst; dus is *Celébes*, *poeloe Selébes.* [11]) *Ini.* Over de plaats der Aanwijzende voornaamwoorden zie men bl. 22, D. [12]) *Itoe.* [13]) *Goela.* [14]) *Misti.* [15]) *Dikírim.* [16]) *Di* of *ka.* [17]) *Kapal ásap.* [18]) *Soedah dátang.* [19]) *Inggris.* [20]) *Kassi* (*kásih*) *kaloewar.* [21]) *Díja poenja.* [22]) *Toelaq bára.*

3.

Wie [is het] die[1] heeft gedood[2] dien tijger[3]? De heer Resident[4] zal geven[5] eene belooning[6] aan hem. Zijn [er] veel tijgers[7] op[8] het eiland Java? Worden[9] [er] veel menschen verscheurd[9] [door] de tijgers? Hoe worden[10] de tijgers gevangen[10]? Waar zijn de tijgers [het] menigvuldigst[11]? Wij hebben gezien[12] een grooten krokodil[13] in de rivier. Met die boot[14] zullen zij zeilen[15] naar het eiland Madoera. Hebt gij gezien het hospitaal[16], dat[1] pas[17] is[18] gebouwd[18]? Alle soldaten[19] die[1] ziek[20] zijn zullen herstellen[21]. De heer Gouverneur Generaal[22] is[24] eergisteren[23] aangekomen[24] uit het land Holland.

[1]) *Jang.* [2]) *Memboenoeh* of *boenoeh.* Over de vervoeging der Werkwoorden zie men bl. 31—37. [3]) *Mátjan.* [4]) *Residen.* [5]) *Kásih* (*kassi*) of *beri.* [6]) *Pembaldsan.* [7]) Wanneer in een vragenden zin geen eigenlijk gezegd vraagwoord (d. i. een vragend Bijvoeglijk naamwoord, Voornaamwoord of Bijwoord) voorkomt, plaatst men aan het begin van den zin het woord *ápa*, hetwelk dan geene andere beteekenis heeft dan die van een vraagteeken; dus vertaalt men *zijn er tijgers?*

Ápa ádá mátjan? Wanneer er een vraagwoord, als: *hoe? waar? wie? hoeveel?* of een dergelijk in den zin voorkomt, gebruikt men *ápa* op deze wijze niet. [8]) *Di.* [9]) *Dimákan.* Het voorvoegsel *di*, dat den Lijdenden vorm uitdrukt, mag niet door een ander woord van het Werkwoord worden afgescheiden, maar moet altijd onmiddellijk daarvóór blijven staan. — Over de plaats, die het Onderwerp of het Voorwerp ten opzichte van het Werkwoord inneemt, zie men bl. 13, 14 en 34. [10]) *Ditangkap.* [11]) *Terláloe bánjaq.* [12]) *Líhat.* [13]) *Boewája.* [14]) *Sampan.* [15]) *Berlájar.* [16]) *Hopital* of *Roemah órang sákit.* [17]) *Bahároe* (*bároe*). [18]) *Soedah di béjkín.* [19]) *Orang soldádoe.* [20]) *Sákit.* [21]) *Semboeh* of *djádi bájik* (*baai*). [22]) *Goebernoer Djéndral.* [23]) *Kalamári dahoeloe.* [24]) *Soedah sampej.*

4.

De soldaten moeten vervolgen[1] de muitelingen[2]; vervolgens[3] alle muitelingen, die worden gevangen, moeten worden gedood[4], omdat[5] zij oproerig[6] zijn[6] tegen[7] het Gouvernement[8]. Als[9] zij overgeven[10] zich[11] vrijwillig[12], moeten zij niet (niet[13] zij moeten[13]) gedood worden. De koffietuinen [hebben] veel geleden[14], omdat[15] [in] dit seizoen[16] zeer veel regen[17] [is gevallen]. De Chineezen[18], die [zijn] te (in de stad) Batavia, wonen[19] in het Chineesche kamp[20]. Waarom[21] komen er geene vrouwen (vrouwen[22] niet komen) uit het land China? De Gouverneur Generaal houdt[23] thans[24] zijne[23] residentie[23] te Buitenzorg[25].

[1]) *Ikoet sáma.* [2]) *Orang berandal.* [3]) *Lantas.* [4]) *Diboenoeh.* [5]) *Sebab.* [6]) *Doerháka.* [7]) *Sáma.* [8]) *Goebernemen.* [9]) *Kálau.* [10]) *Serahkan.* [11]) *Dirínja.* [12]) *Dengan sengádja.* [13]) *Djángan.* Zie bl. 32. De woorden, die tusschen ( ) staan, duiden de woordschikking aan, welke men in het Maleisch te volgen heeft. [14]) *Roesaq.* [15]) *Karna.* [16]) *Moesím.* [17]) *Hoedjan.* [18]) *Orang Tjína.* [19]) *Doedoeq.* [20]) *Kampong Tjína.* [21]) *Karna ápa* of *mengápa.* [22]) *Orang perampoewan.* [23]) *Ada doedoeq* of *áda madjelis.* [24]) *Sakárang.* [25]) *Bógor.*

5.

Deze schepen, die bevracht[1] zijn[1] met[1] suiker en koffie en specerijen[2], zullen onder[3] zeil[3] gaan[3] op[4] den twee-

den[5] dag der maand Maart; zoodat[6] zij kunnen[7] aankomen in[8] het land Holland tegen[9] het einde[10] van de maand Juni[11]. Vele passagiers[12] worden zeeziek[13] als[14] [er] storm[15] of als [er] tegenwind[16] is. Men[17] moet kunnen vertrouwen[18] op[19] den kapitein[20] en op den stuurman[21]; want[22] wanneer[14] die menschen niet zijn menschen, welke kundig[23] zijn, gaat[24] het schip met zijne lading[25] verloren[24]. Als een Hollander gaat[26] naar het land[27] Indië, moet [hij (hij moet) leeren[28] de Maleische[29] taal[29], of[30] hij kan niet (niet hij kan[31]) verstaan[32] de Inlanders[33], en[34] ook[34] kan hij niet (niet hij kan[7]) handeldrijven[35] met[36] hen.

[1]) *Moewat*. [2]) *Boemboe*. [3]) *Berlâjar*. [4]) *Pada*. [5]) *Kadoewa*. [6]) *Sahingga*. [7]) *Bôleh*. [8]) *Di*. [9]) *Pada*. [10]) *Pengabisan*. [11]) *Djoeni*. [12]) *Orang menoempang*. [13]) *Mâboeq lawet*. [14]) *Kâlau*. [15]) *Angin rîboet*. [16]) *Angin deri kaloewan*. [17]) *Orang*. [18]) *Pertjâja*. [19]) *Pada* of *sâma*. [20]) *Kapitan*. [21]) *Djoeroe mooedi* of *stroman*. [22]) *Karna*. [23]) *Berilmoe* of *pandej*. Zie de noot op bl. 15. [24]) *Binâsa*. [25]) *Moewâtan*. [26]) *Pergi* (*pigi*). [27]) *Tânah*. [28]) *Belâdjar*. [29]) *Bahâsa* (*bâsa*) *Melâjoe*. [30]) *Melâjenkan* (*melinkan*). [31]) *Bijâsa* (*bâsa*). [32]) *Mengarti*. [33]) *Orang negeri*. [34]) *Dan lâgi*. [35]) *Berdâgang*. [36]) *Sâma* of *dengan*.

6.

De[1] dienaren[2] des konings moeten meer[3] vreezen[4] voor[5] God[6] den[6] Allerhoogste[6] dan[7] vreezen voor hunnen koning; en ook moeten zij (zij moeten) meer vertrouwen[8] op[9] den Heere[10] (God, dan vertrouwen op hunnen koning. — De koning is in[11] eene stad hetzelfde[12] wat[12] de ziel[13] [is] voor[14] het lichaam[15]; als de ziel scheidt[16] van[17] het lichaam, gaat[18] het lichaam verloren[18]. — Alwie[19] verstandig[20] is[20] moet zich[21] moeite[21] geven[21] opdat[22] hij nalate[23] in de wereld[24] een goeden naam (naam[25] welke goed is), wegens[26] alle zijne goede daden (daden[27] welke goed zijn). — De wereld is slechts gelijk een droom (gelijk[12]

een droom[28] slechts[29]); en alle menschen in de wereld [zijn] slechts gelijk menschen die droomen[30].

[1]) *Segalla*. Zie bl. 13. [2]) *Hamba*. [3]) *Lebih*. [4]) *Tákoet*. [5]) *Akan*. [6]) *Allah tàdla*. [7]) *Deri pada*. [8]) *Pertjája*. [9]) *Pada*. [10]) *Toehan*. [11]) *Dálam*. [12]) *Seperti*. [13]) *Njáwa*. [14]) *Pada*. [15]) *Toeboeh*. [16]) *Bertjerej*. [17]) *Deri pada* of *dengan*. [18]) *Binása*. [19]) *Bárang-siápa*. [20]) *Berboedi*. [21]) *Oesahákan*. [22]) *Soepája*. [23]) *Meninggalkan*. [24]) *Doensa*. [25]) *Náma*. [26]) *Deri pada*. [27]) *Pekerdjá-an*. [28]) *Mimpi*. [29]) *Djoega*; dit woord wordt altijd geplaatst aan het einde van den zin, of van dat gedeelte van den zin, waarin het voorkomt; dus: *Seperti mimpi djoega*. [30]) *Bermimpi*.

7.

Men[1] vroeg[2] aan[3] eenen[4] wijze[5], welke[6] die geaardheid[7] van den mensch [is], die[8] doet[9] verdwijnen[9] alle lofwaardigheid[10] des menschen; en welke die geaardheid van den mensch [is], die wegneemt[9] alle berispelijkheid[11] des menschen. En[12] die wijze zeide[13]: »De geaardheid, »welke doet verdwijnen alle lofwaardigheid des menschen, »[is] de gierigheid[14]; want alwie[15] gierig[16] is, bezit »geene deugd (geene[17] deugd[18] is bij[19] hem). En de »geaardheid, die wegneemt alle berispelijkheid des men»schen, [is] de geaardheid van weldadigheid[20]; want alwie »weldadig[21] is bezit ook alle andere deugden (alle andere[22] »deugden zijn bij hem ook[23]).” — Alle wijzen zeggen, dat[24] een mensch, die verstandig[25] is[25], slapende (wanneer[26] hij slaapt[27]) nog beter (beter nog[23]) is dan een dom[28] mensch die bidt[29], en wanneer hij weent[30] ook[31] beter dan een dom mensch die lacht[32].

[1]) *Orang*. [2]) *Bertánja*. [3]) *Deri pada*. [4]) *Sa-órang*. [5]) *Hhakím*. [6]) *Apa*. [7]) *Peri*. [8]) *Jang*. [9]) *Menghilangkan*. [10]) *Kapoedji-an*. [11]) *Katjelá-an*. [12]) *Maka*. [13]) *Berkáta*. [14]) *Kikíran*. [15]) *Bárang-siápa jang*. [16]) *Kíkir*. Zie de Noot bl. 16. [17]) *Soewátoe — tijáda*. Tusschen deze twee woorden moet het daarbij behoorend Zelfstandig naamwoord geplaatst worden. Zij beteekenen letterlijk: *niet één*. [18]) *Kabedjíkan*. [19]) *Pada*. [20]) *Kamoerâhan*. [21]) *Moerah*. [22]) *Jang lájin*. Deze beide

woorden worden, evenals een enkel Bijvoeglijk naamwoord, achter het Zelfstandige geplaatst. [23]) *Djoega.* [24]) *Bahwa.* [25]) *Berboedi.* [6]) *Djeka.* [27]) *Tídor.* [28]) *Bebal.* [29]) *Sembahjang.* [30]) *Menángis. tángis*). [31]) *Pon.* [32]) *Tertáwa.*

8.

De Maleiers zijn afkomstig (de afkomst[1] der Maleiers[2] [is]) van het eiland Sumatra, waar[3] zij bewoonden (woonden in) de rijken van Menang-kabaw en Palembang, en andere. In het jaar 1160 verhuisden[4] vele Maleiers van[5] daar[5], gaande naar het land Malaka; vervolgens woonden zij daar[6], en door de lieden van het land werden zij genoemd[7] Benedenwinds-volk[8]; maar zij noemden zichzelven Maleiers. Vervolgens bouwden zij eene stad aan het zuidelijk[9] uiteinde[10] des lands[10], en die stad werd door hen genoemd Singa-Poera; ook werd die stad zeer bloeiend[11], en de naam van haren koning was Sri Tri Boewana. Na[12] eenigen[12] tijd[12] nu[12] werd de stad Singa-Poera aangevallen[13] door een koning, die kwam van het land Java met al zijn volk[14]; en de stad werd overwonnen[15] door dien koning, zoodat[16] de Maleiers vluchtten[17] van daar, wijkende[18] naar het Noorden[19].

[1]) *Atsal* of *toeroenan.* [2]) *Orang Melájoe.* [3]) *Di mána.* [4]) *Mengálih* of *pindah.* Men bedenke dat het Onderwerp of de eerste naamval vóór het Werkwoord moet geplaatst worden. [5]) *Deri sána.* [6]) *Di sána.* [7]) *Menamá-i.* Het voorvoegsel *me, men, mem, menj* of *meng* vervalt in den Lijdenden vorm. [8]) *Orang di báwah ángin.* [9]) *Jang di sebelah selátan.* Als een enkel Bijvoeglijk naamwoord achter het Zelfstandige te plaatsen. [10]) *Oedjoeng tánah.* [11]) *Rámej.* [12]) *Setelah beberápa lamánja maka.* [13]) *Serang.* [14]) *Rájat.* [15]) *Alahkan.* [16]) *Sahingga.* [17]) *Lári.* [18]) *Láloe.* [19]) *Sebelah oetára.*

9.

Intusschen[1] was[2] de koning Sri Tri Boewana reeds[2] gestorven[2]; alsmede[3] de koningen Sri Pekaran Wira, en Sri Rama Wikaram, en Sri Maha Radja waren reeds ge-

storven; en [hij] die[4] tegenwoordig[5] koning der Maleiers [was], zijn naam [was] Sri Iskander Sjah. Wijders[6] aangaande[7] dezen Sri Iskander Sjah, hij stichtte[8] eene stad aan[9] den oever[10] van eene kleine rivier; en die stad werd door hem genoemd de stad Malaka. Vervolgens nu[11] stierf die vorst in[12] het jaar 1274, en de duur[13] van zijne regeering[14] was vijf-en-twintig jaren; de[15] drie[15] eerste[15] jaren[15] te Singa-Poera en de[16] twee-en-twintig[16] andere[16] jaren[16] te Malaka. Vervolgens besteeg[17] zijn zoon Magat den troon[18]; en Zijne[19] Majesteit[19] voerde[20] den titel[20] [van] Doorluchte[21] Heer Sultan; en de duur van zijne regeering was twee jaren; vervolgens[22] stierf hij. Zijn zoon nu[11], die genaamd[23] was[23] Mohammed Sjah, volgde[24] hem op[24]. Wijders[6] terwijl[25] die Sultan op den troon [zat], kwamen de Arabieren[26] in het land Malaka, en Zijne Majesteit nam[27] den Mahomedaanschen[27] Godsdienst[27] aan[27]; en zeer vele ingezetenen[28] des lands volgden het voorbeeld van den vorst (volgden[29] gelijk[30] de daad[31] van dien vorst[19] [was]).

1) *Di dálam ítoe.* 2) *Soedah máti.* 3) *Dan lági.* 4) *Jang.* 5) *Sakárang íni.* 6) *Adapon.* 7) *Akan.* 8) *Memboewat (béjkin).* 9) *Di.* 10) *Pinggír.* 11) *Maka.* Dit woord wordt in de beteekenis van het Voegwoord *nu* (wèl te onderscheiden van het Bijwoord *nu*) altijd aan het begin van den zin geplaatst: dus: *maka láloe*, en niet; *láloe maka.* 12) *Pada.* 13) *Láma.* 14) *Karadjá-an.* 15) *Jang tíga táhoen ítoe.* 16) *Jang doewapoeloeh doewa táhoen ítoe.* 17) *Nájik.* 18) *Karadjá-an.* 19) *Baginda.* 20) *Bergelar.* 21) *Sri Padoeka.* 22) *Láloe.* 23) *Bernáma.* 24) *Mengganti (ganti).* 25) *Tatkála.* 26) *Orang Arab.* 27) *Másoeq ágama islám* of *másoeq islám.* 28) *Orang.* 29) *Toeroet.* 30) *Seperti.* 31) *Pekerdjá-an* of *perboewátan.*

10.

Nadat de Maleiers eenigen tijd te Malaka gewoond hadden, en Sultan Mohammed Sjah en Sultan Aboe Sjeid gestorven waren (nadat[1] eenigen[1] tijd[1] de Maleiers wo-

nen[2] te Malaka, en nadat[3] Sultan Mohammed Sjah en Sultan Aboe Sjeid reeds[4] dood zijn), kwam de koning van het rijk Siam, met al zijn volk aanvallen de stad Malaka. Op[5] dien tijd nu[6] was Zijne Majesteit Mozafar Sjah Sultan in de stad Malaka; en die vorst verdedigde[7] zich[7] tegen[7] den koning van Siam, strijdende[8], zoodat[9] velen van het volk van Siam sneuvelden[10], en de overigen[11] de vlucht[12] namen[12], allen[13] terugkeerende[14] naar hun land. Het rijk nu van Malaka nam[15] steeds[15] toe[15] in[15] grootheid, en bloeide[16] onder den Sultan Mansoer Sjah. Maar nadat die Sultan was gestorven in het jaar 1447, volgde zijn zoon, die genaamd was Aladdin, hem op (zijn zoon, die genaamd was Aladdin, volgde op hem); en de Siameezen[17] kwamen weder[18], en bemachtigden[19] een gedeelte van zijn rijk; en toen ook Aladdin was gestorven, en Mohammed Sjah II[20] was geworden Sultan te Malaka, kwamen de Portugeezen[21] met verscheidene[22] oorlogschepen[23], die onder[24] bevel [25] [stonden] van Alfonso d'Albuquerque[26], en veroverden het rijk Malaka in het jaar 1511.

[1]) *Setelah beberâpa lamânja.* [2]) *Doedoeq.* [3]) *Kamoedîjan deri pada.* [4]) *Soedah.* [5]) *Pada.* [6]) *Maka* (aan het begin van den zin te plaatsen). [7]) *Meldwan.* [8]) *Berperang.* [9]) *Sahingga.* [10]) *Mâti.* [11]) *Jang lâjin ître.* [12]) *Lâri.* [13]) *Samoewa.* [14]) *Poelang.* [15]) *Bertambah-tambah.* [16]) *Berâmej-râmej.* [17]) *Orang negeri Siam.* [18]) *Poela.* [19]) *Alahkan.* [20]) *Jang kadoewa.* [21]) *Orang Portoegal* of *Anaq Portoegal.* [22]) *Beberâpa.* [23]) *Kapal perang.* [24]) *Di bâwah.* [25]) *Parintah.* [26]) *Afongsoe Dalberkerke.*

11.

Dit nu[1] [is] een verhaal[2] om[3] aan te toonen[4] [hoe] God de Allerhoogste vertoornd[5] werd[5] op het rijk Tambora, zoodat[6] dat rijk verwoest[7] werd[7].

[Er] was[8] dan[1] een man Seid Idroes genaamd, af-

komstig (zijne afkomst [was]) van Bengkoelen; hij voer[9] mede[9] met eenige Boegineezen, en deed[10] de stad Tambora aan[10], willende[11] handel[12] drijven[12] aldaar. En[6] op een[13] zekeren[13] dag ging[14] hij aan[15] wal[15]; vervolgens ging[16] hij in de moskee[17], willende zijnen[18] godsdienst[18] verrichten[18]. En door hem werd gevonden[19] een hond[20] zijnde in de moskee; en hij sloeg[21] dien hond en dreef[22] hem naar buiten. En de man, die dien hond geleidde[23], werd vertoornd en zeide: »[Het is] onze koning, wien[24] deze »hond toebehoort[24]." En Seid Idroes zeide: »Het[25] doet[25] »er[25] niet[25] toe[25] wien de hond toebehoort; want [het is] »God de Allerhoogste, wien deze moskee toebehoort; en »alwie een hond inbrengt[26] in de moskee, hij [is] een »heiden[27]." En de man, die den hond geleidde, ging aangeven[28] die zaak[29] aan den koning van Tambora, zeggende: »[Er] is een Arabier, die zegt, dat[30] ik ben een »Heiden; omdat hij gevonden heeft mij met een hond in de »moskee." Toen de koning van Tambora hoorde die woorden, werd hij toornig; en de koning beval[31] te slachten[32] een hond en eene geit[33]; vervolgens beval de vorst te noodigen[34] den Arabier. En Seid Idroes kwam in het huis van den koning, met alle vizieren[35] en grooten[36]. Toen de geheele[37] menigte[37] gezeten[38] was[38], werd [er] een gerecht[39] van rijst[40] opgebracht[41], benevens een gerecht van hondenvleesch[42], dat geplaatst[43] werd voor[44] Seid Idroes, en een gerecht van geitenvleesch, dat geplaatst werd voor den koning en alle Tamboreezen. Vervolgens aten[45] zij allen.

1) *Bahwa.* Dit woord wordt aan het begin van den zin geplaatst. 2) *Tjeritera* of *tjeríta.* 3) *Pada.* 4) *Menjatákan.* 5) *Moerká-i* of *djádi amárah pada.* 6) *Maka.* 7) *Binasálah.* 8) *Adálah.* 9) *Menoempang.* 10) *Singgah di.* 11) *Handaq.* 12) *Bernijága.* 13) *Soewátoe.* 14) *Nájik.* 15) *Di dárat.* 16) *Másoeq.* 17) *Mesdjíd.* 18) *Sembahjang.* 19) *Dapáti.* 20) *Andjing.* 21) *Poekoel.* 22) *Oesir.*

[23]) *Djâga.* [24]) *Jang ampoenja.* Deze woorden mogen niet van elkander gescheiden worden. [25]) *Bâjik,* [26]) *Mâsoeqkan* of *Bâwa mâsoeq.* [27]) *Orang kâfir.* [28]) *Mengâdoe.* [29]) *Hhâl.* [30]) *Bahwa.* [31]) *Soeroeh.* [32]) *Pôtong* of *sembeléh.* [33]) *Kambing.* [34]) *Panggil.* [35]) *Wazîr.* [36]) *Orang besar-besar.* [37]) *Segalla ôrang bânjaq.* [38]) *Doedoeq.* [39]) *Hidângan.* [40]) *Nâsi.* [41]) *Angkat.* [42]) *Dâging andjing.* [43]) *Târoeh.* [44]) *Di hadâpan.* [45]) *Mâkan.*

12.

Toen zij gegeten hadden vroeg[1] de koning aan Seid Idroes, zeggende (zijne woorden [waren]): »O Arabier, »hoe kunt gij zeggen[2] [dat] een hond onrein[3] [is]?" En Seid Idroes antwoordde[4]: »hij is onrein." En de koning zeide[5]: »Indien gij hem onrein noemt[2], waarom hebt gij »[dan] zoo[6] even[6] hondenvleesch gegeten?" En Seid Idroes antwoordde: »Geenszins[7] heb ik gegeten hondenvleesch, »maar ik heb gegeten geitenvleesch." Toen zij zoo spraken[6] kreeg[8] de koning twist[8] met[8] Seid Idroes, en de koning werd toornig, en hij beval zijne dienaren[9] den Arabier te dooden[10]. En die lieden vatten[11] de hand van Seid Idroes, en brachten[12] hem op den berg Tambora. Toen zij aangekomen waren op den berg, staken[13] zij hem met hunne zwaarden[14] en lansen[15], maar Seid Idroes kon niet gekwetst[16] worden[16] door die wapenen[17]; en zij namen[18] hout[19] en steenen[20], en sommigen[21] sloegen, en anderen[21] wierpen[22] [naar] Seid Idroes, zoodat hij nederviel[23] bewusteloos[24]. En de lieden meenden[25] dat hij reeds dood was, en wierpen[26] hem in een hol[27] in den berg. Vervolgens keerden die lieden terug, willende dit te kennen[28] geven[28] aan den koning.

[1]) *Bertânja.* [2]) *Mengatâkan* of *katâkan.* [3]) *Hharâm.* [4]) *Menjâhoet* of *sâhoet.* [5]) *Berkâta.* [6]) *Tahâdi* (*tâdi*). [7]) *Boekan.* [8]) *Berbantah kapada.* [9]) *Hamba.* [10]) *Memboenoeh.* [11]) *Pegang.* [12]) *Bâwa.* [13]) *Tikam.* [14]) *Pedang.* [15]) *Toembaq.* [16]) *Dimâkan.* [17]) *Sendjâta.* [18]) *Ambil.* [19]) *Kâjoe.* [20]) *Bâtoe.* [21]) *Ada jang.* [22]) *Meloentarkan.* [23]) *Djâtoh.* [24]) *Kalângar.* [25]) *Sangka.* [26]) *Mâsoeqkan.* [27]) *Goewah.* [28]) *Memberi tâhoe.*

13.

Toen nu die lieden gekomen waren op den weg tusschen[1] den berg en de stad, vlamde[2] [er] vuur op den berg, op de plaats waar Seid Idroes gedood was. En dat vuur werd hoe[3] langer[3] zoo[3] grooter (groot); en hout en steen en aarde[4] werd door het vuur verteerd[5]. En het vuur vervolgde[6] de lieden, die Seid Idroes gedood hadden; en zij vluchtten allen, willende ingaan[7] in de stad; en het vuur voorkwam[8] hen[8], brandende in de stad. En de stad geraakte[9] in[9] verwarring[9], en alle inwoners[10] werden bevreesd[11] en zochten[12] lijfsbehoud[13] vluchtende naar de zee; en door[14] den wil[15] van God den Allerhoogste volgde het vuur hen naar de zee, zoodat[16] de zee van Tambora in[2] brand[2] geraakte[2]. En gedurende[17] verscheidene[17] dagen[17] brandde het vuur op het gebergte, en in de stad, en in het aardrijk[4] en in de zee; en [het] was stikdonker[18] door[19] den aschregen[20]. En niemand[21] van de bevolking[10] van Tambora ontkwam[22]; maar verscheidene duizenden menschen kwamen[23] om[23] in[24] de[24] vlammen[24]. En het[17] duurde[17] vele[17] dagen[17], en nog[25] niet[25] verdoofde[26] het vuur op het gebergte; en de stad Tambora werd[27] bedolven[27], wordende zee; en nog heden[28] ten[28] dage[28] kunnen de schepen ankeren[29] waar eenmaal[30] de stad Tambora was.

En alle dieren[31] op Soembawa kwamen om in den aschregen; en drie jaren lang konden de rijstvelden niet bearbeid[32] worden; en meer dan tienduizend menschen van Soembawa kwamen om, of verlieten[33] hun land. En toen Tambora verging was het gedurende een dag [en] een nacht stikdonker te Mangkasser en te Boni; maar [op] dien tijd werd de magere[34] grond[35] te Mangkasser en te Boni vet[36].

En niet lang nadat Tambora verbrand was [gebeurde het] op zekeren dag, dat[37] [er] kwam hoog[38] water door drie

groote golven, die kwamen van het zuiden; en zeven kleine steden verzonken[27], en de prauwen[39] der kooplieden, die ankerden aldaar, werden geworpen[40] door die golven in het woud 1).

[1]) *Antára.* [2]) *Menjála.* [3]) *Makín.* [4]) *Boemi.* [5]) *Mákan.* [6]) *Ikoet kapada.* [7]) *Másoeq.* [8]) *Dahoeloe-i.* [9]) *Gamparlah.* [10]) *Orang ísi.* [11]) *Tákoetlah.* [12]) *Tjahári.* [13]) *Kahidoepannja.* [14]) *Dengan.* [15]) *Taqdír.* [16]) *Sampej.* [17]) *Beberápa hári lamánja.* [18]) *Kelam káboet.* [19]) *Deri pada.* [20]) *Hoedjan áboe.* [21]) *Sa-órang — tijáda.* Deze woorden worden door de woorden: *van de bevolking van Tambora,* van elkander gescheiden. [22]) *Lepas.* [23]) *Máti.* [24]) *Terbákar* (verbrand wordende). [25]) *Belom.* [26]) *Páddam.* [27]) *Tinggelam.* [28]) *Sampej sakárang íni.* [29]) *Beláboeh* of *Meláboeh.* [30]) *Dahoeloe.* [31]) *Binátang.* [32]) *Kerdjákan.* [33]) *Tinggalkan.* [34]) *Koeroes.* [35]) *Tánah.* [36]) *Gemoeq.* [37]) *Maka.* [38]) *Besar.* [39]) *Práhoe.* [40]) *Báwa nájik.*

14.

[Het] gebeurde[1] eens dat iemand ging jagen[2]; en hij maakte een kuil[3] in het midden van den weg om[4] tegen[5] te houden[5] de dieren, die gingen langs dezen weg. Nu liep [er] een tijger, en hij viel in den kuil; en na eenigen tijd viel [er] ook een aap[6] in dien kuil, en vervolgens eene slang; en daarna viel [er] ook een goudsmid[7] in den kuil. Intusschen brak[8] de dag[8] aan[8], en [er] ging[9] iemand voorbij[9], die wilde gaan jagen. En hij zag dat [er] iemand gevallen was in dien kuil, [en] wilde klimmen[10] er[11] uit[11], zonder[12] te[12] kunnen. En de jager dacht: »[Het] is goed dat ik hem helpe[13] »uit[13] den kuil; want [dan] doe ik goed aan een onge»lukkig mensch." En hij nam een touw, en liet[14] het zakken[14] in den kuil; en de aap vatte[15] het, en werd door hem opgetrokken[16]; vervolgens liet hij weder zakken het touw, en de slang kronkelde[17] zich[17] [er] om[17] en werd door hem opgetrokken; vervolgens liet hij het touw weder zakken, en de

1) De hier naar een Maleisch verhaal medegedeelde verwoesting van Tambora had plaats 5 April 1815 en volgende dagen.

tijger vatte het, en werd door hem opgetrokken. Toen zij met[18] hun[18] drieën[18] uit den kuil waren, zeiden de tijger en de slang en de aap: »Mijnheer, wees niet[19] bevreesd »voor ons; wij zullen u niet verderven; want dit zoude niet »betamen (betaamt[20] niet), daar gij goed gedaan hebt aan »ons, dat wij u vergelden[21] kwaad." En de tijger zeide: »Gij moet mij leeren[22] kennen[22] benevens mijne woon»plaats[23], die in het woud is." En de slang zeide: »Mijne »woonplaats is in de stad, in zeker huis." En de aap zeide: »ik woon op een zekeren boom; indien [het] kan [zijn] kome »mijnheer tot mij, opdat ik vergelde uwe goedheid[24] jegens »(voor) mij. Maar wat[25] betreft[25] den man, die in den kuil »is, gij moet hem niet helpen; want zeker zal hij vergelden »uwe goedheid met kwaad." En de jager antwoordde[26]: »Daar[27] gij, dieren, weet te spreken aldus, hoeveel[28] te[28] »meer[28] dan[28] zal een mensch vergelden mijne goedheid »met goed." Vervolgens liet hij het touw neder in den kuil, en trok den man uit den kuil. Toen de goudsmid uit den kuil was, zeide hij tot den jager: »Mijn huis is in de straat[29] »N. N.[30]; indien gij daarheen kunt gaan zal ik vergelden »uwe goedheid jegens mij." Vervolgens keerden zij terug, ieder[31] naar zijne plaats.

[1]) *Peristiwa.* [2]) *Berboeroe.* [3]) *Loebang.* [4]) *Handaq.* [5]) *Táhan.* [6]) *Monjèt* of *kera.* [7]) *Toekang amás (más).* [8]) *Hári síjanglah* of *djádi síjang.* [9]) *Láloe.* [10]) *Nájik.* [11]) *Kaloewar.* [12]) *Tijáda.* [13]) *Kaloewarkan deri dálam.* [14]) *Oeloerkan.* [15]) *Paoet.* [16]) *Tárik.* [17]) *Lálit.* [18]) *Katíga.* [19]) *Djángan.* [20]) *Pátoet.* [21]) *Bálas.* [22]) *Kenal.* [23]) *Tampat* of *tampat kadoedoekan.* [24]) *Kasíhan.* [25]) *Akan.* [26]) *Sáhoet.* [27]) *Sedang.* [28]) *Istiméjwa poela.* [29]) *Loeroeng.* [30]) *Ano.* [31]) *Másing-másing.*

15.

En op een zekeren dag ging de jager langs den grooten[1] weg, en ontmoette[2] een aap. En de aap zeide: »Hé

»Mijnheer, kent gij mij niet?" en tevens bewees[3] hij zijne[3] hulde[3] aan den jager; vervolgens haalde de aap vruchten[4] die zeer lekker waren, en gaf ze aan den man, zeggende: »Dit is mijn geschenk[5] aan u; [het] is alwat ik u geven »kan." Vervolgens ging de jager van die plaats en ontmoette een tijger; en hij verschrikte[6] en werd zeer bevreesd. En de tijger zeide: »O mijnheer, wees niet bevreesd; want »hoe zou ik u verderven, daar gij aan mij wèlgedaan hebt? »En op dit oogenblik heb ik niets (is aan mij niet iets) om »te vergelden uwe goedheid jegens mij; maar wacht[7] een »weinig tot dat ik terugkeer." Toen ging de tijger naar een dorp, dat dichtbij die plaats [was], en hij zag daar een kind met kleederen, welke zeer kostbaar[8] waren, en hij pakte[9] het kind en nam deszelfs versierselen[10], die van goud [waren], en bracht die aan den jager, zeggende: »Dit is mijn »geschenk aan mijnheer." En de man was verheugd[11] [in] zijn hart, omdat hij verkreeg[12] dat goud. Vervolgens ging hij naar de stad, en ontmoette den goudsmid, en zeide tot hem: »Zie, dat goud is gegeven aan mij door den tijger, »dien ik gered[13] heb uit den kuil; en nu verzoek ik u te »maken eenig sieraad[14] voor mij van dat goud." De goudsmid nu kende die versierselen, want hij [was het] die ze gemaakt had; en hij zeide tot den jager: »Gaarne[14] mijn»heer, ik zal doen gelijk uwe begeerte[15] [is]; maar mijnheer »moet hier een weinig wachten; want ik zal iemand zoe»ken[16], die houtskolen[17] verkoopt, opdat ik het sieraad »bewerke[18]."

1. *Kija.* 2. *Berkata kepada* of *berkata akan akan.* 3. *Hormatnja.* 4. *Buah-buahan.* 5. *Pemberian* of *pemberian.* 6. *Terkejut.* 7. *Nanti.* 8. *Baik-baikan.* 9. *Sambut.* 10. *Perhiasan.* 11. *Senang* of *senangnja.* 12. *Dapat* of *berolehan.* 13. *Lepaskan.* 14. *Tempah akan Adi.* 15. *Kehendak.* 16. *Cariken.* 17. *Arang.* 18. *Kerjakan.*

16.

En de goudsmid ging naar den man, wiens kind door den tijger verscheurd was, en zeide: »O, mijnheer, de »man, die uw kind heeft gedood, is nu in mijn huis, en »al de versierselen van uw kind zijn bij (aan) hem; [het »zou] goed [zijn, dat] mijnheer hem spoedig gevangen[1] »neme[1]." En die man nam den jager gevangen en bracht hem voor[2] den koning, en de koning beval hem te zetten[3] in de gevangenis[4], zeggende: »Morgen zal ik hem »doen dooden." Vervolgens werd de jager in de gevangenis gezet. En in dien nacht kwam de slang tot den jager, en zeide: »Zie, dit [is het] wat ik tot u gezegd heb, »die mensch vergeldt uwe goedheid met kwaad. Maar nu »zal ik u redden; want nog in dezen nacht zal ik gaan »bijten[5] het kind des konings, en er is niemand[6] in de »stad, die het kan genezen[7]; maar neem gij dit kruid[8], »en daarmede kunt gij het kind genezen." Toen ging de slang het kind bijten; en het kind werd doodelijk[9] ziek[9] door het venijn[10] van die slang. En de koning beval iemand te zoeken, die het kind konde genezen, en [er] werd niemand gevonden. En de koning beval aan alle zijne dienaren uit[11] te[11] roepen[11] in de geheele stad deze woorden: »Alwie kan genezen het kind des konings, voor»waar de koning zal hem geven goud en zilver en edel»gesteenten[12]; en indien hij een misdadiger[13] is zal zijne »misdaad[14] hem vergeven[15] worden." Toen dit gehoord werd door den jager zeide hij: »Met de hulp van God »den Allerhoogste zal ik trachten het kind te genezen." En hij genas het kind des konings met het kruid, dat hem gegeven was door de slang. Nadat het kind genezen was verhaalde hij de geheele[16] toedracht[16] der[16] zaak[16], hoe

hij in de gevangenis gezet was zonder (niet met) zijne schuld[14]. En de koning was zeer verheugd [in] zijn hart, omdat zijn kind genezen was; en hij gaf aan den jager vele schatten[17] van goud en zilver en edelgesteenten; en wat[18] betreft[18] den goudsmid, hij werd door den koning weggejaagd[19] van[20] voor[20] zijn[21] aangezicht[21], en verbannen[22] buiten zijn rijk.

Dus is de vergelding[23] der menschen die goed doen, en der menschen die kwaad doen jegens hunne medemenschen[28].

1) *Tangkap.* 2) *Di haddápan* of *kahaddápan.* 3) *Másoeqkan.* 4) *Pandjára.* 5) *Pátoeq.* 6) *Tijáda sa-órang.* 7) *Tawári.* 8) *Dáwoen* (*daoen*). 9) *Sákit pájah.* 10) *Bísa.* 11) *Berseroe-seroe.* 12) *Permáta.* 13) *Orang berdósa.* 14) *Dósa.* 15) *Ampoeni.* 16) *Segalla hhálnja.* 17) *Harta.* 18) *Akan.* 19) *Njahkan.* 20) *Deri.* 21) *Haddápannja.* 22) *Boewang.* 23) *Pembaláśan.* 24) *Samánja manoeśija.*

BRIEVEN.

1.

Deze brief nu[1] van mij uwen dienaar N. N. met alle betuigingen[2] van[2] eerbied[2] moge[3] geworden[4] aan den Heer Resident, die gemachtigd[5] is te regeeren[6] over alle inwoners der residentie Bantam.

Wijders[7] na[7] het[7] bovenstaande[7] kom ik te kennen geven aan Mijnheer, dat ik niet kan komen dezen dag te Sérang, gelijk het bevel van Mijnheer [was], en ik verzoek[8] veelvuldige[9] vergiffenis[10] aan[11] de voeten[11] van[11] Mijnheer, tevens uitstel[12] vragende, daar ik ziek ben (in mijne ziekte). Wijders in twee weken[13] kom ik te Sérang, en ik breng[14] geld[15] mede[14] van twee maanden wel[16].

Geschreven te Bantam den 14den dag der maand November 1828.

[1]) *Bahwa.* [2]) *Hhormat.* [3]) *Bârang* of *bârang kirânja* of *apâlah bârang kirânja.* [4]) *Disampejkan.* [5]) *Koewâsa.* [6]) *Parintah.* [7]) *Kamoedîjan deri pada itoe.* [8]) *Minta.* [9]) *Bânjaq-bânjaq.* [10]) *Ampoen.* [11]) *Ka-bâwah.* [12]) *Tempo.* [13]) *Dominggo.* [14]) *Bâwa.* [15]) *Oewang.* [16]) *Djoewa* of *djoewa adânja.*

2.

Deze brief nu met groete[1] en heilwenschen[2] moge geworden aan N. N., die is Demang in het dorp N. N.

Wijders na het bovenstaande ben ik N. N. Majoor, gevende te kennen aan den Demang, dat[3] op Dinsdag den 14den dag dezer maand ik zal komen met honderd man[4] soldaten in uw dorp. Wijders de Demang zal in gereedheid[5] brengen[5] eene verblijfplaats[6] voor die soldaten; en ook levensmiddelen[7], gelijk zulks[8] past[8] voor de dienaren

des konings; en ik verzoek aan den Demang antwoord[9] op (van) dezen brief; het zij zoo.[10]

Geschreven in de stad Batavia; den 8sten dag der maand Mei des jaars 1834.

[1]) *Tâbeq* of *tâbej*. [2]) *Salâmat*. [3]) *Maka*. [4]) *Orang*. [5]) *Sedijâkan*. [6]) *Tampat kadoedoekan*. [7]) *Rezeqi*. [8]) *Pâtoet*. [9]) *Pembalâsan*. [10]) *Djoewa adânja*.

3.

Deze vriendschappelijke[1] brief[1] nu die voorkomt[2] uit een rein hart, van mij[3] Toemenggoeng Brata Hadi Negara geworde aan u[4] Radèn Arija Tjakra Koesoema, die woont in de stad Soerabaja.

Wijders na het bovenstaande; ik heb ontvangen[5] uwen[6] brief, te kennen gevende dat gij[4] verzoekt een rijpaard[7] aan mij, omdat gij geen rijpaard bezit. Hierover[8] nu is mijn hart zeer verheugd; en ik zend tegelijk[9] met[9] dezen brief een zwart paard hetwelk jong [is], opdat [het] worde een geschenk aan u; het zij zoo.

Geschreven te Grissee (Tandes) den 14den dag der maand Juni des jaars 1836.

[1]) *Warqatoe'l ichlâts*. [2]) *Terbit*. [3]) *Kakanda*. [4]) *Adinda*. Deze beide woorden, die eigenlijk *ouder broeder* en *jonger broeder* beteekenen, worden hier gebruikt inplaats van het persoonlijk voornaamwoord. [5]) *Tarîma*. [6]) *Adinda poenja*. [7]) *Koeda toenggang*. [8]) *Deri îtoe*. [9]) *Serta dengan* of *Bersâma dengan*.

4.

Deze brief nu van mij den Luitenant-Kolonel N. N. geworde aan den Pangéran N. N. die woont te N. N.

Wijders na het bovenstaande geef ik te kennen dat ik gehoord heb, dat reeds gedurende eenigen tijd de Pangéran volgt[1] een weg, die niet goed is, en dat hij zich[2] er[2] op[2] toelegt[2] om te benadeelen[3] het Gouvernement. En daarom

hoop ik dat de Pangéran zal stilhouden[4] op den weg, die slecht[5] is, en zal terugkeeren naar den weg die goed is. En indien de Pangéran zich wil onderwerpen[6] aan het Gouvernement, kan hij hopen op vergeving; en misschien[7] kan hij erlangen[8] eene betrekking[9] van het Gouvernement, opdat zijne misslagen[10] [mogen] uitgewischt[11] worden; het zij zoo.

[1]) *Toeroet.* [2]) *Tjêba.* [3]) *Roeraqkan.* [4]) *Berhenti ibreuti.* [5]) *Djâh-t.* [6]) *Menàloqkan.* [7]) *Bâreng-kâli.* [8]) *Pegang.* [9]) *Pekerdjâ-an.* [10]) *Sâlah* of *Kasalâhan.* [11]) *Apoeskan.*

VIERDE AFDEELING.

GESPREKKEN.

Met een Koeli.

Hoe is uw naam?	Sâpa loe poenja nâma? *of* Sâpa namâmoe?
Mijn naam is Ali.	Goewa poenja nâma Ali. *of* Sâja bernâma Ali.
Hoe oud zijt gij?	Berâpa (brappa) loe poenja oemoer?
Acht en-twintig jaar, mijnheer.	Doewa poeloeh delâpan (delâpan lîkoer) tâhoen (taoen) toewan.
Waar komt gij van daan?	Kwé ôrang deri mâna?
Wat is uw bedrijf?	Loe poenja kerdja âpa (appa)?
Ik ben een sjouwer, mijnheer.	Sâja ôrang koeli, toewan.
Zijt gij getrouwd?	Apa loe (kwé) soedah berbîni?
Ja mijnheer; reeds tien jaren lang.	Sâja toewan, soedah sa-poeloeh tâhoen (taoen) lamânja.
Hoeveel kinderen hebt gij?	Brâpa loe poenja ânaq?
Twee zonen en twee dochters, mijnheer.	Doewa ânaq lâki-lâki sâma doewa ânaq perampoewan, toewan.

Met een Koopman.

Welke koopwaar brengt gij mede?	Dagângan âpa loe âda bâwa?
Wit linnen, mevrouw.	Kâjin poetih, njônja.
Dat is niet mooi genoeg.	Itoe koerang bâgoes.
Hier is mooier, mevrouw.	Ini âda lebih bâgoes, njônja.

Wat kost dat?	Berâpa dija poenja harga?
Honderd gulden, mevrouw.	Sa-râtoes roepîjah, njônja.
Dat is veel te duur.	Itoe terlâloe mâhal.
Het is niet duur mevrouw.	Trâda mâhal, njônja.
Kan ik afdingen?	Apa kîta bôleh tâwar?
Een weinig slechts.	Sedîkit bôleh.
Ik wil geven zestig gulden.	Kîta maoe kassi anam poeloeh roepîjah.
Als mevrouw wil geven tachtig gulden.	Kâlau njônja soeka kassi delâpan poeloeh roepîjah.
Goed, breng het linnen in deze kamer.	Baai, bâwa îtoe kâjin dâlam îni kâmar (bilik).

Over Krijgszaken. 1)

De Luitenant Generaal heeft orders gegeven aan den Generaal-Majoor.	Toewan Littenan-Djéndral soedah kassi parintah sâma toewan Djéndral Mâjor.
De Majoor en twee Kapiteins zijn op marsch gegaan.	Toewan Mâjor sâma doewa Kapîtan soedah berangkat pigi berdjâlan.
Aan het einde der maand zal de Kwartiermeester ons de soldij geven.	Pada âbisnja boelan toewan bandahâra (Kwartiermeester) nanti kassi gâdji sâma kita ôrang (goewa).
Die Sergeant heeft de orders van den Sergeant-Majoor niet opgevolgd.	Itoe Soerîjan trâda menoeroet Soerîjan-major poenja parintah.
De Fouriers zullen gaan fourageeren.	Itoe foerier-foerier nanti pigi mengambil bekal.

1) De vertaling der kunsttermen is genomen uit P. P. Roorda van Eysinga's *Gids ter beoefening van het Maleisch*; bl. 144—158.

Een Korporaal met acht man heeft tien dragonders verjaagd.	Sâtoe kaporal sâma delâpan ôrang tsoldâdoe soedah mengoesir sa-poeloeh ôrang berkoeda.
De Vaandrig heeft zijn vaandel verdedigd.	Itoe djoeroe bandejra soedah mendjâga dîja poenja bandejra.
De geheele lijfwacht des Konings kwam in het geweer.	Segalla badoewanda râdja kaloewarlah berbâris (bebâris).
De Tamboer heeft zijn trommel aan stukken geslagen.	Pemâloe genderang soedah memâloe genderang sampej roesaq dîja poenja koelit.
De Trompetter zal de trompet steken.	Toekang nafîri nanti tîjoep dîja poenja nafîri (selompret).
De spion is door een mijnwerker gedood.	Itoe penjâmar (mâta-mâta) soedah diboenoeh toekang menggâli.
Een kanonnier werd gewond aan de rechterhand.	Sâtoe toekang marîjam kena loeka dîja poenja tângan kânan.
De zoetelaars hebben gedurende het gevecht sterken drank verkocht.	Itoe ôrang penampang soedah djoewal sôpi (djenever, âraq) di tengah perang.

De Boegineezen dragen harnassen.	Orang Boegi âda pâkej bâdjoe zirha (bâdjoe besi).
Alle officieren trokken den degen.	Segalla toewan opsier menghoenoes (tjâboet) dîja poenja pedang.
Alle geweren werden afgeschoten.	Segalla bedil (snâpang) dipâsang.

De beste pistolen komen uit Engeland.	Pistol-pistol (toefang) jang baai-baai ître dâtang deri negeri Inggris.
Deze lade moet vernieuwd worden.	Ini kâjoe bedil misti dibékin bâroe (dibaroe-i).
Ik sloeg hem met de kolf van mijn geweer.	Kîta soedah pâloe sâma dîja, sâma (dengan) sîkoe kîta poenja bedil.
Als het laadgat verstopt is moet gij het met de ruimnaald doorsteken.	Kâloe ître loebang mâta bedil soedah tetoetoep, loe misti tîkam teroes ître sâma djâroem bedil.
De haan en de trekker zijn gebroken.	Pemîtik bedil lâgi penârik bedil ître soedah patah.
Deze vuursteen is te stomp.	Ini bâtoe âpi koerang tâdjam.
Deze veer is te slap.	Ini pêr âda terlâloe kendor.
De vijanden bliezen door blaasroeren, en er werd veel volk gewond.	Itoe moesoeh menjoempit, lâgi bânjaq ôrang kena loeka.
Bevel geven om de kardoezen te brengen.	Kassi parintah akan membâwa ître kardoes (bendâla, îsi marîjam).
Een kogel is uit zijne wond gesneden.	Sâtoe peloeroe soedah dipôtong deri dâlam dîja poenja loeka.
Er is een vlaggestok voor het huis van den Resident.	Ada sâtoe tîjang bandejra di depan (di hadâpan) roemah toewan Residen.
Het zwaar geschut werd geladen en afgeschoten.	Marîjam besar soedah di-îsi lâloe dipâsang.
De affuiten kunnen niet op dien berg gebracht worden.	Alas marîjam ître tráda bôleh dibâwa di âtas goenoeng ître.

De tromp van dit geweer is te klein.	Ini bedil âda terlâloe ketjil dîja poenja moeloet.
Met deze lont heeft hij dat slangstuk (lilla) afgestoken.	Dengan soemboe îni îja soedah memâsang îtoe lejla.

Ik heb hem geschoten dat hij ter aarde viel.	Sâja soedah menimbaq sâma dîja hingga îja djâtoh katânah.
Gij moet doen vernagelen de stukken, die niet vervoerd kunnen worden.	Loe misti soeroeh memâkoe segalla marîjam, jang trâda bôleh dibâwa.
Wie kan er goed mikken?	Sâpa jang bîsa mîtar baai-baai?
Dat bolwerk is tegen de kanonkogels niet bestand.	Itoe bènting trâda bôleh tâhan peloeroe marîjam.
Alle forten zijn door den vijand omsingeld.	Segalla bènting soedah dikepoeng moesoeh.
Het Juweelen kasteel te *Batavia* is afgebroken.	Kôta intan di negeri *Batawîjah* îtoe soedah diboengkar.
Ik zag tweehonderd schietgaten.	Kîta lîhat doewa râtoes loebang marîjam.
Al de stadsgrachten worden met water gevuld.	Segalla pârit kôta dibékin penoeh (dipenoehi) dengan âjer.
De stadspoort wordt beschoten.	Itoe pintoe kôta ditimbâki.
Gij kunt die soldaten niet vertrouwen, omdat zij geprest zijn.	Toewan trâda bôleh pertjâja sâma îtoe tsoldâdoe, sebab îja soedah dipâpar.
Hij heeft dienst genomen om naar Indië te gaan.	Ija soedah mâsoeq tsoldâdoe maoe pigi ka-tânah Indîja.

ıoet de slagorde der .en breken.	Angkaw misti petjahkan peratoeran perang moesoeh.
ullen overwinnen of n.	Kîta ôrang handaq menang âtaw mâti.
landsche soldaten zijn lapper.	Tsoldâdoe Wolanda brâni sekâli.

---

egerden hebben de beıars teruggedreven.	Itoe ôrang jang dikepoeng soedah mengoendoerkan ôrang jang mengepoeng dîja.
ıoet die bosschen en n verkennen.	Loe misti periksa baai-baai hoetan dan goenoeng îtoe.
ı ochtend moeten wij ırt bestormen.	Bissoek pâgi kîta misti serang îtoe bènting.
ollanders deden een , en de vijand deinsde naar het gebergte.	Orang Wolanda kaloewarlah menjerang; dan moesoeh moendoer ka-goenoeng.
gevecht heeft de vijeen verdrag met mij gaan.	Pada pengabîsan perang moesoeh îtoe soedah berdjandji sâma kîta.
et in hinderlaag liggen le levensmiddelen van ijand af te snijden.	Kâmoe misti berâdang, akan merampas moesoeh poenja bekal.
rdrag luidt aldus.	Soerat djandji (perdjandjî-an) demikîjan boenjînja.
het verdrag nakomen.	Sâja maoe toeroet seperti boenji soerat djandji.
ebben het opperhoofd nuitelingen gevangen ıen.	Kîta soedah tangkap (tâwan, menâwan) kapâla brandal.

De krijgsgevangenen moeten niet gekweld worden.	Itoe ôrang tawânan djângan diganggoe.
Omdat ik gevangen genomen ben smeek ik uwe genade.	Sebab sâja soedah ditangkap (ditâwan) sâja minta toewan poenja ampoen.
Wie zal ons loskoopen?	Sâpa nanti teboes sâma sâja?
Hij wil zijne handteekening niet onder het verdrag zetten.	Ija trâda maoe târoeh dîja poenja tanda tângan di bâwah soerat perdjandjî-an îtoe.

Ga den Toemenggoeng opsporen, die aan het hoofd der muitelingen staat.	Pigi tjâri Toemenggoeng jang djâdi kapâla brandal îtoe.
Hij moet opgehangen worden omdat hij bevolen heeft al het dorpsvolk te dooden.	Ija misti digantoeng, sebab îja soedah kassi parintah memboenoeh segalla ôrang kampong (doesoen).
De soldaten zijn ingekwartierd bij het bergvolk.	Itoe tsoldâdoe mondoq sâma ôrang goenoeng.
In de stad heb ik mijne krijgsmakkers aangetroffen.	Dâlam negeri îtoe kîta soedah ketemoe (bertemoe) sâma kîta poenja teman prang.
Als gij mijne bevelen niet wilt opvolgen, moet gij gestraft worden.	Kâlau kwé trâ-maoe toeroet kîta poenja parintah, kwé misti kena siksa.
Wat is zijne straf?	Bagimâna dîja poenja hhoekoeman?
Hij moet gegeeseld en gebannen worden.	Ija misti dipoekoel sâpoe lâloe di boewang.
Of zijne hand moet afgekapt en hij geketend worden.	Ataw, îja misti dipôtong tângan, lantas ditâroeh rantej.

Morgen zal ik de wacht betrekken.	Bissoeq kîta nanti nâjik djâga.
Niet allen die wapens dragen, zijn dapper.	Trâda segala ôrang jang pâkej sendjâta, âda berâni sekâli.
De vijanden vluchten, als vogels die een geweerschot hooren.	Moesoeh itoe lâri, seperti boeroeng jang dengar boenji snâpang.
Ten twee ure moet hij afgelost worden.	Pada djâm poekoel doewa îja misti diganti.
De Pasoemahs op het eiland *Sumatra* zijn zeer dapper.	Orang Pasoemah di poeloe *Semantra* âda berâni sekâli.
Alle uren moet gij de ronde doen.	Pada tîjap-tîjap djâm loe misti békîn ronda.
Zij hebben de bezittingen van het dorpsvolk geroofd.	Orang îtoe soedah merampas ôrang kampong poenja bârang-bârang.
De soldaat, die bericht geeft waar zich de muitelingen bevinden, zal verhoogd worden.	Tsoldâdoe itoe, jang kassi tâhoe (taoe) di mâna âda ôrang brandal îtoe, nanti nâjik pangkat.
Gij moet zorgen dat de soldaten de rijstvelden niet beschadigen.	Angkaw misti djâga baai-baai béjar djângan ôrang tsoldâdoe meroesaqkan sâwah-sâwah îtoe.
Alle officieren vertrouwen op u.	Segalla toewan opsier pertjâja sâma toewan.

Over paarden.

Sidin! laat den staljongen mijn rijpaard brengen.	Sidin! soeroeh boedjang istal bâwa kîta poenja koeda toenggang.

Ik wil gaan rijden.	Kîta maoe toenggang koeda.
Welk paard wil Mijnheer berijden?	Koeda mâna Toewan maoe toenggang?
Het zwarte paard.	Koeda hîtam.
Dat paard heeft Mijnheer gisteren gebruikt; misschien is het beter nu den schimmel of den bles te gebruiken.	Koeda îtoe Toewan soedah pâkej kalamâri; barangkâli lebih baai Toewan pâkej sakârang koeda daoeq âtaw koeda bles.
Waarom hebt gij mijn paard niet geroskamd?	Apa koerang kowé (kwé) tra (trâda) gossoq (gâroq, gâroe) kîta poenja koeda?
Mijnheer, ik heb het paard tweemaal geroskamd.	Toewan, sâja soedah gossoq koeda îtoe sampej doewa kâli.
Zijne hoeven zijn niet zwart.	Dîja poenja koekoe koerang hîtam.
Als ik terugkom moet gij de hoeven laten snijden.	Kâlau kîta poelang kwé misti soeroeh pôtong dîja poenja koekoe.
Het paard is kreupel.	Koeda îtoe pintjang.
Gij moet zijne hoefijzers laten nazien.	Kwé misti soeroeh periksa dîja poenja besi.
Zijne hoefijzers zijn los.	Dîja poenja besi lepas.
Het zadel is ook aan stukken; gij moet het naar den zadelmaker brengen.	Itoe sella lâgi poetoes; kwé misti bâwa dîja sâma toekang sella.
Gij moet niet zooveel padi (rijst) aan de paarden geven, want zij zijn te dartel op weg.	Djângan kassi bagîtoe bânjaq pâdi sâma koeda-koeda, karna îja terlâloe nâkal di djâlan.
Gij moet de bossen gras goed	Itoeng baai-baai îkat roem-

natellen en aan den grasboer zeggen, dat het gras te oud en te vuil is.	poet ître; lâgi bîlang sâma toekang roempoet, jang roempoet ître terlâloe toewa lâgi kòtor.
Geef mijne zilveren sporen en mijn karwats.	Kassi kîta poenja sepoor pejraq, sâma kîta poenja tjamboeq ketjîl.
Die buiksingel zit niet stijf genoeg; hij is veel te los.	Itoe tâli peroet koerang kintjang; dîja âda terlâloe loenggar.
De stijgbeugels zijn niet schoon.	Itoe sanggoerdi trâda brissi (koerang brissi).
Als gij mijn paard berijdt moet gij niet galoppeeren.	Kâpan kwé pâkej kîta poenja koeda, djângan tjongklang.
Dat paard draaft fraai.	Koeda ître bâgoes djokdjoknja.
Dit is een telganger.	Ini âda koeda hadéjan.
Dit paard heeft de droes; daarom moet gij het op eene andere plaats zetten, en medicijnen geven.	Koeda ître sâkit îngoes; deri ître kwé misti târoeh dîja pada lâjin tampat, lâgi kassi oebat sâma dîja.
Sidin! houd het paard vast.	Sidin, pegang koeda.
Breng het paard naar den stal.	Bâwa koeda di stal.
Laat het eerst wat heen en weer loopen.	Kassi djâlan-djâlan dahoeloe.
Het paard zweet sterk.	Koeda âda krîngat bânjaq.

Met een bediende.

Wie klopt aan de deur?	Sâpa tepoq pintoe?
Ik, Mijnheer; het is dag.	Sâja, toewan; soedah sîjang.
Hoe laat is het, Ali?	Poekoel berâpa (brappa), Ali?

Mijnheer, het is halfzes.	Soedah poekoel lîma stengah toewan.
Goed, maak de vensters open.	Baai, boeka djandella.
Welk weder is het buiten?	Apa tempo di loewar?
Het is helder weder.	Ada trang.
Geef waschwater.	Bâwa âjer tjoetji tângan.
Waar is de zeep?	Mâna sâboen?
Geef mij den handdoek.	Kassi goewa stângan (sâpoe tângan).
Deze handdoek is vuil en nat.	Stângan îni kotor lâgi bâsah.
Geef een schoonen handdoek.	Kassi stângan brissi.
Mijnheer heeft sterk gezweet.	Toewan soedah krîngat bânjaq.
Ali, krijg een schoon hemd uit de kast.	Ali, ambil kamédja brissi deri lamâri.
Daar is geen schoon hemd, mijnheer.	Tiâda kamédja brissi, toewan.
De wasscher heeft het schoone goed nog niet gebracht.	Minâtoe belom bâwa kâjin brissi.
Ga naar den wasscher, en zeg hem dat hij een schoon hemd geve.	Pigi sâma minâtoe, bîlang dîja kassi kamédja brissi.
Loop hard.	Lâri kras.
Ik heb er een, Mijnheer!	Ada, toewan.
Wil mijnheer ook de flanellen borstrok aantrekken?	Toewan maoe pâkej rompi flenel?
Neen, geef mij de borstlap maar.	Tiâda, kassî ôto djoega.
Waar zijn mijne kousen?	Mâna goewa poenja sâroeng kâki (kaus)?

Daar zijn zij, mijnheer.	Ada toewan.
Zij zijn aan stuk.	Dîja soedah petjah.
Er is een groot gat in.	Ada loebang besar di dâlam.
Geef ze aan de naaister, om te stoppen.	Kassi dîja sâma toekang menjaai, békin betoel.
Ali, rol mijn nachtrok en sarong op.	Ali, goeling goewa poenja kabâja sâma sâroeng.
Leg ze op het bed.	Târoeh di tampat tîdor.
Hang ze in de lucht om te drogen.	Gantoeng di loewar di ângin békin kring.
Geef mij mijn broek.	Kassi goewa poenja kalisàn.
Welke broek, mijnheer?	Kalisàn âpa, toewan?
Mijn rijbroek.	Kalisàn nâjik koeda.
Deze broek is niet geschuierd.	Kalisàn îni trâda diboender.
Er is modder op.	Ada petjej sâma dîja.
Ga hem gauw schoon maken.	Pîgi lakas tjoetji dîja.
Schuier hem goed uit.	Boender baai-baai.
Welke das wil mijnheer?	Dassi âpa toewan maoe?
Geef de zwarte, met het witte vest en den blauwen rok.	Kassi dassi îtam, sama rompi poetih, dan rokki bîroe.
Blusch de nachtlamp uit.	Békin mâti lampo mâlam.
Waar zijn mijne laarzen?	Mâna goewa poenja stéwel?
Zij zijn nog niet gesmeerd mijnheer.	Belom tjoetji, toewan.
Waarom niet?	Ngâpa (knâpa) trâda?
Er is geen schoensmeer meer.	Trâda gemoeq lâgi.
Zet mijne pantoffels onder het bed.	Târoeh goewa poenja tjanella di bâwah tampat tîdor.
Doe de gordijnen open.	Boeka klamboe.
Wat wil mijnheer drinken?	Toewan maoe mînoem âpa?
Geef mij een kop koffie.	Kassi mangkok koppi.

Maar sterk, niet slap.	Tâpi koppi kras, djângan tâwar.
Met melk en suiker.	Sâma soesoe dan goela.
Mijnheer, er is nog geen melk.	Toewan, soesoe belom dibâwa.
Het komt er niet op aan; geef maar zonder melk.	Maski; kassi zonder soesoe.
Wil Mijnheer witte suiker of inlandsche?	Toewan maoe goela poetih âtaw goela îtam?
Geef mij een manilla sigaar.	Kassi goewa rôko manilla.
Een sigaar van Java-tabak.	Rôko djâwa.
Waar zijn uwe sigaren?	Mâna toewan poenja rôko?
In den koker.	Ada dâlam bosetta.
Waar is de lont (het vuur)?	Mâna tâli âpi?

Ga zien of de Heer N. N. te huis is.	Pigi lîhat kâlau toewan N. N. âda di roemah.
Goed mijnheer.	Sâja toewan.
Wat moet ik zeggen aan mijnheer N. N.?	Apa sâja misti bîlang sâma toewan N. N.?
Gij moet niets zeggen; maar ik zal u een briefje geven, dat gij aan dien Heer moet brengen.	Tra-oesah loe bîlang sâtoe âpa; tâpi nanti kîta kassi sâtoe soerat, jang misti kwê bâwa sâma îtoe toewan.
Als ik u geen briefje geef vergeet gij alles.	Kâlau kîta trâda kassi soerat, kwé loepa samoewa.
Ik vraag verschooning, mijnheer, ik zal niets vergeten.	Sâja minta ampoen, toewan, trâda sâja nanti loepa sâtoe âpa.
Als dat zoo is, moet gij zeggen dat ik mijnheer doe groeten.	Kâlau bagîtoe, kwé misti bîlang jang kîta kîrim tâbej sâma toewan.

Vervolgens moet gij naar zijne gezondheid vragen.	Lantas kwé misti tânja bagimâna âda slâmatnja.
En of mijnheer lust heeft bij mij te komen dezen avond.	Lâgi kâlau toewan soeka dâtang sâma kîta îni mâlam.
Ik zal mijn wagen zenden om mijnheer af te halen.	Kîta nanti kîrim kîta poenja karetta bôleh bâwa îtoe toewan.
Kunt gij dat alles onthouden?	Apa kwé bôleh îngat îtoe samoewa?
Jawel, mijnheer.	Sâja toewan.
Pas op dat gij niets vergeet.	Ingat baai-baai, béjar djângan loepa sâtoe âpa.
Wat bericht brengt gij van den Heer N. N.?	Kabar âpa kaw-bâwa deri toewan N. N.?
Mijnheer zal gaarne komen.	Itoe toewan nanti dâtang dengan soeka hâti.
Goed. Nu moet gij stoelen aan deze tafel zetten.	Baai. Sakârang kwé misti târoeh karossi (korsi) sâma mejdjah îni.
Daarna moet gij de kaarsen aansteken, en kaarten hier brengen.	Lantas kwé misti pâsang lîlin, lâgi bâwa karto di sîni.
Snuit de kaarsen.	Goenting lîlin.
Zet de lamp op die andere tafel.	Târoeh lampo di mejdjah jang lâjin.
Zal ik de lamp ook aansteken, mijnheer?	Apa goewa misti pâsang djoega lampo, toewan?
Anders ware het niet noodig haar op tafel te zetten.	Kâlau trâda, tra-oesah târoeh dîja di mejdjah.

Ook moet gij thee en wijn brengen.	Lâgi kwé misti bâwa théh dan anggoer.
Als ik roep moet gij terstond binnenkomen.	Kâlau kîta panggil kwé misti mâsoeq sabantar.
Laat er niets ontbreken.	Béjar djângan koerang sâtoe âpa.

Raksa, ga naar de markt.	Raksa pigi di pâsar (passar).
Welke markt, mevrouw?	Passar âpa, njônja?
De markt van Weltevreden.	Passar snin.
Om wat te koopen?	Belî âpa?
Visch en eieren, benevens groente en varkensvleesch.	Belî íkan sâma teloor (telor) lâgi sâjoer dan dâging bâbi.
Mevrouw, er is geen zout meer in het vat.	Njônja, trâda gâram lâgi dâlam tampat.
Ga ook zout en peper koopen.	Pigi belîgâram lâgi sâma lâda.
Blijf niet lang op de markt.	Djângan tinggal lâma di passar.
Babbel niet met anderen.	Djângan bitjâra-bitjâra sâma ôrang lâjin.
Ga niet slenteren.	Djângan pigi melintjoeng.
Kom spoedig terug.	Lakàs dâtang koembâli.
Er is nog veel in huis te doen.	Ada lâgi bânjaq kerdja di roemah.
Gij moet nog vegen.	Loe misti sâpoe lâgi.
Gij moet de lampen nog schoonmaken.	Loe misti tjoetji lampo lâgi.
En den kok helpen.	Dan toeloeng sâma kokki.
Om hout aan te brengen;	Bâwa kâjoe âpi;
Om hout te kloven.	Pôtong kâjoe âpi.

Met een scheepskapitein.

Wanneer zijt gij van Holland gezeild?	Kâpan toewan soedah berlâjar deri negeri Wolanda?
Op den 14den Mei, Mijnheer.	Pada ampat-belas hâri boelan Mai, Toewan.
Dan zijt gij lang op zee geweest.	Kâlau bagitoe, toewan âda lâma di laoet.
Bijna zes maanden.	Ampir anam boelan.
Hoe kan dat zijn?	Bagimâna îtoe bôleh?
Ik heb veel storm en tegenwind gehad.	Kîta soedah kena bânjaq ângin riboet, dan lâgi ângin deri haloewan.
Mijne masten zijn gebroken, en mijne zeilen aan flarden gescheurd.	Kîta poenja tîjang pâtah samoewa, dan kîta poenja lâjar-lâjar disôweq sakâli.
Was uw schip een driemaster?	Apa toewan poenja kapal âda sâtoe kapal tîga tîjang?
Ja mijnheer.	Ada toewan.
Hebt gij geen roer of ankers verloren?	Apa toewan trâda hîlang toewan poenja kamoedi âtaw djangkar-djangkar (saoeh)?
Neen mijnheer, mijne kabels waren nieuw en sterk.	Trâda toewan; kîta poenja tâli djangkar bâroe dan qoewat.
Waar hebt gij uw schip gekalefaterd?	Di mâna toewan pâkal îtoe kapal?
Te *St. Helena.*	Di poeloe *St. Helena.*
Is daar eene goede ankerplaats?	Apa âda tampat pelaboehan jang baai di sâna?
Vrij goed.	Itoe sedang djoega.

Hoeveel man hadt gij aan boord?	Brâpa ôrang âda di kapal?
Vijftig man en tien passagiers.	Lîma poeloeh ôrang dan lâgi sapoeloeh ôrang menoempang.
Hadt gij geen gebrek aan drinkwater?	Apa trâda koerang âjer mînoem?
Wij hebben tweemaal water ingenomen op eilanden, die wij aandeden.	Doewa kâli kîta soedah ambil âjer mînoem, di poeloepoeloe jang kîta mampir (singgah).
Hebt gij ook visch of gevogelte gevangen op zee?	Apa toewan soedah tangkap îkan âtaw boeroeng-boeroeng tatkâla di laoet?
De matrozen hebben veel visch gevangen, doch slechts weinig gevogelte.	Itoe ôrang mâtros soedah tangkap bânjaq îkan, tâpi boeroeng sedîkit sâdja.
Hebt gij ook zeeroovers ontmoet?	Apa toewan soedah ketemoe (bertemoe) sâma ôrang bâdjaq?
Wij hebben eene prauw gezien, die er als eene rooversprauw uitzag.	Kâmi soedah lîhat sâtoe prâhoe, jang seperti prâhoe bâdjaq roepânja.
Maar zij bleef verre van ons schip.	Tâpi îja tinggal djaoeh-djaoeh deri kîta poenja kapal.
Blijft gij lang in Indië?	Apa toewan tinggal lâma di tânah Indîja?
Ik moet de ballast lossen en mijn schip bevrachten.	Kîta misti kassi kloewar toelaq bâra îtoe, dan lantas moewatkan kîta poenja kapal.
Hoelang duurt dat?	Berâpa lamânja îtoe?

Misschien twee of drie maanden.	Bârangkâli doewa tîga boelan.
Kan ik met u terugvaren naar Holland?	Apa kîta bôleh menoempang koembâli ka-negeri Wolanda?
Ja mijnheer, gaarne.	Sâja toewan, dengan soeka hâti.
Hoeveel vraagt gij voor den overtocht?	Berâpa toewan minta deri îtoe penjebrângan?
Achthonderd gulden, mijnheer.	Delâpan râtoes roepîjah, toewan.
Dat is te veel, ik wil zeven honderd geven.	Itoe terlâloe bânjaq; kîta maoe kassi toedjoeh râtoes roepîjah.

Met een gids.

Kunt gij mij den weg wijzen?	Apa loe bôleh toendjoeq djâlan sâma kîta?
Ja mijnheer, gaarne.	Sâja toewan, dengan soeka hâti.
Hoeveel vraagt gij daarvoor?	Berâpa loe minta deri îtoe?
Waar wil mijnheer heen gaan?	Di mâna toewan maoe pigi (pergi)?
Naar *Soerabaja*.	Pigi di negeri *Soerabâja*.
Als mijnheer belieft te geven drie gulden.	Kâlau toewan soeka kassi tîga roepîjah.
Wanneer wil mijnheer vertrekken?	Kâpan toewan maoe pigi?
Morgen ochtend ten zes ure.	Bissoeq pâgi, djâm poekoel anam.

Ik zal komen, mijnheer.	Nanti sâja dâtang, toewan.
Weet gij den weg goed?	Apa loe taoe baai-baai djâlan îtoe?
Ik ga dikwijls daarheen mijnheer.	Sâja pigi bânjaq kâli di sâna, toewan.
Zijn er ook roovers op den weg?	Apa âda ôrang penjâmoen di djâlan?
Somtijds, mijnheer.	Bârangkâli, toewan.
Dan moeten wij wapens medenemen.	Kâlau bagîtoe kîta misti bâwa sendjâta.
Welke wapens wil mijnheer gebruiken?	Sendjâta mâna jang toewan maoe pâkej?
Een geweer en twee pistolen.	Sâtoe snâpang sâma doewa pistol.
Maar als men bij dag reist is de weg veilig.	Tâpi kâlau ôrang berdjâlan pada sîjang, djâlan îtoe koerang bahâja (âda senang).
De stad *Soerabaja* hoeveel uren is die van hier?	Itoe negeri *Soerabâja* berâpa djâm djaoehnja deri sîni?
Vijftien palen (Eng. mijlen) mijnheer.	Lîma blas paal, toewan.
Dat is vijf uren afstands.	Itoe lîma djâm djaoehnja.
Juist mijnheer.	Betoel toewan.
Is er ook gevaar van tijgers of andere dieren?	Apa âda bahâja deri harîmau (mâtjan) âtaw deri binâtang jang lâjin?
Somtijds, mijnheer; maar eergisteren zijn twee menschen op den weg door tijgers aangevallen.	Bârangkâli, toewan; tâpi kalamâri dahoeloe doewa ôrang soedah diserang mâtjan di djâlan.
Werden zij ontzet?	Apa îja dilepaskan?

Neen mijnheer, zij zijn door de tijgers verscheurd, omdat daar geene menschen waren die hen konden helpen.	Trâda toewan; îja soedah dimâkan mâtjan; sebab trâda ôrang di sâna jang dâpat menoeloeng sâma dîja.
Dat is niet aangenaam te hooren, als men ook langs dien weg moet gaan.	Itoe trâda ènnaq didengar, kâlau ôrang misti pigi di djâlan îtoe djoega.
De tijgers zijn reeds gevangen en gedood.	Mâtjan îtoe soedah ditangkap lâloe diboenoeh.
Als gij mij te *Soerabaja* gebracht hebt, keert gij dan alleen terug?	Apabîla loe soedah bâwa sâma kîta di negeri *Soerabâja*, âpa loe poelang sa-ôrang dîri.
Ik vraag verschooning mijnheer, dat is te gevaarlijk.	Sâja minta ampoen, toewan; îtoe terlâloe berbahâja.
Kunt gij mij een logement wijzen?	Apa loe taoe toendjoeq sâtoe roemah mâkan (logement) sâma kîta.
Ik zal er u in een brengen, dat goed is.	Nanti goewa bâwa sâma toewan dâlam sâtoe roemah mâkan jang baai-baai.
Zijn er goede logementen te *Soerabaja?*	Apa âda roemah mâkan jang baai di negeri *Soerabâja*.
Dat gaat wel.	Itoe sedang djoega.

Ontmoetingen op weg.

Waar komt gij vandaan?	Deri mâna loe dâtang?
Ik kom van de bovenlanden.	Sâja dâtang deri oediq.
Hebt gij nog iets gezien onderweg?	Apa loe soedah lîhat sâtoe âpa di djâlan?

Ja mijnheer; ik had haast een ongeluk gekregen onderweg.

Welk ongeluk dan?

Ik zal het u vertellen.

Ik ging door een bosch en er kwam een zware regen van het gebergte.

En ik zag geene woningen van menschen; maar er waren daar verscheidene hokken om tijgers te vangen.

Daarom ging ik in een van die hokken; opdat mijne kleederen niet nat zouden worden.

Vervolgens kwam er een groote tijger regelrecht naar dat hok.

En ik ontstelde zeer.

Dat was met reden.

Ik kon de deur van het hok niet dicht krijgen.

Maar ik spande alle mijne krachten in, en het gelukte mij de deur te sluiten.

En nu zat ik in het hok, en kon er niet uitkomen.

Maar ik kon ook niet opgegeten worden door den tijger.

Sâja toewan; ampir sâja kena tjelâka di djâlan.

Apa tjelâka îtoe?

Nanti sâja bîlang sâma toewan.

Sâja berdjâlan di hoetan, dan âda hoedjan besar (kras, lebat) dâtang deri goenoeng.

Dan sâja trâda lîhat roemah ôrang; tâpi âda di sâna beberâpa kandang boewat tangkap mâtjan.

Deri îtoe (sebab îtoe) sâja mâsoeq dâlam sâtoe deri kandang îtoe, béjar djângan sâja poenja kâjin djâdi bâsah.

Lantas dâtang sâtoe mâtjan besar menoedjoe kandang îtoe.

Dan sâja kâgèt sakâli.

Itoe betoel djoega.

Sâja trâda bôleh toetoep pintoe kandang.

Tâpi sâja berkras-krâsan; lâgi dengan slâmat sâja toetoep pintoe îtoe.

Dan bagitoe sâja doedoeq di dâlam kandang îtoe, tra-bôleh pigi kloewar.

Tâpi sâja lâgi tra-bôleh dimâkan mâtjan.

Wie hielp u?	Sâpa jang toeloeng sâma loe?
Ik zat een dag en een nacht in dat hok; toen kwamen er menschen uit een dorp, dat daar dichtbij was.	Sâja doedoeq sâtoe hâri sâtoe mâlam dâlam kandang ître; lantas dâtang ôrang deri sâtoe kampong jang dekat tampat ître.
Zij zagen dat de deur van het hok gesloten was; en zij meenden dat er een tijger in was.	Ija lihat jang pintoe kandang soedah tetoetoep; lâgi ija kîra jang sâtoe mâtjan âda di dâlam kandang ître.
En zij waren zeer verwonderd een mensch in het hok te zien.	Dan ija sângat hhejran, lihat ôrang dâlam kandang ître.
Vervolgens verhaalde ik hun de geheele geschiedenis; en ik kroop er uit.	Lantas sâja tjerîta segalla kalakoe-an sâma dîja; lâloe sâja merangkang kloewar.
Is die tijger reeds gevangen?	Apa mâtjan ître soedah ditangkap?
Die tijger is gevangen in een ander hok, en vervolgens gedood.	Mâtjan ître soedah ditangkap dâlam sâtoe kandang jang lâjin, lantas diboenoeh.
Als de tijger in een hok gaat, wie sluit dan de deur?	Kâlau mâtjan mâsoeq dâlam sâtoe kandang, sâpa jang toetoep pintoe?
Met uw verlof, mijnheer; de tijger zelf.	Sâja minta ampoen toewan; ître mâtjan sendîri.
Hoe kan dat?	Bagimâna ître bôleh?
Er is een touw aan de deur vastgemaakt; en als de tijger in het hok gaat, moet hij met zijne pooten dat	Ada sâtoe tâli ter-ikat sâma pintoe ître; dan kâlau mâtjan mâsoeq ître kandang, dîja poenja kâki misti kena

touw raken; en de deur valt vanzelf dicht.	tâli îtoe; lantas pintoe îtoe tertoetoep sendîri.
Kan de tijger er niet uitspringen?	Apa mâtjan îtoe tra-bôleh meloempat kaloewar?
Dat kan niet mijnheer; want het hok is rondom gesloten.	Itoe tra-bôleh, toewan, karna kandang îtoe tetoetoep koelîling.
Worden er veel tijgers in die hokken gevangen?	Apa bânjaq mâtjan ditangkap dâlam kandang-kandang îtoe?
Niet zeer veel, mijnheer.	Trâda bagîtoe bânjaq, toewan.

Met een Kleedermaker.

Zijt gij de kleedermaker?	Apa kwé âda toekang mendjâhit?
Om u te dienen, mijnheer.	Sâja toewan.
Kunt gij een buis maken naar de Hollandsche mode?	Apa kwé bîsa djâhit sâtoe kamsol tjâra Wolanda?
Dat kan ik, mijnheer.	Sâja bîsa, toewan.
Als gij een buis maakt, hoe lang duurt dat?	Kâlau kwé djâhit sâtoe kamsol, berâpa lamânja îtoe?
Vier dagen, mijnheer.	Ampat hâri, toewan.
Kunt gij ook een broek maken naar de Hollandsche mode?	Apa kwé bîsa lâgi djâhit sâtoe tjelâna (kalisàn) tjâra Wolanda?
Ja mijnheer.	Sâja toewan.
Hoeveel loon vraagt gij voor een buis, en hoeveel voor een broek?	Berâpa gâdji kwé minta deri sâtoe kamsol, dan berâpa deri sâtoe tjelâna?

Voor een lakensch buis vraag ik twee ropijen en voor eene broek eene ropij (gulden).	Deri sátoe kamsol deri láken sája minta doewa roepijah, dan deri sátoe tjelána sátoe roepijah.
Goed; gij moet maken een buis en twee broeken.	Baai, kwé misti djáhit sátoe kamsol sâma doewa tjelána.
Moeten die broeken gemaakt worden van laken of van wit linnen?	Apa tjelána itoe misti dibékin deri láken átaw deri kájin poetih?
Van wit linnen maar.	Deri kájin poetih sádja.
Maar gij moet die goederen naaien in mijn huis.	Tápi kwé misti djáhit bárang-bárang itoe dálam kita poenja roemah.
Goed mijnheer; ik zal morgen ochtend komen.	Baai toewan; bissoeq pági nanti sája dátang.
Hoe laat zult gij komen?	Poekoel berápa kwé maoe dátang.
Ten negen of tien ure, mijnheer.	Poekoel sembilan átaw sapoeloeh. toewan.
Dat is veel te laat; gij moet ten zeven uur komen.	Itoe terláloe lambat; kwé misti dátang poekoel toedjoeh.
Ten zeven uur kan ik niet, mijnheer.	Poekoel toedjoeh sája tráda sempat. toewan.
Wat is de reden dat gij geene gelegenheid hebt?	Apa sebabnja, jang kwé tráda sempat?
's Morgens vroeg moet ik mijne vrouw helpen, omdat zij pas bevallen is.	Kálau pági-pági hári sája misti toeloeng sâma sája poenja bini, karna ija babároe (bároe) ber-ánaq.
Kom dan maar ten negen ure.	Kálau bagitoe dátanglah poekoel sembilan djoega.
Goed mijnheer, ik zal komen.	Baai toewan, nanti sája dátang.

Is er nog iets anders van mijnheer's orders?	Apa toewan soeka kassi tah jang lâjin?
Uw garen en naalden moet gij zelf medenemen.	Benang lâgi djâroem misti bâwa sendîri.
Ja mijnheer.	Sâja toewan.

Met den Fiskaal.

Wiens zaak is het, die mijnheer de Fiskaal heden zal afmaken?	Sâpa poenja perkâra, toewan Djaksa nant toeskan hâri îni (hari
De zaak van Semara Radja.	Semâra Râdja poenja pe
Die Semara Radja, wat is zijne zaak?	Si Semâra Râdja, âj poenja perkâra?
Hij is medeplichtig met den muiter, die het posthuis verbrand heeft.	Ija soedah toeloeng ôrang brandal, jang membâkar roemah pc
Het posthuis waar?	Roemah pos di mâna i
Te *Tangkissan.*	Di *Tangkissan.*
Hoe is de naam van den muiter, die het in brand stak?	Sâpa nâma ôrang br jang membâkar roemal
Zijn naam is Raden Maas Sarib.	Dîja poenja nâma Râdè Sârib.
Wat is de reden dat gij dien Maas Sarib een muiter noemt?	Apa sebabnja jang t mengatâkan Râdèn M rib îtoe sa-ôrang brar
De reden daarvan is dat hij een vaandel voerde.	Sebabnja jang îja men sâtoe bandejra.
Vanwaar komt die Semara Radja?	Si Semâra Râdja, ôran mâna?
Hij is iemand uit het dorp *Trotok.*	Deri kampong *Trôtok.*

Waarom zegt men dat die Semara Radja medeplichtig is met den muiter.	Karna âpa ôrang berkâta jang si Semâra Râdja soedah toeloeng sâma brandal îtoe?
Dien dag, toen de muiter pas het posthuis in brand gestoken had, heeft hij zich opgehouden bij Semara Radja.	Itoe hâri, jang ôrang brandal îtoe bâroe soedah membâkar roemah pos, îja soedah tinggal sâma si Semâra Râdja.
Die Semara Radja, hoe oud is hij?	Si Semâra Râdja berâpa dîja poenja oemoer?
Zijn ouderdom is vijf-en-vijftig jaren.	Oèmoernja lîma poeloeh lîma tâhoen (taoen).
Is zijne schuld reeds bewezen?	Apa soedah njâta dîja poenja kasalâhan?
Naar mijn oordeel is zijne schuld zonneklaar.	Pada bitjâra kîta, dîja poenja kasalâhan njâta sakâli.
Wat zijn de bewijzen er van, dat hij schuldig is?	Mâna tandânja jang îja sâlah?
Semara Radja heeft zelf bekend dat hij in betrekking staat met iemand, die een vaandel voerde.	Si Semâra Râdja telah mengâkoe sendîri, jang îja soedah berdjandji sâma sâtoe ôrang, jang membâwa bandejra.
Zijn er nog andere bewijzen van?	Apa âda lâgi tandânja jang lâjin?
De postpaarden zijn gevonden ten huize van Semara Radja.	Koeda pos îtoe soedah didâpat di roemah Semâra Râdja.
Zijn er ook getuigen?	Apa âda lâgi sjaksi (saksi)?
Zijn eigen knecht en vele andere getuigen.	Dîja poenja boedjang sendîri, dan lâgi bânjaq saksi jang lâjin.

Wat zal zijne straf zijn ?	Apa jang djâdi dîja poenja hhoekoeman ?
Zijne straf is levenslang verbannen te worden naar den overwal.	Dîja poenja hhoekoeman djâdi jang îja misti diboewang ka-sebrang selâma-lamânja (selâgi oèmoernja).
Wie heeft die straf bepaald ?	Sâpa jang tentoekan hhoekoeman îtoe ?
Die straf wordt bepaald in het Groote Wetboek Anggĕr agĕng, Hoofdstuk 22.	Hhoekoeman itoe ditentoekan dâlam Anggĕr agĕng, perkâra (fatsal) jang kadoewa poeloeh doewa.
Wat is de inhoud van dat Hoofdstuk.	Apa boenjînja fatsal îtoe ?
Het handelt over menschen die lieden aanhangen, welke geen wettig gezag hebben.	Boenjînja akan ôrang jang toeroet sâma ôrang jang tijâda hhalâl koewasânja.

Met een vriend.

Als het heden namiddag niet regent, zal ik te paard gaan rijden.	Kâlau îni sôrej trâda hoedjan, kîta nanti toenggang koeda.
Als gij het goedvindt gaan wij te zamen.	Kâlau toewan soeka, kîta pîgi bersâma-sâma.
Zeer gaarne.	Dengan soeka hâti.
Mijn plan was ook heden te gaan rijden.	Kîta poenja maqtsoed djoega, handaq toenggang koeda harîni.
Het verheugt mij u ontmoet te hebben.	Kîta soeka ketemoe (bertemoe) sâma toewan.

Waarheen zullen wij gaan?	Di mâna (ka-mâna) nanti kita pigi?
Laat ons naar *Molenvliet* gaan.	Béjar pigi di *Krôkot*.
Hoe laat zullen wij vertrekken?	Poekoel berâpa kita nanti pigi?
Ten vijf ure.	Poekoel lima.
Dat is te laat op den avond; laat ons ten vier uur gaan?	Itoe terlâloe sôrej; béjar pigi poekoel ampat.
Zijt gij gisteren in den Schouwburg geweest?	Apa kalamâri toewan âda di komedie?
Ik had geene gelegenheid; maar eergisteren ben ik op het bal in de Harmonie geweest.	Kita koerang sempat; tâpi kalamâri dahoeloe kita âda di bâla dâlam roemah Harmonie.
Waren daar veel menschen?	Apa âda bânjaq ôrang di sâna?
Niet zoo heel veel; ik zag daar Juffrouw N. N. die pas uit Holland gekomen is.	Trâda bagitoe bânjaq; kita soedah lihat di sâna nonna N. N. jang bâroe dâtang deri negeri Wolanda.
Hoe ziet zij er uit?	Bagimâna roepânja?
Zij ziet er zeer goed uit, en heeft een goed postuur.	Ija terlâloe bâgoes moekânja (pârasnja), dan lâgi bâjik sikapnja.
Maar zij is te trotsch en te nuffig.	Tâpi ija terlâloe angkoeh lâgi betingkah.
Dat komt omdat zij mooi en rijk is.	Sebabnja jang ija bâgoes lâgi kâja.
Wie bracht haar binnen?	Sâpa jang bâwa másooq sâma dija.

Een van de commissarissen.	Sâtoe deri toewan-toewan koemisâris.
Waren hare ouders ook op het bal?	Apa dîja poenja ôrang toewa (îboe bâpa, ma bâpa) lâgi di bâla?
Tot twaalf uur slechts.	Sampej tengah mâlam (poekoel doewa blas) sâdja.
Zijt gij gebleven tot het einde van het bal?	Apa toewan tinggal sampej pengabîsan bâla?
Dat ben ik altijd gewoon.	Itoe mejmang kîta soedah bijâsa.
Hebt gij ook met Juffrouw N. N. gedanst.	Apa toewan soedah menâri dengan nonna N. N.?
Ja; zij danst zeer goed.	Sâja, îja menâri baai-baai.

Over Nederlandsch Indië.

Welke eilanden zijn onder het Nederlandsch bewind?	Poeloe-poeloe mâna jang di bâwah hhoekoem (pemarintâhan) tânah Nederlan?
Java, *Madoera*, *Bangka*, *Billiton*, *Bintang* en *Lingga*; vervolgens *Celébes* en eenige deelen van *Sumatra* en *Borneo*; en ook de *Kleine Soenda*- en de *Moluksche eilanden*.	Itoe tânah *Djâwa*, dan poeloe-poeloe *Madoera*, *Bangka*, *Blitong*, *Bintang* dan *Lingga*; lantas îtoe poeloe *Selébes*; dan beberâpa bahagîan (bagîan) deri *Semantra* dan *Borneo*; dan lâgi *Poeloe-poeloe Soenda jang ketjîl*, dan *Poeloe-poeloe Maloeko*.
Welke taal wordt op *Java* gesproken.	Orang jang di tânah *Djâwa* îtoe, bahâsa (bâsa) mâna îja bitjâra.

Waarheen zullen wij gaan?	Di mâna (ka-mâna) nanti kita pigi?
Laat ons naar *Molenvliet* gaan.	Béjar pigi di *Krôkot*.
Hoe laat zullen wij vertrekken?	Poekoel berâpa kita nanti pigi?
Ten vijf ure.	Poekoel lima.
Dat is te laat op den avond; laat ons ten vier uur gaan?	Itoe terlâloe sôrej; béjar pigi poekoel ampat.
Zijt gij gisteren in den Schouwburg geweest?	Apa kalamâri toewan âda di komedie?
Ik had geene gelegenheid; maar eergisteren ben ik op het bal in de Harmonie geweest.	Kita koerang sempat; tâpi kalamâri dahoeloe kita âda di bâla dâlam roemah Harmonie.
Waren daar veel menschen?	Apa âda bânjaq ôrang di sâna?
Niet zoo heel veel; ik zag daar Juffrouw N. N. die pas uit Holland gekomen is.	Trâda bagitoe bânjaq; kita soedah lihat di sâna nonna N. N. jang bâroe dâtang deri negeri Wolanda.
Hoe ziet zij er uit?	Bagimâna roepânja?
Zij ziet er zeer goed uit, en heeft een goed postuur.	Ija terlâloe bâgoes moekânja (pârasnja), dan lâgi bâjik sikapnja.
Maar zij is te trotsch en te nuffig.	Tâpi ija terlâloe angkoeh lâgi betingkah.
Dat komt omdat zij mooi en rijk is.	Sebabnja jang ija bâgoes lâgi kâja.
Wie bracht haar binnen?	Sâpa jang bâwa mâsoeq sâma dija.

Alle menschen die naar Indië gaan moeten het noodzakelijk verstaan.	Segalla ôrang, jang pigi di tânah (ka-tânah) Indîja tidâpat tijâda (tra-bôleh tîda, misti) mengarti bâsa îtoe.
Dat is juist, mijnheer.	Betoel, Toewan.
Hoe groot is *Java?*	Tânah *Djâwa* îtoe berâpa besarnja (kabesârannja)?
Omtrent 2400 mijlen.	Ampir doewa rîboe ampat râtoes miel besarnja.
Welke zijn de voornaamste steden?	Negeri mâna jang terlâloe besar?
Batavia, *Samarang* en *Soerabaja*, die op de Hollandsche wijze gebouwd zijn.	Itoe negeri *Batawîjah*, *Samârang* dan *Soerabâja*, jang soedah dibékin tjâra Wolanda.
Hoe groot is de bevolking van *Java?*	Orang îsi tânah *Djâwa* berâpa bânjaqnja?
Meer dan 19,000,000 zielen.	Lebih deri sembîlan belas djoeta (sarîboe sembîlan râtoes laqsa) ôrang.
Zijn er ook Chineezen op *Java?*	Apa âda lâgi ôrang Tjîna di tânah *Djâwa?*
Ja mijnheer, meer dan 200000.	Ada toewan, lebih deri doewa râtoes rîboe ôrang.
Wat is hunne bezigheid?	Apa díja poenja pekerdjâ-an?
De koophandel, en alle ambachten; zij zijn smeden, timmerlieden, koperslagers, goud- en zilversmeden, enz.	Dagângan, dan segalla pekerdjâ-an; îja âda toekang besi, toekang kâjoe, toekang tembâga, toekang más dan pejraq, dan lâjin deri pada îtoe.
Hoeveel Hollanders zijn er op	Orang Wolanda jang di

Java?	tânah *Djâwa*, berâpa bânja qnja?
Omtrent dertig duizend, behalve de soldaten.	Ampir tîga poeloeh rîboe ôrang, melâjinkan (melinkan) segalla ôrang tsoldâdoe.
Zijn er ook Maleiers op *Java?*	Apa âda lâgi ôrang Melâjoe, di tânah *Djâwa?*
Er zijn er veel, wonende aan de kusten; zij houden zich met den koophandel bezig.	Ada bânjaq ôrang Melâjoe, doedoeq di pinggîr laoet; dîja poenja pekerdjâ-an berdâgang.
Welke artikelen komen van *Java?*	Perkâra mâna jang dâtang deri tânah *Djâwa?*
De voortbrengselen van *Java* zijn: turksche tarwe, rijst, koffie, suiker, indigo, peper, tabak, thee en kaneel; wijders buffels, hoenders, ganzen, eenden, kalkoenen en duiven; en ook veel scheepstimmerhout.	Hhâtsilnja tânah *Djâwa* âda: djâgoeng, pâdi, koppi, goela, nîla, lâda, tambâko, thêh, dan kâjoe mânis; lantas karbaw, âjam, gangsa, bejbeq, âjam Wolanda, dan boeroeng dârah, dan lâgi bânjaq kâjoe akan békin kapal.
Welk hout is dat, dat kan gebruikt worden voor den scheepsbouw?	Kâjoe mâna îtoe, jang bôleh dipâkej akan békin kapal?
Dat is Djati- (eene soort van eiken-) hout.	Kâjoe pôhon Djati îtoe.
Zijn er ook goudmijnen op *Java?*	Apa âda lâgi tambang amâs (mâs) di tânah *Djâwa?*
Neen?	Trâda.
Zijn er ook andere mijnen?	Apa âda tambang jang lâjin-
Er zijn eenige steenkolen-	Ada beberâpa tambang ârang?

mijnen in de Residentie *Bantam.*	bâtoe dâlam Residensi *tan.*
Welke zijn de belangrijkste bergen op *Java?*	Goenoeng mâna jang te besar di tânah *Djâwa*
De *Salak* en de *Pangerango* in de Adsistent-residentie *Buitenzorg;* de *Gédé* en de *Goenoeng-goentoer* (donderberg) in de *Preanger-regentschappen;* de *Tjerimai* in *Tjeribon;* de *Slamat* in *Tegal;* de *Diëng* in *Pekalongan;* de *Mérapi* in *Soerakarta;* de *Sméroe* in *Pasoeroewan;* en ook de *Japan* of *Ardjoena* tusschen de Residentie's *Soerabaja* en *Pasoeroewan.*	Goenoeng *Sâlak* dan *I rângo* dâlam Adsisten densi *Bôgor;* goenoeng dan *Goenoeng-goentoe* lam *Tânah Prahîjang* noeng *Tjerimaj* dâlam densi *Tjerîbon;* goenoen *mat* dâlam Residensi goenoeng *Diëng* dâlan densi *Pekalôngan;* goe *Mejrâpi* dâlam negeri *kârta;* goenoeng *Smér* lam Residensi *Pasoero* dan lâgi goenoeng *L* âtaw *Ardjoena* antâ sidensi *Soerabâja* da *soeroewan.*
Welke zijn de voornaamste rivieren?	Soengej mâna jang te besar?
De grootste zijn de *Solo-rivier* of *Bengawan,* en de *Kediri* of de *rivier van Soerabaja;* verder de *Tji-oedjong* of *Rivier van Pontang;* de *Tji-doerian* of *Tji-kandi;* de *Tji-dani* of *Rivier van Tangeran; de Tji-liwoeng* of *Groote Rivier; de Tji-taroem* of *Rivier van*	Soengej jang terlâloe îtoe *Bengâwan* âtaw *Kâ* dan *kâli Kedîri* namânj tas *Tji-oedjoeng* âtav *Pontang; Tji-doerîan Tji-kandi; Tji-dâni* âta *Tangeran; Tji-lîwoen Kâli besar; Tji-târoen* Kâli Krawang; *Tji-n*

Krawang; de *Tji-manoek* of rivier van *Indramajoe*; de *Tji-tandoewi*; de *Serajoe* en de *Progo*.	Kali *Krawang*, *Tji-manoek*, Kali *Indramajoe*, *Tji-tandoewi*, Kali *Serajoe*, dan Kali *Progo*.

Hoe groot is het eiland *Sumatra?*	Poelau *Sumatra* itoe berápa besarnja?
Acht duizend mijlen.	Delapan ribu mil besarnja.
Dus is *Sumatra* grooter dan *Java*.	Kálau dagitoe poelau *Sumatra* itoe besárat, deri tánah *Djáwa*.
Dat is het ook, mijnheer.	Betoel, Toewan.
Hoe sterk is de bevolking?	Berápa órang isinja?
Dat kan niet met zekerheid opgegeven worden; misschien 4,000,000 menschen.	Itoe tra-bóleh dikáta dengan soenggoeh (ditentoe-kan); kálau-kálau ampat rátoes laqsa órang.
Waarom kan dat getal niet bepaald worden?	Apa sebabnja jang djoemlah (bilángan, bánjaqnja) itoe trabôleh ditentoekan?
Dat komt doordat vele streken in de binnenlanden van het eiland aan de Europeanen onbekend zijn.	Sebabnja jang bánjaq negeri, jang sáma tengah poeloe îtoe, tráda dikenal (dikatahoe-i) órang Pringgi.
Welk gedeelte is onder het Nederlandsch gouvernement.	Bagîan mâna jang di báwah bhoekoem Goebernemen Wolanda?
De landen aan de West-, Zuid- en Oostkust.	Itoe negeri jang di pinggir laoet, pada sebelah bârat, dan pada sebelah selâtan, dan pada sebelah tîmor.

Welke Residentie's zijn aan de Westkust?	Residensi mâna jang di sebelah bârat?
Zij heeten *Tapanoeli*, *Padang* en *Bengkoelen*. In het Zuiden zijn de *Lampongs*; in het Oosten de Residentie *Palembang* met *Djambi*, en de Residentie *Siak* of *Sumatra's Oostkust*; en in het midden *de Padangsche bovenlanden*.	*Tapanoeli*, *Pâdang* dan *Bangkoelon* namânja. Pada sebelah selâtan âda *Tânah Lampong*; dan pada sebelah tîmor îtoe Residensi *Palembang* dengan negeri *Djambi*, serta Residensi *Siak* âtau *Pantej tîmor Semantra*; lâgi *Oediq Pâdang* di tengah poeloe.
Het rijk *Indragiri* behoort onder de Residentie *Riouw*.	Negeri *Indragîri* îtoe âda di bâwah Residensi Riouw.
Wie wonen in het Noorden van *Sumatra*?	Orang mâna doedoeq di sebelah oetâra poeloe *Semantra*?
De *Atjineezen*. Een gedeelte van hun land is onlangs door de Nederlanders onderworpen.	*Orang Atjih*. Satengah negerînja bahâroe di alahkan ôrang Wolanda.
Is er ook het een of ander gewest, dat nog niet aan de Nederlanders onderworpen is?	Apa âda lâgi soewâtoe negeri, jang belom tàloq kapada ôrang Wolanda?
Ja; de *Bataklanden*, in het binnenland.	Ada; negeri *Orang Bataq*, jang di tengah poeloe.
Welke zijn de grootste rivieren?	Soengei mâna jang terlâloe besar?
De *Moesi* of rivier van *Palembang*, de rivier van *Djambi*, de *Indragiri*, de *Siak*, de *Rokan*, en de *Boeroemon*.	Soengei *Moesi* ataw *Palembang*, soengei *Djambi*, soengei *Indragîri*, soengei *Siak*, soengei *Rôkan*, dan soengei *Boeroemon*.

Welke zijn de voortbrengselen van *Sumatra?*	Mâna hhâtsilnja poeloe *Semantra?*
Goud, koper, ijzer, tin, steenkolen, salpeter en zwavel; verder rijst, turksch koren, peper, koffie, suiker, katoen, indigo en kamfer.	Mâs, tembâga, besi, timah poetih, ârang-bâtoe, sendâwa, dan balîrang (tjôloq), lantas pâdi, djâgoeng, lâda, koppi, goela, kâpas, nila, dan kâpoer Bâroes.
De gewesten, die onder het Nederlandsch Gouvernement staan, wie zijn daarvan de oorspronkelijke bewoners?	Negeri jang di bâwah Goebernemen Wolanda îtoe, sâpa dîja poenja ôrang benoewa?
Zij heeten Maleiers.	Orang Melâjoe namânja.
Vanwaar zijn de Maleiers afkomstig?	Orang Melâjoe îtoe deri mâna âtsalnja.
Uit het rijk *Menangkabau.*	Deri negeri *Menangkabaw.*
Het rijk *Menangkabau* waar ligt dat?	Negeri *Menangkabaw* îtoe di mâna dîja poenja tampat?
Dat lag in de tegenwoordige Residentie *Padangsche Bovenlanden.*	Tampatnja jang sakârang Residensi *Oediq Pâdang* namânja.
Dan is dat rijk *Menangkabau* tegenwoordig niet meer een machtig rijk.	Kâlau bagîtoe, negeri *Menangkabaw* îtoe sakârang trâda lâgi negeri besar?
Volstrekt niet.	Trâda sakâli.
Wonen er ook Maleiers op het *Schiereiland Malaka?*	Apa âda lâgi ôrang Melâjoe doedoeq di *Tânah Malâka?*
Ja, die wonen er.	Ada doedoeq.
Hoe zijn die daar gekomen?	Bagimâna îja soedah dâtang di sâna?
In het jaar 1160 zij zijn van *Sumatra* overgestoken naar	Pada tâoen sa-rîboe sa-râtoes anam poeloeh îja soedah me-

het *Maleische Schiereiland*, en hebben er de stad *Singapoera* gesticht.	njebrang deri poeloe *Semantra* ka-*Tânah Malâka*; lantas îja soedah békin negeri *Singa-poera* di sâna.
Hebben zij daar lang gewoond?	Apa îja doedoeq lâma di sâna?
Omstreeks 150 jaren; toen werden zij overwonnen door een Javaansch vorst.	Kîra-kîra tengah doewa râtoes (sa-râtoes lima poeloeh) tâoen; lantas îja di-âlahkan ôleh sa-ôrang râdja deri tânah *Djâwa*.
Zij vluchtten van *Singapoera* en stichtten *Malakka*.	Ija lâri deri negeri *Singapoera*, lâloe îja békin negeri *Malâka* itoe.
Die stad is veroverd door de Portugeezen in 1511.	Negeri itoe soedah di-âlahkan ôleh ôrang *Portoegal* pada tâoen sa-rîboe lima râtoes sabelas,
Vervolgens zijn de Maleiers verstrooid geraakt over het geheele *Schiereiland Malakka*.	Lantas ôrang Melâjoe itoe soedah djâdi tesiaar (ditjerejkan) âtas intejro *Tânah Malâka*.
Waar liggen de eilanden *Bangka*, *Billiton*, *Bintang* (*Riouw*) en *Lingga*?	Poeloe-poeloe *Bangka*, *Blitong*, *Bintang* (*Riouw*) dan *Lingga* itoe, di mâna tampatnja?
Die liggen ten oosten van *Sumatra*.	Tampatnja di sebelah timor deri poeloe *Semantra*.
Wat leveren zij op?	Mâna dîja poenja hhâtsil?
Tin, ijzer, rijst, peper en gambir.	Tîmah poetih, besi, pâdi, lâda dan gambir.

Welk eiland is het grootste van alle?	Poeloe mâna jang besar deri segalla poeloe jang lâjin?
Het eiland *Borneo*.	Poeloe *Borneo*.
Hoe groot is het?	Berâpa besarnja?
Dertien duizend mijlen.	Sa-laqsa tîga rîboe miel besarnja.
Is het geheele eiland aan het Nederlandsche gebied onderworpen?	Apa seloeroeh poeloeh îtoe di bâwah hhoekoem Goebernemen Wolanda?
Ik vraag verschooning mijnheer; slechts een gedeelte.	Sâja minta ampoen toewan, sapâro (bagîan) sâdja.
Welk gedeelte is onderworpen aan het Nederlandsche gezag?	Bagîan mâna, jang di bâwah parintah negeri Wolanda?
De streken aan de West-, Zuid- en Oostkust.	Segalla negeri jang di pinggîr laoet di sebelah bârat, dan di sebelah selâtan, dan di sebelah tîmor.
Welk rijk ligt aan de Westkust?	Negeri mâna jang di sebelah bârat?
Het rijk van *Pontianak*; en de landschappen *Sambas*, *Montrado*, *Mampawa*, *Landak*, *Tajan*, *Koeboe*, *Soekadana* en *Matan*.	Negeri *Pontiânaq*; lâgi tânah-tânah *Sambas*, *Montrâdo*, *Mampâwa*, *Landaq*, *Tâjan*, *Soekadâna*, *Koeboe* dan *Mâtan*.
Welke rijken liggen aan de Zuid- en Oostkust?	Negeri mâna jang di sebelah selâtan dan di sebelah tîmor?
Het gebied van *Bandjarmasin*, *Tanah laoet*, de *Koesansche landen*, *Tanah Boemboe*, *Pasir*, *Koetei* en *Berou*.	Negeri *Bandjarmâsin*, *Tânah laoet*, *Tânah Koesan*, *Tânah Boemboe*, *Pâsir*, *Koetei* dan *Berou*.

Aan wien zijn de Noordwest- en de Noordoost-kust onderworpen?	Sâpa jang pegang parintah âtas negeri jang di pinggir laoet di sebelah bârat-laoet, dan jang di sebelah tîmor laoet îtoe?
Het rijk aan de Noordwestkust heet *Broenei* (*Borneo-Proper*); deszelfs Sultan is nog onafhankelijk van de Europeanen.	Negeri jang di sebelah bârat-laoet *Broenei* (*Boernej*) namânja; dîja poenja Soelthan belom di-âlahkan ôrang Pringgi.
De streken aan de Noordoostkust zijn onderworpen aan den Sultan der *Soeloeeilanden*, die dichtbij *Borneo* liggen.	Tânah jang di sebelah tîmor-laoet âda di bâwah hhoekoem Soelthan poeloe-poeloe *Soeloe*, jang dekat poeloe *Borneo* tampatnja.
Wie wonen in de binnenlanden van *Borneo?*	Orang mâna doedoeq di tânah-tânah jang di tengah poeloe *Borneo?*
De Dajaks, die nog heidenen zijn.	Orang Dâjaq, jang lâgi kâfir.
Wie bewonen de kusten?	Orang mâna jang di pinggir laoet?
Maleiers, Boegineezen, Arabieren, Chineezen en Javanen.	Orang Melâjoe, ôrang Boegi, ôrang Arab, ôrang Tjîna, dan lâgi ôrang Djâwa.
Zijn er ook mijnen op *Borneo?*	Apa âda tambang di poeloe *Borneo?*
Er zijn zeer veel goud-, ijzer-, steenkolen- en tinmijnen.	Ada terlâloe bânjaq tambang mâs, dan tambang besi, dan tambang ârang-bâtoe, dan tambang tîmah poetih.

Ook worden er veel diamanten gevonden.	Dan lâgi âmat bânjaq intan kadapâtan di sâna.
Wie bewerken die mijnen?	Orâng mâna jang bekerdja dâlam tambang îtoe?
De Chineezen, die contracten hebben gesloten met de vorsten van *Borneo*.	Orang Tjîna jang berdjandji sâma râdja-râdja jang di tânah *Borneo*.
Dan zullen die mijnen niet veel voordeel aan die vorsten opleveren?	Kalau bagîtoe, tambang îtoe trâda kassi bânjaq oentoeng (lâba) sâma râdja-râdja îtoe?
Niet zooveel als zij konden.	Trâda bagîtoe bânjaq jang bôleh.
Zijn er ook rivieren op *Borneo*?	Apa âda soengej di poeloe *Borneo*?
Zeer veel; de grootste zijn de *Barito* of *Bandjarmasin*, de *Kapoeas* of rivier van *Pontianak*, de *Mahakam*; enz.	Terlâloe bânjaq; jang terlebih besar îtoe soengej *Barîto* ataw *Bandjarmâsin*, *Kapoeas*, *Mahakam*: dan jang lâjin.
Zijn er veel bergen?	Apa âda bânjaq goenoeng di sâna?
Er zijn bergketens, die uit het midden van het eiland naar het Noorden en het Oosten en het Westen loopen.	Ada goenoeng barisan, jang deri tengah poeloeh kasebelah oetâra dan kasebelah tîmor, dan kasebelah bârat bârisnja.
En dan zijn er nog vele bergen in de binnenlanden, die aan de Europeanen onbekend zijn.	Dan lâgi bânjaq goenoeng di tengah poeloe, jang tijâda dikenal (dikatahoe-i) ôrang Pringgi.

Hoe groot is het eiland *Celébes.*	Poeloe *Selébes* îtoe besarnja (dîja poenj sâran)?
Drie duizend vijf honderd mijlen.	Tengah ampat rîboe (tî lîma râtoes) miel b
Welk gedeelte staat onder het Nederlandsche gebied?	Bagîan mâna jang wah hhoekoem tân derlan?
Vooreerst, de Residentie *Menado,* op de Noordkust.	Pertâma, Residensi M di sebelah oetâra.
Verder, in het Zuiden het *Gouvernement van Celébes,* bevattende *Makassar, de Noorder-districten,* de *Zuider-districten,* de *Ooster-districten* of *Sindjai,* en het eiland *Saleijer.*	Lantas, di sebelah selâ *Goebernemen Man* ijâ-îtoe *Mangkâsar, Oetâra, Tânah S Tânah Tîmor* âtaw S dan lâgi poeloe *Salé*
Aan wien behooren de overige rijken?	Sâpa poenja segalla negeri jang lâjin?
Ieder rijk heeft zijn eigen vorst, die afhankelijk is van het Nederlandsche Gouvernement.	Sâma tîjap-tîjap (sâban negeri âda dîja poenj sendîri jang tàloq Goebernemen Nederl
Wie zijn de inboorlingen van *Celébes?*	Sâpa ôrang benoewa negeri) di poeloe S
De Makassaren, de Boegineezen, en de Alfoeren.	Orang Mangkâsar, ôrar gi dan ôrang Alpoer
Zijn zij landbouwers?	Apa îja kerdja sâwah
Neen; zij zijn kooplieden, zeelieden en zeeroovers.	Trâda; îja âda ôrar gang, ôrang laoet, dar bâdjaq.
Welke artikelen worden van	Perkâra mâna jang d

Ook worden er veel diamanten gevonden.	Dan lâgi âmat bânjaq intan kadapâtan di sâna.
Wie bewerken die mijnen?	Orâng mâna jang bekerdja dâlam tambang îtoe?
De Chineezen, die contracten hebben gesloten met de vorsten van *Borneo*.	Orang Tjîna jang berdjandji sâma râdja-râdja jang di tânah *Borneo*.
Dan zullen die mijnen niet veel voordeel aan die vorsten opleveren?	Kalau bagîtoe, tambang îtoe trâda kassi bânjaq oentoeng (lâba) sâma râdja-râdja îtoe?
Niet zooveel als zij konden.	Trâda bagîtoe bânjaq jang bôleh.
Zijn er ook rivieren op *Borneo*?	Apa âda soengej di poeloe *Borneo*?
Zeer veel; de grootste zijn de *Barito* of *Bandjarmasin*, de *Kapoeas* of rivier van *Pontianak*, de *Mahakam*; enz.	Terlâloe bânjaq; jang terlebih besar îtoe soengej *Barîto* ataw *Bandjarmâsin*, *Kapoeas*, *Mahakam*; dan jang lâjin.
Zijn er veel bergen?	Apa âda bânjaq goenoeng di sâna?
Er zijn bergketens, die uit het midden van het eiland naar het Noorden en het Oosten en het Westen loopen.	Ada goenoeng barîsan, jang deri tengah poeloeh kasebelah oetâra dan kasebelah tîmor, dan kasebelah bârat bârisnja.
En dan zijn er nog vele bergen in de binnenlanden, die aan de Europeanen onbekend zijn.	Dan lâgi bânjaq goenoeng di tengah poeloe, jang tijâda dikenal (dikatahoe-i) ôrang Pringgi.

Vervolgens de Adsistent-Residentie *Banda* (behoorende onder *Amboina*); bevattende de eilanden *Banda-Neira*, *Banda-Lontar*, *Goenoeng api*, de *Zuidooster-* en de *Zuidwester-eilanden.*	Lantas Adsisten-Residensi *Banda* îtoe (jang di bâwah Residensi *Ambon*); ijâ-îtoe poeloe *Banda-Neira, Banda-Lontar*, *Goenoeng âpi* dan lagi *Poeloe-poeloe jang di seblah tonggâra* dan *Poeloe-poeloe jang di seblah bâratdâja* îtoe.
En dan nog de Residentie *Ternate*, bevattende de eilanden *Ternate*, *Tidore*, *Halmaheira*, *Morti*, *Batjan*, *Obi*, en verscheidene kleinere; benevens *Nieuw Guinea* en de *Papoewa-eilanden.*	Dan lâgi Residensi *Ternâte* îtoe; ijâ-îtoe poeloe *Ternâte*, *Tidore*, *Halmaheira*, *Morti*, *Bâtjan*, *Obi*, dan beberâpa lâjin jang ketjil îtoe; beserta *Nieuw Guinea* dan *Poeloe-poeloe Papoewa.*
Wat leveren zij op?	Apa dîja poenja hhâtsil?
Veel sago; en ook specerijen, zooals kruidnagelen, muskaatnoten, foelie, kaneel, enz.	Bânjaq sâgo; dan lâgi boemboe, deri pada tjingkej, boewah pâla, kembang pâla, kâjoe mânis; dan lâjin deri pada îtoe.

Zijn er dikwijls aardbevingen in Indië?	Apa bânjaq kâli djâdi gôjang tânah (gempa boemi) di tânah Indîja?
Waar vuurbergen zijn daar zijn ook aardbevingen.	Di mâna goenoeng âpi, di sâna gôjang tânah djoega.
Zijn er op *Java* vele vuurspuwende bergen.	Apa âda bânjaq goenoeng âpi di tânah *Djâwa*?
Ja.	Ada bânjaq.

Is de hitte zeer lastig in Indië?	Apa pânas (kapanâsan) terlâloe soesah di tânah Indija?
Aan de kusten, en in die streken welke laag gelegen zijn, is het zeer heet.	Di pinggir laoet, dan lâgi dâlam negeri jang rindah tampatnja, pânas sekâli.
Maar in de bovenlanden is de hitte zeer draaglijk.	Tâpi di oediq pânas bôleh ditâhan (tâhani) baaibaai.
En op de bergen is het somtijds zeer koud.	Dan di âtas goenoeng bârangkâli dingin sekâli.
Worden de huizen van steen gebouwd?	Apa segalla roemah dibékin deri bâtoe?
Ik vraag verschooning mijnheer; zij worden gemaakt van bamboes, en de daken van riet of van nipah- (een soort van palmboom) bladeren.	Sâja minta ampoen toewan; roemah îtoe dibékin deri bamboe, dan dîja poenja âtap deri âlang-âlang âtaw deri âtap.
Zijn daar volstrekt geene steenen huizen?	Apa trâda sekâli âda roemah deri bâtoe di sâna?
Er zijn er wel eenige; maar bij aardbevingen storten zij in.	Ada beberâpa djoega; tâpi kâlau gôjang tânah roemah îtoe roeboeh.
Storten de huizen, die van bamboes gemaakt zijn, niet in.	Apa roemah, jang dibékin deri bamboe îtoe, trâda roeboeh?
Veelal blijven zij staan, en als zij instorten kunnen zij spoedig vernieuwd worden.	Bânjaq kâli roemah îtoe tinggal bedîri; dan kâlau roeboeh, segerah bôleh dibékin bâroe (dibaharoe-i).

In een Logement.

Kan ik hier twee kamers huren?	Apa kîta bôleh sejwa d kâmer (bîlik) di sîni?
Ja mijnheer, gaarne.	Sâja toewan, dengan hâti.
Hoeveel vraagt gij daarvoor?	Berâpa angkaw minta der
Veertig gulden in de maand mijnheer.	Ampat poeloeh roepîja lam sâtoe boelan, toev
Dat is duur.	Itoe mâhal hargânja.
Niet duur, mijnheer; want de kamers zijn zeer fraai.	Trâda mâhal, toewan; l îtoe kâmer bâgoes sek
Laat ze mij zien.	Béjar kîta lîhat.
Deze kamer is te klein.	Ini kâmer terlâloe ketjî
Hier is er eene die grooter is.	Ini âpa jang besâran (besar).
Goed; laat mijne goederen in deze kamer brengen.	Baai; soeroeh bâwa poenja bârang-bârang lam kâmer îni.
Hier wil ik slapen.	Kîta maoe tîdor di sîni.
Kunt gij mij wat te eten geven?	Apa angkaw bôleh kassi makânan sâma kîta?
Wat verkiest mijnheer te eten?	Apa toewan soeka mâ
Geef een gebraden hoen met wat groente en agurkjes.	Kassi âjam gôrèng sâm joer dan âtjar ketîmoe
Geef rijst met gebraden visch.	Kassi nassi sâma îkar rèng.
Wil mijnheer ook een gepofte kip eten?	Toewan soeka mâkan panggang?
Goed: maak ook sambal en *trassi*.	Baai; bêkin lâgi samba trassi.

ken wijn wil mijnheer nken?	Anggoer mâna jang toewan soeka mînoem?
den wijn maar.	Anggoer mejrah sâdja.
ik gegeten heb, moet gij een knecht zenden, om een huurwagen te halen.	Kâlau kîta hâbis mâkan, angkaw misti soeroeh sâtoe boedjang ambil karetta sejwa.
Maar eerst moet hij badwater brengen.	Tâpi dahoeloe îja misti bâwa âjer mandi.
't Is wel, mijnheer.	Sâja toewan.
Heeft de heer N. N. hier dezen nacht gelogeerd?	Api mâlam îni toewan N. N. soedah mengînap (bermâlam) di sîni?
Ja mijnheer; die heer is ten vijf uur vertrokken.	Sâja toewan; toewan îtoe soedah pigi (berangkat) poekoel lîma.
Waarheen is die heer vertrokken?	Di mâna (ka-mâna) toewan îtoe soedah pigi?
Naar de bovenlanden.	Pigi di oediq.
Hoe laat verkiest mijnheer dezen avond te eten?	Poekoel berâpa toewan soeka mâkan îni mâlam?
Ten tien uur.	Poekoel sa-poeloeh.
Mijnheer, hier is de huurkoetsier.	Toewan, ini âpa toekang karetta sejwa.
Laat hem binnenkomen.	Bâwa (soeroeh) dîja mâsoeq.
Uw dienaar, mijnheer.	Tâbej toewan.
Goeden dag, vriend.	Tâbej.
Wat is er van uwe orders?	Apa toewan poenja parintah (printah)?
Kan ik een huurrijtuig krijgen?	Apa kîta bôleh dâpat karetta sejwa?
Gaarne mijnheer; waar wil mijnheer heengaan?	Saja toewan; di mâna toewan maoe pigi?

Naar *Molenvliet* slechts.	Pigi di *Krôkot* sâdja.
Hoe laat wil mijnheer vertrekken?	Poekoel berâpa toewan soeka pigi?
Tegen halfvijf.	Poekoel ampat satengah (stengah).
Zijt gij de knecht om mij op te passen?	Apa loe âda boedjang jang djâga sâma kîta.
Ja, mijnheer.	Sâja, toewan.
Dek de tafel.	Toetoep mejdja.
Breng het eten op.	Bâwa makânan.
De rijst is nog niet gaar.	Nassi belom mâsaq.
Waar is de waterkruik?	Mâna gindi âjer?
Er is geen water in de kruik.	Trâda âjer dâlam gindi.
De kruik is ledig.	Gindi âda kôsong.
Ga water uit de put halen.	Pigi ambil âjer di soemoer.
Geef mij een glas water.	Kassi goewa sâtoe glas âjer mînoem.
Wat is dat water koud.	Baai-baai âjer îni dîngin.
Doe er een weinig jenever bij.	Tambah sedîkit sôpi.
Geen rum; jenever maar.	Djângan ârak; sôpi hollanda djoega.
Zeg aan den kok dat hij het eten spoedig gereed make.	Bîlang sâma kokki dîja lakâs békin sadîja makânan.
Anders zal ik hem een pak laten geven.	Kâlau trâda, nanti kîta soeroeh berî sâma dîja.
Gij moet aan den kastelein zeggen, dat zijne kippen zeer mager en taai zijn.	Loe misti bîlang sâma toekang roemah mâkan, jang dîja poenja âjam âmat koeroes lâgi oelid.
En dat zijne groenten te oud zijn.	Dan jang dîja poenja sâjoer terlâloe toewa.

Trek mijne laarzen uit.	Tjáboet goewa poenja stiwel.
Trek mijn rok uit.	Kloewar goewa poenja rokki.
Geef mij het witte buisje.	Kassi goewa rompi (bádjoe) poetih.
Gij moet mijne laarzen poetsen.	Loe misti békin berisi (békin bekilap) kita poenja lás (stiwel).
Vervolgens moet gij eene courant voor mij halen.	Lantas loe misti báwa sátoe soerat chabar (soerat lejlang) sâma kita.
Waar kan ik een wagen en twee goede paarden koopen?	Di mâna kita bôleh beli sátoe karetta sâma doewa koeda jang baai-baai?
Ik zal het gaan (trachten te) hooren, mijnheer.	Nanti sâja tjôba dengar, toewan.
Kunt gij paarden oppassen?	Apa loe taoe (bisa) djâga koeda?
Dat ben ik altijd gewoon, mijnheer.	Itoe mejmang sâja soedah bijâsa, toewan.
Laat den kastelein zijne rekening geven.	Béjar (soeroeh) toekang roemah mâkan kassi dija poenja rekenin (hitoengan).
Hier is zij, mijnheer.	Ini âpa, toewan.
Morgen ochtend zal ik hem betalen.	Bissoeq (ejsoeq) pâgi-pâgi nanti kita bâjar sâma dija.
Hier is sirih-geld (eene fooi) voor u.	Ini âda oewang sirih (oepah) sâma loe.

Over den oorlog op Java tegen Dipo Negoro.

Welke oorlog is dat, die op *Java* gevoerd is van 1825—1830?	Perang mâna itoe, jang di tânah *Djâwa* deri taoen sariboe delâpan râtoes doewa poeloeh

	lîma sampej taoen sa-rîboe delâpan râtoes tîga poeloeh ?
De oorlog tegen den Pangéran (Prins) Dipo Negoro.	Perang dengan Pangéran Dîpo Negoro îtoe.
Waar kwam die Pangéran Dipo Negoro vandaan ?	Pangéran Dîpo Negoro îtoe ôrang deri mâna ?
Van *Djokjokarta ;* hij was een onechte zoon van den Sultan Hamangkoe Boewono III.	Deri negeri *Djokjokarta ;* îja ânaq toewan Soelthan Amangkoe Boewono jang katîga dengan soewâtoe goendiqnja.
En ook was hij voogd van den jongen Sultan Hamangkoe Boewono V.	Dan lâgi îja wakîl deri toewan Soelthan moeda, jang bernâma Amangkoe Boewono jang kalîma.
Hoe oud was die Sultan ?	Brâpa oèmoernja toewan Soelthan îtoe ?
Vijf jaar slechts.	Lîma taoen sâdja oèmoernja.
Wie was nog meer voogd over dien Sultan ?	Sâpa jang lâgi wakîl deri toewan Soelthan îtoe ?
De Pangéran Mangkoe Boemi.	Itoe Pangéran Mangkoe Boemi namânja.
Hebben zij oproer verwekt ?	Apa îja bekerdja (békin) roesoe ?
De Pangéran Dipo Negoro had veel volk verzameld, en begon opstand te verwekken.	Pangéran Dîpo Negoro îtoe soedah koempoelkan (mengoempoelkan) bânjaq ôrang serta îja moelâ-i bekerdja roesoe.
Vervolgens maakte de Pangéran Mangkoe Boemi gemeene zaak met hem.	Lantas Pangéran Mangkoe Boemi îtoe moewapakat sâma dîja.

Wat was de oorzaak dat die Dipo Negoro oproerig werd tegen het Gouvernement?	Apa sebabnja jang si Dîpo Negoro djâdi doerhâka sâma Goebernemen?
De oorzaak was, dat hij de Hollanders haatte; ook wilde hij het opperhoofd van alle Mahomedanen op *Java* zijn.	Sebabnja jang îja bentji sâma ôrang Wolanda; dan lâgi îja maoe djâdi kapâla segalla ôrang Islam jang di tânah *Djâwa*.
En misschien zijn er nog wel andere oorzaken, die niet met zekerheid kunnen gezegd worden.	Dan bârang kâli âda lâgi lâjin perkâra, jang tra-bôleh dikâta dengan tentoe (karoewan.)
Kreeg hij een grooten aanhang?	Apa bânjaq ôrang toeroet sâma dîja?
Zeer groot, uit alle oorden.	Terlâloe bânjaq, deri segalla tampat.
Waren er toen veel Hollandsche soldaten op *Java?*	Apa pada mâsa îtoe âda bânjaq ôrang tsoldâdoe Wolanda di tânah *Djâwa?*
Slechts weinig; en verscheidene van hen waren nog ziek.	Sedîkit sâdja; dan beberâpa deri ôrang îtoe sâkit djoega.
Dan heeft die Pangéran het Gouvernement veel moeielijkheid veroorzaakt.	Kâlau bagîtoe, Pangéran îtoe kassi bânjaq soesah (soekarkan sekâli) sâma Goebernemen.
Hij was zeer dapper en vol listen.	Îja ôrang jang berâni sekâli, dan âmat bânjaq tipoenja (pedajânja).
Waren er geene Javaansche vorsten die ons hielpen?	Apa trâda râdja-râdja di tânah *Djâwa* jang toeloeng sâma kîta?

Ja, de keizer van *Soerakarta*, de Sultan van *Soemenap*, en verscheidene Javaansche Prinsen.	Ada, Soesoehoenan (geri *Soerakarta*, dai Soelthan deri neger *nap*, dan lâgi bebe ngéran deri tânah
Maar hun volk vocht niet ernstig tegen hunne landgenooten.	Tâpi dîja poenja ôr da berperang deng lâwan ôrang deri dî negeri sendîri.
Kwamen er geene hulptroepen uit Nederland?	Apa trâda ôrang ban bantoe-an) dâtang geri Wolanda?
In het jaar 1827 kwamen 3200 man uit Holland te *Samarang*.	Pada taoen sa-rîboe râtoes doewa poel djoeh, tîga rîboe d toes ôrang tsoldâ negeri Wolanda d negeri *Samârang*.
En vroeger was de Generaal VAN GEEN reeds met 4000 man van *Celébes* gekomen.	Dan dahoeloe lâgi Djéndral PAN GEI (dengan) ampat rît soedah dâtang de *Selébes*.
Wilde Dipo Negoro zich toen overgeven?	Apa mâsa îtoe si Dîp maoe serahkan dirî
Hij wilde zich niet overgeven, schoon velen van zijn aanhang zich reeds aan het Gouvernement onderworpen hadden.	Ija tra-maoe serahka maski bânjaq deri nja ôrang soedah sâma parintah Goeb
Ook waren twee van zijne zo*nen reeds ges*neuveld, en	Dan lâgi doewa poenja ânaq la-lâl

zijne moeder en dochter door de Nederlanders gevangen genomen.	mâti, dan dîja poenja bonda (îboe) serta dîja poenja ânaq perampoewan soedah ditâwan ôrang Wolanda.
Zijne eischen waren zoodanig dat zij niet konden toegestaan worden door het Gouvernement.	Dîja poenja permintâ-an âda bagîtoe jang trâda bôleh disoekâ-kan (kassi) Goebernemen.
Eindelijk is hij gevangen genomen door den Generaal DE KOCK.	Kamoedîjan îja soedah ditâwan ôleh toewan Djéndral DE KOCK.
Is hij ter dood gebracht?	Apa îja soedah diboenoeh?
Neen; hij is verbannen naar *Menado*.	Trâda; îja soedah diboewang di (ka-) negeri *Menâdo*.
Menado, waar ligt dat?	Negeri *Menâdo* îtoe, di mâna dîja poenja tampat?
Op het eiland *Celébes*.	Di poeloe *Selébes*.
Is hij nog daar?	Apa îja lâgi di sâna?
Neen; hij is gestorven in het jaar 1855 te *Makasser*.	Trâda; îja soedah mâti pada taoen saríboe delâpan râtoes lîma poeloeh lîma di negeri *Mangkâsar*.

Met een Schipbreukeling.

Is het gerucht waar, dat gij schipbreuk hebt geleden?	Apa betoel chabarnja jang toewan soedah kena kâram?
Ja mijnheer; en alle mijne goederen zijn verloren gegaan.	Sâja toewan; dan kîta poenja bârang-bârang hîlang samoewa.

Waar hebt gij schipbreuk geleden?	Di mâna toewan soedah kena kâram.
Op de koraalriffen der *Lucipara-eilanden.*	Di âtas gôsong kârang *Loesipâra.*
Hoe kwaamt gij daar?	Bagimâna toewan dâtang di sâna?
Ik ging van *Soerabaja* naar *Amboina.*	Kîta berlâjar deri negeri *Soerabâja* di (ka)-poeloe *Ambon.*
Op welk schip waart gij?	Pada kapal mâna toewan âda?
Op Z. M. stoomschip WILLEM I.	Pada baginda râdja poenja kapal âsap, jang bernâma WILLEM jang pertâma.
Hoe kwam het dat gij schipbreuk leedt?	Apa sebabnja jang toewan kena kâram?
Midden in den nacht stootte het schip driemaal achter elkander op de klip; vervolgens bleef het schip vast zitten.	Pada tengah mâlam kapal îtoe langgar tîga kâli bertoeroet-toeroetan âtas karang îtoe; lantas kapal îtoe lekat doedoeq.
Kon de stoommachine het schip niet terugwerken?	Apa penggilingan âsap îtoe trâda bôleh bâlik kapal ka-blâkang?
Dit werd te vergeefs beproefd.	Itoe ditjôba dengan sîja-sîja.
Kondt gij het schip niet verlaten?	Apa toewan trâda bôleh kaloewar deri kapal?
Toen het dag werd zagen wij dat op een kwartier uurs afstand van ons eene kleine droge plek was.	Tatkâla djâdi sîjang kâmi lîhat âda sâtoe tampat ketjîl jang kring, pada saperampat djâm djaoehnja deri kâmi.
Vervolgens gingen eenigen	Lantas beberâpa ôrang deri

van ons naar die plaats.	pada kâmi pigi sâma tampat îtoe.
Maar zij moesten waden door het zeewater tot aan hun hals.	Tâpi îja misti âroeng (mengâroeng, grobîjoq) teroes âjer laoet, sahingga (sampej) dîja poenja lejher.
Waren er eenige groenten of andere levensmiddelen te vinden op die klip?	Apa âda soewâtoe sâjoer âtaw bekal jang lâjin pada kârang îtoe?
Volstrekt niets.	Soewâtoe pôn tijâda.
Dus moest gij aan boord blijven?	Kâlau bagîtoe kâmoe misti tinggal di kapal?
Dat kon ook niet; want het schip had reeds veel geleden, en kon elk oogenblik door midden breken.	Itoe djoega trâda bôleh; karna kapal îtoe soedah bânjaq roesaq, dan pada tîjap-tîjap sâ-àt dîja bôleh pâtah di tengahnja.
Konden de levensmiddelen van boord op die droge plek gebracht worden?	Apa bekal îtoe bôleh dibâwa deri kapal kapada tampat kering îtoe?
Wij trachtten ze van het schip te halen, maar dat moest geschieden bij nacht, omdat het bij dag hoog water was.	Kâmi tjôba ambil dîja deri kapal; tâpi îtoe misti djâdi pada mâlam, sebab pada sîjang âjer besar.
En vele goederen gingen verloren, omdat de menschen die ze droegen struikelden en vielen.	Dan bânjaq bârang-bârang hîlang, sebab ôrang jang membâwa dîja sontoeh lâloe rebah.
Waren toen alle menschen van boord gegaan?	Apa tempo itoe segalla ôrang soedah toeroen deri kapal?
Ik vraag verschooning mijnheer; toen waren er nog	Sâja minta ampoen toewan; tatkâla îtoe bânjaq ôrang lâgi

vele menschen aan boord; maar naderhand gingen zij van boord.	di kapal; tâpi kamoedîjan îja toeroen deri kapal.
Vervolgens bouwden wij twee kleine hutten, de eene voor de soldaten en matrozen, en de andere voor de officieren en passagiers.	Kamoedîjan kâmi boewat doewa pondoq (cheimah) ketjîl, jang sâtoe sâma ôrang tsoldâdoe dan mâtros, dan jang sâtoe (jang lâjin) sâma toewan-toewan opsier dan ôrang menoempang.
En de levensmiddelen werden bewaard in een magazijntje, dat gemaakt werd van planken van het schip.	Dan segalla bekal-bekâlan disimpan dâlam sâtoe goedang ketjil, jang diperboewat dengan pâpan jang deri kapal îtoe.
Was het stoomschip toen reeds geheel vernield?	Apa mâsa îtoe kapal âsap îtoe soedah roesaq sekâli?
Het schip was door midden gebroken door de geweldige golven.	Kapal soedah petjah di tengahnja, ôleh oembaq jang sângat keras.
Hadt gij veel voorraad in dat magazijntje?	Apa âda bânjaq rezeqi dâlam goedang îtoe?
Zeer weinig slechts; en ook hadden wij gebrek aan drinkwater.	Sedîkit sâdja; dan lâgi koerang âjer mînoem.
De commandant deelde elken dag aan ieder man zijn rantsoen spijs en water uit.	Toewan kommandan membagîkan sâban hâri sâma tîjap-tîjap ôrang dîja poenja ransoem deri makânan dan deri âjer mînoem.
Kondt gij geen visch vangen?	Apa toewan tra-bôleh tangkap îkan?

Van tijd tot tijd vingen wij eenige oesters, kreeften en zeepalingen; en als het regende vingen wij het regenwater op in zeildoek.	Sering-sering kâmi tangkap beberâpa tîram dan kapîting dan îkan môwa laoet; dan kâlau âda hoedjan, kâmi koempoelkan âjer hoedjan dâlam kâjin lâjar.
Maar dat was niet voldoende voor honderd en veertig menschen; en wij leden grooten honger en dorst.	Tâpi îtoe trâda tjoekoep sâma sa-râtoes ampat poeloeh ôrang; dan kâmi sângat lâpar dan dhâga (aoes, beraoes).
Stierven er veel menschen?	Apa bânjaq ôrang mâti?
Één man slechts.	Sâtoe ôrang lâki-lâki sâdja.
Waren er ook vrouwen aan boord?	Apa âda lâgi ôrang perampoewan di kapal?
Er waren verscheidene vrouwen van passagiers.	Ada beberâpa isteri ôrang menoempang.
Hoe hielden zij zich in die ellende?	Bagimâna dîja poenja kalakoe-an dâlam kasoekâran îtoe?
Zij waren gelaten, en gaven den moed niet op.	Ija âda dengan tsabar, dan tijâda koerang hatînja.
Hoe lang zijt gij op dat rif geweest?	Berâpa lâma toewan âda âtas gôsong kârang îtoe?
Vijf en dertig dagen; van den zesden Mei tot den tienden Juni.	Tîga poeloeh lîma (tengah ampat poeloeh) hâri; ijâ-îtoe deri hâri jang ka-anam boelan Mai sampej ka-sapoeloeh hâri boelan Djoeni.
Hoe werdt gij gered?	Bagimâna kâmoe diloepoetkan?
Dat zal ik u verhalen.	Nanti sâja bîlang sâma toewan.

en Mei de
ar *Amboina*,
is te geven
stand, en om
ıg te verzoe-

ram die boot
rtigsten Mei
ın.

n er twee
len van *Am-*
te redden.
ı door storm
eloopen, zoo-
weder moes-
en.

gen zij den
r onder zeil;
8sten aan de
waar wij ons

as onstuimig,
et aan boord
voor den vol-

ooten slechts
en konden be-
het twee da-
menschen het

anam hâri boelan Maj kâmi kîrim sampan jang lâjin di (ka-) negeri *Ambon*, handaq kassi taoe di sâna deri kalakoe an kâmi, dan minta pertoeloengan dan peloepoetan.

Serta dengan slâmat sampan îtoe sampej di poeloe *Ambon*, pada hâri jang kâtiga poeloeh sâtoe boelan Maj.

Sabantar doewa kapal dikîrim deri poeloe *Ambon*, akan meloepoetkan kâmi.

Tâpi îja kena ângin ríboet dan ângin deri haloewan; sahingga tra-bôleh trâda (misti) mâsoeq poela dâlam teloeq îtoe.

Lantas pada katîga hâri boelan Djoeni îja berlâjar poela; sahingga pada ka-delâpan hâri boelan îja sampej pada kârang tampat kâmi.

Tâpi laoet âda berâloen, sahingga kâmi tra-bôleh nâjik kapal dahoeloe deri pada éjsoeq hâri.

Dan sebab sampan-sampan bôleh moewat sedikit ôrang sâdja, doewa hâri lamânja, dahoeloe deri pada se-

rif verlaten hadden.

galla ôrang soedah meninggalkan gôsong kârang îtoe.

Kondt gij uwe goederen niet medenemen?

Apa toewan trâda bôleh membâwa toewan poenja bârang-bârang?

Onze goederen waren voor een groot gedeelte reeds vergaan met het stoomschip; en de overige konden niet in de booten geladen worden.

Kâmi poenja bârang-bârang bânjaq soedah hîlang dengan kapal âsap; dan jang lâjin îtoe trâda bôleh dimoewatkan dâlam sampan-sampan îtoe.

Vervolgens zeilden wij naar *Amboina*, daar aankomende op den 12den Juni.

Lantas kâmi berlâjar ka-negeri *Ambon*, sampej di sâna pada ka-doewa-blas hâri boelan Djoeni îtoe.

Wie waren als passagiers aan boord van het stoomschip geweest?

Sâpa ôrang jang soedah menoempang dengan kapal âsap îtoe.

De Luitenant-Kolonel DE STUERS, die toen pas Gouverneur van de Molukken geworden was, met zijne echtgenoot en kinderen, en nog verscheidene andere menschen.

Toewan Littenan-Kornel DE STUERS, (jang îtoe tempo bâroe djâdi Goebernoer deri poeloe-poeloe *Maloeko*), dengan isterinja; dan lâgi beberâpa ôrang jang lâjin.

Maleische spreekwijzen en uitdrukkingen die van ons taalgebruik afwijken.

Het regent.	Ada hoedjan.
Het regent hard.	Ada hoedjan keras.
Het is een dichte regen.	Ada hoedjan lebat.
Het regent maar een weinig.	Ada hoedjan sedîkit djoega.
Het begint pas te regenen.	Bâroe âda hoedjan.
De regen houdt op.	Hoedjan âda brenti.
Het is nu de regentijd.	Sakârang âda moesîm hoedjan.
De regentijd is voorbij.	Moesîm hoedjan soedah lîwat.
Het is nu de droge tijd (de goede moesson).	Ada moesîm pânas.
Het is mooi weder.	Ada terang.
De zon komt op.	Matâri (matahâri) terbit.
De zon gaat onder.	Matahâri mâsoeq.
De zon schijnt.	Ada terang matâri.
Het is lichte maan.	Ada boelan terang.
Het is donkere maan.	Ada boelan gelap.
Het waait.	Ada ângin.
Het waait hard.	Ada ângin keras.
Het is stil.	Soedah tedoh.
Hoe is de wind (van waar komt de wind)?	Deri mâna ângin dâtang?
De wind is west.	Ada ângin bârat.
Het is zeewind.	Ada ângin laoet.
Het is landwind.	Ada ângin dârat.
Het is bergwind.	Ada ângin goenoeng.
Er waait een storm.	Ada rîboet.
De wind gaat liggen.	Angin brenti.
Hoe laat is het?	Poekoel berâpa?

Het is twee uur.	Poekoel doewa.
Het is al drie uur.	Soedah poekoel tîga.
Het is halfvier	Soedah poekoel tîga stengah (satengah).
Het is bij vieren (bijna vier uur).	Soedah ampir poekoel ampat.
Het is nog geen vier uur.	Belom poekoel ampat.
Het is over vijven (over vijf uur).	Soedah lepas poekoel lîma.
Het is nog nacht.	Misi (misih, lâgi) âda mâlam.
Het is ochtend.	Soedah sîjang. Ada sîjang.
De avond valt.	Petang dâtang.
Het is avond.	Soedah sôrej. Soedah mâlam.
Dezen morgen.	Pâgi hâri.
Heden middag.	Tengah hari.
Te middernacht.	Tengah mâlam.
Van avond.	Sôrej.
Het is drie dagen geleden (voor drie dagen).	Soedah tîga hâri.
Gister avond, verleden nacht.	Semâlam, semâlam îni.
Over drie dagen.	Di belâkang tîga hâri.
Het is hoog water.	Ajer âda tinggi. Ajer âda besar.
Er is eene overstrooming.	Ada bânjir.
Hoe heet gij?	Sâpa loe poenja nâma?
Wat kost dat?	Berâpa hargânja?
Wat vraagt gij daarvoor?	Berâpa loe minta deri îtoe?
Van wien is dat?	Siâpa poenja îtoe?
Dat kost drie gulden.	Hargânja tîga roepîjah.
Vaarwel!	Tinggal baai-baai.
Goede reis!	Slâmat pigi. Slâmat di djâlan.

Welkom hier!	Slâmat dâtang.
Zijt gij welvarend?	Toewan âda baai?
Wat is er van uw dienst, mijnheer?	Apa toewan poenja soeka?
't Is goed, mijnheer!	Baai, toewan.
Mijnheer heeft thans belet.	Sakârang toewan trâda sempat.
Uw dienaar mijnheer!	Tabé toewan.
Welk een landsman zijt gij (waar komt gij van daan)?	Loe ôrang deri mâna?
Ik kom van Soerabaja.	Sâja deri negeri Soerabâja.
De lamp aansteken.	Pâsang lampo (palîta).
Hoe heet hij?	Sâpa namânja?
Hoe oud zijt gij?	Berâpa loe poenja oèmoer?
Ik ben twaalf jaar.	Sâja poenja oèmoer doewa blas taoen.
Wat doet gij voor den kost (wat is uw bedrijf)?	Apa loe poenja pekerdjâ-an?
Met uwe permissie, mijnheer! (ik verzoek verschooning mijnheer!)	Sâja minta ampoen, toewan.
Loop naar de maan.	Pigi poer sambal.
Bosch in, bosch uit (van het eene bosch in het andere).	Mâsoeq hoetan, terbit hoetan.
Wat beteekent dat?	Apa artînja?
Ik kan het niet helpen.	Boekan sâja poenja sâlah
Van boord gaan.	Toeroen deri kapal.
Aan boord gaan.	Nâjik kapal.
De vlag hijschen.	Pâsang bandejra.
De rivier opvaren.	Moediq dâlam soengej.
Wat kan ik er aan doen?	Apa dajâkoe? / Apa bôleh boewat?

VIJFDE AFDEELING.

WOORDENLIJST.

Het menschelijk lichaam.

Mensch, *ôrang*, *manoesîja*.
Man, *ôrang lalâki*, *ôrang lâki-lâki*.
Vrouw, *ôrang perampoewan*.
Manwijf, *bantji*.
Kind, *ânaq*; klein—, *boedaq*.
Jongen, *ânaq lalâki*.
Meisje, *ânaq perampoewan*.
Dwerg, *ôrang katej*.
Maagd, *prâwan*, *ânaq prâwan*.
Lichaam, *toeboeh*, *badan*, *âwaq*.
Voorkomen, gelaat, *roepa*.
Postuur, houding, *sîkap*.
Lijk, *bangkej*, *mâjit*, *djisim*.
Lidmaat, *anggôta*.
Gelaat, *moeka*, *pâras*.
Hoofd, *kapâla*; —schedel, *bâtoe kapâla*; —haar, *ramboet*; voor—, *dâhi*, *djîdat*.
Oog, *mâta*; —lid, *kaloepaq mâta*; —appel, *bîdji mâta*, *ânaq mâta*; —haar, *boeloe mâta*.
Wenkbrauw, *kening*, *âlis*.
Oor, *koeping*, *telinga*.
Neus, *hîdoeng*; —gaten, *lîjang hîdoeng*, *loebang hîdoeng*; top van den —, *oedjoeng hîdoeng*; —been, *toelang hîdoeng*.
Wang, *pîpi*.
Mond, *moeloet*.
Sproet, *tâhi lâlat*, *djerâwat*.
Pokputten, *boerej*.
Lip, *bîbir*; boven—, *bîbir jang di âtas*; beneden—, *bîbir jang di bâwah*.
Tand, *gîgi*; —vleesch, *goesi*, *îsang*.
Kies, *gîgi besar*, *gîgi garham*.
Tong, *lîdah*.
De huig, *ânaq lîdah*.
Kin, *djanggoet*.
Baard, *djanggoet*.
Knevels, *koemis*, *brengoes*.
Hals, *lejher*.
Nek, *bâtang lejher*, *tengkoq*.
Strot, *gôrokkan*.
Keel, *lejher di dâlam*, *korongkôngan*.
Schouder, *poendaq*, *bâhoe*.
Arm, *lengan*.
Elleboog, *sîkoet*.
Beneden-arm, *hasta*, *tângan*.
Boven-arm, *bâhoe*.
Hand, *tângan*; rechter—, *tâ-*

ngan *kânan*, linker—, *tângan kîri*; —palm, *tâpaq tângan*.
Duim, *djempol*, *djempollan*, *iboe tângan*.
Vinger, *djâri*, *ânaq tângan*.
Pink, *kelingking*, *djentek*.
Nagel, *koekoe*.
Borst, *dâda*.
Boezem, *soesoe*, *tètteh*.
Tepel, *pintil soesoe*.
Ribben, *roesoq*, *îga-îga*.
Rug, *belâkang*; —graat, *toelang belâkang*.
Zijde, *lamboeng*.
Lendenen, *pinggang*.
Buik, *peroet*.
Navel, *poesat*.
Dij, *pâha*.
Bil, *pantat*.
Been, voet, *kâki*.
Knie, *loetoet*, *dèngkol*.
Teen, *djâri kâki*, *ânaq kâki*.
Scheen, *betis*.
Hiel, *toemit*.
Vel, *koelit*.
Vleesch, *dâging*.
Gebeente, *toelang*.
Spier, *râmis*, *dâging kantjing*.
Zenuwen, aderen, *oerat*.
Ingewand, *îsi peroet*.
Bloed, *dârah*.
Pols, *nâdi*.
Merg, *soemsoem*.
Hersenen, *oetaq*.
Zweet, *kerîngat*, *âjer kerîngat*, *peloh*.
Tranen, *âjer mâta*.
Speeksel, *loedah*.
Gal, *pâhit*, *hampedoe*, *njâli*, *doegal*.
Lever, *limpa*, *hâti*.
Hart, *djantoeng*.
Maag, *hampedal*, *hoeloe hâti*.
Darm, *oesoes*.
Het vet, *gemoeq*.
Slijm, snot, *îngoes*.
Drek, *tâhi*.
Adem, *nâpas*.
Stem, *soewâra*.
Zucht, *kâloh*.

Bloedverwantschap.

Bloedverwanten, *bangsa*, *sânaq*, *koelawarga*, *qaum koelawarga*.
Vader, *bâpa*, *âjah*.
Moeder, *îboe*, *bonda*, *indoe*, *âma*, *mâ*.
Ouders, *orang toewa*, *îboe bâpa*, *âjah bonda*.
Kind, *ânaq*; jongste —, *pemboentoet*, *ânaq jang moeda*; oudste—, *pembârap*, *ânaq jang toewa*.
Echtgenoot, man, *soewâmi*, *lâki*.
Echtgenoot, vrouw, *isteri*, *bîni*.
Grootvader, *nejnèq lalâki*.
Grootmoeder, *nejnèq*, *nejnèq perampoewan*.
Over-grootouders, *moejang*, *poejang*.

Kleinkind, *tjoetjoe, tjoetjoeng;* —zoon, *tjoetjoe lalâki,*—dochter, *tjoetjoe perampoewan.*
Achter-kleinkind, *tjîtji.*
Broeder, *soedâra lalâki.*
Zuster, *soedâra perampoewan.*
Neef, ooms zoon, *misânan lalâki, soedâra mîsan.*
Nicht, ooms dochter, *misânan perampoewan, soedâra mîsan.*
Neef, broeders of zusters zoon, *ânaq soedâra.*
Voorouders, *ôrang dahoeloe.*
Bruidegom, *pengantèn lâki-lâki.*
Bruid, *pengantèn perampoewan.*
Schoonvader, *mantoewa lâki-lâki;* —moeder, *mantoewa perampoewan.*
Schoonzoon, *mantoe lâki-lâki;* —dochter, *mantoe perampoewan.*
Schoonbroeder, *soedâra mantoe lâki-lâki;* —zuster, *so dâra mantoe perampoewa*
Tweelingen, *ânaq kamba kambâri;* —broeder, *kamb lalâki;* —zuster, *kambar p rampoewan.*
Stiefvader, *bâpa tîri;* —mo der, *mâ tîri;* —kind, *ân tîri.*
Min, voedstermoeder, *m înang, înang pengâsoeh.*
Pleegvader, *bâpa angkat* —kind, *ânaq angkat.*
Zoogbroeder, *soedâra soeso*
Erfgenaam, *wâris.*
Kind van een bijwijf, *ân goendiq.*
Onecht kind, *ânaq soenda ânaq kintjing, ânaq gan pang.*
Wees, *ânaq pijâtoe, jatîm.*
Weduwnaar, *djanda lalâki.*
Weduwe, *djanda perampo wan.*
Nakomelingen, *ânaq tjoetjo*

Ziekten.

Ziekte, *penjâkit, sâkit.*
Ongemak, *koejang, lâra.*
Pijn, smart, *sâkit, pedih.*
Tandpijn, *sâkit gîgi.*
Buikpijn, *sâkit peroet, ranggoet.*
Kolijk, *moelas.*
Diarrhé, *tjîrit, tjîrit lindir.*
Hoofdpijn, *sâkit kapâla.*
Schele hoofdpijn, *pening kapâla, ngîloe kapâla.*
Duizeling, *bîngoeng, poesin kapâla, pening kapâla.*
Koorts, *demam;* anderendaag sche —, *demam sahâri lep sahâri;* derdendaagsche — *demam sahâri lepas doew hâri.*
Gezwel, ontsteking, *bâra.*
Oogziekte, *sâkit mâta.*
Oogontsteking, *bîlas mâta.*
Bochel, *bongkoq.*

Tering, *bela seni.*
Verstopping, *boesoeng.*
Stilstand in het bloed, *boesoeng dârah.*
Borstkwaal, *îsa*, *îsaq.*
Hardhoorendheid, *bângal.*
Doofheid, *toeli.*
Onwijsheid, verstandeloosheid, *gila.*
Heeschheid, *seraq*, *pârau.*
Hangen van den huig, *sâkit ânaq lidah.*
Aamborstigheid, *sesaq-dâda.*
Geelzucht, *sâkit koening.*
Vallende ziekte, *pétam bâbi*, *sâkit âjan-âjan.*
Toeval, *pétam.*
Flauwte, *pangsan*, *kalângar*, *mortja.*
Stuipen, *sâwan*, *kakerâsan.*
Scheurbuik, *sarijâwan.*
Melaatschheid, *kosta*, *kedal*, *koedal.*
Pest, *sampar.*
Cholera, *begeboeg*, *begebloeg.*
Kramp in de ingewanden, *moelas*, *kakerâsan peroet.*
Roode loop, *tjîrit dârah.*
Pokken, *tjâtar.*
Mazelen, *tjampaq.*
Jeukte, *gâtal.*
Dauwwurm, *koerap.*
Schurft, *kôrèng*, *koedis*, *koerap.*
Etter, *nânah.*
Graveel, *sâkit bâtoe.*
Waterzucht, *sâkit âjer.*
Gezwel, *bengkaq.*
Zweer, puist, steenpuist, *poera*, *bîsoel.*
Blaar, *bintil.*
Wond, *loeka.*
Venus-ziekte, *râdja sînar*, *rastoeng koetji*, *boengang.*
Breuk, *sâkit boeroet.*
Belemmering op het water, pijn op het water, *sâkit kintjing.*
Lidteeken, *pâroet*, *bekas loeka.*
Plek, vlek, *intiq.*
Eelt, *babaloelang.*
Kanker, *sâkit tjerna*, *pâkoeng*, *rastoeng djâhat*, *tjarâna.*
Hartklopping, *debâran.*
Voet-euvel, podagra, *sângal kâki*; hand—, *sângal tângan.*
Wen, gezwel, *rîsa.*
Aambeien, *poeroe sambîlik.*
Fijt, *kaloeroetan.*
Verstopping in de milt, *koera.*
Pijn in de beenderen, *pîni.*
Verrekking, *tagalîjat.*
Oprisping, *âtoep.*
Wind, *kentoet.*
Magerheid, *koeroes.*
Zwakte, *lemah.*

Gezwollen, *gemboeng.*
Verstijfd, *kâkoe.*
Zwak, *lemah.*
Bleek, ziekelijk, *poetjat.*
Erg, doodelijk, *pâjah*, *kamatîan.*
Vermoeid, stijf (van het liggen of zitten), *pânat.*
Brandig, *karoepang.*
Besmettelijk, *lampar*, *djangkit.*

Lam, *bangkang.*
Onnoozel, simpel, verward in het hoofd, *bîngoeng.*
Gek, *gîla.*
Hardhoorend, *bângal.*
Doof, *toeli.*

Werkwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Aankleeden, aantrekken, *pâkej*; —hebben, *berpâkej.*
Ademhalen, *târik nâpas.*
Afspringen, *terdjoen.*
Afzetten (een been), *koedoengkan* (*kâki*).
Bewegen, *bergeraq, begeraq.*
Beven, *goemetar.*
Bezeeren (zich), *kena sâkit, kena loeka.*
Bidden, *dôâ, bâtja dôâ, minta dôâ, sembahjang.*
Blazen, *tîjoep.*
Braken, *moentah, moetah.*
Brengen, dragen, *bâwa*; op den schouder dragen, *pîkoel.*
Bukken, *djongkoq,* (het hoofd), *toendoeq.*
Bijten, happen, *gîgit.*
Danken, *sjoekoer, mengoetjap sjoekoer.*
Dorst hebben, *dehâga, berdehâga, aoes, beraoes.*
Drinken, *mînoem*; drank, *minoeman.*
Droomen, *bermimpi*; droom, *mimpi.*
Eten, *mâkan*; spijs, *makânan.*
Etteren, *kaloewar nânah, bernânah.*
Flauw vallen, bezwijmen, *rebah pangsan, béjhoes.*
Fluisteren, *bîsik.*
Gaan, *pergi, pigi, berdjâlan.*
Gapen, *ngânga, oewap, gâwap, ganggang, hângoep.*
Genezen, herstellen, *semboeh djâdi baai.*
Geneesmiddelen gebruiken, *mînoem ôbat, pâkej ôbat.*
Gewond worden, *kena loeka.*
Gillen, *beteréjaq.*
Zijn gevoeg doen, *boewang âjer.*
Glimlachen, *sennjoem, mèssem.*
Gorgelen, *bekoemoer.*
Grauwen, afgrauwen, *géjgèr.*
Grommen, *tjomèl.*
Groot worden, *djâdi besaar.*
Gruwen, *gilli.*
Hanteeren, in de hand houden, *pegang.*
Haten, *bentji.*
Hikken, de hik hebben, *sedoe, tjego.*
Hoesten, *bâtoeq.*
Hongeren, honger hebben, honger, *lâpar.*
Hooren, *dengar, menengar.*
Hopen, *hârap.*
Hijgen, *menggeh-menggeh.*
Ingaan, *mâsoeq.*
Instorten (van een ziekte), *kamboe.*
Kauwen, *mâmah.*
Kennen, weten, *tâhoe, taoe, bîsa.*

Komen, *dâtang;* aan—, *sampej.*
Koortsig zijn, koorts hebben, *kena demam, berdemam.*
Kunnen, *bôleh, dâpat.*
Kussen, *tjîjoem, kassi tjîjoem.*
Kijken, *tengoq, pandang.*
Lachen, *tertâwa.*
Leven, *hîdoep;* het—, *hîdoep, kahidoepan.*
Lezen, *bâtja, lees.*
Liegen, *djoesta.*
Liggen, *bâring;* op den rug—, *telintang;* voorover—, *kamoerap.*
Loopen, *lâri.*
Meenen, *kîra, sangka.*
Natmaken, *bâsah, membâsah.*
Niezen, *bebangkas, bersin.*
Offeren, *poedja, sembeléh.*
Opeten, *mâkan âbis.*
Opstaan, *bângoen, bedîri, bangkit.*
Oud worden, *djâdi toewa.*
Praten, *ômong-ômong, bitjâra, kâta, toetoer.*
Proeven, *tjôba, tjîtjip.*
Rieken, *bebâwoe, bebaoe.*
Ruiken, *tjîjoem.*
Schreeuwen, *beteréjaq, hérèq.*
Schreien, weenen, *tângis, menângis.*
Schrijven, *toelis, soerat.*
Slapen, slaap, *tîdor, poelas.*
Snorken, *gôroq, menggôroq, geroeh.*
Snuiten (den neus), *sânga hîdoeng, boewang îngoes.*
Spuwen, *loedah, meloedah.*
Staan, *dîri, berdîri, bedîri.*
Staren, *âmat, mengâmat;* aan—, *mengâmat-amâti.*
Sterven, *mâti, mampoes;* het—, de dood, *mâti, kamatîan, maut.*
Struikelen, *sontoeh.*
Terugkeeren, *koembâli;* naar huis—, *poelang.*
Trekken (een tand), *tjâboet (gîgi).*
Trouwen (met eene vrouw), *berbîni, beristeri;* (met een man), *berlâki, bersoewâmi.*
Uitgaan, *kaloewar, kloewar.*
Uittrekken, *tjâboet;* kleederen—, *boeka pakéjan, tanggalkan.*
Vallen, *djâtoeh, rebah.*
Vangen, vatten, *tangkap.*
Vechten, twisten, ruzie hebben, *bekalâhi.*
Verrekken, verdraaien, *poelas, poelir.*
Vertellen, *bîlang, mentjeritera.*
Vloeken, *koetoeq.*
Voelen, gewaarworden, *râsa;* tasten, *râba.*
Vreezen, *tâkoet.*
Waken, wakker worden, *bângoen;* wakker zijn, *djâga, berdjâga.*
Walgen, *djemoe.*
Wanen, *sangka.*
Wasschen, reinigen, *bâsoeh, tjoetjîkan.*
Wateren, *boewang âjer, kintjing.*
Welvaren, *âda baai, slâmat, njâman.*

Wonden, *békin loeka*; zich —, *kena loeka*.
Zeggen, *kâta*, *berkâta*, *oedjar*.
Zien, *lîhat*.
Ziek zijn, *sâkit*.
Zingen, *njânji*.
Zuchten, *kâloh*, *boewang soesa*.
Zuur zien, *moeka mâsam*.
Zweeten, *berpeloh*, *kassi k*[illegible] *loewar kerîngat*.
Zweren (een eed), *soempa*[illegible] *bersoempah*; (etteren), *kalo*[illegible] *war nânah*.

Het Heelal.

God, *Allah*; — de Allerhoogste, *allah tââla*.
Heidensche god, *déwa*.
De Heer, *Toehan*.
Engel, *mâlek*.
Nimf, *bidijadâri*.
Duivel, *iblis*.
Satan, *sjétan*.
Afgod, *berhâla*.
Het heelal, *âlam doenja*.
De wereld, *doenja*.
De hemel, *swarga*, *soewarga*.
Het uitspansel, *lângit*.
Het aardrijk, *boemi*.
Grond, aarde, *tânah*.
Vastland, *dârat*.
Landstreek, *benoewa*, *negeri*.
Bosch, *hoetan*.
Wildernis, *rimba*.
Bovenlanden, *oediq*.
Benedenlanden, *hîlir*.
Landtong, *oedjoeng tânah*.
Eiland, *poeloe*, *poelau*.
Oceaan, *laoetan*, *laoetan besaar*.
Water, *âjer*; —val, *tjoeroeg*, *lôboq*, *rîjam*.
Zee, *lâwoet*, *laoet*.
Inham, zeeboezem, baai, *teloq*.
Reede, ankerplaats, *pelaboehan*.
Straat, zee-engte, *selat*.
Golf, *oembaq*, *âloen*.
Stroom, *hâroes*; sterke stroom, *hâroes deras*.
Branding, *galoera*.
Draaikolk, *oeléj*.
Wolk, *âwan*, *méjga*.
Wind, *ângin*; harde—, *ângin keras*, *ângin besaar*; zachte—, *ângin tedoh*.
Storm, *ângin besaar*, *ângin rîboet*.
Orkaan, *toefân*.
Tegenwind, *ângin deri haloewan*; land—, *ângin dârat*; zee—, *ângin laoet*; goede—, *ângin baai*; oosten—, *ângin tîmor*; westen—, *ângin bârat*, *ângin koelon*; zuiden—, *ângin kîdoel*, *ângin deri selâtan*; noorden—, *ângin deri oetâra*, *ângin laoet*.
Noordoost, *tîmor laoet*; noordwest, *bârat laoet*; noordnoordoost, *oetâra samâta tîmor*; oost-noordoost, *tîmor samâta oetâra*; west-

noordwest, *bârat samâta oetâra;* noord-noordwest, *oetâra samâta bârat.*
Zuidoost, *tonggâra;* zuidwest, *bârat-dâja;* oost-zuidoost, *timor tonggâra;* zuid-zuidoost, *selâtan tonggâra;* zuidzuidwest, *selâtan dâja;* westzuidwest, *bârat semâta selâtan.*
Zon, *matahâri, matâri;* —verduistering, *matâri gelap, gerhâna matâri.*
Maan, *boelan;* volle—, *boelan poernâma, boelan besaar;* nieuwe—, *boelan bâroe;* —verduistering, *boelan gelap, gerhâna boelan.*
Ster, *bintang.*
Zevengesternte, *bintang kartika.*
Licht, *terang.*
Duisternis, duister, *gelap.*
Stikdonker, *gelap sekâli, kalam kâboet.*
Hitte, heet, *pânas.*
Koude, koud, *dîngin.*
Regen, *hoedjan.*
Stortregen, *hoedjan besaar, hoedjan lebat.*
Regenboog, *bîjang lâla, palângi*
Overstrooming, watervloed, *bandjir.*
Droogte, droog, *kering.*
Donder, *goeroeh, goentoer.*
Bliksem, weerlicht, *kîlat.*
Vuur, *âpi.*
Vonk, *kembang âpi.*
Damp, rook, *âsap.*
Uitwaseming, *kerîngat.*
Aardbeving, *lîndoe, tânah gôjang, gempa boemi.*
Schaduw, *bâjang-bâjang.*
Dauw, *oemboen.*
Berg, *goenoeng, boekit;* —keten, *goenoeng barîsan.*
Hol, *goeha, goewah.*
Heuvel, *boekit.*
Rivier, *soengej, bâtang âjer, kâli.*
Mond van eene rivier, *koewâla, moewâra.*
Oever, *pantej.*
Strand, *tepi laoet, pasîsir, pinggir laoet.*
Kust, *rantaw.*
Vlakte, *pâdang.*
Kim, horizon, *tepi lângit.*
Bron, *mâta âjer.*
Poel, meer, *telâga, tâsik, dâno.*
Moeras, *râwa, râwang, bantjah, dâno.*
Vijver, *koelam, tamba.*
Kanaal, gracht, *pârit, selôkan.*
Beek, *ânaq soengej.*
Waterleiding, *seroekan, selôkan.*
Vloed, *âjer pâsang.*
Eb, *âjer soeroet, âjer djâtoeh.*
Hoog water, *âjer besaar;* laag —, *âjer ketjîl.*
Zand, *pasîr;* —bank, *gôsong, lânjoe.*
Modder, *loempoer.*
Kaap, *tandjoeng, oedjoeng.*
Rots, klip, *kârang.*
Steen, *bâtoe;* vuur—, *bâtoe âpi;* toets—, *bâtoe oedji;*

puim—, *bâtoe timboel*; gebakken —, *bâtoe lîjo*.

Kuil, *loebang*, *garonggong*.

Eene stad.

Stad, *negeri*; vesting —, *kôta*; handel—, *bandar*.
Dorp, *doesoen*, *dêssa*.
Buurt, wijk, *kampong*.
Plein, *lâtar*, *nâtar*, *tânah lâpang*, *pâdang*, *halâman*.
Weeshuis, *roemah ânaq pijâtoe*.
Armhuis, *roemah ôrang miskîn*.
Pad, weg, *djâlan*.
Zijweg, driesprong, *persimpângan*.
Laan, straat, *loeroeng*.
Tuin, plantsoen, plantage, *kebon*; koffie—, *kebon koppi*.
Huis, *roemah*; —gezin, *îsi roemah*; koffie—, *wârong sopi*.
Ingezetenen, *îsi negeri*.
Buurman, *ôrang tetangga*, *ôrang satangga*, *ôrang kampong*.
Paleis, *mâligej*, *astâna*, *dâlam*.
Kantoor, *kantôr*.
Magazijn, *goedang*, *gedong*.
Tuighuis, *goedang sendjâta*.
Gasthuis, hospitaal, *roemah ôrang sâkit*, *hopital*.
Kerk, *grêdja*.
Toren, *tjandi*, *menâreh*.
Moskee, *mesdjîd*.
School, *skôla*.
Markt, *pâsar*, *pakan*.
Kraam, stalletje, *bârong*, *wârong*, *kedej*, *kedeh*.
Vischmarkt, *pâsar îkan*.
Lombard, *roemah pegadêjan*; —briefje, *soerat gâdej*; — houder, *toekang pegang gadêjan*.
Winkel, *toko*, *wârong*; mode —, *wârong pakêjan*.
Logement, *logemen*, *roemah mâkan*.
Herberg, *roemah mâkan*, *pesanggrâhan*, *wârong sôpi*.
Komedie, *komedi*; Javaansche—, *wâjang*.
Tooneel, *panggoeng wâjang*.
Haven, *pelaboehan*.
Brug, *djambâtan*, *titî-an*.
Riool, *goot*.
Bolwerk, *bènting*, *bèntèng*.
Wal, *dinding*.
Gevangenis, *pandjâra*, *pasoengan*.
Dak, *âtap*.
Muur, *temboq*, *pâgar*, *dinding*.
Slot, *koentji*.
Klink, grendel, *kantjing*.
Sleutel, *ânaq koentji*.
Kamer, *bîlik*, *kamer*, *zaal*.
Keuken, *dâpoer*.
Raam, *raam*.
Trap, ladder, *tangga*.
Sport, *ânaq tangga*.
Deur, poort, *pintoe*.

Zoldering, verdieping, *tingkat*.
Badplaats, *tampat mandi*.
Venster, *djandella*.
Vuurhaard, *tampat âpi*.
Plank, *pâpan*.
Spijker, *pâkoe*.
Tralies, *kîsi-kîsi*.
Stal, *istal*, *stal*; paarden—, *gedôgan*; buffel— , *kandang karbaw*.

Dieren.

Dier, *binâtang*.
Paard , *koeda*; rij—, *koeda toenggang*, *koeda kandâran*; huur—, *koeda séjwa*; bruin paard, *koeda mejrah*; schimmel —, *koeda dauk*.
Telganger, *koeda hadéjan*.
Veulen, *ânaq koeda*.
Manen, *gamboeng*, *ramboet*.
Hoef, klauw, *koekoe*.
Ezel, *keledi*, *koeldi*; muil—, *baghâl*.
Kameel, *oenta*.
Hond, *andjing*.
Kat, *koetjing*.
Schaap, *domba*, *bîri-bîri*, *kambing*, *kambing wolanda*.
Koe, *lemboe*, *sâpi*, *sampi*.
Buffel, *karbaw*, *karbo*.
Geit, *kambing*.
Varken, *bâbi*; wild —, *bâbi hoetan*.
Olifant, *gâdjah*; —snuit, *boelâlej*; —tand, *gâding*.
Rhinoceros, *bâdaq*.
Tijger, *harîmaw*, *rîmaw*, *mâtjan*.
Aap, *kera*, *mônjet*, *loetoeng*.
Hert, *mendjângan*, *roesa*.
Wilde stier, *banting*.
Muis, *tîkoes*, *tîkoes ketjîl*.
Rat, *tîkoes*.
Konijn, *kelintji*.
Haas, *haas*, *kawejloe*.
Eend, *bejbèq*, *îtiq*.
Hoen, kip, *âjam*.
Kapoen, *âjam kebîri*.
Patrijs, *âjam-âjam*.
Gans, *angsa*, *gangsa*.
Duif, *boeroeng dârah*, *poenej*.
Tamme vogels, *boeroeng*; wilde —, *angkas*, *angyas*.
Pauw, *meraq*.
Reiger, *koendoer*, *kontol*.
Uil (groote), *koekokblok*, *djompoq*; — (kleine) , *boeroeng hantoe*, *ponggo*, *ponggoq*; nacht—, *boeroeng seraq*.
Struisvogel, *boeroeng oenta*.
Vledermuis, *balalâwar*, *boeroeng tîkoes*; groote —, *kâlong*.
Nachtegaal, *boelboel*.
Paradijsvogel, *boeroeng sopo*.
Zwaluw, *boeroeng lâjang-lâjang*.
Kraai, *gâgaq*, *dendang*.
Kraanvogel, *djindjang*, *bângoe*.
Vlerk, vleugel, *sâjap*.
Veder, *boeloe*.
Staart, *éjkoer*.
Hanespoor, *soesoh âjam*, *djâ-*

loe, *tâgil;* kunst—, *tâdji.*
Musch, *pîpi*, *pîpit.*
Sprinkhaan, *bâlang*, *bilâlang.*
Vlieg, *lâlat.*
Mier, *semoet.*
Roode mier, *kerangga;* witte —, *râjap*, *âni-âni.*
Mug, *njâmoeq.*
Vlinder, *koepoe-koepoe.*
Gekko, *gôkej*, *tôkej*, *kôkej.*
Muskiet, *âg ıs*, *âgeh.*
Spin, *lâba-lâba*, *kolomongo.*
Mot, *gîgas*, *gîgat*, *oelat kâjin.*
Krekel, *djangkrik.*
Hagedis, *tjitjaq.*
Duizendpoot, *lîpan*, *halîpan.*
Slak, *oenam;* —huisje, *koelit oenam.*
Worm, *oelat.*
Luis, *koetoe.*
Vloo, *koetoe andjing.*
Weegluis, *pîdjat*, *bangsat*, *koetoe boesoeq.*
Bloedzuiger, *lintah*, *alintah.*
Schorpioen, *kâla*, *kâla-kâla*, *kalatjingking.*
Adder, *biloedaq.*
Slang, *oelar;* water—, *oelar âjer.*
Krokodil, *boewâja.*
Leguaan, *bijâwaq.*
Otter, *andjing âjer*, *soenting.*
Schildpad, *pennjoe;* land—, *koera—koera*, *kâtong*, *boelos.*
Kikvorsch, *kôdoq*, *kâtoq.*
Oester, *tîram.*
Mossel, *koepang*, *tôtoq.*
Garnaal, *oedang.*
Haai, *hîjoe.*
Kreeft, *kapîting*, *oedang kârang*, *ketam.*
Zeekwal, tripang, *trîpang.*
Visch, *îkan.*
Zeevisch, *îkan laoet.*
Walvisch, *îkan pâwoes.*
Schubben, *sîsik.*
Graten, *doeri*, *toelang îkan.*
Kieuwen, *îsang.*
Angel, *sângat.*
Kuit, *telor îkan.*
Lever, *hâti.*

Werkwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Vliegen, *terbang.*
Zwemmen, *berenang.*
Kruipen, *merangkang*, *melâta;* (als eene slang), *djoeloer.*
Springen, *meloempat.*
Huppelen, dansen, *târi*, *menâri.*
Stappen, *djedjaq.*
Rennen, *lâri.*
Draven, *djokdjok.*
Galoppeeren, *tjoengklang.*
Harddraven, *karbakâpi.*
Hinken, *pintjang.*
Steken, *toesoeq*, *menjângat.*
Bijten (als eene slang), *pâtoq.*
Kronkelen, *berbelit.*
Knagen, *kîkil*, *mâpaq.*
Knijpen, *tjoebit*, *pîdjit*, *sepit.*
Pikken (als vogels), *pâgot*, *pâtoq.*

Kirren, *koekoeroeboe.*
Kraaien, *berkoekoeq.*
Kwaken, *bergoewèk.*
Piepen, *tjîtjit*
Nestelen, *bersârang.*
Eieren leggen, *bertelor.*
Broeden, *mengeram.*
Paren, *mâjin, bekaq.*
Zweven, *lâjang.*
Duiken, *selam.*
Kwispelstaarten, *kîbis.*
Bloeddorstig zijn, *terkam.*
Kauwen, *mâmah.*
Herkauwen, *mâmah bêjaq.*
Blaffen, keffen, *sâlaq.*
Huilen (van dieren), *toeloeng.*
Nederliggen, *deroem, djongkang.*
Op de hurken zitten, *berdjongkoq.*
Grazen, *mâkan roempoet.*
Nederstrijken, (gelijk een vogel), *hinggap.*
Schoppen, trappen, *tendang.*
Achteruit-schoppen, *sîpaq.*
Hinniken, brieschen, *tjârit.*
Loeien, bulken, *bertângoh.*
Blaten, *gimbèr.*
Mauwen, *ngîjoeng.*
Brullen, *manîkas, gonggong, tengoh.*
Voortteelen, *berânaq.*
Krabben, *gâroeq.*
Verscheuren, *tjârik.*
Verslinden, *mâkan, telan.*
Stooten (met de hoornen), *tandoeq.*
Likken, *djîlat.*
Zuigen, *îsap.*
Wrijven, *gôsoq.*
Met de klauwen pakken (gelijk een roofvogel), *sambar.*
Ruien, *toekar boeloe.*

Huisraad, spijs en drank.

Huisraad, *pekâkas, pekâkas roemah, serba.*
Kamer, *kamer, bîlik.*
Kapstok, *sampîran.*
Kleederkast, *lamâri pakéjan.*
Een klok, *lotjèng, ginta.*
Klepel, *ânaq ginta.*
Strijkijzer, *strika, besi strika.*
Spiegel, *kâtja.*
Tafel, *méjdja.*
Schilderij, teekening, *toelîsan, gambar, figoera.*
Stoel, *korsi, karossi.*
Bed, *tampat tîdor*; inlandsch—met toebehooren, *tikar bantal.*
Kussen, peluw, *bantal.*
Sloop, *sâroeng bantal.*
Gordijnen, *koelamboe, klamboe.*
Matras, *kâsor, bulsak.*
Lakens, *lâken, kâjin.*
Kaars, *lîlin*; was—, *lîlin betoel.*
Snuiter, *goenting lîlin.*
Lamp, *lampo, palîta.*
Lantaren, *lantéra.*
Tang, *djepit âpi.*

Bezem, *sâpoe*, *penjâpoe*.
Waschtobbe, *bâli tjoetji bârang-bârang*.
Spuit, *pantjoeran*.
Tafellaken, *tapellak*.
Servet, *serbetta*.
Handdoek, *stângan* (*sâpoe tângan*).
Vaatdoek, *kâjin sèkat pîring*.
Bord, *pîring*.
Bordje, *pîring ketjîl*.
Mes, *pîso*.
Vork, *garfo*, *penoesoeq*.
Lepel, *sendoeq*; thee—, *sendoeq ketjîl*, *sendoeq théh*.
Een glas, *gelas*.
Waterkruik, *gindi*.
Waterkaraf, *gindi gelas*, *gindi âjer*.
Flesch, *bottol*, *plès*.
Schotel, *bâsi*.
Kom, bekken, *bâdjan*.
Kruik, *tapâjan*, *tampâjan*.
Doos, pot, vat, *tampat*.
Kurk, *soempal*, *prop*; —trekker, *tjâboet soempal*, *kôtrèk*.
Schuimspaan, *sendoeq dîdih*.
Rasp, *koekoeran*.
Pot, *kwâli*; —deksel, *toetoep kwâli*.
Ketel, *perîjoeq*, *kêtel*.
Zout, *gâram*; —vat, *tampat gâram*.
Gember, *djaai*.
Soja, *kêtjap*.
Kaneel, *kâjoe mânis*.
Kruidnagel, *tjingkej*.
Kruiderijen, *boemboe*.
Muskaatnoot, *pâla*.
Foelie, *kembang pâla*, *boenga pâla*.
Azijn, *tjoeka*; —flesch, *bottol tjoeka*, *tampat tjoeka*.
Olie, *mînjaq*; —flesch, *bottol mînjaq*.
Peper, *lâda*; —bus, *tampat lâda*; spaansche —, *tjâbej*.
Mosterd, *mostardi*.
Saus, *goeleh*, *koewah*, *saus*.
Suiker, *goela*; inlandsche —, *goela hîtam*; —riet, *teboe*; —pot, *tampat goela*.
Thee, *théh*; —pot, *tampat théh*; —kistje, *peti théh*.
Koffie, *koppi*.
Kopje, *mangkoq*.
Schoteltje, *pîring ketjîl*.
Wijn, *anggoer*; roode —, *anggoer mejrah*; rijn—, *anggoer âsam*; witte —, *anggoer poetih*.
Bier, *bier*.
Jenever, *djenéwer*, *sôpi*, *sôpi poetih*, *sôpi wolanda*.
Likeur, *sôpi mânis*.
Bitter, *pâhit*, *sôpi pâhit*.
Arak, *ârak*.
Seltzer-water, *âjer wolanda*.
Brood, *rôti*; warm —, *rôti pânas*; versch —, *rôti bâroe*; oudbakken —, *rôti lâma*; eene snede —, *sapôtong rôti*.
Vleesch, *dâging*; ossen—, *dâging sâpi*; kalfs—, *dâging sâpi moeda*; gekookt —, *dâging mâsaq*; gebraden —, *dâging gôrèng*; gerookt —, *dâging âsap*; gedroogd —,

dèndèng; varkens—, *dâging bâbi*; lams—, *dâging kambing*, *dâging kambing moeda*.
Gevogelte, *boeroeng*.
Hoenders, *âjam*; —eieren, *telor âjam*; gemeste —, *âjam gemoeq*.
Paling, aal, *îkan môwa*, *beloet*, *oeling*.
Tong, *îkan lîdah*.
Stokvisch, *îkan kâjoe*.
Eene bout, *pâha*.
Rijst, *beras*; gekookte —, *nâsi*; — in den bolster, *pâdi*.
Aardvruchten, *oebi*.
Erwten, boonen, peulvruchten, *kâtjang*.
Sago, *sâgo*.
Salade, *slâda*, *lâlap*.
Kaas, *kédjoe*.
Boter, *mantejga*.
Meel, *tepoeng*.
Melk, *âjer soesoe*, *soesoe*.
Room, *kapâla soesoe*.
Beschuit, *biskoewit*.
Koek, gebak, *kwé-kwé*.
Confituren, *manîsan*.
Brij, *boeboer*.
Vruchten, *boewah-boewâh-an*, *boewah*.
Meloen, *lâboe*.
Pisang, *pîsang*.
Kokosnoot, *boewah kalâpa*.
Citroen, *djeroeq âsam*.
Limoen, *djeroeq tîpis*; —sap, *âjer djeroeq tîpis*.

Geboomte, heesters en kruiden.

Boom, *pôhon*.
Blad, *dâwoen*, *daoen*.
Stam, *bâtang*.
Wortel, *âkar*.
Tak, *tjâbang*, *tjâwang*.
Loot, scheut, *tjâbang moeda*.
Bast, schors, *koelit*.
Kwast in het hout, *mâta kâjoe*.
Vrucht, *boewah*.
Pit, *bîdji*.
Sap, *âjer*.
Zaad, *bîbit*.
Knop, *kcetoem*.
Steen, *bâtoe*.
Schil, *koelit*.
Klokhuis, *hâti*.
Steel, stengel, *gâgang*, *tangkej*, *bâtang*.
Pisangboom, *pôhon pîsang*, *djâwi-djâwi*.
Djatiboom, *pôhon djâti*.
Bamboes, *bamboe*, *boeloeh*.
Suikerriet, *teboe*.
Jagerboom, kapokboom, *pôhon kâpoq*, *pohon randoe*.
Katoenboom, *pôhon kâpas*.
Nagelboom, *pôhon tjingkej*.
Tamarindeboom, *pôhon âsam djâwa*.
Dadelboom, *pôhon choerma*.
Vijgeboom, *pôhon pîsang wolanda*, *pôhon andjîr*, *pôhon âra*.
Kaneelboom, *pôhon kâjoe mânis*.

Palmboom, *pôhon lontar*, *nîpas*, *nîpah*, *nîboeng*, *ârèn*.
Kokosboom, *pôhon kalâpa*, *pôhon njîoer*, *pôhon krambil*.
Kurkboom, *pôhon kâjoe gâboes*.
Sandelhoutboom, *pôhon tjendâna*.
Granaatappelboom, *pôhon dalîma*.
Ebbenhout, *kâjoe ârang*.
Eikenhout, *djâti wolanda*.
IJzerhout, *kâjoe besi*.
Broodboom, *pôhon soekoen*.
Koffieboom, *pôhon koppi*.
Wijngaard, *pôhon anggoer*.
Bloem, *boenga*, *kembang*.
Roos, *boenga mâwar*.
Jasmijn, *meloer*.
Papaver, opium, *âfioen*, *âpioen*.
Zonnebloem, *boenga matahâri*.
Groente, *sâjoer*.
Gras, onkruid, *roempoet*.
Weide, *tânah roempoet*, *pâdang*.
Kool, *koebis*, *kool*.
Radijs, *lôbaq*, *lôbaq ketjîl*.
Raap, knol, *lôbaq besaar*.
Spinazie, *bâjam*.
Varenkruid (eetbaar), *sâ pâkoe*.
Postelein, *gîlang*.
Aardappelen, *kentang*, *a appel*, *oebi*.
Uien, *bâwang*,
Knoflook, *bâwang poetih*.
Komkommer, agurk, *ketîm*
Pompoen, kalebas, *lâboe*.
Pompelmoes, *djeroeq bes*
Ananas, *nânas*.
Druiven, *boewah anggoer*
Oranje-appel, *djeroeq mâ*
Venkel, *âdas*.
Tabak, *tambâko*.
Brandnetel, *poelas*, *dâu gâtal*.
Doorn, *doeri*.
Saffraan, *koemkoema*, *koe*
Indigo, *târoem*, *nîla*, *tom*
Betel, *sîrih*.
Gambir, *gambîr*.
Kamfer, *kâpoer bâroes*.
Riet, lang gras, *âlang-âl*
Vlas, *ketan*, *râmeh*.
Rotting, riet, *rôtan*.

Landbouw.

Landbouwer, *ôrang kerdja sâwah*.
Land, grond, *tânah*.
Tuin, hof, plantage, *kebon*.
Gehucht, omheinde plaats, *kampong*.
Rijstveld (laag), *sâwah*; (hoog) —, *lâdang*, *tegal*.
Bed, perk, *pétaq*.
Heg, heining, schutting, *pâ*
Sloot, *pârit*, *selôkan*.
Waterleiding, *seloeran*.
Goot, spuit, *pantjoeran*.
Voetpad, *loeroeng*.
Brug, voetpad door moeras *palemban*.
Dwarsweg, toepad, *pintas*.
Dijkje in de rijstvelden,

mâtang, *gelong*, *galengan*.
Schuur, *goedang*, *gedong*, *loeboer*.
Hok, *kandang*.
Rijst (padi-) schuur, *lombong*, *tangkéjan*.
Vore, *aloeran*.
Plant, *tanâman*.
Rijst (te veld staande), *pâdi*, *pâdi sâwah*; (— van het vorige jaar), *oesang*; (— van hooge gronden), *lâdang*, *beras lâdang*, *beras gâga*; (ontbolsterde —), *beras*; (gekookte —), *nassi*, *nâsi*.
Turksche tarwe, maïs, *djâgoeng*.
Gierst, *randa djâwa*.
Tarwe, *gendoem*.
Stroo, *merang*.
Stoppels, ruigte, *djerâmi*.
Vlas, *râmeh*.
Lijnzaad, *bîdji râmeh*.
Kaf, *roeman*, *sekan*.
Ploeg, *tanggâla*, *loekoe*; — schaar, *besi loekoe*.
Egge, hark, *sîsir tânah*, *penggâroe tânah*.
Juk, *pikoelan*.
Bamboes om water in te dragen, *tâboeng*.
Spade, schop, *tjangkoel*, *tambîlang*, *skop*.
Houweel, *pâtjol*, *pangkoer*.
Kapmes, *pârang*, *gòloq*, *klêwang*.
Bijl, *kâpaq*.
Grasmes, zeis, *ârit*.
Snoeimes, *sâdoep*, *ârit*.
Werktuig om het onkruid te wieden, *tâdjaq*.
Dissel, *pâtil*.
Dorschvlegel, *âloe*, *penebah*.
Wan, *njîroe*, *tetampah*.
Zeef, *pengajâkan*.
Buffelkar, *pedâti*.
Buffeljuk, *sâwat*, *rakîtan*.
Prikstok, prikkel, spoor, *tjâtjaq*.
Mes van bamboes, *sambîloe*.
Pen, spijker, *pâkoe*, *pâsaq*.
Gereedschap, *perâboet*, *pekâkas*.
Houten hamer, *gegandîn*.
Slijpsteen, wetsteen, *penâdjam*, *bâtoe âsah*.
Blok, tali, takel, *kâri*, *kârrej*.
Mes, *lâding*, *pîso*.
Maat, *oekoeran*.
Baal, pak, *gendoeng*.
Vracht, pak, *galâsan*, *boengkoesan*.
Mest, *tâhi*.

Bijvoeglijke naamwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Dor, droog, schraal, *kering*.
Dik, dicht op elkander, *kerap*, *kedap*.
IJl, dun, wijd van elkander, *djârang*.
Grof van korrel, *kombong*.
Dik, lijmig, gebonden, *kental*.
Verward, *koesoet*.
Ledig, *kôsong*.
Klei-achtig, week, *lîjat*.

Geurig, welriekend, *wângi*, *hâroem*.
Kleverig, *lindîr*.
Glad, glibberig, *lîtjin*.
Dun, fijn, *hâloes*, *seni*, *tîpis*, *nîpis*.
Vochtig, klam, *lângas*.
Voldoende, genoegzaam, *tjoekoep*, *sampej*.
Gekreukeld, *rîsoe*, *keroekoet*.
Vermengd, verward, *tjampoer*.
Doornachtig, *bedoeri*.
Overlangs, in de lengte, *boedjoer*.
Dwars, overdwars, *lintang*.
Vezelachtig, *goerîta*.
Hobbelig, *tekoq*, *kâsoep*, *trâda râta*.
Hol, uitgehold, *pangsa*.
Effen, gelijk, *pâpat*, *râta*.
Bont, geplekt, *pelang*, *pelang hîram*.
Eenvoudig, gemakkelijk, *gampang*.
Scherp, geslepen, *tâdjam*.
Stomp, bot, *toempoel*, *koerang tâdjam*.
Schaardig, gebersten, gespleten, *soembing*.
Gedempt, gevuld, *sâboe*.
Lommerrijk, *rendang*.
Met struiken begroeid, *semaq*.
Eenvoudig, eentonig, *sâtoe roepa*.
Duurzaam, *lâma*.
Mul, *loemat*, *loenaq*.
Drabbig, *boetaq*.
Dof, vochtig, *bâsah*.
Bruikbaar, *jang bôleh dipâ*
Broos, *râpoh*, *koerang koe getas*.
Bol, zacht, *lembeq*.
Beslagen met ijzer, *soed ditâroeh besi*.
Bereid, *sedîja*.
Aangehoogd (met aarde), *so dah di-oeroeq*.
Aaneen, aan elkander, *tesam boeng*, *bersâma*.
Velerhande, *roepa-roepa*, *pelbâgej*.
Versch, *bahâroe*, *bâroe*, *segar*.
Volkrijk, bloeiend, *râmej*.
Vloeibaar, *èntjer*.
Werkeloos, *trâda bekerdja*, *mâlas*.
Welig, *lakas toemboeh*, *soeboer*.
Vruchtbaar, *berboewah*.
Wisselvallig, *trâda tentoe*.
Regelrecht, *teroes*.
Oneffen, *trâda râta*.
Onaangenaam, *trâda ènnaq*.
Middelmatig, draaglijk, *sedang*.
Los, onvast, ruim, *loenggar*.
Langzaam, *plan-plan*.
Laatste, achterste, *jang di belâkang*.
Eerste, voorste, *jang di depan*.
Middelste, *jang di tengah*.
Kruiselings, *lintang-lintang*.
Innerlijk, inwendig, *di dâlam*.
Uitwendig, *di loewar*.

Werkwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Snoeien, *pôtong*, *pantjoeng*, *ranting*.
Uitplukken, *tjâboet*.
Vellen, omhakken, *tebang*, *paoe*.
Eggen, harken, *gâroe*, *sîsir tânah*.
Ploegen, *meloekoe*.
Ontginnen, *tebas*, *bâbat*.
Wieden, *tjâboet*, *kòrrèd*.
Omspitten, *gâli*, *memâtjoel*, *tjangkoel*, *loembi*.
Zaaien, *tâboer*, *bâjat*; rijst — op hoogen grond, *toegal*.
Planten, *tânam*.
Beplanten, *tânam*, *tanâmi*.
Mesten (het land), *târoeh tâhi*; (vee), *békin gemoeq*.
Afmaaien, *pôtong*, *ketam*.
Dorschen, *tebah*, *loeboer*.
Wannen, *kîrej*, *tampi*.
Ziften, *âjaq*, *kerâsej*.
Enten, *selit*.
Ontbolsteren, schillen, *koepas*, *keloepas*, *koebaq*.
Wortelen, geworteld zijn, *berâkar*.
Groeien, uitspruiten, *toemboeh*.
Bladeren krijgen, *berdâwoen*, *berdaoen*.
Groen worden, *hîdjoe*.
Uitbotten, knoppen krijgen, *berkoetoem*.
Rijpen, rijp worden, *djâdi mâsaq*, *djâdi mâtang*.
Drogen, *djâdi kering*; (droog maken), *békin kering*.
Verwelken, verleppen, *lâjoe*, *boeroes*.
Klimmen (als eene plant), *gâdoeng*.
Omstrengelen (als eene plant), *lîlit*.
Bloeien, *berkembang*, *berboenga*, *megar*.
Vruchtdragen, *berboewah*.
Rieken, reuk geven, *berbâwoe*, *bebâwoe*, *bebaoe*.
Aanaarden, aanhoogen *oeroeq tânah*.
Aanbinden, *samboeng*, *hoeboeng*.
Zuiveren, *békin berissi*.
Wroeten, *kôreq*, *soengkoer*.
Bereiden, *békin sedîja*.
Volharden, *tetap*, *tâhan*, *derîta*.
Verwaarloozen, *trâda perdoeli*.
Aankweeken, *pijâra*.
Omheinen, *toetoep sâma pâgar*, *memagâri*.
Afperken, *békin pâgar*.
Afwerken, afmaken, *kerdja hâbis*, *békin hâbis*, *soedahkan*.
Uitbrengen, *bâwa kaloewar*.
Schoeien, een schoeiing maken, *békin ambâroh*.
Overbrengen, verplaatsen, *pindahkan*.
Oprapen, *poengoet*.
Afplukken, *kepoes*, *poengoet*, *gintas*.
Afschaven, *seroet*.
Bebouwen (land), *meloekoe*, *kerdja*.
Begieten, *sîram*.

Omwinden, *bebat.*
Noodzaken, *paksa.*
Behoeven, *koerang.*
Naderen, *mampir.*
Regenen, *hoedjan, oedjan.*
Motregenen, *gerîmis-gerîmis.*
Mislukken, *trâda djâdi.*
Luchten, in de zon hangen, *djemoer.*
Sprenkelen, sproeien, *pertjik;* be—, *pertjîki.*
Bevochtigen, *békin bâsah.*
Instorten, *roeboeh, rebah.*
Huren, *séjwa.*
Verhuren, *kassi séjwa.*
Bezoldigen, *kassi belandja.*
Landbouwen, *kerdja sâwah.*
Inspannen (buffels), *pâsang* (*karbau*).
Hoeden, weiden, *goembâla, menggoembalâkan.*
In de schuur brengen, *mâsoeqkan di loemboeng,*
Voortbrengen, *mengaloewarkan, hâtsilkan.*
Opstoppen, afsluiten, *menjekat, toetoep.*
Besturen, *pegang.*
Dragen (op den rug), *gâlas;* (op de heup), *gendoeng;* (op den schouder), *pîkoel.*
Toppen, de toppen afbreken, *gintas.*
Effenen, *békin râta, ratâkan.*
Omringen, *kepoeng.*
Opstapelen, op lagen leggen, *soesoen, lâpis.*
Gangbaar zijn, gewild zijn, *lâkoe.*
Overstroomen, *lampar, sebaq, limpah.*
Loon trekken, *mâkan gâdji.*
Water bedammen, *seroeh.*
Vermeerderen, bijdoen, *tambah.*
Bederven, *roesaq, binâsa.*
Vernielen, *roesaqkan, binasâkan.*
Leenen (ter leen nemen), *pindjam;* (ter leen geven), *kassi pindjam.*

Aanzienlijke beambten, enz.

Koning, *râdja.*
Koningin, *râdja perampoewan.*
Koninkrijk, *karadjâ-an.*
Prins, *ânaq râdja, poetra.*
Prinses, *ânaq râdja, poetri.*
Inlandsche prins, pangéran, *pangéran.*
Sultan, *soelthân.*
Keizer, *soesochoenan.*
Keizerin, *râtoe.*
Vorst, monarch, *jang dipertoewan.*
Vorst, majesteit, *baginda.*
Uwe hoogheid, uwe excellentie, *toewankoe.*
Opperhoofd, *panghoeloe.*
Zijne Majesteit de Koning, *baginda râdja.*
Kroonprins, onderkoning,

râdja moeda.
Minister, staatsdienaar, *manteri.*
Vizier, *wazîr.*
Gouverneur Generaal, *Goebernoer Djéndral*, *Toewan besaar.*
Luitenant-Gouverneur Generaal, *Littenan Goebernoer Djéndral.*
Resident, *résîden.*
Adsistent-resident, *assisten résîden.*
Commissaris, *koemisâris.*
Onderhoorigheid, gebied, *pegângan*, *hoekoem*, *da-îrah tàloqnja.*
Kroon, *makoeta.*
Troon, zetel, *tachta*, *geta.*
Rijkstroon, *tachta karadjâ-an.*
Rijkssieraden, *âlat karadjâ-an*, *kalangkâpan karadjâ-an.*
Regeering (het regeeren), *pemarintâhan;* (bewind), *pemarintah.*
Paleis, hof, *dâlam*, *astâna.*
Commandeur, *koemandoer.*
Grootkruis, *bintang besaar.*
Ridder, *ridder.*
Ridderorde, *bintang, orde.*
Militaire Willemsorde, *bintang peperângan.*
Ambtenaar, *pegâwej*, *pendjâwat.*
Afgezant, afgevaardigde, *oetoesan*, *pesoeroeh*, *soeroehan.*
Secretaris, *sekretaris*, *djoeroe toelis.*
Staats-secretarie, *kantor toewan besaar.*
Heraut, *soeroehan*, *bantâra.*
Edelman, *ôrang bangsâwan*, *dâtoe.*
Bevel, *parintah*, *printah*, *tîtah, ordi.*
Dorpshoofd, districts-hoofd, *demang*, *bekel.*
Rijken, *ôrang kâja.*
Grooten, aanzienlijken, *ôrang besaar.*
Oudsten, *ôrang toewa-toewa.*
Regent, *adipati*, *boepati.*
Heer, *toewan.*
Voorzitter, *kapâla.*
Raad, raadsvergadering, *moesjâwarat.*
Vergadering, *madjelis*, *koempoelan*, *perhimpoenan.*
Wet, *hoekoem*, *printah*, *oendang-oendang.*
Oude overlevering die kracht van wet heeft, *âdat.*
Onderdanen, volk, *ôrang negeri*, *jang di bâwah printah*, *ràjat.*
Macht, volmacht, *koewâsa.*
Gevolmachtigde, *wâkîl.*
Schatten, goederen, *harta*, *arta*, *banda.*
Rijkdom, *kakajâ-an.*

Bijvoeglijke naamwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Geëerd, *moelîja.*
Verheven, *tinggi.*
Groot, *besar, besaar.*
Machtig, *koewâsa.*

Adellijk, *bangsâwan.*
Rijk, *hartâwan, kâja.*
Plechtig, *angkar, âthlamat.*
Vorstelijk, koninklijk, *tjâra râdja, karadjâ-an.*
Doorluchtig, *maha moelîja.*
Ervaren, *bîdjaqsâna.*
Goedertieren, *kâsih, moerah.*
Dwingelandsch, wreed, *zâlim.*
Gezegend, *berdaulat, berkat.*

Verschillende beroepen, betrekkingen en ambachten.

Notaris, *notaris.*
Rechter, *hakîm.*
Landraad, *landraad.*
Fiskaal, *djaksa.*
Advocaat, *toekang bitjâra.*
Getuige, *sjaksi, saksi.*
Predikant, priester, geestelijke, leeraar, *pandîta.*
Mohamedaansch priester, *îmam, châtîb.*
Bedevaartganger, *hâdji.*
Profeet, *nabi.*
Koster, *merboet.*
Voogd, *wâkil.*
Leerling, aanhanger, *moerîd.*
Vriend, volgeling, *tsahâbat, tsohbat, sobat.*
Gast, *djâmoe, tetâmoe.*
Medgezel, kameraad, *teman.*
Geneesheer, dokter, heelmeester, *dokter;* inlandsche —, *doekoen.*
Apotheker, *toekang ôbat.*
Baas, meester, bestuurder, *djoeroe.*
Opziener, *opsîner, djoeroe periksa;* inlandsche —, *tjamat, mandoor.*
Mijnheer, *toewan.*
Mevrouw, *njônja.*
Juffrouw, *nonna.*
Inlandsche jufvrouw, *njâhi, njaai, njei.*
Schuldenaar, pandeling, *ôrang berhoetang, ôrang hoetângan.*
Schuldeischer, *pî-oetang.*
Koopman, *dâgang, ôrang bedâgang, soedâgar.*
Verkooper, *jang djoewal, pendjoewal.*
Kooper, *jang beli, pembeli.*
Schrijver, klerk, *djoeroe toelis.*
Schipper, *djoerâgan, nachôda.*
Stuurman, *djoeroe moedi, strîman.*
Havenmeester, *sjah bandar.*
Machinist, *djoeroe penggilîngan.*
Ambachtsman, baas, *toekang.*
Timmerman, *toekang kâjoe.*
Smid, *toekang besi.*
Scheepstimmerman, *toekang kapal.*
Koperslager, *toekang tembâga.*
Goud- en zilversmid, *toekang mâs.*
Tinnegieter, *toekang tîmah.*
Kaarsenmaker, *toekang lîlin.*
Hoedenmaker, *toekang toppi.*
Zadelmaker, *toekang sella.*
Horlogemaker, *toekang orlôdji.*

Naaldenmaker, *toekang djâroem.*
Kuiper, *toekang tong*, *toekang tâhang.*
Draaier, *toekang boeboet, toekang poetar.*
Knoopendraaier, *toekang poetar kantjing.*
Wagenmaker, *toekang karetta.*
Pottenbakker, *toekang perîjoeq.*
Steenbakker, *toekang lîjo.*
Blikslager, *toekang kâlèng.*
Messenmaker, *toekang piso.*
Metselaar, *toekang bâtoe.*
Zeilmaker, *toekang lâjar.*
Schoenmaker, *toekang sepâtoe.*
Leerlooier, *toekang sâmaq*, *penjâmaq.*
Touwslager, *toekang tâli.*
Wever, *toekang tenoen.*
Verver, *toekang tjat;* blauw —, *toekang tjeloep.*
Wasscher, waschvrouw, *toekang minâtoe.*
Kleermaker, naaister, *toekang mendjâhit, toekang naai*
Borduurster, *toekang soelam.*
Herbergier, kastelein, *djoeroe pesanggrâhan, djoeroe logemen, toekang djoewal sôpi.*
Bakker, *toekang rôti.*
Koekbakker, *toekang kwé-kwé.*
Slager, *toekang pôtong sampi.*
Confiturier, *toekang djoewal manîsan.*
Marskramer, *klontong.*
Groenteboer, *toekang sâjoer.*
Houtkooper, *toekang djoewal kâjoe.*
Grasboer, *toekang roempoet.*
Melkboer, *toekang soesoe.*
Koetsier, *koesier.*
Tuinman, *toekang kebon.*
Fruitverkooper, *toekang djoewal boewah-boewâhan.*
Vischverkooper, *toekang djoewal îkan.*
Tabaksverkooper, *toekang djoewal tambâko.*
Boekverkooper, *toekang djoewal boekoe, toekang djoewal kîtab.*
Boekdrukker, *toekang tjitaq boekoe, toekang tera kîtab.*
Wijnkooper, *toekang djoewal anggoer.*
Teekenmeester, *pandej menoelis, djoeroe menoelis.*
Taalmeester, tolk, *djoeroe bahâsa, djoeroe bâsa.*
Zangmeester, *djoeroe njânji.*
Muzikant, *ôrang mâjin boenjibenji-an.*
Muziekmeester, *djoeroe moesîk.*
Schermmeester, *djoeroe mâjin sendjâta.*
Beeldhouwer, *toekang pâtoeng.*
Schilder, *penoelis*, *toekang gambar.*
Toovenaar, *ôrang penjoelap.*
Kapper, *toekang ramboet.*
Leermeester, gouverneur, *goeroe.*
Juwelier, *toekang intan.*
Minne, voedster, *penjoesoe*, *pengâsoh, bâboe.*

Voedsterling, *ânaq soesoe-an.*
Vroedvrouw, *doekoen perampoewan, bidan.*
Baker, *bâboe.*
Kamerdienaar, *boedjang djâga kamer.*
Kok, *kokki.*
Barbier, baardscheerder, *toedang tjoekoer.*
Kruier, sjouwer, *koeli, bâtoer.*
Dienaar, knecht, *boedjang, hamba.*
Slaaf, *boedaq, pâtik.*
Dienares, dienstbode, *boedjang perampoewan.*
Kamenier, *mossa djâga njônja.*
Slavin, *mossa.*
Stalknecht, *boedjang istal.*
Looper, oppasser, *oepas.*
Drager, sjouwer, *koeli, pembâwa.*
Portier, *ôrang djâga pintoe, penoenggoe pintoe.*
Moordenaar, *pemboenoeh.*
Dief, *pemâling, pentjoeri.*
Muiteling, *brandal.*
Roover, *perampas, penjâmoen, kètjoe, perampoq.*
Gevangene, *terpandjâra.*
Geringe lieden, *ôrang ketjîl.*
Het gemeen, *ôrang hîna-dîna.*
Armen, *ôrang miskîn.*

Werktuigen op het voorgaande betrekkelijk.

Werktuig, *perâboet, pekâkas.*
Hamer, *martil, poekoel besi.*
Vijl, *kîkir. kikîran.*
Nijptang, *kakatoewah.*
Zaag, *girgâdji.*
Boor, *boor, penggîrik.*
Schaaf, *seroet, pâsah, petam.*
Koevoet, *linggis.*
Spijker, *pâkoe;* groote —, bout, *pâkoe besaar.*
Bijl, *petel, kâpaq.*
Beitel, *tâtah, pâhat.*
De steel, het handvatsel, *pegângan, hoeloe.*
Lijm, *lîm.*
Liniaal, *kâjoe toelis.*
Lijn, streep, *gâris.*
Passer, *djangka.*
Wig, *bâdji.*
Winkelhaak, *sîkoe-sîkoe.*
Model, patroon, voorbeeld, *tjonto.*
Driehoek, *tîga pesâgi.*
Vierhoek, *ampat pesâgi.*
Paslood, *bâtoe doega.*
Cirkel, *boelat, boendar.*
Kram, *kôkot.*
Potlood, *pottelood.*
Roodaard, *tânah mejrah, pottelood mejrah.*
Hoepel, *simpej.*
Ring, *tjintjin.*
Schoenmakers leest, *tjebot.*
Spanriem, *span-riem.*
Schaar, *goenting.*
Kleedermakersschaar, *goenting besaar.*
Naald, *djâroem.*
Speld, *penîti.* —knop, *kapâla penîti.*

Elst, *penggîrik*, *penjoetjoeq*.
Winkel, *toko*.
Kraam, *wârong*, *kedeh*, *kedej*.
Waren, goederen, *bârang-bârang*; koop—, *beli-belî-an*.
Werkplaats, fabriek, *tampat bekerdja*, *roemah bekerdja*.
Pakhuis, magazijn, *goedang*, *gedong*.
Werf, *béjroq*.
Schuur, *bangsal*.
Weegschaal, *timbângan*; chineesche, —, *dâtjing*.
Kraan, *tjérêt*; (om te hijschen), *poetâran*.
Gewicht (om te wegen), *bâtoe timbângan*, *bâtoe dâtjing*, *ânaq timbângan*; (zwaarte), *berat*, *kaberâtan*.
Pond, *pond*, *kâti*.
Vadem, *depa*.
Span, *djengkal*.
Voet, *kâki*.
Duim, *dim*.
Getal, *bilângan*.
Schuld, *hoetang*; —bekentenis, *soerat hoetang*.
Rekening, *rekenin*, *hitoengan*.
Som, bedrag, *djoemlah*.
Quitantie, *soerat pembajâran*.
Geld, *oewang*, *wang*, *doewit*.
Een gulden, *roepîjah*.
Een spaansche mat, *ringgit*, *réjaal*.
Een dukaat, *doekaat*, *dînar*.
Een schelling, *tâli*, *talîjan*.
Een duit, *doewit*.
Rente, *ânaq doewit*, *boenga doewit*, *boenga oewang*.

Grein, *boekoer*, *bîdji*.
Schepel, *gantang*.
El, *ello*.
Haarnaald, *toesoeq koendej*.
Lancet, *tâdji*.
Scheermes, *piso tjoekoer*.
Weefgetouw, *pekâkas tenoen*.
Spinnewiel, *râhat*.
Zeildoek, *kâjin lâjar*.
Zeilgaren, *benang lâjar*.
Kwast, *sîkat*, *kwas*.
Verf, *tjat*.
Vernis, *tjatto*.
Gom, *getah*.
Pek, *gâla*.
Hars, *dâmar*.
Teer, *tér*.
Zeep, *sâboen*.
Oven, *lîjo*, *dâpoer*; smelt—, *dâpoer*, *lâboeran*.
Houtskool, *ârang*; steenkool, *ârang bâtoe*.
Smeltkroes, *pengantjoeran*.
Pan, *koewâli*; ijzeren—, braad—, *penggorêngan*.
Aanbeeld, *pâron*.
Apotheek, *roemah ôbat*.
Mand, *bâkoel*, *krandjang*.
Zak, *kâroeng*.
Vat, *tâhang*.
Vijzel, mortier, *lesoeng*, *loempang*.
Stamper, *âloe*, *toembôkan*.
Duig, *soempej*.
Tobbe, kuip, *pâsoe*.
Ton, vat, *tong*.
Bank, *banko*, *bâli*.
Weefgetouw, *pejsa*.
Beslag (ijzer), *soempej besi*;

— (koper), *soempej tembâga;*
— (meel), *adonnan.*
Blaasbalg, *amboesan.*
Hijschblok, *errêtan.*
Ladder, *tangga.*
Sport, *ânaq tangga.*
Paal, staak, *tîjang.*
Talie, touw, *tâli, oetas.*
Haak, *gâjit.*
IJzerdraad, *kâwat besi.*
Kalk, *kâpoer;* —oven, *tenoer kâpoer.*
Krijt, *kâpoer wolanda.*
Gips, *kâpoer hâloes.*
Net (visch—), *djâla, poekat;* (vogel—), *djâring.*
Koker, scheede, *sârang, tampat.*
Rasp, *kikîran, parôdan, pâroet, koekoeran.*
Stoom, *âwap, âsap;* — machine, *penggilîngan âsap.*
Tang, *penjepit;* — (om den baard uit te trekken), *angkoep.*
Borstel, *sîkat.*
Zeef, *tetampah, pengajâkan*
Zemelen, *dedaq.*

Metalen, edelgesteenten en andere stoffen.

Goud, *amâs, mâs;* stof—, *mâs oerej;* best —, *mâs toewa;* slecht —, *mâs moeda.*
Zilver, *péjraq.*
Koper, *tembâga;* rood —, *tembâga mejrah;* geel—, *tembâga koening, koenîngan.*
Spinsbek, *soewâsa.*
Staal, *bâdja, wâdja.*
IJzer, *besi.*
Tin, *tîmah, tîmah poetih.*
Lood, *tîmah hîtam.*
Blik, *kâlèng.*
Kwik, kwikzilver, *âjer péjraq, râsa.*
Een mijn, *tambang;* goud—, *tambang mâs.*
Juweel, diamant, *intan.*
Parel, *moetijâra, moetîja.*
Edelgesteente, *mânikam, permâta.*
Smaragd, *zamroed.*
Topaas, *mânikam koening, topaas.*
Robijn, *nîra.*
Agaat, *bâtoe âkik.*
Amatist, *ketjoebong.*
Karbonkel, *komâla.*
Paarlemoer, *indoeng moetijâra.*
Granaat, robijn, *jaqoet.*
Saffier, *nîlam.*
Turkoois, *firoezeh.*
Katoog, *bidoeri.*
Albast, *poewâlam, poelam.*
Toetssteen, *bâtoe oedji.*
Marmer, *marmar.*
Koraal, *kârang;* roode—, *poewâlam mejrah, mardjân.*
Amber, *ambar.*
Barnsteen, *ambar koening.*
Ivoor, *gâding.*
Aluin, *tâwas.*
Kamfer, *kâpoer, kâpoer bâroes*
Wierook, *doepa, oekoep mînjan.*

Vitriool, *teroesi.*
Rattenkruid, *warângan.*
Kristal, *nîloer, kristal.*
Glas, *kâtja.*
Salpeter, *sendâwa.*
Zwavel, *baléjrang, tjóloq.*
Indigo, *nîla, târoem.*
Soldeersel, borax, *tin gkal pîdjar.*
Verguldsel, *âjer mâs.*
Vertinsel, *âjer tîmah.*
Gomlak, *ampâlo.*
Loog, *lindi.*
Stopverf, *dompol.*
Potasch, *âboe moskaw.*
Puimsteen, *bâtoe timboel, bâtoe hânjoet.*
Tichelsteen, *bâtoe bâta.*
Cement, *perâkat.*
Zand, *pâsir.*
Doek, *kâjin.*
Linnen, *kâjin, kâjin râmeh;* eene web linnen, een stuk linnen, *kâjin sa-kâjoeh.*
Laken, *lâken, sachelat.*
Katoen, *kâpas.*
Zijde, *soetra.*
Damast, zijde, *teloeki.*
Sits, *tjîta, tjit, kâjin tjîtjaq.*
Fluweel, *beloedroe, beldoewa.*
Zelfkant, *pinggîr.*
Neteldoek, *doerîja, môgah.*
Baai, *kâjin boeloe.*
Balein, *balin.*
Wol, *boeloe.*
Dons, *boeloe hâloes.*
Leder, *koelit.*
Lint, *fîta.*
Taf, *baqta, padengang.*
Gaas, *gaas.*
Werk (van vlas), *môdjoem.*

Schrift en schrijfgereedschap.

Schrift, *toelîsan, soerat.*
Papier, *kartas;* post—, *kartas pos;* vloei—, *kartas melar;* schrijf—, *kartas toelis.*
Inkt, *dâwat, tinta;* —koker, *tampat dâwat.*
Pennen, *penna;* inlandsche—, *kalam;* stijve —, *penna jang kâkoe;* slappe —, *penna jang lemas.*
De spleet van de pen, *belahnja penna.*
De punt van de pen, *oedjoengnja penna.*
Pennemes, *pîso penna.*
Potlood, *potteloot.*
Liniaal, *kâjoe toelis.*
Lak, *lak;* zegel—, *lâkri.*
Ouwel, *ouwel.*
Signet, cachet, zegel, *tjap.*
Lei, *bâtoe toelis, loh.*
Griffel, *bâtoe toelis, kalam.*
Een riem papier, *kartas sakôdi.*
Een katern papier, *kartas sakôras.*
Een vel papier, *kartas salembar, kartas salej.*
Lessenaar, schrijftafel, *mejdja toelis.*
Cassette, schrijfkistje, *peti*

toelis.
Een boek, *boekoe, kitab.*
Een leerboek, *boekoe adjâran.*
Sieraad op de eerste bladzijde van een boek, *bîdang.*
Een schrijfteeken, komma, *bâris.*
Een punt, stip, *tîtik.*
Cijfer, *angka.*
Verdubbelings-teeken, *angka doewa.*
Letter, *letter, hhoeroef.*
Woord, *perkatâ-an, kâta.*
Brief, *soerat;* inhoud van een —, *boenjînja soerat, isînja soerat;* opschrift, adres van een —, *âlâmat soerat.*
Handteekening, *tanda tângan.*
Opstel, *karângan.*
Afschrift, kopie, *rantjâna, salînan.*
Vertaling, *salînan.*
Verhaal, geschiedenis, *tjerîta, tjeritera, hhikâjat, riwâjat.*

Tijdsverdeeling.

Tijd, *tempo, kâla, tatkâla.*
Dag, *hâri;* feest-, *hâri besaar, hâri râja.*
Nacht, *mâlam;* gepasseerde—, gisteravond, *semâlam îni.*
Ochtend, daglicht, *sîjang.*
's Morgens vroeg, *pâgi-pâgi hâri.*
Avond, namiddag, *sôrej.*
's Avonds laat, *mâlam.*
Middag, *tengah hâri.*
Middernacht, *tengah mâlam.*
Van daag, *îni hâri, harîni.*
Morgen, *bissoeq, ejsoeq hâri.*
Overmorgen, *loesa.*
Over drie dagen, *toela, di belâkang tîga hâri;* over vier dagen, *toengging, di belâkang ampat hâri.*
Gisteren, *kalamâri, kalamârin.*
Eergisteren, *kalamâri dahoeloe, kalamârin dahoeloe.*
Voor drie dagen, *soedah tîga hâri.*
Lengte van tijd, lang, *lâma;* eenigen tijd lang, *berâpa lamânja;* niet lang, *tîjâda berâpa lamânja.*
Leeftijd, ouderdom, *oèmoer.*
Oogenblik, *kedjap mâta, sâât.*
Minuut, *menit.*
Uur, *djâm;* een half —, *satengah djâm;* een kwartier —, *saperampat djâm.*
Etmaal, *sahâri samâlam.*
Dag en nacht, *sîjang mâlam.*
Week, *dominggo.*
Maand, *boelan.*
Tijdvak, tijd, *zamân, oesîja.*
Tijdstip, *katîka.*
Jaar, *tâhoen, taoen;* vierendeel —, *tîga boelan, saperampat tâhoen;* nieuw—, *tâhoen bâroe.*
Eeuw, *sarâtoes tâhoen.*
Seisoen, moesson, *moesîm.*
Zomer, droge of goede moesson, *moesîm pânas.*

Winter, natte of kwade moesson, *moesîm dîngin*, *moesîm hoedjan*.

Zondag, *hâri dominggo*.
Maandag, *hâri senin*.
Dinsdag, *hâri selassa*.
Woensdag, *hâri rebo*.
Donderdag, *hâri kemis*.
Vrijdag, *hâri djoemàât*.
Zaterdag, *hâri saptoe*.

Januari, *Djanoewâri*.
Februari, *Febroewârî*.
Maart, *Maart*.
April, *April*.
Mei, *Mei*.
Juni, *Djoeni*.
Juli, *Djoeli*.
Augustus, *Augoes*, *Augoestoes*.
September, *September*.
October, *Oktober*.
November, *Nofember*, *Nobember*.
December, *Désember*.

Kleedingstukken.

Kleederen, *pakéjan*, *pakâjan*, *kâjin*, *bâdjoe*.
Hemd, *kamédja*.
Broek, *tjelâna*, *kâlisàn*; onder—, *tjelâna bâwah*.
Kamisool, *kamisool*.
Kous, *kous*; —band, *tâli kous*.
Muil, pantoffel, *tjenella*.
Laars, *stiwel*, *laars*, *laas*.
Schoen, *sapâtoe*.
Muts, *karpoes*; slaap—, nacht—, *karpoes tîdor*.
Kamerjapon, kabaai, *kabâja*.
Vest, *rompi*.
Rok, *rokki*; vrouwen—, *sâja*.
Mouw, *tângan*, *lengan*.
Kraag, *lejher*.
Borstplaat, ringkraag, *bâdoeng*.
Voering, *lâpis*.
Zak, *sakko*, *gendoeng*.
Naad, *pendjahîtan*.
Zoom, *kelim*, *soom*.
Knoopen, *kantjing*.
Knoopsgaten, *loebang kantjing*.
Jas, *jas*.
Hoed, *toppi*.
Zakdoek, neusdoek, *sâpoe tângan*, *stângan*.
Handschoen, *sâroeng tângan*.
Halsdoek, *kâjin lejher*.
Japon, *japon*.
Korset, *koetang*, *korset*.
Waaier, *kîpas*.
Oorring, *kerâboe*, *anting*.
Lint, *fîta*.
Sluier, *tetampan*.
Kant, passement, *renda*.
Naalden, *djâroem*.
Spelden, *penîti*; —kussen, *bantal penîti*, *tampat penîti*.
Sporen, *spoor*, *ispoor*.
Rotting, riet, *rotting*, *rôtan*.
Horloge, *orlôdji*; —sleutel, *koentji orlôdji*; —ketting, *rantej orlôdji*.
Pijp, *pîpa*, *pengoedoet*.
Tabaksdoos, *tampat tabâko*.
Sigarenkoker, *bossetta*, *bos-*

setta tjeroetoe, bosetta segaar.
Sirihdoos, beteldoos, *tampat sîrih.*
Beurs, *pondi, sakko wang.*
Brieventasch, *salempang.*
Zakboekje, *boekoe peringâtan, boekoe sakko.*
Bril, *kâtja mâta.*
Scheermes, *pîso tjoekoer.*
Kam, *sîsir.*
Borstel, schuier, *sîkat;* tanden—. *sîkat gîgi, kâjoe soegi.*
Zonnescherm, parasol, regenscherm, parapluie, *pâjoeng.*

Paarden en rijtuigen.

Paard, *koeda.*
Rijpaard, *koeda toenggang.*
Postpaard, *koeda pos.*
Een schimmel, *koeda dauq.*
Zwart paard, *koeda îtam.*
Hengst, *koeda djantan.*
Merrie, *koeda betîna.*
Veulen, *ânaq koeda.*
Telganger, *koeda hadéjan.*
De hoeven, *koekoe.*
Het beslag, *besi koekoe, besi kâki.*
De manen, *gamboeng, ramboet.*
De stal, *stal, istal.*
De droes, *îngoes.*
De ruif, *îri.*
Zadel, *sella, pelâna.*
Stijgbeugel, *sanggoerdi.*
Buiksingel, *tâli peroet.*
Staartriem, *tâli ejkoer.*
Het gebit, *toom, kekang, kendâli.*
Kinketting, *rantej kekang, rantej toom.*
Halster, *santâdji.*
Teugel, toom, *tâli toom, kekang.*
Karwats, *tjamboeq ketjil.*
Zweep, *tjamboeq, tjameti.*
Wagen, *karètta, koes.*
Karrikel, *bèndi.*
Postwagen, postrijtuig, *karètta pos.*
Huurwagen, *karètta séjwa.*
Slede, *pengirîtan.*
De bok, *bok.*
De kap, *kap.*
Disselboom, *boom, kâjoe boedjoer.*
Wiel, rad, *rôda, djantra.*
As, *indjin.*
Riem, *koelit.*
Pen, *penna.*
Veer, *pér.*
Draagstoel, *djoeli, tandoe.*
Paardentuig, *pakéjan koeda, kalangkâpan koeda.*
IJzerwerk, *besi.*

—

Uitspannen, *boeka.*
Inspannen, aanspannen, *pâsang.*
Zadelen, *târoeh sella.*
Toomen, *târoeh toom.*
Voederen, *kassi mâkan.*

Zeevaart.

Zeevaart, *pelajâran.*
Vloot, *angkâtan laoet.*
Schip, *kapal;* oorlog—, *kapal perang;* koopvaardij -, *kapal bedâgang;* linie—, *kapal perang jang besaar;* driemast—, *kapal tîga tîjang;* stoom—, *kâpal âsap.*
Sloep, *seloep.*
Boot, *sampan.*
Inlandsch vaartuig, *perâhoe, praoe.*
Chineesch vaartuig, *djong.*
Wachtschip, *kapal djâga.*
Fregat, *pergat.*
Brik, *kétji.*
Galei, *gâlei.*
Platbodemd vaartuig, *tjoenîja.*
Mast, *tîjang;* fokke—, *tîjang di moeka, tîjang toepang;* groote—, *tîjang besaar;* bezaans—, *tîjang di belâkang, tîjang penjôrong.*
De ra, *pembâwan, paboewan.*
Dovejut, *âbam tîjang.*
Steng, *tîjang âpoh.*
Boegspriet, *semandêra.*
Vlag, *bandéjra;* —stok, *tîjang bandéjra.*
Wimpel, *bandéjra pandjang.*
Zeil, *lâjar;* groot—, *lâjar besaar.*
Fok, *lâjar toepang.*
Touw, *tâli.*
Kabel, *tâli djangkar, tâli saoeh.*
De brassen, *tâli kelat.*
Boegseertouw, *tâli pendârat.*
Het staande wand, *tambîrang.*
Stag, *tâli tambîrang.*
Anker, *djangkar, saoeh;* — plaats, *pelaboehan, tampat pelaboehan;* werp—, *djangkar terbang;* —stok, *tanggam.*
Het roer, *kamoedi;* steunbalk van—, *âbam kamoedi.*
Voorsteven, *haloewan, djoenggoer.*
Achtersteven, *boerit.*
Aan lij, *di bâwah ângin.*
Te loevert, *di âtas ângin.*
Stuurboord, *sebelah kânan.*
Bakboord, *sebelah kîri.*
Ribben, *tâdjoe, roesoeq.*
Kromhouten, *gâding-gâding, sîkoe-sîkoe, sendoeng.*
De kiel, *rindang.*
Het dek, *tingkat.*
Hut, kajuit, *koeroeng.*
De kuil, *timba roewang.*
Bodem, *loenas.*
Koperen huid, *lâpis tembâga.*
De zwaarden, *tjâdi.*
De riemen, *dâjoeng.*
Boom, zetboom, *gâlah.*
Haak, *penggâjit.*
Kompas, *padôman, pandôman.*
Peillood, dieplood, *bâtoe doega.*
Loodlijn, *tâli doega.*
Raderwerk, *penggilîngan.*
Stoommachine, *penggilîngan âsap.*
Watervat, *tampat âjer mî-*

noem.
Scheepsroeper, *trôpong.*
Verrekijker, *kijker*, *trôpong.*
Sein, *tanda.*
Ballast, *toelaq bâra*, *âlas moewâtan.*
Lading, vracht, *moewâtan.*
Kapitein, *kapîtan.*
Stuurman, *djoeroe-moedi*, *striman.*
Matroos, *matroos.*
Machinist, *djoeroe penggilîngan.*
Equipage, *ôrang kapal.*
Zeeroover, *bâdjaq*, *pembâdjaq.*
Schipbreuk, *kâram kapal.*
Zeegevecht, *perang laoet.*
Scheepstimmerwerf, *tampat békin kapal.*
Droog dok, *pekalângan.*
Ondiepte, *toehoer.*
Klip, *kârang.*

Werkwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Een schip uitrusten, *melangkap kapal.*
Zich inschepen, *nâjik kapal.*
Van boord gaan, *toeroen deri kapal.*
Aan land gaan, *nâjik di dârat.*
Laden, *moewatkan.*
Inhebben, *moewat.*
Lossen, *kassi kaloewar moewâtan.*
Eene plaats aandoen, *mampir*, *singgah.*
Zeilen, varen, *berlâjar.*
Laveeren, *bejloeq.*
In zee steken, *pigi di laoet*, *berlâjar.*
Ankeren, *belâboeh.*
Het anker lichten, *bongkar djangkar*, *bongkar saoeh.*
Zeil maken, *nâjik lâjar.*
Roeien, *bedâjoeng.*
Zeilree zijn, *sedija akan berlâjar.*
De zeilen bijzetten, *boeka lâjar.*
De zeilen strijken, *kassi toeroen lâjar*, *toeroenkan lâjar.*
Reven, *kassi koerang lâjar.*
Het wand stijf aanzetten, *târoeh kintjang tâli tambîrang.*
Langs de kust zeilen, *menjoesoer tânah.*
Lek zijn, *bôtjor.*
Pompen, *târik pompa*, *hamboes.*
Boegseeren, *tonda.*
Een touw opschieten, *lingkar tâli.*
Enteren, *nâjik menjerang*, *nâjik.*
Kalefateren, breeuwen, *pakal.*
Teeren, *târoh tér.*
Stormen, *ângin keras*, *rîboet.*
Schipbreuk lijden, *kena kâram.*
Zinken, *tinggelam*, *benam.*
Peilen, *doega*, *loega*; grond—, *djoedja.*
Op het droge halen, *tjâmat.*

Stranden, *dampar.*
Half aan den grond zitten, *sanggat.*
Aan den grond zitten, *lekat doedoeq.*
Op eene ondiepte vervallen, *kena toehoer.*
Voor anker rijden in de open zee, *tâhar.*
Binden, sjorren, *îkat, tambat.*
Drijven, vlotten, *hânjoet.*
Dobberen, *âtoeng.*
Slippen, voor het anker wegdrijven, *lârat.*
Slingeren, *oejoeng, gôjang.*
Wenden, *bâlik.*
De vlag hijschen, *pâsang bandejra.*
De zeilen hijschen, *pâsang lâjar.*
De boot uitzetten, *kassi kaloewar sampan.*
Wuiven, wapperen, *lambej.*
Salueeren, *memberi salâm.*
Seinen, *kassi tanda.*
Op stroom halen, *lontjor.*
Overhellen, *sîngit.*
Een schip krengen, op zijde halen, *sîngitkan kapal.*
Omkomen, vergaan, *loelang.*
Door eene engte varen, *melâpang.*
Een touw splitsen, *samboeng.*
Zeerooverij plegen, *membâdjaq.*
Water innemen, *ambil âjer mînoem.*
Uithoozen, *kassi kaloewar âjer.*

Krijgszaken.

Oorlog, gevecht, *perang.*
Luitenant-Generaal, *littenan djéndral.*
Generaal-Majoor, *djéndral majoor.*
Kolonel, *kornel.*
Luitenant-kolonel, *littenan-kornel.*
Majoor, *majoor.*
Kapitein, *kapîtan.*
Luitenant, *littenan.*
Officier, *opsier.*
Adjudant, *adjoedan.*
Sergeant-Majoor, *soerîjan majoor.*
Sergeant, *soerîjan.*
Fourier, *foerier.*
Korporaal, *kaporaal.*
Soldaat, *soldâdoe.*
Tamboer, *jang pâloe tamboer.*
Ingenieur, *ingenioer.*
Mineur, *minoer.*
Staf, *pengîring.*
Lijfwacht, *badoewanda.*
Kwartiermeester, *kwartiermeester.*
Schildwacht, *skilwak.*
Nevenman, *teman.*
Voorman, *ôrang di depan.*
Bevelhebber, *panglîma.*
Overste, *kapâla.*
Commandant, *kommandan.*
Vijand, *moesoeh.*

Hulptroepen, *bantoe.*
Spion, *ôrang mengintej, penjâmar, penjoeloe, mâta-mâta.*
Trompetter, *toekang nafîri, toekang selompret.*
Kanonnier, *toekang marîjam.*
Ruiter, *ôrang berkoeda.*
Mijnwerker, *toekang menggâli.*
Boogschutter, *pemânah.*
Vaandeldrager, *djoeroe bandéjra.*
Zoetelaar, marketenter, *penampang, ôrang djoewal sôpi.*
Overlooper, *jang bejloet, jang lâri kapada moesoeh.*
Wapenen, *sendjâta.*
Kanon, *marîjam.*
Affuit, *âlas marîjam.*
Geweer, *snâpang, bedil.*
Pistool, *pistool.*
De lade, *kâjoe bedil.*
Laadstok, stamper, *pengâsaq.*
De loop, *besi bedil.*
De kolf, *sîkoe bedil.*
Laadgat, *loebang, mâta bedil.*
Vuursteen, *bâtoe âpi.*
Ruimnaald, laadpriem, *djâroem bedil.*
Slot, *slot.*
De haan, *pemîtik bedil.*
De trekker, *penârik bedil.*
De schroef, *skroep.*
De veer, *pêr.*
De pan, *dâpoer.*
De tromp, *moeloet.*
Kardoes, *kardoes.*
Patroon, *tampang, pâtroon;* —tasch, *tampat pâtroon.*
Kogel, *peloeroe;* kanons—, *peloeroe marîjam;* geweer—, *peloeroe bedil.*
Bajonet, *bajonet.*
Lont, *soemboe, toenam.*
Kruit, *ôbat bedil;* —hoorn, *tampat ôbat bedil.*
Hagel, *mîmis.*
De lading, *îsi bedil, îsi marîjam.*
Een blaasroer, *soempîtan.*
Zwaard, degen, *pedang.*
Het gevest, *pegângan, hoeloe.*
Het lemmet, de kling, *besi pedang, mâta pedang, tâdjamnja pedang.*
De knop, *kapâla.*
Boog, *boeseer, pânah.*
Pijl, *ânaq pânah.*
Slinger, *âli-âli.*
Spies, lans, *lembing, kondjor, toembaq.*
De punt, *oedjoeng.*
Strijdbijl, *kampaq.*
Dolk, *keris.*
Schild, *perîsi.*
Maliënkolder, *bâdjoe besi.*
Ransel, *rangsel.*
Bandelier, *îkat bâdan.*
Koppel, draagband, *sandang.*
Ledergoed, *bârang koelit.*
Slangstuk, *lejla, lilla.*
Trom, *tamboer;* inlandsche—, *genderang.*
Trompet, *nafîri, selompret.*
Vesting, kasteel, *kôta.*
Fort, schans, batterij, *bèntèng.*
Bolwerk, muur, *dinding.*

Wachttoren, *bângoen-bangoenan*, *mertjoe*.
Muur, *pâgar bâtoe*, *temboq*.
Schietgat, *gerbang marîjam*, *loebang mârijam*.
Poort, *pintoe*, *gerbang*.
Hinderlaag, loopgraaf, *âdang*.
Bres, *tetâsan*.
Gracht, *pârit*.
Brug, *djambâtan*.
Leger, *lasjkar*, *bâla tantâra*.
Bataljon, *bataljon*.
Compagnie, *kompani*.
Divisie, *divîsi*.
Peloton, *pleton*.
Sectie, *sèksi*.
Gelid, *bâris*, *barîsan* ; gesloten gelederen, *barîsan jang râpat*.
Guide, *pengandjar*.
Wacht, *ôrang djâga* ; —huis, *roemah djâga*.
De ronde, *ronda*.
Kazerne, *tangsi*.
Voorhoede, *haloewan bâla tantâra*, *jang pigi di depan*.
Achterhoede, *toetoepan bâla tantâra*, *jang pigi di belâkang*.
Krijgstocht, expeditie, *angkâtan*.
Slagorde, *peratoeran perang*.
Krijgslisten, *tîpoe perang*, *pedâjan perang*.
Belegeraars, *ôrang jang mengepoeng*.
Belegerden, *ôrang jang dikepoeng*.
Krijgsgeschrei, *tampik soeraq*.
Muitelingen, *brandal*, *ôrang brandal*.
Overwinning, *kamenângan*.
Nederlaag, *ka-âlah*, *kâlah*.
Verbond, *djandji*, *perdjandjîan* ; schriftelijk —, *soerat perdjandjî-an*.
Bevel, order, *printah*, *ordi*.
Bericht, gerucht, *chabar*, *kabar*.
Tijding, *warta*.
Losse geruchten, *kabar ângin*.
Tocht, marsch, *djâlan*, *perdjalânan*.
Uitrusting, *kalangkâpan*.
Magazijn, *goedang*.
Tuighuis, *goedang sendjâta*.
Bagage, *bârang-bârang* ; — wagen, *karètta bârang-bârang*.
Mondbehoeften, *bekal*.
Rantsoen, *ransoen*, *ransoem*.
Vorm (om geschut in te gieten), *atjâwan*.
Lading in twaalf tempo's, *îsi doewa blas tempo* ; — in vier tempo's, *îsi ampat tempo* ; gezwinde —, *îsi lakàs*.
Peloton, voorwaarts ! *pleton lâdjoe !*
Peloton halt ! *pleton halt !*
Rechts richt u ! *kânan tsâf !*
Staat ! *dîjam !*
Guides in 't alignement ! *pengandjar di bâris !*
Guides ingerukt ! *pengandjar mâsoeq !*
Vuur ! *pâsanglah !*
Marsch ! *mars !*

Voorwaarts! *lâdjoe!*
Leve de Koning! *hîdoeplah râdja!*
Vervolging, *perambâtan.*
Krijgsgevangene, *tawânan*, *ôrang tawânan.*
Losgeld, *peneboes.*
Dienstbaarheid, *perhambâ-an.*
Vrijgekochte uit slavernij, *ôrang mardahéjka, mardîka.*
Onlusten, oproer, *roesoe.*
Plan, ontwerp, *maqtsoed.*
Hulp, *pertoeloengan.*
Verlof, *idin, idzin, bejbas.*
Inspectie, *periksa.*
Uitstel, *tempo, djandji.*
Soldij, *oepah, gâdji.*
Rustplaats, *perhentî-an, tampat perhentî-an.*
Kaart, landkaart, *peta, kaart.*
Slagveld, *peperângan, tampat peperângan.*
Tusschenruimte, *pelantarâan*, (van tijd), *kaselângan.*
Gevaar, *bahâja, ampir tjelâka.*
Gebulder, *gemoeroeh.*
Volksstammen, *soekoe.*
Voetangels, *randjau, bôrang.*
Moed, *berâni.*
Lafhartigheid, *tâkoet.*
Vlucht, *lâri, lâri-an.*
Wond, *loeka.*
Litteeken, *bekas loeka.*

Werkwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Uitrusten (een leger), *melangkap.*
Zich uitrusten, *berlangkap.*
Oprukken, opbreken, *berangkat.*
Marcheeren, *berdjâlan*; in gesloten gelederen —, *berdjâlan râpat.*
Deinzen, afdeinzen, terugtrekken, *oendoer, moendoer.*
Een verdrag sluiten, *berdjandji, bêkin djandji.*
Vluchten, *lâri.*
Terugkeeren, *koembâli.*
Voortgaan, *lâloe.*
Voortrukken, *lâdjoe, tampil.*
Halthouden, uitrusten, *berhenti, brenti.*
Oversteken (eene rivier), *menjebrang.*
Overtrekken (eene vlakte), *melaloe-i.*
Vervolgen, nazitten, *toeroet, boeroe, ambat.*
Naderen, *mampir.*
Gevangen nemen, *tangkap.*
Krijgsgevangen maken, *tâwan.*
Dooden, *boenoeh, bêkin mâti.*
Plunderen, rooven, *rampas.*
Stand houden, *bedîri.*
Strijden, *berperang.*
Bres maken, *menetas.*
Loopgraven maken, mijnen delven, *menggâli.*
In gelederen staan, *berbâris, bebâris.*
Richten, mikken, *membetoeli,*

mîtar.
Laden, *mengîsi.*
Vuren, *pâsang*, *timbaq.*
Met den boog schieten, *memânah.*
Houwen, hakken, *pârang*, *tetaq.*
Slaan, *pâloe*, *poekoel.*
Het geschut stellen, *toedjoekan marîjam*, *mîtar.*
Vernagelen, *memâkoe.*
Hinderlagen leggen, *mengâdang.*
In hinderlaag liggen, *berâdang.*
Overwinnen, *menang*, *âlahkan.*
Overwonnen worden, *âlah.*
In verwarring op de vlucht jagen, *mentjerej-berejkan.*
Verslaan, *menang*, *poekoel*, *petjah perang.*
Slag leveren, *berperang.*
In slagorde stellen, *mengâtoerkan barîsan.*
In slagorde staan, *bedîri berbâris*, *bedîri berbandjar.*
Monsteren, inspectie houden, *periksa.*
Dienstnemen, *mâsoeq soldâdoe.*
In dienst nemen, *kassi mâsoeq soldâdoe.*
Werven, *koempoel*, *koempoelkan.*
Pressen, lichten, *pâpar.*
De trom roeren, de trom slaan, *pâloe tamboer.*
Belegeren, *kepoeng*, *mengepoeng.*
Terugdrijven, *oendoerkan.*
Bestormen, aanvallen, *serang*, *menjerang*, *melanggar.*
Verkennen, *âmat-amâti*, *periksa.*
De ronde doen, *békin ronda.*
Bespieden, *mengintej*, *soeloe*, *sâmar.*
Een uitval doen, *kaloewar menjerang.*
Eene vesting beklimmen, *menajîki kôta.*
Verschansen, *memâgar*, *memagâri*, *membèntèngkan.*
Overvallen, op het lijf komen, *mendatângi.*
Op marsch overvallen, *serang di djâlan.*
Stormenderhand innemen, *menggagâhi.*
Te vuur en te zwaard vernielen, *membâkar roemah memboenoeh ôrang.*
Verwoed moorden, *âmoq*, *mengâmoq.*
Zich overgeven, *serahkan dirînja.*
In bezit nemen, *ambil.*
Geweld plegen, onderdrukken, *anijâja*, *menganijâja.*
Kwellen, plagen, *sakîti*, *ganggoe.*
Versterken, *békin tegoeh*, *tegoehkan.*
Met de lans steken, *tîkam*, *menoembaq.*
Ingekwartierd zijn, *toempang*, *mondoq.*
Uitroeien, verdelgen, *toempas.*

Opsporen, *tjâri*, *tjahâri*.
Ontmoeten, *bertemoe sâma*, *bertemoe dengan*, *ketemoe sâma*.
Treffen, raken, *kena*.
Steken, *tîkam*, *toesoeq*.
Bezwijken, onderdoen, *tîwas*.
Vallen, *djâtoeh*.
Sneuvelen, *mâti*, *mampoes*.
Wonden, *békin loeka*, *kassi loeka*.
Gewond worden, *kena loeka*.
Wreken, *bâlas*, *bâlaskan*.
Onderwerpen, *âlahkan*, *tâloqkan*, *menang*.
Zich onderwerpen, *toeroet*, *îkoet*, *tâloq*.
Bevredigen, *békin dîjam*, *békin perdaméjan*.
Oproer verwekken, *békin gâdoeh*, *békin roesoe*.
Loskoopen, *teboes*.
Levend gevangen nemen, *tangkap dengan hîdoepnja*.
Doorbreken, zich een weg banen, *tampoeh*.
Aflossen, *ganti*.
Op schildwacht staan, *berdjâga*.
Dwingen, *paksa*.
Uitrukken, *kaloewar*.
Inrukken, *mâsoeq*, *poelang*.
Overvallen, verrassen, *sirkap*.
Aanvallen, *serboe*, *langgar*.
Heulen met den vijand, *bejloet*.
Afhakken, *panggal*, *pôtong*.
Onthoofden, *panggal kapâla*, *pôtong kapâla*.
Verstrooid op den grond liggen, *terpalintang*.
Verontrusten, *menggâdoehkan*.
Ketenen, boeien, *târoeh rantej*, *târoeh boeij*, *rantejkan*.
Herhalen, *beroelang-oelang*.
Aangorden, *sendang*.
Zich haasten, *tjepat-tjepat*, *berbângat*.
Volgen, vervolgen, nazitten, *îkoet*, *ambat*.
Begeleiden, *îring*, *pigi sâma*.
Twisten, handgemeen zijn, *bekalâhi*.
Afdanken, degradeeren, *petjat deri pangkatnja*.
Omsingelen, *kepoeng*, *kroeboeng*.
Bewaken, wacht houden, *kâwal*, *djâga*.
Vertrouwen, steunen, rekenen (op), *pertjâja*, *hârap* (*pada*).
Uitbarsten, springen, *meletoes*.
In de lucht vliegen, *meletoes sahingga terbang ka-lângit*.
Het zwaard trekken, *oenoes pedang*, *tjâboet pedang*.
Het zwaard opsteken, *mâsoeqkan pedang*.
Verdedigen, weêrstand bieden, *melâwan*.
Verlof geven, *kassi béjbas*.
Verlof vragen, *bermoehoen*.
Geschut gieten, *toewang marîjam*.
Exerceeren, *bebâris*
Standhouden, *bediri*.
Wapens dragen, gewapend zijn, *pîkoel sendjâta*, *pâkej*

sendjâta.
Orders geven, *kassi ordi*, *kassi printah.*
Straffen, *kassi siksa*, *menjiksa.*
Fourageeren, *ambil bekal.*
Verjagen, *larîkan*, *oesir.*
Vrijlaten, *lepaskan.*
De trompet steken, *tîjoep selomprèt.*
Bestand zijn, *bôleh tâhan.*
Beschieten, *timbâki.*
Bericht geven, *beri kabar*, *beri warta*, *kassi tâhoe* (*taoe*).
Durven, moedig zijn, *berâni.*
Doorwaden, *menggrobîjoq.*
Bezoldigen, *kassi gâdji*, *kassi oepah.*
De wacht betrekken, *nâjik djâga.*
Bevorderen (iemand), *kassi nâjik pangkat.*
Afpersen, *tindis.*
Afmatten, *kerdja tjâpej.*
Aanvoeren, *bâwa.*
Goedkeuren, *soeka*, *ridla*, *rilla.*
Kracht inspannen, *berkeraskerâsan.*
Machtigen, volmacht geven, *kassi koewâsa.*
Nederwerpen, *hampas*, *banting.*
Zwenken, *bâlik.*
Samenspannen, *pakat*, *moewapakat*, *sapakat.*
Weifelen, aarzelen, *bimbang*, *selimpang.*
Waarschuwen, *kassi îngat.*
Overnachten, *mengînap*, *bermâlam.*

Spelen en oefeningen.

Spel, *majînan*, *permajînan.*
Een bal, *bôla*, *kâtej.*
Een knikker, *kalîtja*, *kalîtji.*
Een tol, *gâsing*, *gangsing.*
Eene zweep, *tjamboeq*, *samboeq*, *tjameti.*
Een vlieger, *lajângan.*
Een schommel, *djoemplângan*, *signola.*
Eene pop, *anâkan*, *bonèka*, *bonekka.*
Poppengoed, *pakéjan bonèka.*
Een rinkelbel, *klenîngan.*
Een touw, *tâli.*
Een slinger, *âli-âli.*
Een hoepel, *simpej.*
Een bal, danspartij, *bâla.*
Piano, *piâno.*
Viool, *bijôla*; inlandsche —, *rebab.*
Fluit, *soeling*, *bangsi*, *moerej.*
Zang, *njanjî-an.*
Dans, *bâla*; inlandsche —, *tandaq.*
Muziek-instrument, *boenji-boenjî-an.*
Masker, mom, *topèng.*
Vuurwerk, *petâsan.*
Jacht, *pemboeroe-an.*
Kans, lot, *oentoeng*, *ondej.*
Speelkaarten, *karto*; chineesche —, *kiauw.*

Heer, *râdja.*
Vrouw, *râtoe.*
Boer, *boedaq.*
Aas, *âsa.*
Harten, *hâti.*
Ruiten, *tjâtoer.*
Klaveren, *kembang.*
Schoppen, *tjangkoel.*
Troef, *kapâla.*
Inzet, *petaroehan*, *taroehan.*
Dobbelsteenen, *dâdoe, boewah pâri.*
Schaakspel, *tjâtoer.*
Schaakstukken, *boewah tjâtoer.*
Schaakbord, *pâpan tjâtoer.*
Koning, *râdja.*
Koningin, *manteri.*
Raadsheer, *gâdjah.*
Faard, *koeda.*
Kasteel, *têr.*
Pion, knecht, *bîdaq.*
Schaak, *sâh.*
Mat, *mât.*
Dambord, *pâpan dam.*
Dam, *dam.*
Damstuk, *boewah dam.*
Kaatsbal, *râga.*
Kaatsspel, *séṛaq râga.*
Billard, *biljard, mejdja bôla.*
Karambole, *kena doewa.*
Kolfbal, *boewah dil, bôla dil.*
Kegel, *pantjang.*

Werkwoorden op het voorgaande betrekkelijk.

Spelen, *bermâjin.*
Dansen, huppelen, *târi.*
Zingen, *njânji.*
Teekenen, schilderen, *toelis, gambar.*
Fluiten, *mâjin soeling.*
Op de piano spelen, *mâjin piâno.*
Op de viool spelen, *mâjin bijôla.*
Maskeeren, *pâkej topèng.*
Schermen, *mâjin sendjâta.*
Wandelen, *djâlan-djâlan, pasijaar.*
Springen, *loempat.*
Loopen, *lâri;* om het hardst —, *lâri berloemba.*
Paardrijden, *toenggang koeda.*
Zwemmen, *berenang.*
Waden, *âroeng, grobîjoq.*
Baden, *mandi.*
Jagen, *boeroe, berboeroe.*
Visschen, *tjâri îkan, ambil îkan, tangkap îkan.*
Hengelen, *gâjil.*
Vangen, *pîkat, tangkap.*
Vogels strikken, *djeratkan boeroeng.*
Knikkeren, *mâjin kalîtja.*
Slingeren, *mengâli-âli.*
Wippen, schommelen, *djoemplang.*
Dobbelen, *berdjoedi, mâjin dâdoe.*
Winnen, *beroentoeng, dâpat oentoeng.*
Verliezen, *roegi.*
Inzetten, *târoeh, betâroeh,*

menâroeh.
Gissen, raden, *kîra, kîra-kîra.*
Kaartspelen, *mâjin karto.*
Doorschudden, *tjampoer.*
Geven, *kassi, beri.*
Afnemen, *angkat.*
Verzaken, *semboeni.*
Schaakspelen, *mâjin tjâtoer.*
Damspelen, *mâjin dam.*
Slaan (in het schaken of dammen), *angkat.*
Karamboleeren, *kena doewa.*
Kolven, *dil.*

Zelfstandige naamwoorden van verschillenden aard.

Aalmoes, *tsedekah, sedekah, derma.*
Aanbidding, vereering *ibâdat.*
Aandacht, *ingâtan.*
Aanleiding, *moela.*
Aard, karakter, *hâti, pekerti, pakrîti.*
Aard, wijze, manier, *peri, kalakoe-an.*
Achteloosheid, nalatigheid, *alpa.*
Afgunst, wangunst, *dengki.*
Antwoord, *balâsan, pembalâsan, djawâb.*
Bedevaart, *hhadj, nâjik hhadj;* —ganger, pelgrim, *hhâdji.*
Beding, belofte, afspraak, *djandji.*
Bedoeling, doel, plan, *maktsoed, maksoed.*
Bedrog, list, *pedâjan, tîpoe.*
Begin, *permoelâ-an, kamoelâ-an, moela.*
Begrafenis, *petanâman.*
Belasting, impost, *bêja, tjoekaj.*
Bepaling, zekerheid, *katentoe-an.*
Bericht, tijding, nieuws, *chabar, kabar, warta.*
Berouw, *sesal.*
Bestaan, *âda, ka-adâ-an;* (levensonderhoud), *rezeqi, kahidoepan.*
Beteekenis, bedoeling, *arti.*
Beurt, *pegantî-an.*
Billijkheid, *âdil, intsâf.*
Bloei, welvaart, *râmej.*
Blijk, bewijs, teeken, *tanda.*
Boete, geldboete, *denda.*
Boetedoening, kluizenaarsleven, *tâpa, pertapâ-an.*
Bod, *tâwar, tawâran.*
Boosheid (toorn), *mârah, amârah;* (slechtheid), *kadjahâtan.*
Courant, *soerat kabar, soerat lejlang.*
Daad, *perboewâtan, pemboewâtan;* (werk) *pekerdjâ-an, kerdja.*
Dank, dankzegging, *sjoekoer.*
Deugd, braafheid, het goede, *kabedjîkan.*
Dienst, dienstvaardigheid, *kabaqtî-an, baqti, chedmat.*
Diepte, *dâlam.*
Doel, mikpunt, *sasâran.*
Domheid, *bebal, bôdo.*
Doodkist, *kerenda, peti ôrang mâti.*
Dorst, *dahâga, dâga, aoes.*

Draagband, *sandang*.
Droefheid, *doeka*, *kadoekâ-an*, *pertjintâ-an*.
Droom, *mimpi*.
Duidelijkheid, blijkbaarheid, *kanjatâ-an*.
Dwaasheid, gekheid, *gîla*, *kagilâ-an*.
Dwang, *paqsa*.
Eerbied, *hhormat*.
Eigendom, *poenja*, *mîlik*.
Eigenschap, *tsifat*, *lâkoe*, *peri*.
Einde, *âbis*, *pengabîsan*, *kahabîsan*, *kasoedâhan*, *tammat*.
Eisch, verzoek, vraag, vordering, *permintâ-an*.
Erfenis, erfgoed, *poesâka*.
Faam, *kabar*, *chabar*.
Fabel, *tjerîta kôsong*.
Fatsoen, *roepa*.
Feest, *pesta*, *koendângan*.
Fonds, kapitaal, *môdal*.
Fooi, *oewang sîrih*, *oepah*.
Formaat, model, *tjonto*, *roepa*.
Fortuin, kans, lot, *oentoeng*.
Gang, *djâlan*, *perdjalânan*, *gang*.
Gast, *djâmoe*, *koendângan*.
Gebed, *dôâ*, *sembahjang*.
Gedachte, herinnering, *ingâtan*.
Gedienstigheid, *kabaqtî-an*, *chedmat*.
Gedrag, houding, toestand, *lâkoe*, *kalakoe-an*.
Geduld, *tsabar*, *sabar*.
Gehuil, *tângis*.
Gelofte, *djandji*, *perdjandji-an*.
Geloof, vertrouwen, *pertjâja*; (godsdienstig —), *iman*.
Geluid, *boenji*; (stem), *swâra*.
Geluk, *bahagîja*, *bagîja*, *kabahagijâ-an*; on—, *tjelâka*.
Gemak, *kamoedâhan*, *moedah*.
Geschenk (aan eenen hoogere in rang), *persembah*, *persembâhan*;— (aan eenen mindere in rang), *anoegerah*, *kirîman*; — (tot aandenken), *tjendra mâta*.
Geslacht, stam, *bangsa*.
Geur, *bâwoe*, *baoe*.
Geweld, onrecht, *anijâja*.
Gewoonte, gebruik, *âdat*.
Gezag, *koewâsa*.
Gezang, *njânji*.
Gezelschap, vergadering, bijeenkomst, *himpoenan*, *perhimpoenan*, *madjelis*, *koempoelan*.
Gierigheid, *kikîran*.
Gift, *pemberî-an*, *karoenîja*.
Glans, *tjahâja*, *tjâja*.
Godsdienst, *âgama*.
Groep, *pekoempoelan*, *perhimpoenan*.
Groet, *tâbeq*, *tâbej*, *salâm*.
Grootheid, grootte, *kabesâran*.
Gulzigheid, *râkoes*.
Haast, spoed, *lakâs*, *tjepat*.
Haat, nijd, *bentji*.
Handgeklap, *tepoq tângan*.
Hartstocht, *hawa napsoe*.
Hartzeer, *sâkit hâti*.
Heil, welvaren, *salâmat*, *slâmat*.
Helderheid, *katerângan*.
Helft, *satengah*, *sabelah*.

Hevigheid, *keras*, *kakerâsan*.
Hinder, hindernis, last, *soesah*.
Huivering, *goemetar*.
Hulde, *hhormat*.
Hulp, *pertoeloengan*, *toeloeng*.
Honger, *lâpar*.
Hoogte, *katinggî-an*, *tinggi*.
Hoon, *hônar*.
Hoop, *pengharâpan*.
Iemand, *sa-ôrang*.
Inboorling, *ôrang negeri*.
Ingezetenen, *îsi negeri*.
Inhoud (lading), *îsi*, *moewâtan*, — (van een geschrift of gesprek), *boenji*.
Invloed, *koewâsa*.
Invoer, *bâwa mâsoeq*.
Jammer, *tjelâka*; 't is —, *kasîhan*, *kassî-an*, *sâjang*.
Jeugd, *moeda*, *kamoedâ-an*.
Kaliber, *besaarnja*.
Kant, rand, *pinggîr*.
Kapittel, hoofdstuk, *fatsal*.
Keer, maal, *kâli*.
Kennis, wetenschap, *pengatahoe-an*, *ilmoe*; (bekende), *kenâlan*.
Kenteeken, merk, *tanda*, *bekas*.
Kerf, *gâris*.
Keur, ijk, stempel, merk, *tjap*.
Keus, *piléhan*.
Kinnebakslag, *tampejling*.
Klank, *boenji*.
Klap, *tampar*.
Kleur, *warna*.
Klomp, stuk, *kepal*, *boewah*, *goempal*, *koempal*.
Kloof, *belah*.
Klucht, *pemajînan*.
Kluwen, *boengkoesan*.
Knik, *manggoet*.
Knots, *toengkat*, *gâda*.
Kommer, ellende, *kasoekâran*.
Komst, *dâtang*.
Kooi, *koeroengan*, *sangkar*.
Koop, *pembelî-an*; —manschap, —waar, *dagângan*, *belî-an*, *belî-belî-an*.
Koppigheid, *tegar*.
Korst, *koelit*.
Kracht, *qoewat*, *koewâsa*.
Krans, bloemkrans, *boenga dikârang*.
Krant, zie Courant.
Kreet, *tangîsan*, *héreq*.
Kreng, *bangkej boesoeq*.
Kring, *boendar*.
Kruin, *poentaq*.
Krul, *gandik*; valsche —, *tjemâra*; (schaafspaan), *seroetan kâjoe*.
Kuif, *djamboel*.
Kunde, kunst, *tâhoe*, *ilmoe*.
Kunstgreep, *pedâjan*.
Kus, *tjîjoem*.
Kuur, gebaar, *tingkah*.
Laagheid, gemeenheid, *kahinâ-an*.
Laagte, *karindâhan*; (eene lage plaats), *tampat rindah*.
Lafenis, *bârang segar*.
Last (vracht), *moewâtan*, *pikoelan*; (moeite, leed), *soesah*.
Laster, *pitnah*, *fitnah*.
Leder, *koelit*, *koelit jang disâmaq*.
Leeftocht, *bekal*, *rezeqi*.

Leer, voorschrift, *pengadjâran.*
Legaat, *pembert-an.*
Lengte, *pandjang;* (van tijd), *lâma.*
Leugen, onwaarheid, *doesta.*
Leus, *tanda.*
Licht, *terang.*
Lied, *puntoen, selâka.*
Liefde, *kasihan, pengasihan, tjinta.*
Ligging, plaats, *tempat;* (het liggen), *kabaringan.*
Lis, lus, *kantjing.*
List, *pedjian, tipoe, âdjâ.*
Lof, roem, *poedji.*
Loftzang, *tadlil.*
Lomer, *rendang.*
Loos, *kedjog, mâtu.*
Loon, *upah, gâdji.*
Lotbrichtigheid, *gemoerwah.*
Lust, *senâ.*
Lusta, *tanâ,* (zwe plants), *tanjoer tanâ.*
Maagdelijk, *perâwan.*
Maatsel, *pendoewâlan.*
Macht, *kawasa, ar—, kawasa pawai kawasatoer—, wanâ—, kawasan.*
Maan, *sambawan, bulang.*
Maanen, *pâw, nini.*
Maaning, *wedoeng, kiw, wingsi, sipâtu.*
Maatje, *âdjâ van het kakiau, sangsang.*
Makelaarsloon, *wasah.*
Makker, *sanak.*
Makker, *wedâ, kâwan, ar—, mawâdan, mawâd.*
Minzaamheid, *mânis.*
Misbruik, *sâlah pâkej.*
Misdaad, fout, *sâlah, kasalâhan.*
Misgeboorte, *ânaq goegoer.*
Misnoegen, toorn, *goesar;* (van een vorst), *moerka.*
Mode, *tjâra.*
Moed, *berâni.*
Moeite, *soekar, kasoekâran.*
Mogelijkheid, *bôleh, ihktimal.*
Moord, *pemboenoehan.*
Moordenaar, *pemboenoeh.*
Naad, *kelim.*
Naam, faam, *nâma.*
Nadeel, schade, *roegi, karoegi-an.*
Nalatenschap, *kartu âwang waiti, bâwang tinggâlan.*
Neiging, drift, *napsoe, nafsoe.*
Niemand, *tjiâtu ar-âwang.*
Niets, *tjiâtu âpa âpa, sawâtoe gin tjiâtu.*
Nut, *poma, gampami-an.*
Obligatie, *surat satang.*
Offer, *sawâsan, sawâsan.*
Omstandigheid, *âwai âwawai.*
Omtrek, *âtiran, sâlîling.*
Onderscheid, *bedâ.*
Onderscheiding, *tandâsekaning, tanda tinggan.*
Onderwerp, *tanâmu.*
Onderwijzing, *pâsar.*
Onderzoek, *pe-kâw.*
Onderzoeken, *seezâwed, kâ-kawâ, sadjawâtan.*
Onderzoek, *[illegible] ketar.*
Ongeduld, *[illegible] sabar.*
Ongeval, *[illegible].*

Ontbijt, *mâkan pâgi.*
Onthaal, gastmaal, *perdjamoe-an.*
Ontzag, vrees, *tâkoet.*
Onwil, *tra-maoe.*
Oord, *tampat, negeri, benoewa.*
Oordeel (verstand), *boedi;* (vonnis), *hhoekoem.*
Oorsprong, begin, *moela, hoeloe, âtsal, permoelâ-an.*
Oorzaak, reden, *sebab, kârna.*
Opgaaf, *bilângan.*
Oprechtheid, waarheid, *kabenâran.*
Opschik, sieraad, *perhijâsan.*
Opstel, *karângan.*
Orde, *peratoeran.*
Order, bevel, *printah, ordi.*
Ouderdom, *toewa;* (leeftijd), *oèmoer.*
Overmaat, *membang.*
Overspel, ontucht, *kandaq, zîna.*
Overvaart, *penjebrângan.*
Overvloed, *kabanjâkan.*
Overzijde, *seberang.*
Paar (een), *sapâsang.*
Pak, *boengkoesan.*
Pand, *gâdej, petâroeh.*
Partij (deel), *bahagî-an, bagî-an;* (menigte), *beberâpa;* tegen—, *moesoeh.*
Pedestal, voetstuk, *kâki, âlas.*
Persoon, *ôrang.*
Pil, *poelong ôbat, pil.*
Pit (merg), *soemsoem;* (kern), *bîdji;* (van een lamp), *soemboe.*
Plaat, prent, schilderij, *gambar, toelîsan.*
Pleit, pleidooi, proces, *dâwa, perkâra.*
Pleister, *kôjo;* (gips), *kâpoer hâloes.*
Plek, vlek, *plèk, kottor.*
Plicht, *wadjîb, hâroes.*
Pluksel, *tîras.*
Plunje, *pakéjan. pakâjan.*
Pok, *tjâtar;* —stof, *bîjang tjâtar.*
Pop, *bonèka, anâkan.*
Port, *oepah soerat.*
Post (stijl), *tîjang;* brieven—, *pos;* —bode, *oepas pos;* — kantoor, *kantor pos;* —paard, *koeda pos;* —wagen, *karetta pos;* —(ambt), *pangkat.*
Praal, *kabesâran.*
Praat, *ômong, bitjâra.*
Predikstoel, *minbar.*
Procuratie, *soerat wâkil.*
Proef, *tjôba.*
Prooi, roof, *rampâsan.*
Prop, *soempal.*
Psalm, *sâboer, mazmoer.*
Puin, *poewin.*
Punt, *oedjoeng.*
Put, *soemoer;* — emmer, *timba.*
Raad, overleg, *bitjâra.*
Rag, spinrag, *sârang lâwa-lâwa.*
Rand, *pinggîr.*
Rang, *pangkat.*
Rechtbank, *hhoekoem.*
Rechtspraak, *poetoesan hhoekoem, perkatâ an hhoekoem.*
Redding, *kaloepoetan, peloepoetan.*
Register, lijst, *soerat, daftar.*

Reglement, *soerat parintah.*
Reinheid, zuiverheid, zindelijkheid, *soetji*, *kasoetji-an.*
Rimpel, *kâroet.*
Roem, eer, lof, prijs, *poedji*, *kapoedji-an.*
Rol, *goeloengan.*
Rust, *senang*, *sentawsa*, *istrahhat*; —bank, *bangko*, *bâlé-bâlé.*
Ruzie, *roesoe*, *tjeréwèt.*
Schaamte, schande, *mâloe*, *kamaloe-an.*
Schacht, *bâlang.*
Schande, *tjela*, *honar.*
Schat, *harta*, *banda.*
Schatkist, *perbandaharâ-an*, *bejto 'l mâli.*
Schavot, *tampat hhoekoem ôrang*, *tampat pemboenoehan.*
Scheiding, *pertjerej-an.*
Schepsel, *machloeq.*
Scherts, *sindîran.*
Scheutje, *tegoq.*
Schilderij, *gambar*, *toelîsan.*
Schilfer, *goerap.*
Schimp, *sindîran.*
Schoonheid, *kabagoesan.*
Schop, *skop*, *tjop.*
Schram, *bekas gâroeq.*
Schrede, *langkah*, *djangkah.*
Schrik, *kâgèt.*
Schroom *tâkoet*, *mâloe.*
Schuim, *dîdih*; —op den mond, *boesa*; — op de rijst, *tâdjin.*
Schuld, *sâlah*, *kasalâhan*; on—, *soetji*, *kasoetji-an*; — (van geld), *oetang.*
Schijn, *roepa.*
Sekte, *oemmat.*
Slaap, *tîdor*, *âdoe*; —plaats, *tampat tîdor*, *per-adoe-an.*
Sleutel, *ânaq koentji.*
Slip, *oedjoeng.*
Slot, *koentji*; (van een geweer), *dâpoer*; (kasteel), *kôta*; (einde), *tammat*, *pengabîsan.*
Sluier, *tetampan.*
Smaak, gevoel, gewaarwording, *râsa.*
Smart, *sâkit*, *soesah.*
Soort, *djenis*, *roepa.*
Spaan, *seroetan kâjoe.*
Spleet, *belah.*
Splinter, *tâtal*, *sembîloe.*
Spook, *hantoe.*
Spraak, taal, *bahâsa*, *bâsa.*
Spreuk, *mitsal.*
Sprong, *loempat.*
Spijt, ergernis, *sâkit hâti.*
Stand, *tampat*, *bangoenan.*
Stank, *bâwoe boesoeq.*
Stap, *djangkah*, *djedjaq.*
Stellage, *nanglong.*
Sterveling, *manoesîja.*
Stervensuur, *adjal*, *katîka kamatî-an.*
Stilte, *kadijâman*, *dîjam.*
Straal, *sînar.*
Streek, streep, lijn. *bâris.*
Striem, *lîtiat*, *bekas.*
Strop, *jerat*, *tâli lejher.*
Tafereel, *toelisan*, *gambar.*
Tegenspoed, *tjelâka.*
Tegenzin, *djemoe.*
Testament, uiterste wil, *wasîjat*; (het O. T.), *soerat*

perdjandjî-an lâma; (het N. T), *indjîl*, *soerat perdjandjî-an bâroe*.
Tevredenheid, *kasenângan*.
Tik, *ketôk-an*.
Titel, eeretitel, *gelar*, *gelâran*, *nâma*.
Tod, vod, *lontej*.
Toestand, omstandigheid, zaak, *hhal*, *kalakoe-an*.
Toeval, lot, *oentoeng*.
Toevlucht, *pertoeloengan*.
Tonder, *râboeq*.
Toon, klank, wijs, *boenji*, *lâgoe*.
Toovermiddel, *sastera*, *mantera*.
Tractaat, verbond, *djandji*, *perdjandjî-an*; geschreven —, *soerat djandji*, *soerat perdjandjî-an*.
Tred, schrede, *langkah*, *djedjaq*.
Trein, *pengirîngan*.
Troep, *pekoempoelan*, *kâwan*.
Troost, *îboer*, *lîpar*.
Trotschheid, *angkoe*, *kabesâran*.
Trouw, getrouwheid, *satîja*.
Tusschenruimte, *lâpang*, *antâra*, *pelantarâ-an*.
Tusschentijd, *kaselângan*.
Twist, *perbantâhan*; — stoker, *toekang tjerêwèt*; — zucht, *soeka tjerêwèt*.
Uitgaaf, onkosten, *elandja*.
Uitstel, *tempo*, *djandji*.
Uitzet, huwelijksgoed, *mâs kâwin*.
Vaste, *poewâsa*.
Veiling, verkooping, vendu, *lejlang*.
Verband, *samboengan*.
Verbod, *larângan*.
Verderf, *kabinasâ-an*, *binâsa*.
Vergelding, belooning, *pembalâsan*.
Vergift, venijn (uit het delfstoffenrijk), *râtjoen*; (uit het dierenrijk), *bîsa*; (uit het plantenrijk), *oepas*.
Vergiffenis, kwijtschelding, *ampoen*.
Verhaal, *tjerîta*, *tjeritera*.
Verhoor, onderzoek, *periksa*.
Verhuring, *persejwâ-an*.
Verklaring, uitlegging, *tâbir*.
Verkoop, *pendjoewâlan*.
Verkrijging, *pendapâtan*, *peroléhan*.
Vermaak, *kasoekâ-an*, *permajînan*.
Vermaning, *adjâran*, *pengadjâran*.
Vernuft, *âqal*.
Verontwaardiging, *mârah*.
Verponding, *padjah*. *pedjaq*.
Verraad, *doerhâka*, *kijânat*.
Verschijning, vertooning, *kalihâtan*.
Verschijnsel, spook, *hantoe*.
Verschil, onderscheid, *bejda*.
Verslag, vertelling, verhaal, *tjerîta*, *tjeritera*.
Verstand, *boedi*.
Vertoog, *bitjâra*.
Vertrouwen, *pertjâja*, *kapertjajâ-an*, *pengharâpan*.
Verval, *roesaq*; (voordeel), *oentoeng*; (van eene rivier),

soeroet.
Verveling, *kesal*, *gemas.*
Verwarring, *koesoet*, *hâroe-hîroe.*
Verwoesting. *kabinasâ-an.*
Verwijt, *tjela.*
Verzadiging, *kennjang.*
Verzoek, *permintâ-an.*
Vinding, *pendapâtan.*
Vloek, *koetoeq.*
Vlucht (het vliegen), *terbang;* (het vluchten), *lâri.*
Vocht, *âjer*, *koewah.*
Voldoening, betaling, *pembajâran.*
Volgreeks, *toeroetan.*
Volmacht, *wâkil*, *koeuâsa.*
Vonnis, *hhoekoem.*
Voorbeschikking, *taqdîr.*
Voorbode, *soeroehan;* (voorteeken), *tanda*, *âlâmat.*
Voordeel, *oentoeng*, *lâba.*
Voorgevoel, *râsa.*
Voorgrond, plein, *lâtar*, *halâman.*
Voorkeur, *pîleh*, *piléhan.*
Voorschot, handgeld, *pandjar.*
Voorschrift, *printah;* (model), *tjonto.*
Voorspraak, *pertoeloengan.*
Voorval, *perkâra*, *pertemoe-an.*
Voorwaarde, *djandji.*
Voorwendsel, *oedzoer*, *oedoer.*
Voorzichtigheid, *âti-âti*, *îngat.*
Voorzitter, *kapâla.*
Vraag, *tânja*, *pertanjâ-an;* (verzoek), *permintâ-an.*
Vrees, *tâkoet.*
Vreugde, *kasoekâ-an*, *soeka hâti*, *soeka.*
Vrijheid, *bejbas*, *lepas;* (van slavernij), *mardahîka.*
Waakzaamheid, *djâga.*
Waan, *kîra*, *sangka.*
Waarborg, *hantar.*
Waarde, prijs, koopprijs, opbrengst, *harga.*
Waarheid, *kabenâran.*
Waarneming (opmerking), *pengingâtan;* (van eene betrekking), *pegângan.*
Walging, *djemoe*, *kadjemoe-an.*
Wandel, *perdjalânan;* (gedrag), *lâkoe*, *kalakoe-an.*
Wanhoop, *poetoes hârap.*
Wanorde, *hâroe-bîroe*, *hîroe-hâra*, *roesoe.*
Wantrouwen, *koerang pertjâja*, *selimpang.*
Warmte, *kapanâsan*, *pânas.*
Wartaal, *bitjâra kôsong.*
Weelde, *ledzat*, *kagemâran.*
Weerzin, afkeer, *gelî*, *kagelî-an.*
Weldaad, *kabedjîkan.*
Weldadigheid, *kamoerâhan.*
Welvaren, voorspoed, *sedjahtra*, *selâmat.*
Wenk, *tanda.*
Wensch, *soeka*, *mâoe*, *hârap*, *pengharâpan.*
Wet, *hhoekoem*, *oendang-oendang.*
Wetenschap, *pengatahoe-an*, *ilmoe.*
Wieg, *ajoenan.*
Wil, *kahandaq;* vrije—, *sengâdja*, *ichtijâr.*

Wonderwerk, *moedjizat.*
Woning, *roemah, pondoq.*
Woonplaats, *tampat, tampat kadoedoekan, tampat kadijâman.*
Woord, gezegde, *kâta, perkatâ-an.*
Wraak, *pembalâsan;* — zucht, *dendam.*
IJver, *râdjin.*
Zaak, artikel, *perkâra;* (voorval), *perkâra, stori, hhâl.*
Zak, *kâroeng;* geld—, *kantoeng;* (beurs), *poendi;* —geld, *belandja;* —boekje, *boekoe peringâtan.*
Zalf, *kojo.*
Zang, *njânji;* —wijs, *lâgoe.*
Zegel, *tjap.*
Zegen, *berkat, selâmat, oentoeng.*
Zelfkant, *pinggir.*
Zekerheid, *soenggoeh.*
Zetel, *karossi, geta, tampat doedoeq.*
Ziekte, *penjâkit, sâkit.*
Ziel, *njâwa, djîwa.*
Zin (lust), *soeka;* (beteekenis), *arti;* —tuigen, *pantjèndra.*
Zinnebeeld, zinspreuk, *ibârat, oepâma.*
Zitbank, *bangko, bâlei.*
Zitplaats, *tampat doedoeq, tampat kadoedoekan.*
Zondaar, *ôrang berdôsa.*
Zonde, *dôsa.*
Zorg, kommer, *soesah, pertjintâ-an, tjinta.*
Zucht, *keloeh;* (trek, lust), *kapîngin.*
Zwaarte, *kaberâtan.*
Zwakte, *lemas, lemah.*
Zwangerschap, *boenting,*
Zwerm, *kâwan, kabanjâkan.*
Zwierigheid, *kabagoesan.*
Zwoord, *koelit bâbi.*

Bijvoeglijke naamwoorden van verschillenden aard.

Aanzienlijk, *besaar, bangsâwan, moelija.*
Aardig, kluchtig, snaaksch, *djenâka.*
Alledaagsch, gewoon, *bârangbârang.*
Allerlei, in soorten, *pelbâgej, bâgej-bâgej;* (de eerste de beste), *sebârang.*
Ander, anders, *lâjin.*
Arm, *miskîn, pâpa.*
Bedorven, *roesaq, binâsa.*
Bedroefd, *doeka, doekatjita, sâkit hâti.*
Betamelijk, *hâroes, pâtoet.*
Bitter, *pâhit.*
Blauw, *bîroe, blauw.*
Blijkbaar, duidelijk, *njâta.*
Blind, *boeta.*
Breed, *lejbar.*
Bruin, *hîtam mânis.*
Dankbaar, *jang tarîma kâsih.*
Dapper, moedig, *berâni.*
Diep, *dâlam;* on—, *tjetek.*
Dik, *tebal;* (gestold), *kental;* (troebel), *boetaq.*

Dom, *bebal*, *bodoh*.
Donker, *gelap*.
Doof, *toeli*.
Droog, *kering*.
Dun, *nîpis*, *tîpis*; (vloeibaar), *entjer*.
Duur, *mâhal*.
Dwaas, *ahhmaq*; (gek), *gîla*.
Edel (door geboorte), *bangsâwan*; (door deugden), *baaibaai*; (door rang), *besaar*; on—, *hîna*, *kedji*.
Eenige, *beberâpa*, *berâpa*.
Eenparig, *bersâma-sâma*.
Eenzaam, *soenji*, *sepi*.
Eerlijk, *betoel*, *benar*; on—, *trâda betoel*.
Eerst, *dahoeloe*, *jang dahoeloe*.
Eindelijk, *di belâkang sekâli*.
Effen, recht, *râta*.
Elk, ieder, *tîjap-tîjap*, *sâbansâban*, *mâsing-mâsing*.
Eveneens, *sâma djoega*.
Flauw, laf, *tâwar*.
Forsch, *qoewat*.
Frisch, *segar*; (koel), *sedjoeq*.
Fijn, *hâloes*; (dun), *seni*.
Gaaf, ongeschonden, *baai*, *sempoerna*.
Gaar, *mâsaq*, *mâtang*.
Gaarne, *dengan soeka hâti*.
Gauw, *tjepat*, *lantjar*, *lakàs*.
Geduldig, *tsâbar*, *sâbar*; on—, *koerang sâbar*.
Geel, *koening*.
Geheel, *intejro*, *seloeroeh*, *segalla*.
Gek, *gîla*; (verwaand), *kôtjaq*.
Gelukkig, *beroentoeng*; on—, *tjelâka*.
Gemakkelijk, *mòedah*, *gampang*; on—, *soesah*, *soekar*.
Gemeen, laag, *kedji*, *hîna*, *hîna-dîna*.
Genoeglijk, aangenaam, verkwikt, *sedap*.
Gering, *ketjil*, *hîna*.
Getrouw, *setija*, *setijâwan*.
Gewoon, gewend, *bijâsa*, *bîsa*; on—, *trâda bîsa*.
Gezamenlijk, *bersâma-sâma*.
Gezond, *selâmat*, *baiî*, *semboeh*, *ènnaq bâdan*.
Gierig, *kîkir*.
Glad, glibberig, *lîtjin*.
Goed, braaf, *bâjik*, *baai*.
Goedkoop, *môerah*.
Groen, *hîdjoe*.
Grof, *kâsar*.
Groot, *besaar*.
Grijs, *warna âboe*.
Haastig, *tjepat*, *lakàs*.
Handig, vlug, *pantas*; on—, *bôdok*, *bodoh*.
Hard, *keras*.
Hartig, zout, brak, *âsin*, *mâsin*.
Heet, warm, *pânas*.
Hoekig, *persâgi*, *pesâgi*; vier—, *ampat pesâgi*.
Hoog, *tinggi*, *besaar*.
Inwendig, *di dâlam*.
Jong, *moeda*.
Kaal, *goendoel*.
Keurig, *bâgoes*, *èndah-èndah*.
Kiesch, *taoe àdat*, *sôpan*.
Kinderachtig, *tjâra ânaq*.
Klaar, duidelijk, *terang*, *njâta*.
Klein, *ketjil*.

Koel, koud, *dingin*, *sedjoeq*.
Koppig, *tegar*.
Kort, *pendeq*.
Kreupel, mank, *pintjang*.
Kroes, gekruld, *kerîtik*, *kerîting*.
Krom, *bengkoq*; (gebocheld), *bongkoq*.
Kruiselings, *lintang-lintang*.
Kuisch, *senoenoeh*.
Kunstig, *pandej*.
Laag, *rindah*; (gemeen), *hîna*.
Laat, *laat*, *mâlam*; ('s avonds), *petang*.
Laatste, *jang di belâkang*.
Laf hartig, *penâkoet*.
Lam, *timpang*, *tjâpik*; — aan de handen, *kipi*, *kepel*; — aan de beenen, *loempoeh*.
Lang, *pandjang*; — van duur, *lâma*.
Langzaam, talmachtig, *lambat*, *mâlas*, *plan-plan*.
Lastig, moeielijk, *soesah*, *soekar*.
Lauw, *soewan*, *hângat*.
Ledig, *kôsong*.
Leelijk, *djelèh*, *koerang bâgoes*, *boesoeq*.
Leep, slim, *tjerdiq*, *pintar*.
Leergierig, *soeka belâdjar*.
Leesbaar, *dâpat di bâtja*, *kâbatjâ-an*.
Lek, *bôtjor*.
Lekker, *ênnaq*, *ênaq*, *sedap*.
Lenig, zacht, *lembek*, *lemas*.
Letterlijk, *betoel-betoel*.
Leugenachtig, *doesta*.
Licht, helder, *terang*; (niet zwaar), *enteng*; — van kleur, *moeda*.
Lief, *mânis*.
Linker, linksch, *kîri*.
Loensch, *mâta djering*.
Loffelijk, *kapoedji-an*, *terpoedji*.
Log, loom, traag, lui, *mâlas*.
Los, *loenggar*; (ontslagen), *lepas*, *telepas*; (slap), *kendoer*.
Luidruchtig, *gagap goemptta*.
Lustig, vroolijk, *râmej*.
Maandelijksch, *sâbân boelan*.
Machtig, *koewâsa*; bovennatuurlijk —, *saqti*; on—, *trâda koewâsa*, *lemah*, *dlaip*.
Maf, *lesoe*.
Mager, schraal, *koeroes*.
Mak, tam, *djinaq*.
Maleisch, *melâjoe*.
Malsch, zacht, week, *lemboet*.
Manmoedig, *tjâra lâki-lâki*.
Meer, *lebih*, *lâgi*; — en meer, hoe langer zoo —, *mingkin*.
Meerderjarig, huwbaar, *âqal bâligh*.
Meergemeld, *soedah diseboet*.
Meermalen, *beberâpa kâli*.
Meest, *terlebih*.
Menig, *beberâpa*, *bânjaq*; — maal, *bânjaq kâli*.
Middelmatig, tamelijk, *sedang*.
Middelste, *jang di tengah*.
Mild, *moerah*.
Minzaam, *lemboet mânis*.
Mis, niet raak, *trâda kena*, *sâlah*.
Mismoedig, *ketjil hâti*.
Misselijk, *mendeloe*.

Moedeloos, *koerang hâti.*
Mogelijk, *bôleh, bôleh djâdi;* on—, *tra-bôleh, tra-bôleh djâdi.*
Mollig, *ompoq.*
Mooi, schoon, fraai, *bâgoes, éjloq.*
Muf, *bèngoe.*
Naakt, *telandjang.*
Naarstig, vlijtig, *râdjin.*
Nalatig, achteloos, *loepa, alpa.*
Nat, *bâsah.*
Nauw, *sesaq.*
Nauwkeurig, *betoel.*
Nederig, *rindah hâti.*
Netjes, *tjantik, loetjoe.*
Nieuw, *bahâroe, bâroe.*
Nieuwsgierig, *melit, gîrang.*
Noodeloos, niet noodig, *tra-oesah.*
Noodlottig, *tjelâka.*
Noodzakelijk, *misti, ti-dâpat tijâda, tra-bôleh-trâda.*
Nuttig, *bergoena.*
Onaangenaam, *trâda ènnaq.*
Onbegrijpelijk, *tra-bôleh dikîra, tijâda terkîra.*
Onbeleefd, onbeschaafd, *koerang âdjar, biâdab.*
Onbeschaamd, *trâda mâloe.*
Onbeschoft, *pâkang, tamboeng.*
Onbruikbaar, *tra-bôleh dipâkej.*
Ondeugend, *delap, djâhat, nâkal.*
Onecht, valsch, ontrouw, *trâda betoel, palso.*
Oneven, *gâsil.*
Ongeneeslijk, *trâda bôleh dioebâti.*
Ongeoorloofd, *hharâm, drlârang.*
Ongevoelig, *gemas.*
Onmachtig, *trâda mampoe.*
Onmeedoogend, *trâda kasîhan.*
Onrecht, *sâlah.*
Onsmakelijk, *trâda ènnaq.*
Ontoereikend, *kapâlang, koerang.*
Onveranderlijk, *trâda beroebah.*
Onvoorziens, *tra-katahoe-an, tîba-tîba.*
Ootmoedig, *rindah.*
Open, *teboeka;* —hartig, *hâti betoel.*
Oprecht, *benar, betoel.*
Oud, *toewa;* in ouden tijd, *dahoeloe kâla;* oude gewoonte, *âdat lâma.*
Ouderwetsch, *tjâra dahoeloe kâla.*
Overeind, *bedîri.*
Overhoop, *roesoeh.*
Overig, *lebih.*
Overvloedig, *bânjaq sekâli.*
Overzeesch, *deri sebrang laoet.*
Paarsch, *oengoe.*
Partijdig, *trâda betoel.*
Plat, ondiep, *tjéper.*
Plechtig, *angkar, athlamat.*
Poezelig, *ompoq.*
Pokdalig, *bopèng.*
Preutsch, nuffig, *betingkah.*
Puntig, *tjontjip, tâdjam oedjoengnja.*
Purper, *oemoeng, oengoe.*
Raadselachtig, *gelap, moesjkîl.*

Raadzaam, *baai*, *bergoena*.
Raak, *kenâ*.
Raar (zeldzaam), *djârang*; (vreemd), *hhejrân*.
Rad, vlug, *tjepat*, *lantjar*, *lakàs*.
Radeloos, *trâda terbitjâra*.
Rauw, ongaar, *mantah*.
Recht, billijk, *betoel*.
Rechts, rechter—, *kânan*.
Regelrecht, *teroes*.
Rein, zuiver, *soetji*, *berissi*, *brîsih*; on—, *kottor*, *tjemar*.
Roekeloos, *berâni sekâli*.
Rondom, *koelîling*.
Ronduit, *teroes terang*.
Rood, *mejrah*.
Rookerig, *kenâ âsap*.
Ruchtbaar, *kadengâran*.
Ruim, *loewas*, *besaar*; (los), *kendoer*, *loenggar*.
Rustig, gerust, *sentausa*, *soenja*.
Ruw, grof, *kâsar*.
Rijk, *kôja*, *hartâwan*.
Rijp, *mâtang*; on—, *mantah*.
Samen, *bersâma-sâma*.
Schaarsch, *djârang*, *sedîkit*.
Scheef, *sejrang*.
Scheel, *djoeling*.
Scherpzinnig, *pintar*, *àrif*.
Schitterend, *gîlang*, *goemîlang*.
Schoon, mooi, *bâgoes*; (zuiver), *berissi*.
Schor, *sâraq*.
Schraal, *koeroes*, *kering*.
Schuldig, misdadig, *sâlah*; (in geld), *berhoetang*; on—, *soetji*, *trâda sâlah*.
Schuinsch, *mîring*.
Schurft, *kôréng*.
Schuw, vreesachtig, *tâkoet*.
Slap, *kendoer*; (zwak), *lemah*.
Slaperig, *antoeq*.
Slecht, kwaad, *djâhat*.
Slim, sluw, *tjerdiq*.
Slordig, *kottor*, *tjemar*.
Smakelijk *ènnaq*, *sedap*.
Smakeloos, *tâwar*.
Smal, nauw, *sesaq*; (niet breed), *trâda lejbar*, *ketjîl*.
Smoorheet, *pânas sekâli*, *pânas tra-bôleh tâhan*.
Snibbig, *bîngis*.
Somber, *sedîkit gelap*; (van gemoed), *balîsah hâti*.
Sommige, *beberâpa*, *berâpa*.
Spaarzaam, *taoe simpan*.
Spichtig, dun, *tîpis*.
Spijtig, *bîngis*.
Spraakzaam, *moeloet mânis*.
Standvastig, *tetap*.
Steil, *mîring sekâli*, *terdjal*.
Stellig, *tentoe*, *karoewan*.
Sterk, stevig, *qoewat*.
Stil, *dîjam*; dood—, *dîjam-dîjam*, *dîjam sekâli*.
Stinkend, *boesoeq*.
Stram, stijf, *kâkoe*.
Stom, *bîsoe*.
Stug, onvriendelijk, *tegar*.
Stuursch, *moeka mâsam*.
Suf, *râban*.
Taai, *oelîd*.
Talloos, *trâda terbîlang*.
Talrijk, *bânjaq*.
Tamelijk, *sedang*.
Teeder, *lemboet*.
Tenger, *hâloes*.

Toeroden, senang hâti.
Toekomstig, djemah, jung nanti dâtang.
Toevallig, trâda dengan senyâdja, tiba-tiba.
Tolvrij, belastingvrij, trâda kenâ bêja.
Topzwaar, berat di âtas, oeling, ambang.
Treurig, doekatjita, soesah.
Troebel, boetuq.
Trotsch, angkoeh, kôtjaq, djemâwu.
Trouweloos, doerhâka, kijânat.
Tweeslachtig, bantji.
Twijfelachtig, trâda karoewan, selimpang.
Twistziek, soeka tjerewêt.
Uitdrukkelijk, tentoe, dengan tentoenja.
Uiterlijk, uitwendig, di loewar, roepânja.
Uitmuntend, baik sekali.
Vaal, kelihoe, warna ôboe.
Valsch, palsu, tjelas.
Vast, tetap.
Veel, banjaq; —kleurig, banjaq warna; —soortig, pelbagej; —tijds, banjaq kali.
Veilig, senang, sentausa.
Ver, djaoeh.
Verbaasd, verwonderd, hhejran, terdjengang.
Verbitterd, marah sekâli.
Verdacht, kenâ sjak.
Verdoofd, uitgeblascht, pâdam, mâti.
Verdord, lâjoe.
Verdroogd, kering.
Verdwaald, lantsar, sesat bingoeng.
Vergenoegd, senang, ennaq hâti; on—, tra-ennaq hâti.
Vergiftig, mandjoer, bisa.
Verheugd, soeka, soekatjita ennaq hâti.
Verhit, pânas.
Verkeerd, sâlah.
Verleden, lâloe, soedah.
Verlegen, soesah, bingoeng (beschroomd), mâloe.
Verloren, hilang.
Vermaard, ternâma, masjhoe.
Vermoeid, tjâpej, lelah, pâna.
Vermolmd, boeroeq.
Vernield, roesaq, binâsa.
Vernuftig, âqal, pintar.
Verrot, boeroeq, boesoeq.
Versch, bahâroe, bârce; (frisch) segar.
Verschaald, tâwar.
Verschrikkelijk, kerdja tâkoet.
Verschrikt, kâget.
Verschuldigd, berhoetang.
Verspreid, tesijaar, tjerei.
Verstandig, boedimân.
Verstrooid, tjerei-berei; (vn innen), bingoeng, poesit kapila.
Vervreemd, tra-kenal lâgi.
Verwaand, kôtjaq, gila.
Verward, koesoet.
Verwoed, gôlaq.
Verwonderd, hhejrân.
Verzadigd, kenjang, poeas djemoe.
Vet, gemoeq.
Vijandig, bersaterroe.

ıar, *èntjer.*
noeh; —bloedig,*gepoeq,*
q.
n(verzadigd),*kennjang,*
ıs ; (vergenoegd),*soeka;*
ıld), *soedah di bâjar.*
dig, *bânjaq kerdja.*
ıen, volledig, *intejro,*
, *seloeroeh.*
k, *râmej,bânjaq ôrang.*
ıkt, volkomen,*sempoer-*
ɜemâta-mâta, baai se-
ig, *genap, samoewa.*
dacht,*dengan sengâdja.*
elig , *bergoena* , *jang*
oentoeng.
ınden, *hhâdlir, âda.*
ıemd, *jang soedah di-*
oedig, *beroentoeng,de-*
selâmat.
:htig, *âti-âti;* on—,*sar-*
toerang îngat.
mâgel, gâboes, oelid.
ang dahoeloe,jang lâloe.
, *râkoes.*
d, zeldzaam, *djârang.*
elijk, *mânis, lemboet-*
s.
's morgens, *pâgi-pâgi,*
, *pâgi-pâgi hâri.*
k, *bersoeka, soeka hâti.*
, *tsâleh, betoel, toeloes.*
elijk , *perampoewan* ,
perampoewan.
baar, *berboewah.*
eloos, *pertjoema, tjoe-*
sija-sîja.

Vrij, *bejbas, lepas, telepas,*
mardahîka.
Vrijwillig, *sengâdja.*
Vuil, *kottor, tjemar.*
Waar, *benar, soenggoeh,betoel;*
—achtig , *soenggoeh-soeng-*
goeh ; on—, *doesta.*
Wakker , *djâga ;* (ijverig) ,
râdjin.
Wangunstig, *dengki.*
Wanhopend, *poetoes hârap.*
Wankelmoedig, *bimbang hâti.*
Warm, *pânas.*
Wederspannig, *doerhâka.*
Weerloos, *tra-bôleh melâwan.*
Weetgierig, *soeka belâdjar.*
Wekelijksch, *sâban-sâban do-*
minggo.
Weldadig, *moerah,dermâwan.*
Weledel, *bangsâwan.*
Welgemaakt , *bâdan bâgoes* ,
bâjik sîkapnja.
Welgemanierd , wellevend ,
taoe âdat.
Welgezind, *hâti baai.*
Welluidend, *ènnaq lagoenja,*
ènnaq boenjînja.
Wellustig,*soeka mâjin peram-*
poewan, gâtal.
Welsprekend, *pandej berkâta.*
Welvoeglijk, *pâtoet.*
Wettig, *betoel, hhalâl.*
Wild, woest, *djârah, gâlaq ;*
een —zwijn, *bâbi hoetan.*
Wisselvallig, *trâda tentoe.*
Wit, *poetih.*
Woest, eenzaam, *sepi, soenji.*
Wraakgierig, *berdendam.*
Wreed, *kedjam, gemas.*

Wuft, wispelturig, *trâda karoewan*, *éboq*.
Wulpsch, *gâtal*.
Wijd, *loenggar;* (uitgestrekt), *loewas;* (breed), *lejbar*.
Wijdloopig, *pandjang sekâli*.
Wijs, *berboedi*, *boedîmân*, *pintar*.
Zacht, *lemboet*, *lembiq*.
Zalig, *selâmat*.
Zedeloos, *djâhat lakoenja*.
Zedig, *sôpan*, *baai lakoenja*.
Zeeziek, *mâboeq laoet*.
Zeker, *pasti*, *soenggoeh;* on—, *trâda soenggoeh*, *tra-tentoe*.
Zelden, *djârang*.
Zichtbaar, *kalihâtan*, *terang;* on—, *tra-kalihâtan*.
Ziek, pijnlijk, *sâkit*.
Ziekelijk, *sering-sering sâkit*.
Ziltig, brak, *âsin*, *mâsin*.
Zindelijk, *soetji*, *berissi*.
Zoet, *mânis*.
Zoor, *kâsap*.
Zorgeloos, *koerang îngat*.
Zorgvuldig, *djâga baai-baai*.
Zot, *gîla*, *djâhil*.
Zout, *âsin*, *mâsin*.
Zulk, zoodanig, *bagîtoe*, *sebagîtoe*, *demikîjan*.
Zuur, *âsam*, *mâsam*.
Zwaar, *berat;* —moedig, *soesah hâti*.
Zwak, *lemas*, *lemah*, *dlâjip*.
Zwanger, *boenting*, *hhâmil*.
Zwart, *hîtam;* —achtig, *sedîkit hîtam;* pik—, *hîtam sekâli*.
Zijdelingsch, dwarsch, *tjoeroe*, *di sebelah*.

Werkwoorden van verschillenden aard.

Aanbesteden, *djoewal*.
Aanbetrouwen, *pertjâja*, *serah*.
Aanbevelen (prijzen), *poedji*.
Aanbieden, *oendjoeq;* —ten geschenke (aan eenen hoogere in rang), *persembahkan;* (aan eenen mindere in rang), *anoegrâhi*, *kassi*.
Aanbinden, *samboeng*, *hoeboeng*.
Aanblazen, *tîjoep*.
Aanblijven (niet uitdooven), *belom mâti*, *belom pâdam*.
Aanbonzen, *kebèntoes*.
Aanbouwen, *kerdja*, *békin*.
Aanbranden, *kenâ ângoes*.
Aanbreken (dagen) *djâdi sîjang*.
Aanbrengen, *bâwa*.
Aanbuigen, *djepit*, *bengkokkî*.
Aandienen (zich), *mengâdap;* (iemand), *bâwa mengâdap*.
Aandoen (kleederen), *pâkej;* (eene plaats), *mampir*, *singgah*.
Aandouwen, *toelaq*.
Aandragen (sjouwen), *pîkoel*.
Aandrukken, *tindis*, *tekan*.
Aanduiden, *oendjoeq*.
Aaneenbinden, *îkat sâma*.
Aaneenhechten, *samboeng*.
Aaneenvoegen, aansluiten, *merâpat*.

Aanfokken, aankweeken, *pijâra.*
Aangaan (betreffen), *kenâ;* (ergens —), *mampir, singgah.*
Aangeven, *oendjoeq;* (eene zaak), *mengâdoe.*
Aangorden (een zwaard), *pâkej* (*pedang*).
Aangroeien, *toemboeh, djâdi besaar.*
Aangrijpen, *pegang.*
Aanhaken, *menggâjit.*
Aanhalen, *târik;* (streelen), *memboedjoeq.*
Aanhebben, *pâkej, berpâkej.*
Aanhechten, *samboeng.*
Aanheffen, *moelâ-i.*
Aanhitsen, *mengâdoe, mengâdjaq.*
Aanhouden (met een verzoek), *sering-sering minta.*
Aankijken, *tèngoq, amâti.*
Aanklagen, *mengâdoe.*
Aankleeden, *pâkej.*
Aankleven, *belingket.*
Aankloppen, *ketoq, tepoq.*
Aanknoopen, *mengîkat.*
Aankomen, *dâtang, sampej.*
Aankondigen, *kassi tâhoe, mewartâkan.*
Aanlasschen, *samboeng.*
Aanleggen (ergens), *mampir, singgah;* (vuur), *pâsang.*
Aanmanen, *tâgi, menâgi.*
Aanmatigen, *ambil koewâsa.*
Aanmerken, *kassi îngat.*
Aanmoedigen, *békin berâni.*
Aannemen, ontvangen, *terî ma.*
Aanplakken, *tempel.*
Aanporren, *âdjaq.*
Aanraken, *râba, kenâ.*
Aanranden, *rompaq.*
Aanreiken, *oendjoeq.*
Aanroepen, *panggil;* (bidden), *minta dôâ.*
Aanschouwen, *pandang, lihat.*
Aansteken, *pâsang.*
Aanstellen (iemand), *békin, mendjadîkan.*
Aanstooten, *langgar.*
Aanteekenen, *toelis.*
Aantoonen, *toendjoeq.*
Aantreffen, *dâpat, ketemoe, bertemoe.*
Aantrekken, *târik;* (kleederen), *pâkej;* (zich iets —) *perdoeli.*
Aanvangen, *moelâ-i.*
Aanvatten, *pegang.*
Aanvegen, *sâpoe.*
Aanvoeren, *membâwa.*
Aanvullen, *mengîsi;* (geheel —), *békin penoeh, memenoehi.*
Aanwenden, *tjôba, pâkej.*
Aanwennen, *djâdi bijâsa.*
Aanwinnen, *dâpat, berôleh.*
Aanzeggen, *kassi tâhoe* (*taoe*).
Aarzelen, *bimbang.*
Achterhalen, *soesoel, dâpat.*
Achterlaten, *tinggalkan.*
Achterstellen, *târoeh di belâkang.*
Aderlaten, *sanggerah.*
Afblijven, *tijâda kenâ.*
Afborstelen, *sekkat, sèkat.*
Afbreken, *boengkar.*
Afbrengen, *bâwa toeroen.*
Afdanken, *kassi lepas.*

Afdingen, *tâwar.*
Afdrijven (met den stroom), *mîlir.*
Afdrogen, *sekkat kering, békin kering.*
Afhakken, *pôtong, panggal.*
Afhalen (van boven), *toeroenkan*; (iemand), *ambil.*
Afhandelen, *békin poetoes, poetoeskan, soedahkan.*
Afhangen, *gantoeng.*
Afhebben, *âbis.*
Afhooren (afluisteren), *pâsang koeping.*
Afhouden, *lârang*; (met een vaartuig), *bejloq.*
Afklimmen, *toeroen.*
Afkluiven, *pâpaq.*
Afknabbelen, *pôrot.*
Afknippen, *goenting.*
Afkomen, *toeroen*; (eene rivier —), *mîlir.*
Afkorten, aftrekken, *pôtong, koerangkan.*
Afkrabben, *gâris, kôrèq.*
Afladen, *boengkar moewâtan.*
Aflaten, *kassi toeroen.*
Afleeren (vergeten), *loepa.*
Afleveren, *kîrim.*
Aflichten, *angkat.*
Aflikken, *djîlat.*
Afloeren, *mengintej.*
Aflossen, *ganti, gantîkan.*
Afmaken, *poetoeskan.*
Afmatten, *kerdja tjâpej.*
Afmeten, *oekoer.*
Afnemen, *angkat.*
Afpersen, *tindis.*
Afpunten, *merantjoeng.*
Afraden, *lârang.*
Afreizen, *pergi, berangkat.*
Afrekenen, *hîtoeng.*
Africhten, *mengâdjar.*
Afrukken, *sintaq.*
Afschaven, *seroet.*
Afscheiden, *tjerej.*
Afscheuren, *roebeq.*
Afschrapen, *kîkis.*
Afschrijven, *sâlin.*
Afschrikken, *békin tâkoet.*
Afschudden, *kîrap.*
Afschuimen, *angkat dîdih*; (rijst —), *angkat tâdjin.*
Afschutten, *békin pâgar.*
Afslaan(in prijs), *toeroen harga*; (weigeren), *tijâda beri.*
Afsluiten, *koentji.*
Afsnijden, *pôtong.*
Afspreken, *berdjandji.*
Afstammen, *toeroen.*
Afsteken, *pâsang*; (van wal), *berlâjar*; (als kleuren), *lâjin roepa.*
Afstooten, *toelaq kabâwah.*
Afstraffen, *kassi hhoekoem.*
Aftappen, *toewang.*
Aftrekken (naar beneden), *târik kabâwah*; (eene kurk), *boeka*; (geld), *pôtong*; (deinzen), *moendoer*; (onttrekken), *lepaskan.*
Afvaardigen, *soeroeh.*
Afvallen, *djâtoeh*; (als bladeren), *roentoeh.*
Afvegen, *sâpoe.*
Afwachten, *menantî, toenggoe.*
Afwasschen, *tjoetji, soetji.*
Afwenden (het hoofd), *bâliq*;

(iets), *toelaq*, *tangkis*.
Afwennen, *loepa*.
Afwerken, *kerdja âbis*, *âbiskan*.
Afzenden, *kîrim*; (iemand), *soeroeh*.
Afzetten, *angkat*; (iemand), *kassi lepas*, *petjatkan deri pangkatnja*; (een been), *pôtong*, *koedoeng*.
Afzonderen (zich), *djaoeh deri ôrang*; (afscheiden), *tjerej*, *târoeh sâtoe per sâtoe*.
Antwoorden, *sâhoet*, *djawâb*.
Arbeiden, *bekerdja*.
Babbelen, *ômong-ômong*.
Baden *mandi*.
Bakken, *gôrêng*.
Bannen, *boewang*.
Baren *berânaq*.
Beantwoorden, *bâlas*, *bâlaskan*, *sahoeti*.
Beboeten, *kassi denda*.
Bedanken, *terîma kassi*.
Bedaren, *djâdi dîjam*.
Bedekken, *toetoep*.
Bedelen, *minta-minta*.
Bedenken, *kîra-kîra*.
Bedienen, *djâga*; (zich — van), *pâkej*.
Bedingen, *berdjandi*.
Bedriegen, *tîpoe*, *berdajâkan*.
Bedroeven, *bêkin sâkit hâti*, *sakîti*.
Bedrijven, *boewat*.
Beduiden, *kassi mengarti*.
Bedwelmen, *bêkin mâboeq*.
Bedwingen, *tâhan*.
Beëedigen (laten zweren), *kassi soempah*.
Begeeren, *kepîngin*, *maoe*, *berkahandaq*.
Begieten, *sîram*.
Begluren, *intej*.
Begraven, *tânam*, *qoeboerkan*.
Begrijpen, *mengarti*.
Begroeten, *kassi tâbej*.
Begrooten, *kîra-kirâkan*.
Begunstigen, *toeloeng*, *anoegerâhi*.
Behalen, *dâpat*, *berôleh*.
Behandelen, *kerdja*.
Behartigen, *djâga*.
Behelzen, *beboenji*.
Behoeden, *pijâra*, *pelihâra*.
Behoeven, *koerang*.
Beitelen, *memâhat*, *pâhat*.
Bekeeren, *tôbat*.
Bekladden, *bekin kottor*.
Beklouteren, *pandjat*.
Beklimmen, *nâjik*, *najîki*.
Bekoelen, *djâdi dîngin*.
Bekomen, *dâpat*, *berôleh*.
Bekommeren, *soesah hâti*.
Bekorten, *bêkin pèndèq*.
Bekrachtigen *tentoekan*.
Bekreunen *perdoeli*.
Bekijken, *nonton*, *amâti*, *pandang*.
Beleedigen, *bêkin mâloe*.
Belemmeren, *sangkoet*.
Beletten, *lârang*, *tâhan*.
Bellen, *târik lotjèng*
Beloonen, *membâlas*.
Beloven, *berdjandji*.
Belijden, bekennen, *mengâkoe*.
Bemerken, *merâsa*.
Beminnen, *tjinta*, *kâsih*.
Bemoeien, *perdoeli*.

Benadeelen, *bekin roegi.*
Benijden, *dengki.*
Benoemen, *kassi pangkat.*
Beoogen, *mâwoe, maoe.*
Bepalen, *kerdja tentoe, tentoekan.*
Bepeinzen, *pikir.*
Beproeven, *tjôba.*
Beraadslagen, *bitjâra.*
Bereiden, *békin sedîja.*
Berekenen, *hîtoeng, bîlang.*
Bergen, *simpan.*
Berichten, *kassi kabar, kassi taoe, mewarta.*
Berooven, *rampas, rampâsi,*
Berouwen, *sesal.*
Beschadigen, *meroesaqkan.*
Beschamen, *memaloe-i.*
Beschermen, *mendjâga.*
Beschilderen, *târoeh tjat.*
Beschouwen, *pandang, âmat.*
Beschrijven, *menoelis.*
Beschuldigen, *toedoeh.*
Beseffen, *merâsa.*
Beslaan (met ijzer), *târoeh (besi).*
Beslechten, *békin poetoes.*
Besluiten, *tentoekan.*
Besmeeren, bestrijken, *gôsoq.*
Besnijden, *soenat.*
Bespeuren *merâsa.*
Bespoedigen, *kerdja lakâs.*
Bespotten, *bermâjinkan, sindirkan, mâjin gîla.*
Besprengen, *sîram, pertjiki.*
Bestaan, *âda.*
Bestelen, *tjoeri.*
Bestellen, *soeroeh.*
Besturen, *pegang perintah.*
Betalen, *bâjar.*
Betasten, *râba.*
Beteren, *djâdi baai, semboeh.*
Betoogen, *békîn terang.*
Betrachten, *toeroet.*
Betrappen, *dâpat, lihat.*
Betreffen, *kenâ.*
Betwisten, *lâwan kâta.*
Beuzelen, *mâjin sâdja.*
Bevallen (baren), *berânaq;* (aangenaam zijn), *berkenan.*
Bevatten(begrijpen),*mengarti;* (inhouden), *moewat;* (luiden), *beboenji.*
Bevelen, *kassi perintah.*
Bevoordęelen, *kassi oentoeng, kassi lâba.*
Bevrachten, *moewatkan.*
Bevracht zijn met, *moewat.*
Bevragen, *tânja, tanjâ-i.*
Bevredigen, *békin dîjam.*
Bevrijden, *lepaskan.*
Bewaken, *djâga.*
Bewandelen, *mendjalâni.*
Bewaren, *simpan.*
Bewegen, *geraq, bergeraq.*
Bewerken, *kerdja, békin.*
Bewijzen, *djâdi saksi.*
Bewilligen, *soeka, ridla.*
Bewonen, *tinggal, doedoeq.*
Bezien, *lihâti.*
Bezinken, *toeroen ampas.*
Bezitten, *mempoenjâ-i.*
Bezoeken, *koendjoeng, mendâpatkan.*
Bezoldigen, *kassi belandja.*
Bezondigen, *boewat dôsa.*
Bezorgen (zenden), *kîrim.*
Bezwaren, *békin berat.*

Bezweren, *soempah.*
Bezwijken, *tîwas, djâtoeh.*
Bezwijmen, *sâkit âjan-âjan, béjhoes, kalângar.*
Bibberen, *goemetar.*
Biechten, *mengâkoe.*
Bieden, *tâwar.*
Bijeenbrengen, *koempoelkan, himpoenkan.*
Bijeenkomen, *dâtang berkoempoel, berhimpoen.*
Bijslapen, *ampoet.*
Bijstaan, *toeloeng.*
Binden, *îkat.*
Blanketten, *târoeh poepoer, târoeh bedaq.*
Blazen, *tîjoep.*
Bleeken, *djemoer.*
Blijken, *djâdi terang, njâta.*
Blijven, *tinggal.*
Blinken, *berserej.*
Blozen, *mâloe.*
Bluffen, snoeven, *kâtjaq, kôtjaq, bangga.*
Blusschen, *békin mâti, pâdamkan.*
Boeien, *târoeh di rantej.*
Boekbinden, *mendjâhit boekoe.*
Boekdrukken, *tjîtaq boekoe.*
Boenen, *sékat, menjékat.*
Boerten, *besindîr.*
Borduren, *soelam, soedji.*
Boren, *gîrik, békin loetang.*
Borgen, *kassi hoetang;* (af—), *pindjam.*
Borstelen, *menjékat.*
Bouwen, *békin, kerdja, boewat.*
Braden, *gôrèng:* (op de kolen), *panggang.*
Branden, *bâkar;* (vlammen), *bernjâla.*
Breken (als glas), *petjah;* (als hout), *pâtah;* (als een touw), *poetoes.*
Brengen, *bâwa.*
Broeden (op eieren), *mengeram.*
Brokkelen, *petjah-petjah.*
Buigen, *békin bengkoq.*
Bukken, *djongkoq.*
Dagen, *djâdi sîjang.*
Dagvaarden, *sîla, panggil.*
Dalen, *toeroen.*
Danken, *terîma kassi.*
Dekken, *toetoep.*
Delven, *gâli.*
Denken, *kîra, pikir.*
Deugen, *âda baai.*
Dienen, *djâga, toeroet.*
Dobbelen, *mâjin dâdoe, djoedi.*
Doelen (mikken), *intjar, mîtar.*
Doen, *boewat, kerdja, békin.*
Dolen, *kesâsar.*
Dooden, *boenoeh.*
Doopen, *mâsoeqkan serâni.*
Doorbrengen (geld), *boewang-boewang, pertjoema.*
Doordenken, *pikir baai-baai.*
Doorwaden, *menggrobîjoq.*
Draaien, *poetar, bâlik.*
Dragen, *pîkoel, bâwa.*
Dralen, *mâlas, lambat.*
Dreigen, *antjam.*
Drenken, *kassi mînoem.*
Drijven, *hânjoet.*
Drinken, *mînoem.*
Drogen, *békin kering;* (in de

zon), *djemoer*.
Dronken maken, *bèkin mâboeq*.
Droppelen, *tîtik*.
Druipen, lekken, *tîris*, *bâtjoer*.
Drukken, *tjîtaq*; (duwen), *tindis*, *toelaq*.
Duiken, *seloeloep*, *selam*.
Duizelen, *poesing kapâla*.
Dunken, *kîra*.
Dunnen, *bèkin tîpis*.
Duren, *lâma*.
Durven, *berâni*.
Dwarsboomen, *kerdja soesah*.
Dwingen, *paksa*.
Echtbreken, *berkandaq*.
Eedbreken, *moengkir deri soempah*, *mengoebah soempah*.
Eeren, *kassi hhormat*.
Eindigen, *kerdja hâbis*, *hâbiskan*, *soedahkan*.
Eischen, *minta*, *toentoet*.
Erbarmen, *kasîhan*, *sâjang*.
Ergeren (iemand), *bèkin sâkit hâti*; zich, — *djâdi sâkit hâti*.
Erkennen, *mengâkoe*.
Erven, *dâpat poesâka*, *mewâris*.
Evenaren, *sa-roepa dengan*.
Fatsoeneeren, *bèkin roepa*.
Fladderen, *terbang melâjang*.
Flikflooien, *boedjoeq*.
Flikkeren, *berkîlat*.
Fluisteren, *bîsik*.
Fokken, *pijâra*.
Folteren, *kerdja sâkit*.
Fonkelen, *kîloe-kiloe-an*.
Foppen, *mâjin gîla*.
Frommelen, knoffelen, *koesoet*, *kepèl-kepèl*.
Gadeslaan, *periksa*.
Gebeuren, *djâdi*, *peristiwa*.
Gebieden, *perintah*.
Gebruiken, *pâkej*.
Gedenken, *îngat*.
Gedoogen, *tâhan*; (toelaten), *kassi bejbas*, *beri*.
Geeselen, *poekoel sâpoe*.
Gehoorzamen, *dengar*, *toeroet*.
Gelden, waard zijn, *beharga*.
Geleiden, *hantar*.
Gelieven (believen), *soeka*.
Gelooven, *pertjâja*.
Gelukwenschen, *kassi selâmat*.
Genaken, *mampir*, *dekat*.
Genezen, beter worden, *djâdi baai*, *semboeh*; — doen herstellen, *bèkin baai*, *semboehkan*.
Genieten, ontvangen, *terîma*.
Geraken, *djâdi*.
Getuigen, *nâjik saksi*.
Geven, *kassi*, *beri*.
Gevoelen, gewaar worden, *merâsa*.
Gewennen, *djâdi bijâsa*.
Gewoon zijn, *bijâsa*.
Glanzen, *bertjâja*.
Glijden, *teplêssèt*.
Glimmen, *bekîlap*.
Gloeien, *pânas sekâli*.
Gluren, *mengintej*.
Goedkeuren, *soeka*, *rilla*, *ridla*.
Goedvinden, *maoe*, *soeka*.
Gommen, *târoeh getah*.

Goochelen, *soelap.*
Gooien, *limpar, loentar.*
Gorgelen, *bekoemoer.*
Grabbelen, *poengoet.*
Graveeren, *oekîr.*
Graven, *gâli.*
Grazen, *mâkan roempoet.*
Grendelen, *toetoep kantjing.*
Grieven, *békin sâkit hâti.*
Grijpen, *tangkap;* (als een roofvogel), *sambar.*
Grommen, *tjomèl.*
Gunnen, *soeka.*
Haasten (zich –), *tjepat-tjepat.*
Hakken, *tetaq, pôtong;* (fijn —), *tjintjang.*
Halen, *ambil;* (trekken), *târik.*
Halveeren, *bâgi doewa, belah.*
Handelen, *berdâgang;* (doen), *boewat.*
Handhaven, *pijâra, pegang.*
Hanteeren, *pegang.*
Harden, *békin keras.*
Haten, *bentji.*
Heerschen, *pegang perintah.*
Heien, *memâsoeqkan ambâroh.*
Helen (verbergen), *semboeni.*
Hellen, *mîring, tjenderong.*
Helpen, *toeloeng;* (—in den oorlog), *bantoe.*
Hengelen, *memantjing, mengâjil.*
Herbergen, *kassi mondoq.*
Herdenken, *îngat.*
Herhalen, *békin lâgi, kerdja poela.*
Herkennen, *kenal.*
Herstellen, *semboeh, djâdi bâjik;* (repareeren), *békin betoel, membajîki.*
Herroepen, *moengkir, besangkal.*
Hijschen, *târik nâjik.*
Hinderen, *ganggoe.*
Hobbelen, *gôjang.*
Hoereeren, *mâjin soendal.*
Houden, *pegang.*
Houwen, *pôtong, tetaq.*
Huilen, schreien, *tângis;* (van een hond), *loeloeng, râwoeng.*
Huiveren, *goemetar.*
Huldigen, *kassi hhormat.*
Huppelen, *beloempat, meloempat.*
Huren, *sejwa.*
Huwen, *kâwin, nîkah;* met eene vrouw, *beristri, berbîni;* met een man, *bersoewâmi, berlâki.*
IJken, *târoeh tjap.*
Inachtnemen, *djâga, îngat.*
Inbeelden, *kîra.*
Inbrengen, *bâwa mâsoeq, mâsoeqkan.*
Indienen, *kîrim;* (een verzoek), *persembahkan (permintâ-an).*
Indoen, *târoeh, boeboeh.*
Indoopen, *tjeloep.*
Ingaan, *mâsoeq.*
Ingeven (drank), *kassi mînoem.*
Ingieten, *sâlin, boeboeh.*
Inhalen, *mâpaq, mengâloe.*
Inkoopen, *beli.*
Inkwartieren, *kassi mondoq.*
Inleggen, *târoeh.*
Innemen (drank—) mînoem

ôbat; (het hart—), *memboedjoeq.*
Inpakken, inwikkelen, *boengkoes.*
Inschenken, *sâlin*, *toewang.*
Inslikken, *telan.*
Inspannen, *pâsang;* (krachten —), *berkeras-kerâsan.*
Instaan (voor iets), *tanggoeng.*
Instellen, *tentoekan.*
Instorten, *roeboeh;* (op nieuw ziek worden), *kamboe.*
Invallen (in de rede), *moeloet rampas.*
Invorderen, *tâgi.*
Invullen, *tambah.*
Inwrijven, *gôsoq;* (het lichaam —), *mengoeroet.*
Inzakken, *amblês.*
Inzetten, *târoeh.*
Inzien, *pikir*, *mengarti.*
Inzouten, *târoeh gâram.*
Inzuigen, *îsap.*
Inzwachtelen, *bebat.*
Jagen, *boeroe;* (op de jacht zijn), *berboeroe.*
Jeuken, *gâtal.*
Jokken, boerten, *sindir;* (liegen), *doesta.*
Kakelen, *koetik.*
Kalken, *târoeh kâpoer.*
Kammen, *sîsir.*
Kappen, *pôtong;* het haar —, *menjîsir ramboet.*
Kastijden, *siksa*, *sjiksa.*
Keeren, *bâlik.*
Keelen, *sembelèh.*
Kennen, *kenal.*
Kermen, *menângis*, *hérèq.*
Ketenen, *târoeh di rantej.*
Keuren, *tjôba*, *oedji.*
Kiezen, *pîleh.*
Kijken, *tengoq*, *nonton*, *pandang.*
Kijven, *gèjger.*
Kittelen, *kîtik*, *geli.*
Kladden, *békin kottor.*
Klagen, *klâg*, *mengâdoe.*
Klapperen, *gelôtoq.*
Klappertanden, *gelîgi.*
Kleeden, *pâkej.*
Klemmen, *djepit.*
Kleuren, *târoeh tjat.*
Kleven, *belèngket.*
Klimmen, *nâjik*, *pandjat.*
Klinken, *beboenji.*
Kloppen, *poekoel.*
Kloven, *membelah.*
Kluiven, *mâpaq.*
Knappen, *petjah;* (met de vingers), *djintik.*
Knarsen, *gertaq gîgi.*
Kneden, *remas.*
Knellen, *djepit.*
Knielen (op de hurken zitten), *bersîla*, *djongkoq*; (uit eerbied —), *sedjoed.*
Knijpen (fijn), *tjoebit;* (grof), *pîdjit.*
Knikken, *anggoel*, *anggoq.*
Knippen, *menggoenting.*
Knoeien, *kerdja sâlah.*
Knoffelen (frommelen), *kepèlkepèl.*
Knoopen, *toetoep kantjing.*
Koesteren, *pijâra.*
Koken (iets), *mâsaqkan;* kokend zijn, *bedîdih;* (in water),

reboes.
Komen, *dâtang.*
Konfijten, *târoeh manîsan.*
Konkelen, *pakatan, moepakatan.*
Koopen, *beli.*
Koppelen (een huwelijk), *tjamblang.*
Koppensnellen, *mengâjau.*
Kortwieken, *pôtong sâjap.*
Kosten, *berharga, hargânja.*
Krabbelen, *gôres-gôres.*
Krabben, *gâroeq.*
Krakeelen, *bantah, berbantah.*
Kraken, *pâtah, krîkat.*
Krassen, *gâris.*
Kreunen (zich aan iets), *pedoeli.*
Krijgen, *dâpat, berôleh.*
Krimpen, *keroekoet.*
Kronen, *târoeh makôta.*
Kronkelen, *kâroet;* (als eene slang), *belit-belit.*
Kruien, *sôrong.*
Kruimelen, *berberîn.*
Kuchen, *bâtoeq.*
Kuieren, *pasijaar.*
Kunnen, *bôleh, sempat, mampoe, dâpat.*
Kussen, *kassi tjioem, tjioem.*
Kwaadspreken (lasteren), *pitnah, oempat.*
Kwalijk nemen, *ambil pergoesar, djâdi sâkit hâti.*
Kwanselen, *bertoekar-toekâran.*
Kweeken, *pijâra.*
Kwellen, *ganggoe.*
Kwetsen, *meloeka.*
Kwijnen, *djâdi dlaîf, rindoe dendam.*
Laden, *moewatkan.*
Lakken, *târoeh tjap, târoeh lak.*
Lappen, *tambal.*
Lardeeren, *târoeh dâging bâbi.*
Lasschen, *samboeng.*
Laten, niet doen, *trâda kerdja;* —blijven, *kassi tinggal;* uitscheiden, *berhenti;* —maken, *soeroeh bèkin;* —begaan, *béjarkan, beri.*
Laven, *soewâpi.*
Leder bereiden, *sâmaq, bèkin koelit.*
Ledigen, *bèkin kôsong.*
Leenen, *kassi pindjam;* (ter leen nemen), *pindjam.*
Leeren (onderwijzen), *mengâdjar;* (zelf—), *belâdjar.*
Leggen, *târoeh.*
Leiden, *hantar.*
Lekken, *bôtjor, tîris.*
Letten, *djâga, îngat.*
Leunen, *sènder, besènder*
Lichten, licht geven, *kassi terang.*
Lichten, oplichten, *angkat;* (het anker), *bongkar saoeh.*
Liefhebben, *kâsih.*
Liefkozen, *boedjoeq.*
Liegen, *doesta, bôhong.*
Liggen, *bâring, berbâring.*
Lijden, *tâhan, tsabar, sabar.*
Lijmen, *târoeh lim.*
Lijndraaien, *bèkin tâli.*
Likken, *djîlèt;* (glad maken),

bèkin litjin.
Linnenweven, *tenoen kâjin.*
Loeien (van den wind), *berdângoeng;* (van een dier), *deroe.*
Loeren, *mengintej.*
Lokken, *boedjoeq.*
Lonken, *djoeling, mâjin mâta.*
Loochenen, *moengkir.*
Looien (leder), *sâmaq koelit.*
Loozen, *boewang.*
Losbersten, *petjah, letoes.*
Losmaken, *kassi lepas, lepaskan.*
Lossen, *kassi kaloewar, boengkar.*
Loten, *boewang dâdoe.*
Luchten, *djemoer.*
Luiden, *târik ginta;* (inhouden), *beboenji.*
Luieren, *âda mâlas.*
Luisteren (hooren), *dengar.*
Lurken, *îsap.*
Maaien, *pôtong.*
Machtigen, *kassi koewâsa.*
Maken, *bèkin, kerdja, boewat.*
Manen, *tâgi hoetang.*
Mangelen (goederen), *gâroes.*
Martelen, *kerdja sâkit, sakîti.*
Medeslepen, *sèrrèt.*
Mederijden, —varen, *toempang, menoempang.*
Meenen, *kîra.*
Melden, *seboet.*
Melken, *peras.*
Mengen, *tjampoer.*
Meten, *oekoer.*
Metselen, *bèkin dengan bâtoe.*
Middagmaal houden, *mâkan tengah hâri.*
Mijden, *laloe-i.*
Mikken, *intjar, mîtar, betoeli.*
Minderen, *djâdi koerang.*
Misdoen, *bersâlah.*
Misgelden, *ganti ôrang poenja sâlah.*
Misgissen, *sâlah pikîran.*
Misgunnen, *dengkej.*
Mishebben, *sâlah.*
Mislukken, *trâda djâdi.*
Mismaken, *bekin djelèk.*
Missen, *koerang;* (niet raken), *tra-kenâ.*
Moeten, *misti, ti-dâpat ti-âda.*
Monsteren, *periksa.*
Moorden, *boenoeh;* (in het wild —), *âmoq.*
Morsen, *kerdja kottor.*
Motregenen, *gerîmis-gerîmis.*
Muffen, *bâwoe bèngoe.*
Muiten, *roesoe.*
Munten, *bèkin oewang.*
Naaien, *djâhit.*
Naäpen, *âdjoq.*
Nabootsen, *toeroet.*
Nadenken, overwegen, *timbang, pikir.*
Naderen, *mampir.*
Nagaan, volgen, *toeroet.*
Najagen, naloopen, *ambat, soesoel.*
Nakomen, *îkoet, toeroet.*
Nalaten, *kassi tinggal, trâda boewat.*
Napraten, *âdjoq.*
Natten, *bèkin bâsah, membâsah.*

Nederbuigen, *toendoeq.*
Nederdalen, *toeroen.*
Nederknielen, *djongkoq, sedjoed.*
Nederlaten, *kassi toeroen.*
Nederleggen, *târoeh.*
Nederliggen, *bâring.*
Nederstorten, *roeboeh, rebah.*
Nedervallen, *djâtoeh, roeboeh.*
Nederwerpen, *banting.*
Neigen, *mîring.*
Nemen (ontvangen), *terîma;* (halen), *ambil.*
Nestelen, *bèkin sârang.*
Nijgen, *mendjoerah.*
Noemen, *seboet, kassi nâma, namâ-i.*
Nommeren, *târoeh noemoer.*
Noodig zijn, *berhhâdjat.*
Noodig hebben, *koerang.*
Noodigen, *panggil.*
Noodzaken, *paksa.*
Oefenen (zich), *belâdjar.*
Omdrogen, *sèkat.*
Omgaan, *pergi koelîling.*
Omgorden, *îkat.*
Omhelzen, *peloeq.*
Omhutselen, *kâjoq.*
Omkeeren, *bâlik.*
Omkijken, *tèngoq kabelâkang, lîhat kabelâkang.*
Omringen, *kepoeng.*
Omroeren, *âdoq.*
Omrollen, *menggoeloeng.*
Omslaan, *keleboe.*
Omschaduwen, *kassi bâjang, melindoeng.*
Omstooten, *toelaq sampej djâtoeh.*
Omwerpen, *roeboehkan.*
Omwinden, *bebat.*
Onderdoen, *tîwas, âlah.*
Onderdrukken, *tindis.*
Ondergaan, *toeroen, mâsoeq.*
Ondergaan (straf), *kenâ (siksa).*
Onderhouden, *pijâra.*
Ondernemen, *sanggoep.*
Onderscheiden, *kenal.*
Ondersteunen, *toeloeng.*
Onderteekenen, *târoeh tanda tângan.*
Ondervinden, *merâsa.*
Onderwerpen (zich), *toeroet;* (iemand), *mengâlahkan, menàloqkan.*
Onderzoeken, *periksa.*
Ontberen, *koerang.*
Ontbieden, *panggil;* (goede-(ren —), *soeroeh kîrim.*
Ontbinden, *boeka, lepaskan.*
Ontblooten, *bèkin telandjang.*
Ontbreken, *koerang.*
Ontdekken (vinden), *dâpat.*
Ontdoen, *kassi kaloewar.*
Onteeren, *kerdja hônar.*
Onterven, *trâda kassi poesâka.*
Ontfermen, *kasîhan, sâjang.*
Ontginnen, *bâbat, tebas.*
Ontglijden, *loetjoet.*
Onthoofden, *pôtong kapâla.*
Onthouden (gedenken), *îngat;* (zich van iets —), *pantang.*
Ontkennen *moengkir.*
Ontkleeden, *boeka pakéjan, tanggalkan pakéjan.*
Ontknoopen, *boeka kantjing.*
Ontkomen, *lepas, lâri.*
Ontlasten (den buik), *bejraq.*

boewang âjer.
Ontleden, *pôtong.*
Ontluiken, *megar.*
Ontmannen, *kembîri.*
Ontmoeten, *ketemoe,bertemoe.*
Ontnemen, *reboet, ambil.*
Ontpakken, *boeka.*
Ontrooven, *rampas, reboet.*
Ontruimen, *békin kôsong, kassi tampat.*
Ontrukken, *sintaq.*
Ontrusten (iemand), *ganggoe;* (zich), *djâdi tâkoet.*
Ontslaan,*kassi lepas, lepaskan.*
Ontstaan, *djâdi.*
Ontsteken, *pâsang.*
Ontstelen, *mentjoeri.*
Onttrekken (zich aan iemand), *lepas tângan (deri ôrang).*
Ontvangen, *tarîma, trîma.*
Ontveinzen, *moengkir.*
Ontwaken, *bângoen, djâga.*
Ontwarren, *selesej.*
Ontwijken, *laloe-i.*
Ontzien, *tâkoet.*
Openen, *boeka.*
Opeten, *mâkan hâbis.*
Opgaan, *nâjik.*
Opgeven (aangeven), *bîlang, âdoe;* (laten varen), *lepas;* (een zieke), *serahkan ôrang sâkit.*
Ophalen, *kassi nâjik,nâjikkan.*
Ophangen, *gantoeng.*
Ophouden, *berhenti, brenti.*
Opklimmen, *nâjik.*
Opleggen, *târoeh.*
Opletten, *îngat.*
Oplichten, *angkat.*
Opnoemen, *seboet.*
Oppassen, *djâga.*
Opproppen, *mengîsi.*
Oprapen, *poengoet.*
Oprichten, *kassi bedîri, dirîkan.*
Oprijzen, opstaan, *bângoen, bangkit, bedîri.*
Oprollen, *goeloeng.*
Opruimen, *békin kôsong.*
Opscheppen, *sendoeq.*
Opschrijven, *toelis.*
Opsieren, *menghijâsi.*
Opslaan (in prijs), *nâjik harga.*
Opsteken (aansteken), *pâsang;* (een zwaard—), *mâsoeqkan (pedang) di sâroeng.*
Opstellen, *kârang.*
Opstoken, *toesoeq. oepaq.*
Opvaren (eene rivier), *moedik.*
Opveilen, *târoeh di lejlang.*
Opvoeden, *mengâdjar, peliharâkan.*
Opvouwen, *lîpat.*
Opwachten, *menanti.*
Opwellen, *timboel.*
Opwinden, *poetar.*
Opzeggen, *bâtja;* (den koran), *mengâdji.*
Opzwellen, *bangkaq.*
Overblijven, *tinggal.*
Overbrengen, *pindahkan.*
Overeenkomen, *moewapakat.*
Overgaan, *lîwat, laloe-i.*
Overgeven, *serahkan;* (braken), *moentah, moetah.*
Overgieten, *sâlin.*
Overhaasten, *terlâloe lakâs.*
Overhalen (dranken-), *koe-*

koes; (over eene rivier), *bâwa di seberang*, *menjeberangkan*.
Overhellen, *mîring*.
Overhouden, *simpan*.
Overkoken, *loebar*.
Overladen, *sârat*.
Overlaten, *tinggalkan*.
Overleveren, *serahkan*.
Overloopen (tot den vijand), *lâri*, *bejloet*.
Overtreden, *boewat sâlah*, *laloe-i*.
Overtuigen, *oendjoeq*, *békin terang*.
Overvaren, *menjeberang*.
Overzwemmen, *berenang kaseberang*.
Paaien, *memboedjoeq*.
Pachten, *sejwa*.
Pakken, *boengkoes*.
Pappen, *târoeh boeboer*.
Paren, *bekaq*, *goekan*, *mâ'in*.
Passen, probeeren, *tjôba*.
Peinzen, *pikir*, *fikir*.
Pekelen, *târoeh gâram*.
Pellen, *koepas*.
Persen, *tindis*.
Peuteren, *tjoengkil*, *kôreq*.
Piepen, *tjîtjit*.
Pijnigen, *békin sâkit*, *sakîti*.
Pikken, *pâtoeq*.
Pissen, *kintjing*.
Plaatsen, *târoeh*.
Plakken, *tempel*.
Plassen, *mâjin di âjer*.
Plegen (gewoon zijn), *bijâsa*.
Plompen, *seloeloep*.
Plooien, *lipat*.
Plukharen, *gôtjoh*, *bekalâhi*.
Plukken, *petik*, *kepoes*.
Plunderen, *rampas*.
Pochen, *kâtjaq*, *moeloet besar*.
Pogen, *tjôba*.
Polsen (onderzoeken), *pantjing*.
Polijsten, *bêkin kîlap*.
Pompen, *hamboes*.
Porren (wekken), *kassi bângoen*, *bângoenkan*.
Praaien, *panggil*.
Praten, *ômong*, *berkâta*.
Prediken, *bitjâra*, *berchotbat*.
Prijzen, *memoedji*.
Prikken, *toesoeq*.
Pronken, *kâtjaq*.
Punten, *békin tâdjam oedjoengnja*.
Putten, *menimba*.
Raden (raadgeven), *toeloeng bitjâra*; (gissen), *kîra*, *âgah*.
Rafelen, *telepas*.
Rammelen, *gemarantjang*.
Rangschikken, *âtoer âtoerkan*.
Rapen, *poengoet*.
Ravotten, *mâjin-mâjin*.
Razen, *roesoe*.
Redden, *toeloeng*, *lepaskan*.
Redeneeren, *bitjâra*.
Redetwisten, *melâwan bitjâra*.
Regeeren, *pegang parintah*.
Regent (het), *âda hoedjan*.
Reiken, *oendjoeq*.
Reikhalzen *kângan*.
Reinigen, *békin brissi*.
Reizen, *berdjâlan*.
Rekenen, *hîtoeng*.
Rekken, *târik*.

Rennen, *lâri.*
Richten, *târoeh betoel.*
Rieken, *bebâwoe, bebaoe.*
Rijden, *toenggang.*
Rijgen, *toesoeq;* (losjes naaien), *djeloedjoer.*
Rijpen, *djâdi mâtang.*
Rijzen, *nâjik;* (gisten), *loewab.*
Roemen, *memoedji.*
Roepen, *panggil.*
Rollen, *goeling;* (op—), *goeloeng.*
Ronden, *békin boendar.*
Ronken, *menggôroq.*
Rooken, *berâsap.*
Rooven, *rampas, reboet.*
Roskammen, *menggâroeq.*
Rotten, *djâdi boesoeq.*
Ruien, *toekar boeloe.*
Ruilen, *toekar.*
Rukken, *sintaq.*
Rusten, *berhenti, brenti.*
Sarren, *mengâdoe.*
Schaden, *djâdi roegi, békin roegi.*
Schaken (een meisje), *bâwa lâri, larîkan.*
Schamen, *mâloe.*
Scharen, *mengâtoer.*
Schatten, *târoeh harga.*
Schavotteeren, *hhoekoemkan ôrang.*
Scheiden, *bertjerej.*
Schelden, *mâkej.*
Schemeren ('s morgens), *djâdi sîjang;* ('s avonds), *djâdi gelap.*
Schenden, *békin roesaq;* (niet nakomen), *trâda toeroet.*
Schenken, geven, *kassi, beri;* (in—), *sâlin.*
Scheppen, *békin, mendjadîkan;* (putten), *timba;* (met een lepel—), *sendoeq.*
Scheren, *tjoekoer.*
Schermen, *mâjin sendjâta.*
Schermutselen, *bekalâhi.*
Schertsen, *mâjin, besindîr.*
Schetsen, *békin tjonto.*
Scheuren, *sôwèq, rôbèq.*
Schieten, *timbaq;* (een pijl —), *memânah.*
Schiften, *pîleh;* (dik worden), *petjah.*
Schijnen, schitteren, *bertjâja.*
Schijnt (het), *roepânja*
Schikken, *âtoer;* (op zijde—), *gîsir, oendoer kasîsi.*
Schilderen, *menoelis, gambar;* (kleedjes —), *bâtik.*
Schillen, pellen, *koepas.*
Schimpen, *besindîr.*
Schitteren, *gîlang, goemîlang.*
Schoeien, *pâkej sapâtoe;* (den waterkant—), *boewat ambâroh.*
Schokken, schommelen, *gôjang.*
Schoonmaken, *békin brissi.*
Schoppen, *tendang;* (achteruit —), *sepaq.*
Schorten, *koerang.*
Schrabben, *gâris.*
Schrammen, *gâroeq.*
Schrapen, *keriek, kîkis;* (verzamelen), *simpan.*
Schreeuwen, *berteréjaq.*
Schrijden, *kangkang.*
Schrijven, *toelis, soerat.*

Schrikken, *kâgèt.*
Schrobben, *gôsoq.*
Schroeien, *kenâ ângoes.*
Schroeven, *poetar.*
Schromen, *tâkoet.*
Schuddebollen, *oenggal, anggoe.*
Schudden, *gôjang.*
Schuieren, *sèkat.*
Schuilen, *semboeni.*
Schuimbekken, *berboesa.*
Schuiven, *sôrong;* (op zijde schuiven), *gîsir.*
Schuwen, *lâloe deri, tâkoet.*
Seinen, *kassi tanda.*
Sidderen, *goemetar.*
Sjorren, *îkat.*
Sjouwen, *pîkoel.*
Slaan, *poekoel* (met de vuist), *gôtjoh* met de vlakke hand), *tampar, tâpoeq.*
Slabbakken, *mâlas.*
Slachten, *pôtong, sembelèh, boenoeh.*
Slagen, *djâdi, beroentoeng, lâkoe.*
Slaken, *lepaskan.*
Slapen, *tidor poelas, berâdoe.*
Slechten, *bèkin râta, ratâkan.*
Slenteren, *melantjong.*
Slepen, *sèrrèt.*
Slijpen, *gôsoq, bèkîn, tâdjam, mengâsah.*
Slikken, *telan.*
Slingeren, *gôjang, melinggang.*
Slinken, *ringkas, kimpes.*
Slippen, *loetjoet;* (als een anker), *lârat.*
Slobberen, *îroep.*
Sloopen, *boengkar, rombaq.*
Sluieren, *pâkej tetampan.*
Sluiken, *bâwa bârang gelap, melarîkan bèja.*
Sluimeren *mengantoeq.*
Sluiten, toedoen, *toetoep.*
Smaden, *kerdja hônar.*
Smaken, *râsa.*
Smeden, *timpa, poekoel besi.*
Smeeken, *minta.*
Smelten, *hantjoer.*
Smeren, *bèkin kottor;* (strijken), *gôsoq.*
Smeulen, *balâman.*
Smijten, *hantam, limpar, banting.*
Smoren, *mâti lemas.*
Smullen, *mâkan ènnaq.*
Snateren, *tjoera.*
Snauwen, *gejger.*
Snerpen, *kenâ sângat.*
Snijden, *pôtong, kerat*
Snoepen, *mâdjoeh.*
Snoeren, *mengoeboeng.*
Snoeven, pochen, *kâtjaq, besaar moeloet.*
Snorken, *mengôroq.*
Snuffelen, *tjîoem bâwoe.*
Snuiten (de kaars), *goenting lîlin;* (den neus—), *sangkan hîdoeng, boewang îngoes.*
Soldeeren, *pâteri, sîra.*
Soppen, *tjeloep.*
Sorteeren, *pîleh.*
Spalken, *hoeboeng.*
Spannen, *djengkal;* (rekken), *târik;* (aan—), *pâsang.*
Sparen, *simpan.*
Spatten, *mentjôrot, pertjik.*

Spenen, *pîsa*.
Spelen, *mâjin*, *bermâjin*.
Spijkeren, *târoeh pâkoe*.
Spijtig zijn, *bîngis*, *sâkit hâti*.
Spinnen, *mengganteh*.
Splijten, *membelah*; splitsen, *bâgi*, *bahâgi*.
Sporen, *kassi spoor*, *memâtjoe*.
Spotten, *mâjin gîla*, *sindîr*.
Spreken, *berkâta*, *kâta*, *bitjâra*, *bîlang*.
Sprengen, *sîram*, *pertjik*.
Springen, *beloempat*; (bersten), *petjah meletoes*; (in het water —), *njeboer*.
Spuiten, *mentjôrot*, *pantjoer*.
Staan, *bedîri*.
Staken, *kassi brenti*, *berhentîkan*.
Stallen, *târoeh di istal*.
Stampen, *toemboeq*; (met de voeten—), *banting kâki*.
Stapelen, *soesoen*.
Stappen, *berdjâlan*, *djedjaq*.
Staren, *tèngoq*, *mengâmat-âmat*.
Steigeren, *merondjang*.
Steken, *toesoeq*, *tîkam*.
Stelen, *mentjoeri*, *mâling*.
Stellen, *târoeh*; (een instrument —), *bèkin betoel*.
Stempelen, *târoeh tjap*.
Sterven, *mâti*, *mampoes*.
Steunen, *menoengkat*; (leunen), *sèndèr*, *besèndèr*.
Stichten, *boewat*, *bèkin*.
Stikken, *mâti lemas*; (naaien), *soedji*.
Stillen, *bèkîn dîjam*.
Stinken, *bebâwoe boesoeq*; (als visch), *âmis*.
Stoeien, *mâjin*, *belej*.
Stoken, *bèkin âpi*.
Stollen, *djâdi kental*, *bekoe*.
Stommelen, *roesoe*.
Stooten, stompen, *toemboeq*; (met de hoornen), *tandoeq*.
Stoppen, *toetoep*; (met de naald—), *tîsi*, *djeroemat*.
Storen, *ganggoe*; (zich —), *goesar*, *pedoeli*.
Storten, *tjoetjoer*; (laten vallen), *toempah*.
Stotteren, *gâgap*.
Stoven, *toemis*.
Straffen, *kassi siksa*, *hkoekoemkan*.
Stralen, *bersînar*.
Streelen, *boedjoeq*.
Strengelen, *pintat*.
Streven, *tjôba*.
Stribbelen, *berbantah*, *melâwan*.
Strijken, *gôsoq*; (linnen-), *strîka*; (laten zakken), *kassi toeroen*.
Strikken, *târoeh kantjing*; (vogels—), *djîrat*.
Strooien, *hambar*.
Stroomen, *hîlir*.
Stroopen, villen, *koepas*.
Struikelen, *soentoeh*, *sentoeh*, *kalintjoh*.
Stuiten (tegenhouden), *tahâni*; (tegen iets —), *tebentoes*; (terug —), *tekalintjat*.
Stuiven, *terbang*.
Stutten, *gandjil*.
Stijgen, *nâjik*.

Stijven (linnen —), *gâroes;* (sterken), *békin keras.*
Suikeren, *târoeh goela.*
Suizebollen, *poesing kapâla.*
Sukkelen (talmen), *mâlas, pelâhan;* (gedurig ziek zijn), *sering-sering sâkit.*
Sussen, *kassi tîdor ânaq, oejâsa;* (stillen), *békin dîjam, kassi brenti.*
Talmen, *pelâhan-lâhan, lambat.*
Tappen, *mentjérêt, sâlin.*
Tarten, *tentang.*
Tasten, *râba, djâbat.*
Teekenen, *toelis;* (den naam), *târoeh tanda tângan.*
Tegengaan, *lârang;* (te gemoet gaan), *pigi ketemoe.*
Tegenhouden, *tâhan.*
Tegenwerken, *melâwan.*
Teisteren, *kerdja roesaq.*
Telen, *berânaq.*
Teleurstellen, *sijâkan, tîpoe.*
Tellen, *bîlang, hîtoeng.*
Temmen, *békin djînaq.*
Temperen, *sepoeh;* (matigen), *tâhan.*
Tergen, *menggrêtoq, mengâdoe.*
Teruggeven, *kassi koembâli.*
Tieren (aarden), *bijâsa;* (groeien), *toemboeh;* (razen), *roesoe.*
Tikken, *ketoq, tepoeq.*
Tillen, *angkat.*
Timmeren, *kerdja, békin.*
Toebehooren, *poenja, mempoenjâ-i.*
Toeblijven, *tinggal tetoetoep.*
Toeëigenen (aanmatigen), *ambil koewâsa;* (goederen —), *ambil lâjin ôrang poenja bârang-bârang.*
Toegeven, *tambah;* (toegevend zijn), *sabar.*
Toekijken, *nonton.*
Toeknikken, *manggoet.*
Toelakken, *toetoep sâma lak.*
Toelaten, *béjarkan, beri.*
Toeleggen, *tambah;* (zich op iets —), *belâdjar.*
Toeloopen, *dâtang lâri.*
Toereikend zijn, *tjoekoep, sampej, soedah.*
Toerusten, *békin sedîja.*
Toestaan, inwilligen, *kassi, beri, loeloes.*
Toestoppen, *toetoep.*
Toetsen, *oedji.*
Toezien, *lîhat.*
Toomen, *târoeh toom.*
Toonen, *toendjoeq.*
Tooveren, *soelap, manterâ;* be—, *manterâ-i.*
Tornen, *boeka pendjahîtan.*
Trachten, *tjôba.*
Trakteeren, *mendjâmoe ôrang.*
Trappen, *tendang;* (op den grond), *indjaq.*
Treffen, raken, *kenâ;* getroffen worden, *kenâ.*
Trekken, *târik;* (koken), *koekoes.*
Treuren, *menângis, soesah hâti.*
Trillen, *goemetar.*
Trippelen, *bergirîpan.*
Troetelen, *boedjoeq.*
Troggelen, *minta-minta.*

Troosten, *mengîboer*, *melîpar*, *békin ènnaq ôrang poenja hâti.*
Tuimelen (vallen), *djâtoeh*, *rebah*, *roeboeh*, *hoembâlang;* (met opzet—), *menjoesang.*
Tuiten, *bedâsing.*
Turen, *tèngoq.*
Tusschenvoegen, *tambah di tengah*, *sîsip.*
Twijfelen, *koewâtir.*
Twisten, *tjerêwet*, *bantah*, *berbantâhan.*
Uitblazen, uitsnuiten (de kaars), *boenoeh* (*lîlin*).
Uitblijven, *tinggal lâma.*
Uitbrengen, *hâwa kaloewar.*
Uitbroeien, *mengeram.*
Uitdagen, *âmang.*
Uitdoen (kleederen), *boeka*, *tanggalkan;* (vuur —), *boenoeh*, *pâdamkan.*
Uitdrinken, *mînoem hâbis.*
Uitgaan, *kaloewar*, *kloewar*, *pigi di loewar.*
Uitgeven (geld —), *kaloewar belandja;* (een boek), *menjoerat kitâb*, *tjîtaq boekoe.*
Uithuwen, *kassi kâwin.*
Uitkomen, *kaloewar;* (op het zelfde —), *sâma djoega.*
Uitleggen, *békin besaar*, *bekin lejbar;* (verklaren), *kassi mengarti*,*tàbîrkan*,*njatâkan.*
Uitleveren, *kassi koembâli.*
Uitmunten, *kalebîhan.*
Uitpuilen, *moengkil.*
Uitputten, *timba hâbis;* (verzwakken), *békin lemah.*
Uitredden, *toeloeng.*
Uitroeien, *kerdja hâbis*, *boenoeh.*
Uitroepen, *berseroe.*
Uitrooken, *mînoem pîpa sampej hâbis.*
Uitrusten (voorzien), *langkap*, *békin sedîja;* (rusten) *senang*, *brenti.*
Uitscheiden, *berhenti*, *brenti.*
Uitschilderen, *toelis.*
Uitschrappen, *kerik*, *kîkis.*
Uitschrijven, *sâlin soerat*, *toeroenkan soerat.*
Uitslaan, *poekoel.*
Uitslapen, *tîdor hâbis.*
Uitsluiten, *târoeh di loewar.*
Uitsnijden (in hout), *oekir*, *pôtong.*
Uitsnuiten (den neus),*sangkan hîdoeng.*
Uitspatten (moedwillig zijn), *delap*, *nâkal.*
Uitstaan, *tâhan.*
Uitstappen, *kaloewar.*
Uitsteken (de hand), *oendjoeq;* (de tong—) *mendjoeloerkan* (*lîdah*); (de oogen—), *tjoengkil* (*mâta*); (voor—), *djangkir.*
Uitstellen, *tanggoeh.*
Uitstrekken, *oendjoeq.*
Uitstrooien, *kassi taoe koelîling.*
Uitsturen, *soeroeh.*
Uittrekken, *tjâboet;* (kleederen—), *boeka;* (gaan), *pîgi.*
Uitvallen, *langgar;*(gebeuren), *djâdi;* (wegvallen), *djâtoeh.*

Uitvegen, *sâpoe.*
Uitvinden, *dâpat.*
Uitvloeien, *melîleh.*
Uitvoeren, *bâwa kaloewar;* (doen), *kerdja, boewat.*
Uitvorschen, *pantjing.*
Uitwasemen, *kerîngat.*
Uitwerpen, *boewang.*
Uitwijzen, *poetoeskan.*
Uitwinnen, *simpan.*
Uitwisschen, *kerdja hîlang.*
Uitwrijven, *koetjaq.*
Uitzenden, *soeroeh, kîrim.*
Uitzonderen, *târoeh disebelah, trâda pâkej.*
Vallen, *djâtoeh.*
Vangen, *tangkap, pîkat.*
Vasten, *pegang poewâsa.*
Vasthaken, *menggâjit;* blijven — aan iets, *tersangkoet.*
Vasthouden, *pegang.*
Vastmaken, *îkat, kentêt.*
Vatten, *tangkap, pegang.*
Vegen, *sâpoe.*
Veilen, *târoeh di léjlang.*
Veinzen, *poera-poera.*
Velen, *tâhan, sabar.*
Vellen, *pôtong;* (iemand—), *boenoeh;* (vonnis—), *poetoeskan hoekoem.*
Verachten, *tjoetja, bentji.*
Verachteren, *tinggal di belâkang.*
Veranderen, *beroebah, djâdi lâjin;* (van plaats—), *pindah;* (van kleur verschieten), *moentah;* (als de wind -), *bâlik, mengâlih.*
Verbannen, *boewang.*
Verbasteren, *djâdi djâhat.*
Verbazen, *djâdi hhéjran.*
Verbeelden, *kîra.*
Verbergen, *semboeni.*
Verbeteren (iets), *békin baai;* (zich —), *djâdi baai.*
Verbeurd verklaren, *denda hîlang.*
Verbeuren, *kenâ denda.*
Verbieden, *lârang.*
Verbinden, *îkat, kentêt;* (zich —), *berdjandji;* (voor een ander —), *tanggoeng.*
Verbitteren, *békin mârah.*
Verbleeken, *djâdi poetjat.*
Verblijden (zich), *djâdi soeka hâti;* (iemand—), *békin soeka hâti, soekâkan.*
Verblijven, *doedoeq, tinggal.*
Verblinden, *kerdja mâta gelap.*
Verbluffen, *kerdja bîngoeng.*
Verbranden, *bâkar.*
Verbreeden, *békin lejbar.*
Verbreiden, *kassi taoe.*
Verbreken, *petjahkan.*
Verbrijzelen, *kerdja antjoer.*
Verbijsteren, *kerdja bîngoeng.*
Verdedigen, *melâwan;* (in rechten—), *toeloeng bitjâra.*
Verderven, *kerdja roesaq, membinasâkan, meroesaqkan.*
Verdienen, *pâtoet;* (geld—), *mâkan gâdji, ambil oepah.*
Verdoemen, *koetoeq.*
Verdoen (zich), *boewang dirînja.*
Verdraaien (verkeerd draaien), *sâlah memoetar;* (de hand

—), *poelir.*
Verdragen, *tâhan*, *sabar*; te —), *tertâhan*, *terderîta.*
Verdrijven, *oesir.*
Verdrinken, *mâti kelelap.*
Verdubbelen, *tambah sakâli.*
Verduisteren, *békin gelap*; (duister worden), *djâdi gelap.*
Verdunnen, *békin tîpis.*
Verdwijnen, *hîlang*, *lennjap.*
Vereelten, *djâdi boeboel.*
Vereenigen, *djadîkan sâtoe*, *besertâkan.*
Vereffenen, *békin râta*, *ratâkan.*
Vereischen, *misti.*
Verergeren (van ziekte), *djâdi pâjah*; (zich —), *girgetam*; (erger worden), *mingkin djâhat.*
Verflauwen, *djâdi lemas.*
Verfoeien, *bentji.*
Verfraaien, *békin bâgoes.*
Verfrisschen, *békin ènnaq*; (zich—), *djâdi ènnaq.*
Verfrommelen, *békin koesoet.*
Vergaan, *binâsa*; (als een schip), *kenâ kâram.*
Vergaderen, *koempoel*, *himpoen.*
Vergallen, *kerdja petjah njâli.*
Vergasten, *békin ènnaq hâti*; (door spijs—), *kassi mâkan*, *djamoekan.*
Vergelden, *bâlas*, *bâlaskan.*
Vergelijken, *samâkan*, *banding.*
Vergen, *paksa*, *toentoet.*
Vergenoegen, *senang*, *soekahâti.*
Vergeten, *loepa*, *tra-îngat.*
Vergeven, *kassi ampoen*; (nog eens geven), *bahâgi lâgi*; (verkeerd geven), *sâlah membahâgi.*
Vergiftigen, *kassi mâkan râtjoen*; (zich—), *mâkan râtjoen.*
Vergissen, *sâlah.*
Vergrooten, *békin besaar.*
Vergulden, *târoeh âjer mâs.*
Verhalen, *tjerîta*, *tjeritera.*
Verhangen (zich), *gantoeng dirînja*: (iets —), *gantoeng pada lâjin tampat.*
Verharden, *djâdi keras*; (hard maken), *békin keras.*
Verharen, *toekar boeloe.*
Verheffen, *angkat.*
Verhelpen, *békin betoel.*
Verheugen (zich), *soeka*; (iemand —), *soekâkan.*
Verhinderen, *tegah*, *lârang.*
Verhitten, *kerdja pânas.*
Verhoeden, *pijâra.*
Verhuizen, *pindah*, *mengâlih.*
Verhuren, *kassi sejwa.*
Verijdelen, *poetoeskan.*
Verjagen, *oesir.*
Verjaren, *mâsoeq tâhoen bâroe.*
Verjongen, *djâdi moeda.*
Verkeeren, *beroebah*; (omgaan), *bertsohbat.*
Verkiezen, *pîleh.*
Verklaren, *békin terang*, *menjatâkan.*
Verkleeden, *sâlin kâjin.*
Verkleumen, *kadingînan*, *djâdi*

kâkoe.
Verklikken, *salangkar.*
Verknoeien, *kerdja sâlah.*
Verkoelen, *békin dîngin.*
Verkoken, *mendîdih sampej hâbis.*
Verkoopen, *djoewal.*
Verkorten, *békin pendeq.*
Verkrijgen, *dâpat, terîma.*
Verkroppen, *telan, tâhan.*
Verkwanselen, *toekar-menoekar.*
Verkwikken, *djâdi segar, djâdi ènnaq;* (iemand—), *békin ènnaq.*
Verkwisten, *mâkan hâbis.*
Verlagen (den prijs), *toeroenkan harga;* (zich—), *menghinâkan dirînja.*
Verlangen, *kângan, kepîngin.*
Verlaten, *kassi tinggal, tinggalkan;* (zich — op iets), *hârap, pertjâja.*
Verleenen, *kassi, beri.*
Verleiden, *memboedjoeq;* (een meisje —), *kerdja roesaq ânaq prâwan, menawâri.*
Verlengen, *békin pandjang.*
Verlichten, *békin entèng;* (licht maken), *békin terang.*
Verlieven, *tjinta, birâhi.*
Verliezen (geld), *roegi;* (goed), *hîlang;* (een spel), *kâlah.*
Verloochenen, *moengkir, sangkal, mendoestâkan.*
Verloopen, *lîwat, lâloe.*
Verlossen, *lepaskan;* (vrij koopen), *teboes;* (eene vrouw), *kassi kaloewar ânaq, toeloeng ôrang berânaq.*
Verloten, *bahâgi dengan boewang dâdoe.*
Verloven, *bertoenângan.*
Vermaken, *soeka.*
Vermanen, *kassi âdjar, mengâdjar.*
Vermeerderen, *tambah.*
Vermeesteren, *menang.*
Vermelden, *seboet.*
Vermengen, *tjampoer.*
Vermijden, *laloe-i.*
Verminderen, *kassi koerang;* (minder worden), *djâdi koerang.*
Verminken, *pôtong, kerdja koedoeng, koedoengkan.*
Vermoeden, *kîra.*
Vermoeien, *kerdja tjâpej.*
Vermogen (kunnen), *bôleh, dâpat, sempat.*
Vermoorden, *boenoeh.*
Vermorsen, *békin kottor.*
Vermorzelen, *békin antjoer.*
Vermuffen, *djâdi bèngoe.*
Vernachten, *mengînap, bermâlam.*
Vernederen (zich voor iemand), *minta ampoen di bâwah sapâtoe, merindahkan (dirînja).*
Vernemen, *dengar;* (—naar iets), *tânja, periksa.*
Vernietigen, *kerdja hîlang.*
Vernieuwen, *békin bâroe.*
Veronachtzamen, *trâda îngat.*
Veronderstellen, *kîra.*
Verongelijken, *tindis, menganijâja.*

Verontschuldigen, *békin brissi.*
Veroordeelen, *kassi hhoekoem.*
Veroorloven, *kassi bejtas.*
Veroorzaken, *békin, kerdja.*
Verordenen, *printah.*
Verouderen, *djâdi toewa.*
Verpanden, *begâdej.*
Verplaatsen, doen verhuizen, *pindahkan, mengâlih.*
Verplichten, *paqsa.*
Verraden, *serahkan dengan tîpoe, pedajâ-i.*
Verrekken, *poelir.*
Verrichten, *boewat, kerdja. békin.*
Verroeren (zich), *begeraq.*
Verroesten, *kenâ tâhi.*
Verrotten, *djâdi boesoeq.*
Verruilen, *toekar.*
Verrukken, *gemar.*
Verschaffen, *kassi, beri.*
Verschalken, *pedajâ-i.*
Verscheuren, *soeweq, rôbeq.*
Verschieten (verkleuren), *moentah, beroebah.*
Verschijnen (voor), *mengâdap.*
Verschikken, *gîsir.*
Verschoonen (sparen), *pijâra;* (vergeven), *kassi ampoen;* (vrijstellen), *kassi lepas;* (schoon goed aantrekken), *pâkej kâjin brissi.*
Verschrikken, *békin kâgèt.*
Verschuiven, *sôrong.*
Versieren, *békin bâgoes, hîjas.*
Verslapen, *tîdor terlâloe lâma.*
Verslaven, *toeroet napsoe.*
Verslijten, *djâdi roesaq, djâdi boeroeq.*
Verslimmeren, *mingkin djâhat;* (van ziekte), *mingkin pâjah.*
Versmaden, *toelaq.*
Versmoren, *mâti lemas.*
Versnijden (eene pen), *merantjoeng qalam, pôtong penna.*
Verspreiden (zich), *melampar;* (iets), *mengamboerkan, mentjerej-berejkan.*
Verspreken, *telandjoer, sâlah berkâta.*
Verstaan, *mengarti.*
Verstalen, *târoeh wâdja.*
Versteenen, *djâdi bâtoe.*
Verstellen, *békin bâjik;* (net ten —), *boeboel.*
Versterken, *békin qoewat* (sterk worden), *djâdi qoewat*
Verstompen, *djâdi toempoel*
Verstooten, *boewang.*
Verstrooien, *djâdi tesiaar.*
Verstuiken, *sâlah lâkoe, kaselîjoe.*
Versuffen, *hîlang âqal.*
Vertalen, *sâlin.*
Vertellen, *mengômong, tjerîta*
Verteren, *békin hâbis.*
Vertinnen, *sâpoe dengan âjer tîmah.*
Vertoeven, *tinggal, dîjam.*
Vertoonen, *kassi lîhat, toendjoeq.*
Vertragen (traag worden) *djâdi mâlas, lambat;* (doen uitstellen), *kassi tanggoeh, lambatkan.*
Vertreden, *indjaq.*
Vertrouwen, *pertjâja, hârap.*

Vertwijfelen, *hîlang hârap.*
Vervaardigen, *békin, boewat, kerdja.*
Vervallen, *djâdi roesaq.*
Vervalschen, *tjampoer.*
Vervangen, *ganti.*
Vervatten (wederkomen), *dâtang lâgi.*
Vervelen, *gemas, kesal.*
Vervliegen, *hîlang.*
Vervolgen, *ambat boeroe;* (geweld aandoen), *kerdja sâkit.*
Vervroegen, *kerdja lebih dahoeloe.*
Vervullen, *îsi, békin penoeh;* (nakomen), *toeroet, pegang.*
Verwaarloozen, *trâda perdoeli.*
Verwachten *hârap.*
Verwarmen, *békin pânas.*
Verwarren, *békin koesoet.*
Verwedden, *betâroeh.*
Verweeken, *djâdi lemas.*
Verwekken, *békin, kerdja.*
Verwelkomen, *kassi tâbej.*
Verwerpen, *boewang;* (een verzoek—), *trâda kassi.*
Verwerven, *dâpat, berôleh.*
Verwijden, *békin loenggar.*
Verwijderen (zich), *pigi djaoeh;* (iets), *mendjaoehkan.*
Verwijlen, *tanggoeh.*
Verwijten, *mentjela.*
Verwilderen, *djâdi gâlaq.*
Verwisselen *toekar.*
Verwittigen, *kassi taoe.*
Verwoesten *meroesaqkan.*
Verwonderen (zich), *djâdi hhéjran;* (verwonderd maken), *kerdja hhéjran.*
Verwonen, *bâjar séjwa roemah.*
Verworgen, *koedjoet.*
Verwrikken, *poelir;* (bewegen), *begeraq.*
Verzachten, *békin lemboet.*
Verzadigen, *békin kennjang, poewaskan.*
Verzadigd worden, *djâdi kennjang, djâdi poewas.*
Verzakken, *ambles.*
Verzegelen, *târoeh tjap.*
Verzekeren, *tentoekan.*
Verzellen, *toeroet, îkoet, îring, songsong.*
Verzenden, *kîrim.*
Verzengen, *kena ângoes.*
Verzetten, *pindah;* (zich — tegen), *melâwan.*
Verzien (miszien), *sâlah melîhat.*
Verzinnen, *dâpat ingâtan.*
Verzinken, *tinggelam;* doen—, *tinggelamkan.*
Verzoeken, *minta.*
Verzoenen, *kassi ampoen.*
Verzoeten, *békin mânis.*
Verzolen, *ganti sool.*
Verzorgen, *pijâra, pelihâra.*
Verzotten, *djâdi gîla.*
Verzuimen, *toepa, alpâkan.*
Verzuren, *djâdi âsam*
Verzwakken, *hîlang qoewat, djâdi lemas.*
Verzwaren, *békin berat, memberâti.*
Verzwelgen, *telan.*
Verzwieren, *boewang harta, boewang doewit.*

Verzwijgen, *semboeni.*
Verzwikken, *sâlah lâkoe.*
Vestigen, *târoeh;* (het oog —), *tèngoq, indjaq mâta.*
Vieren (houden), *pegang;* (de vaste vieren), *pegang poewâsa;* (loslaten), *oeloer.*
Villen, *kesset, koepas.*
Vinden, *dâpat.*
Visschen, *tjâri îkan.*
Vitten, *tjerewèt.*
Vlammen, *menjâla, bernjâla.*
Vlechten, *pintal.*
Vleien, *boedjoeq.*
Vlieden, *lâri.*
Vlijen (schikken), *âtoerkan.*
Vloeien, *mîlir;* (als boter), *melîleh;* (als papier), *melar.*
Vloeken, *koetoeq.*
Vlotten, *hânjoet, timboel.*
Vluchten, *lâri, minggat.*
Voederen, *kassi mâkan, soewâpi.*
Voegen, *samboeng;* (betamen), *pâtoet, hâroes;* (bijeen —), *kerdja râpat.*
Voelen, *râsa;* (tasten), *râba.*
Voeren (leiden), *hantar;* (te eten geven), *kassi mâkan, soewâpi;* (een kleed), *târoeh lapîsan, âlaskan.*
Vol zijn, *berîsi.*
Volbrengen, *toeroet, pegang.*
Vol doen (vullen), *bèkin penoeh, mengîsi;* (betalen), *bâjar;* (opvolgen), *toeroet;* (vergenoegen), *bèkin soeka hâti.*
Voleinden, *kerdja hâbis, soedahkan.*
Volgen, *îkoet, toeroet.*
Volharden, *tetap, tâhan.*
Volmaken, *sempoernâkan;* (voltooien), *soedahkan, hâbiskan.*
Volstaan, *sampej, tjoekoep.*
Vonkelen, *goemirlâpan.*
Vonnissen, *kassi hhoekoem, hhoekoemkan.*
Voorbereiden, *bèkin sedîja.*
Voorbrengen, *bâwa di moeka;* (te kennen geven), *kassi mengarti.*
Voorbijgaan, *melîwat, laloe-i.*
Voorgeven (eerst geven), *kassi dahoeloe;* (voorwenden), *bîlang.*
Voorhebben (willen), *maoe, bernîjat, maqtsoed.*
Voorhouden, *toendjoeq, pegang, di moeka;* (indachtig maken), *kassi îngat.*
Voorkomen, *dâtang lebih dahoeloe;* (afwenden), *toelaq;* (ontmoeten), *katemoe, bertemoe.*
Voorlichten, *bâwa lîlin;* (met een fakkel), *bâwa ôbor.*
Voornemen, *maoe, maqtsoed, bernîjat.*
Voorschrijven, *soeroeh.*
Voorspellen (voorzeggen), *bîlang dahoeloe.*
Voorspreken, *toeloeng bitjâra.*
Voortbrengen, *bèkin, hhâtsilkan;* (kinderen —), *berânaq.*
Voortdrijven, *oesir.*
Voortduren, *lâma.*

Voortduwen, *sôrong.*
Voortgaan, *lâdjoe.*
Voortijlen, *lâri.*
Voortmaken, *kerdja tjepat, bersegerah.*
Voorvallen, *katemoe, djâdi.*
Voorwenden, *bîlang, bâwa oedoer, poera-poera.*
Voorzetten, *târoeh di depan.*
Voorzien, *lîhat dahoeloe*; (verzorgen), *pijâra*: (van alles — zijn, *sedîja, langkap*; (niet —zijn van voorraad) *bekalnja koerang.*
Voorzitten, *âda kapâla.*
Vorderen, *tontoet, minta*; (schuld —), *tâgi oetang.*
Vormen, *kassi roepa.*
Vragen, *tânja, bertânja*; (verzoeken), *minta.*
Vreezen, *tâkoet.*
Vreten, *gegâras.*
Vriezen, *djâdi bekoe.*
Vrijen, *bertoenângan, memînang.*
Vrijgeven, *kassi lepas, kassi béjbas*; (een slaaf —), *kassi mardîka, mardikâkan.*
Vrijkoopen, *teboes.*
Vrijpleiten, *menang bitjâra.*
Vrijspreken, *kassi lepas deri hhoekoem.*
Vrijstaan, *bôleh, âda béjbas.*
Vrijstellen, *lepaskan.*
Vrijverklaren, *mengâkoe mardîka.*
Vullen, *békin penoeh, mengîsi.*
Waaien, *âda ângin*; (blazen), *tîjoep.*
Waardeeren, *târoeh harga.*
Waarnemen (een beroep), *pegang (pekerdjâ-an).*
Waarschuwen, *kassi îngat.*
Waden, *grobîjoq, âroeng.*
Waggelen, *gôjang.*
Wankelen, *koewâtir, gôjang, bimbang.*
Wantrouwen, *koerang pertjâja, selimpang.*
Wapperen, *melingang, kîbar.*
Warmen, *békin pânas*; (warm worden), *djâdi pânas.*
Wasschen, *tjoetji, koerah, bâsoeh.*
Wedden, *betâroeh.*
Wederbekomen, *dâpat koembâli.*
Wederbrengen, *bâwa koembâli, koembalîkan.*
Wedereischen, *minta koembâli.*
Wedergeven, *kassi koembâli.*
Wederhalen, *ambil koembâli.*
Wederhouden, *tâhan, lârang.*
Wederkeeren, *poelang.*
Wederkomen, *dâtang koembâli.*
Wederleggen, wederstaan, wederstreven, *melâwan.*
Wederroepen (intrekken), *moengkir*; (terugroepen), *panggil poelang.*
Wederspreken, *melâwan kâta*; (zich —), *moengkir.*
Wedervinden, *dâpat koembâli.*
Wederzien, *lîhat koembâli.*
Wedijveren, *berloemba, tjôba.*
Weeken, *rindam.*

Weenen, *menângis.*
Weggaan, *pigi, lâloe.*
Wegjagen, *oesir, melarîkan.*
Wegleggen, *simpan.*
Wegnemen, *angkat.*
Wegraken, *hîlang.*
Wegslepen, *sèrrèt.*
Wegspoelen, *di mâkan oembaq, di bâwa bandjir.*
Weifelen, *bimbang, selimpang.*
Weigeren, *trâda kassi, trâda qoeboelkan, anggoen, trâda maoe.*
Wekken, *kassi bângoen, bângoenkan.*
Weldoen, *berboewat bâjik.*
Welstaan, *pâtoet.*
Welvaren, *âda baai, dâpat selâmat.*
Wemelen, *rînjoe, râmej-râmej.*
Wenden, *bâlik.*
Wenken, *lâwang, kassi tanda.*
Wenschen, *soeka, maoe, hârap.*
Werken, *kerdja, bekerdja.*
Werpen, *limpar, loentar.*
Wettigen, *hhalâlkan.*
Wierooken, *mengoekoep.*
Wiggelen, *gôjang-gôjang.*
Wijken, *oendoer, lâloe, moendoer.*
Wijten, *kassi sâlah.*
Wijzen, *toendjoeq;* (vonnis —), *poetoeskan hhoekoem.*
Wikkelen, *bâbat, boengkoes;* (zich in eene zaak —), *tjampoer dâlam perkâra, perdoeli.*
Willen, *maoe, handaq.*
Winnen (winst doen), *dâpat oentoeng;* (verkrijgen), *dâpat;* (overwinnen), *menang;* (iemands hart), *ambil hâti ôrang.*
Wisschen, *sâpoe.*
Wisselen, *toekar.*
Wonen, *doedoeq, tinggal, dîjam.*
Wortelen, *berâkar.*
Wreken, *bâlas, bâlaskan.*
Wrijven, *gôsoq;* (polijsten), *békin bekîlap;* (verf—), *gîling;* (het lichaam—), *oeroet,* fijn —, *békin hâloes.*
Wroegen, *sesal, menjesal.*
Wroeten, *kôroq, soengkoer;* (tobben), *bekerdja dengan sângat soesah.*
Wurgen, *tjekeq lejher.*
Zagen, *girgâdji.*
Zakken (in den zak steken), *târoeh di kâroeng;* (dalen, zinken), *ambeles.*
Zalven, *târoeh mînjaq.*
Zegelen, *târoeh tjap.*
Zegenen, *kassi berkat.*
Zeggen, *kâta, berkâta, toetoer.*
Zenden (goederen), *kîrim;* (personen), *soeroeh, oetoes.*
Zengen, *ângoes.*
Zetten, *târoeh.*
Zieden, *bedîdih.*
Zieltogen, *ampir mâti.*
Zijgen (doorzijgen), *hamboes, sâring;* (nederzijgen), *kalângar.*
Zijn (bestaan), *âda.*
Zijpelen, *melas, bôtjor.*

nken, *tinggelam.*
aspelen, *sindîr.*
tten, *doedoeq.*
enen (kussen), *tjîjoem, menjîjoem, kassi tjîjoem.*
ogen, *menjoesoe-i.*
ondigen, *boewat dôsa.*
bomen, *békin kelim.*
orgen, *îngat, djâga.*
nigen, *îsap, menjoesoe, mînoem soesoe, mînoem tetteh.*
nipen, *îroep.*
niveren, *békin brissi.*
llen, *nanti, maoe, handaq, bekal, djemah.*
weepen, *poekoel sâma tjamboeq.*

Zwelgen, *telan;* (schielijk —), *ontal.*
Zwellen, *bankaq, gamboeng.*
Zwemmen, *berenang.*
Zwenken, *bâlik.*
Zwerven, *koembâra, djâlan koelîling.*
Zwetsen, *kôtjaq, moeloet besaar.*
Zweven, *lâjang.*
Zwichten (onderdoen), *tîwas, toendoeq;* (minderen), *angkat, kassi toeroen.*
Zwijgen, *dîjam, toetoep moeloet.*
Zwijmelen, *poesing, bîngoeng.*
Zwikken, *koeléj.*
Zwoegen, *tângaq, hînaq.*

Bijwoorden, voorzetsels, voegwoorden en tusschenwerpsels.

En, *dan;* b.v. *lâki-lâki dan perampoewan,* mannen en vrouwen;— (tot verbinding van zindeelen), *maka, mangka, hhatta, hhatta maka.*
Ook, nog, *lâgi, djoega.*
Tevens, te gelijk, *serta, sambil, serâja.*
Hoe langer zoo meer, *mâkin, mingkîn.*
Hoe veel te meer, *istimejwa poela.*
Erg, hevig, *sângat, âmat.*
Bijna, *ampir.*
Of, *âtaw.*
Voorzeker, *nistjâja.*
Misschien, *antah, bârangkâli, kâlau-kâlau.*
Wellicht, *moedah-moedâhan.*
Nog, alsnog, *mîsi, mîsih, mâsi, lâgi.*
Schoon, alhoewel, *maski, djeka, djekalaw.*
Daarenboven, voorts, *tambâhan, tambâhan poela.*
Te weten, namelijk, *ijâ-îtoe, jâni.*
Al ware het, verondersteld dat, *mâsa, djekalaw.*
Het komt er niet op aan, evenwel, *maski.*
Maar, *tetâpi, tâpi.*
Zooveel mogelijk, *sebôlehnja, dengan sebôlehnja.*

Slechts, alleen, *tjoemah*, *hânja*, *djoega*, *sâdja*.
Behalve, *melâjinkan*, *lâjin*, *hânja*.
Want, *sebab*, *karena*, *karna*.
Volstrekt, ten eenen male, *sekâli*, *sekâli-kâli*.
Daarom, *sebab îtoe*, *deri îtoe*.
Zoo lang als nog niet, voordat, *sebelom lâgi*.
Indien, *djeka*, *djekalaw*, *kâlau*.
In ernst, zekerlijk, *sesoenggoehnja*.
Toen (daarna), *setelah îtoe*, *laloe*; — (op dien tijd), *tempo îtoe*, *waqtoe îtoe*, *tatkâla îtoe*, *katîka îtoe*; — (nadat), *tatkâla*, *setelah*.
Als, wanneer, toen, *apabîla*, *apakâla*, *mânakâla*.
Terwijl, *sedang*.
Nu en dan, van tijd tot tijd, *sering-sering*.
Eensklaps, onverwachts, *sekoenjoeng-koenjoeng*, *tîbatîba*.
Opzettelijk, *sengâdja*.
Te vergeefs, *sîja-sîja*, *tjoemah-tjoemah*.
Ongeveer, *kîra-kîra*, *sekîrakîra*.
Hetzij — hetzij, *baai* — *baai*, *âtaw* — *âtaw*, *maoe* — *maoe*.
Geheel en al, *belâka*, *sekâli*.
Opdat, *soepâja*, *âgar*, *béjar*.
Zoodat, totdat, *sahingga*, *hingga*, *djâdi*.
Pas, onlangs, *bahâroe*, *bâroe*.
Nauwelijks, zoo even, pas, *baroesan*, *sebantar*, *bâroe*.
Terstond, *sebantar*, *dengan sekatîka îni*.
Vervolgens, daarna, *lâloe*, *lantas*, *arkîjan*.
Als of, *sebâgej*.
Zoo, dus, *bagîni*; al—, *bagîtoe*, *demikîjan*.
Tot, tot aan, *sampej*, *dâtang*.
Gelijk, *seperti*, *kaja*, *kij*.
Om, *akan*, *boewat*, *poer* — dat, *sebab*, *karna*.
Hoe, *bagejmâna*, *betâpa*.
Voorwaar, nademaal, nu, *bahwa*.
Waarom, *mengâpa*, *karna âpa*, *sebab âpa*, *ngâpa*.
Voorts, wijders, *kamoedîjan*, *kamoedîjan deri îtoe*, *arkîjan*, *kalakîjan*, *lâloe*.
Wanneer, *kâpan*, *kâpan hâri*.
Nu, thans, *sakârang*.
Terstond, *sakârang îni*.
Nog niet, *belom*, *belom lâgi*.
Niet, neen, *tîjâda*, *tîdaq*, *trâda*, *tra*, *tîda*, *boekan*.
Niet meer, *tîjâda lâgi*.
Van daag, *harîni*.
Gister, *kalamâri*.
Eergister, *kalamâri dahoeloe*.
Ja, *sâja*, *îjâ*, *jâ*, *behkan*.
Eer, vroeger, *dahoeloe*, *dôlo*.
Ooit, *pernah*.
Nooit, *trâda pernah*; nog—, *belom pernah*.
Weder, nog eens, *poela*.
Welaan, kom, *mâri*, *marîlah*.
In, te, *di*, *dâlam*.
Binnen, *dâlam*; —in, *di dâ-*

lam.

Aan, tot, voor, *sâma, pada, kapada*, *akan, poer.*

Van, *deri, dari, deri pada.*

Naar, *kapada, ka—, sâma.*

Uit (naar buiten), *kaloewar*; (van binnen), *deri dâlam*; (buiten), *di loewar.*

Met, *sâma, dengan.*

Zonder, *tijâda dengan, dengan tijâda, zonder.*

Door, *ôleh, deri pada.*

Boven, op, over, *âtas*; boven op, *di âtas*; van boven, *deri âtas*; naar boven, *ka-âtas.*

Beneden, onder, aan den voet van, *di bâwah*; van beneden, *deri bâwah*; naar beneden; *kabâwah.*

Tusschen, *antâra*; in—, onder—, *di dâlam îtoe.*

Midden in, midden op, *di tengah, sâma tengah.*

Vóór, *di hadâpan, di depan, di moeka*; naar voren, *kahadâpan*; van voren, *deri hadâpan, deri depan.*

Achter, *di belâkang*; naar—, *kabelâkang.*

Tegen, *lâwan*; — over, *di depan.*

Hier, *di sîni*; —heen, *kasîni*; van —, *deri sîni.*

Daar, *di sâna, di sîtoe*; — heen, *kasâna, kasîtoe*; van —, *deri sâna*; *deri sîtoe*; — na, *lâloe, setelah îtoe.*

Waar, *di mâna, mâna*; van —, *deri mâna*; —heen; *kamâna*; —heen ook, overal heen, *bârang kamâna.*

Hier en daar, *sîni-sâna.*

Herwaarts en derwaarts, heen en weêr, *kasîni-kasâna, sini-sâna.*

Hierna, *di belâkang îni*; — door, *deri îni*; — op (voorts), *hâbis îni, lâloe*; (op dit), *di âtas îni*; —toe, *sampej di sîni*; (tot dit), *sâma îni*; — uit *kaloewar deri îni*; — onder, *di bâwah îni*; —van, *deri îni.*

Na, *kamoedîjan deri pada, hâbis, sehâbisnja.*

Ver, *djaoeh.*

Dichtbij, nabij, *dekat.*

Overal, waar ook, *koelîling*, *bârang di mâna, di mânamâna.*

Rondom, *koelîling.*

Door, doorheen, door en door, regelrecht, *teroes.*

Over, aan den overkant, *di seberang.*

Naar den overkant, *kaseberang.*

Langs, *sepandjang, toeroet.*

Dwars, *sejrang, lintang.*

Overlangs, *boedjoer.*

Zeer, erg, *âmat, sângat, terlâloe, bahîna.*

Stellig, *karoewan*, *tidâpat tijâda.*

Welkom, *slâmat dâtang.*

Vaarwel, *slâmat tinggal, tinggal baai-baai, pigi baaibaai.*

Uitmuntend! bravo! sâbas!

baai !
Voort ! weg ! *njahlah !*
O ! *hej ! ja !*
Ach ! *âdoeh !*
Geve God ! *di beri Allah !*
Bij God ! *demi Allah !*
Ha ! heisa ! *ajoe ! hej !*

Foei ! *tjih !*
Bravo ! *baai !*
Helaas, ach ! *sâjang ! ka sihan !*
Wee ! *kâram !*
St ! *dîjam !*
Welaan ! kom, *âjoe ! mâri !*

P
219
H76
1882
LANE
HIST